ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. IV.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРИЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

ЗІБРАВ ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ II

КАЗКИ, БАЙКИ, ОПОВІДАНЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ, АНЕКДОТИ.

У ЛЬВОВІ, 1898.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИДАЄ

Етноґрафічна комісия Наукового Товариства імени Шевченка.

Т. IV.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРИЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ

ЗІБРАВ ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

ТОМ II

КАЗКИ, БАЙКИ, ОПОВІДАНЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ, АНЕКДОТИ.

У ЛЬВОВІ, 1898.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Зміст.

II. А. Байки. Б. Оповіданя про історичні особи. В. Анекдоти.

На отсїм томі кінчу я першу серию „Етноґрафічних материялів з Угорської Руси“. Невеличкі відривки, які ще полишали ся в мене — зрештою не великої ваги — сподїю ся принагідно, при иньших материялах в своїм часї опублїкувати. З ними вичерпають ся цїлковито записки, пороблені в часї трьох моїх перших подорожий по Угорській Руси.

В другій сериї маю намір подати любителям нашої народної словесности збірник прозових оповідань записаних мною в Бачцї 1897 р. Кілька аркушів друку займуть там і пісні, які удалось менї виратувати від загибелї. На мою думку будуть материяли з Бачки в дечім навить інтереснїйші від надрукованих вже в першій сериї. Сама мова в них звертає на себе увагу. Крім величезного впливу словацького, що відбув ся ще в XVII та XVIII віцї, коли нинїшні поселенцї жили в північній Угорщинї в сусїдстві зі Словаками, можна добачити в нїй слїди мови сербської та мадярської. Такі самі впливи, з додатком ще нїмецького, показують ся також на поодиноких, нечисленних зрештою мотивах, що ввійшли в устні оповіданя. Найде ся рівнож кілька оповідань перебраних впрост від Сербів або Мадярів. Та всеж загально руський характер цїлої маси оповідань так що до мови, як що до змісту — з виключенєм очевидно вандрівних тем не можна заперечити.

Як нїчо не обходить ся без похибок, так само не обійдуть ся без них і мої материяли. Деякі з тих похибок менї дуже добре відомі, усунути їх однакож при найщиршій моїй охотї не був я в силї. На те склало ся много обставин, та не мало важна між ними й та, що мої материяли — то перша збірка подібного роду з Угорської Руси. З виїмком кількох народних переказів надрукованих в „Хрестоматиї“ Сабова, доси не появилась анї одна, хочби меньша збірка, що доторкала би тої самої річи. Не диво отже, що я не маючи змоги своїх материялів з записаними тамже другими особами порівнати, мусїв мимохіть спускати ся найбільше на самого себе. Да-

леко лекше можна тут було би дати собі раду з народними піснями; Головацький, Де-Воллан, Врабель — хоч як вони старали ся народню мову зблизити до „літературної“, всеж перші леди проломали. З появою їх збірників не минула одначе потреба зібрати народні пісні Угорських Русинів і видати їх більше науковим методом, як то доси було.

З причин незалежних від мене мушу я на якийсь час занехати дальших дослідів над Угорською Русию, сподію ся одначе до них все ще повернути. Задачию моєю тоді буде переїхати всї комітати заселені Русинами, звидіти всї руські кольонії, подати докладне число Русинів, доси невідоме з ріжних причин, визначити етноґрафічні границї руські, списати назви ґеоґрафічні руські, усунені зовсїм з уживаня найновійшою ухвалою мадярського пештенського сойму та звернути головну увагу на етнольоґічний бік, а не як доси обмежувати ся майже виключно на збираня устної словесности. З уваги знов на те, як велике значінє в етноґрафії мають ілюстрациї, буду старати ся зібрати і подати їх найбільше. Проґрама моя, як видно, широка; на скілько її зможу виконати, трудно нинї сказати; та всеж вільно менї надїяти ся, що за кілька лїт не буду вже сам своїм проєктом займати ся і старати ся його виконувати, але найду товаришів, що схотять зо мною трудами подїлити ся. Тодїж не трудно буде мій намір сповнити.

У Львові, 17 червня, 1898.

Володимир Гнатюк.

I.

КАЗКИ.

1. Баронський син в Америці.

Із руського крайу йиден баронський син дочьуў са, же трійи царьйови зажену́ть народ гльадати Америку. На тото са складовали — на три сто хлопа — і дали йім справити на тото шифу і на три роки хльіба, кильчику. Баронський син сам собі ўзьаў на три роки хльіба — ішоў свойім кильчиком сам — жиби на нього нихто ни кильтоваў другий, бо: кить пуйдуть до Америки на чісарьськум хльібі, ни будуть ў Америцьі нут свойоў властьоў, бо ни будуть мати свуй хльіб до Америки — і ў Америцьі самі собі панувати ни будуть.

Шчо потрімно баронському синови? Двацать і пйать патронуў од рахітльі. Де йіх майи сховати? До чижем міжи талпи: треба ми йинну балту, бо йа йду ў світ; треба ми три ножи і йиден шоўковий мотуз; на тот мотуз кльуку, шчоби мала три гаки; бо там ни буди папа ў Америцьі, йак йа. Кидь йий найдеме, трійи кондохтори, кидь ми найдеме Америку! Бо тоти хлопи заганьать царь: кидь найдуть Америку, та дольа йіх, а кидь ни найдуть, та ничого дыльа, пумруть на мори. А кидь найдуть Америку, дасть са каждому збудовати дум і каждий хлоп буде ў Америцьі паном. Али йиннако старшого будуть мати нат собоў! А йа, баронський син, на свойім хльібу, сам на сьа кильтуу, ни доўжен ми ніхто росказовати ў Америцьі.

Йак набрали на три роки хльіба, узьаў собі каждий пушку на плечі — три сто хлопа і баронський син — і посьідали трійи кондохтори: будуть гнати до Америки.

Баронський син рожжаловаў са, жи: йа у свойого утца, у барона, лем йиден син; іс свойіма товаришома промарниў-им дві части майитку, шчо миньі муй отець лишиў; учиниў-им са хворий: ни буду уже веце с товаришома у йидно! Охабиў-им жону і матырь... Жона мойа груба:

мо́жи бу́ди хло́пиць, мо́жи бу́ди дьі́ўча — а йа йду до світа. Ку́лько-м утра́тиў утцьо́вого майитку, та ту́лько хо́чьу ў світьі заробити, кидь у туй пути́ ни умру́; а кидь йа у туй пути́ умру́, ни увидить ньа мо́йа жона́, а́ни мо́йа мати, а́ни тота дьіти́на, шчо йа бану́у у пути́ за ньо́ў!

Ви́провадили трійи царі три сто хло́пуў на ши́фу: Ідьі́те і гльада́йте! Дали́ йім ришпикци́йі ўши́ткім, шчоби́ з мо́рьйа позира́ли да́ґде́ зе́мльу.

Ішли́ за три місьацьі на водьі. У три місьацьі пушли́ позира́ти, ци мно́го хльі́ба. Шчо, Бо́жи, роби́ти? На три ро́ки хльіба бра́но, а ўже ту́лько ззьі́деной, шчо ни йи ўже на чьум ве́цей йти, йак за йиде́н місьаць.

Ідьі́те на ви́шньій шток ши́фи і хоть ко́трий — повідать кондо́хтор — котри́й добрі знайите на ришпикци́йу позира́ти.

Баро́нський син ма́ў сам своїйу ришпикци́йу. Ви́йшоў на тре́тьій шток у ночи́ і увідьіў ти́сьач міль зе́млы ў Амери́цьі бли́ско, шчо са світи́ло. І повідать: Обирпьі́те у тот бук ши́фу, бо йа ви́джьу там пра́во світло і вели́кий дум.

Уберну́ли ши́фу пра́во до Амери́ки. Йіли сміло хльіп і мньа́со, пи́ли ви́но ро́скошно, бо ўже са ра́довали, жи найшли́ Амери́ку. Прийшли́ у місьаць ід крайо́ви, бо йім ни йшла́ добрі ши́фа пе́рет ка́міньом, пе́рет вели́кима ска́лами. І прийшли́ т крайо́ви: ішчьи́ на сто сьах бу́ла ши́фа вит кра́йу. Ко́ло кра́йу мо́рьйа бу́ў бе́рех маґнесо́вий. У ши́фі бу́ло жельі́зо. Тот бе́рех ши́фу йіми́ў. Шчо, Бо́жи, роби́ти? Чому́ ши́фа ни йде? Пушо́ў кондо́хтор крайо́м ко́ло ши́фи, попозира́ў, шчо йуй за хи́ба, повідать: Това́риші мо́йі, туй поумира́йиме, бо бе́рех висо́кий у го́ру на ле́сать сьах; ни майиме туй до́ўгой ла́зиво: та́бисьме поло́жили на ши́фу, та́бисьме ви́йшли горі на зе́мльу.

Повідать баро́нський син: Йи ў ме́ни до́ўгий мо́туз, на мо́тузьі йинна́ кльу́ка, на туй кльу́цьі три га́ки. Котри́й би го́дин з міжи вас, с три сто хло́пуў, ід го́рі пра́во мета́ти?

Так ни́йиден, повіда́уть, ни го́дин веречи, йак йиде́н конда́с, бо тот найлекче́й ро́бить, та ле́хку ру́ку майи; бо котри́й тьа́шко ро́бить, та тот ни ви́верже пра́во, та са кльу́ка ни імить добрі берега.

Верх конда́с кльу́ку і імі́ла са на бе́рех. На кльу́цьі до́ўгий мо́туз. Но, по́дьме тепе́рь горі. Котри́й мух за рука́ми ви́йти у го́ру, горі тим мо́тузом, та ви́йшоў на зе́мльу — а котри́й ни мух, та зуста́ў та́мой у ши́фі. За чоти́ри місьацьі ішли́ водо́ў роско́шно, йіли й пи́ли помно́го: шчо на три ро́ки хльіба, та за чоти́ри місьацьі йім ни ви́стало! Іс три сто хло́пуў і с чоти́ри, та ни зи́йшло горі на зе́мльу до Амери́ки лем сто. Найшли́ там де́рево бара́цки і почали́ йісти, почали́ са ра́довати.

Назбирали много, понесли сим до шифи метати, шчоби й тамтоти з голоду ни померли.

Подьме глядати америцьких льудий. Бирьме собі свойі ґвери, пушки і саблы, обисьме са могли у Америцы видбити!

Ідуть за путьоу, увідьіли дум йиден і гварили, жи: ачей то церькоу, бо то дужи високой, а й широкой. Прийшли там іт капурі, капура з дерева на три сьаги у гору висока. Там йиден чоловік; і тот такий виликий, на три сьаги високий. Прийшоу д ним і йіх руками до хиш подрильау. Дау йім їсти турецькі оріхи: они тоти оріхи ушиткі радо йідьать; баронський син — ньіт! Страшно са напудиу, жи ачей ун найпирши угине, бо ун виликий роскош лишиу дома, та пушоу собі глядати смерть: уже смерть готова, бо йи лем мало булший йак вун по кольіна. Леу — тот чоловік са так кликау — тогди увьау три ружна, пушоу іт тим хлопум, йак йіх покормиу турецькима оріхома, пороскапчовау на них йіх ґомбички і 'бзирать, котрий дужи тучний. Та найгурши буу тучний кондас і йиден кондохтор і з міжи хлопуу йиден. Розгорнуу йіх до гола, іздьіу од заду рожен — йому вийшло крузь голову. Ушиткіх трьйох продьіу, упер йіх у стьіну і наклау огньа серет хижі на земльу, а сих нагнау до такойі хишки, шчо ни було стьін, лем такі шахітки, шчо через них ушитко позирали, шчо іс тима трьйома робить. Йак огень горіу, узьау до йинної руки двох, а до другойі йидного і так йіх упйук, йак три птаки. Увьау вилику миску, пурвау на фалатьа і положиу йіх на стул про свойу чельать, шчо прийди з роботи. Чим левуц тото зрихтовау, шчи прийшло йидинацать таких левуу, жони і хлопи, і сьіли собі т столови і ун йім повідать, жи ту прийшли дикі вууцьі. Та йім указуйи крузь шахітки. Та ушиткі са божекауть, а баронський син молить са Богу, жи: ни буду йісти ніґда, радньи умру з голоду; бо йакби йа буу тучний, та вун би й мине на тот рожен здьіу і такби й мине спйук.

Пополунни забрала чельадь у Америцьі мотики і пушли коло дерева копати, бо уни ушиткой дерево окопували, та йім окопуваной дерево дужи добрий овоц родило, та лем с того жили.

Тот йиден застау дома і пушоу назад іт тим хлопум і зась йіх почьау обзирати усьагли, котрий дужи тучний. І продьіу другых трьйох і зась упйук і подробиу па фалати, жиби мала чельадь на вечур готовой, а сам собі постилиу па земльу коло того 'гньа, почьау спати. Баронський син просить свойіх товаришуу скоро: Істьагньіте мойі чіжми долу з мойіх нух! Істьагнули і вун уйиму угтам двацать і пйать патрунуу, а на тото повідать: Типерька виломім двері, жиби с тойі хижі пушли іт тому чоловікови, шчо спить, іт тому левуцови. І тогди йому до уху положиу тоти 25 патрунуу, ушиткі. І узьау тот баронський син

тоти́ три ру́жна, шчо на них пи́ук його́ това́ришуу̌: йиде́н роже́н йидно́му даў, дру́гий дру́гому, тре́тьий тре́тьому. Ви́ньаў зо же́бны такий ґнут, шчо тоти́ патро́ни палити і тоти́ патро́ни запали́ў — а́ли сами́ с хиш вон утекли́. — Йак тоти́ патро́ни стрі́лили то́му ле́вови ў у́хах! Айбо вуп ішчи́ са схо́пиў і почаў са ў хи́жи обиртати у кружі́лку. А уни́ йому́ тоти́ два ру́жна до очи́й упха́ли, зверну́ли його́ долу́ на зе́мльу, шчо вун упаў. Тогди́ с сво́йіма войіньськима зброй́ома стрільа́ти почьали́ до то́го вели́кого чолові́ка. Йак його́ заби́ли, тогди́ ви́ломили са с хи́жі, та ста́ли утыка́ти гет. І тогди́ повіда́уть собі́, йак ўже утыка́ли: Нишчьа́сна Аме́рика на́ша!

Прийшли́, шчо ста́ла нучь і ви́йшли на де́рево, бо са бойа́ли на зе́мли спа́ти, бо то́го, шчо го заби́ли, ро́дичі, би йіх гльа́дали: ўни те́пе́рь злы́ за сво́його утца́, шчо йіх утца́ ўни доби́ли, з йіх хи́жи. Уни́ на де́ревах сидьа́ть, на зе́мльу позира́уть: іде́ барз превели́кий гад. Прийшо́ў і трьйох прожер. І йо́йкауть: Нишчьа́сна на́ша Аме́рика, шчо такі́ у ньуй льу́ди, шчо́би нас у до́лоньах подави́ли, а такі́ гади́, шчо́би нас пойі́ли так йак му́шки. Типе́рька утыка́йме наза́д на мо́ре і му́симе у мо́рі з го́лоду поме́рти.

Йидны́ дру́гих рі́зали, та йиде́н дру́гого йі́ли, това́риш това́риша. До ши́фи долу́ тим мо́тузом ізуйшли́, лем за рука́ми. Тогди́ кльу́ку зорва́ли долу́. На тре́тьий день повідать ба́ронський син: Отка́пчайме тот мале́нький гайуў. Кондо́хтор повіда́ть: зака́пчайме шість. І посіда́ли хло́пи, — до ка́ждого пйать — забра́ли собі́ пу́шки, — три́ццать хло́пуў — і ба́ронський син узьа́ў с собо́ў ба́лту. Пла́вали по мо́ри, найшли́ мі́жи водо́ў суху́ зе́мльу, та на тум найшли́ йидно́ йайце́ тако́й вели́кой, шчо ни зна́ли, ци тото́ хлыі́ў, ци дум, ци то бі́ла ска́ла. Повідать ба́ронський син: Возьмі́те мо́йу ба́лту і руба́йте до ньо́го; кидь йи ска́ла, та ни бу́ди йти ничь із ньо́го, а кидь тако́й, шчо живо́й, та буде́ йти́ з ньо́го хоть кроў, хоть во́да. Утьали́ раз ба́лтоў, почьаў йти бі́ло́к: Тото́, бра́тьа, йайце́; кла́дьме у оге́нь. Найшли́ там де́рево і ко́ло то́го йайца́ накла́ли оге́нь, упекли́ йайце́: три́ццать хло́пуў са найі́ло, і шчи ка́ждий по тако́му фа́латови узьа́ў, ку́лько бирува́ў не́сти. І посіда́ли на гайо́ви, та са ве́р'ли наза́д іт ши́фі: не́сли йі́сти сво́йім това́ришум. Ізпави́ла са на во́ды́ йинна́ тыньа́: Позира́йте, бра́тьа, ба́ронський син повідать, ви́тки тота́ хма́ра йде. Уни́ попози́рали: то ни хма́ра, то лем лети́ть йиде́н вели́кий птак йіх загуби́ти. Чого́ ўни загуби́ли його́ йайце? Почали́ ду́жи утыка́ти водо́ў до ши́фи. Чотири гайо́ви утекли́ – льу́ди до ши́фу — а з двох не засти́гли, шчо заби́ў тот птак на гайо́вцкуў двох де́сать хло́пуў і занури́ў і тото́ мньа́со ў во́ду. Шчо будеме́ роби́ти? Ни йі́сти, ни пи́ти.

Мо́йі товариші! велі́кі-м майи́тки до́ма ли́шиу̌, йа, ба́ронський син: од ґро́фа са-м у̌жени́у̌; йа маў по свойому утцу̌ свуй бога́тий хлыб і по свойуй жоны... а йа так ма́рно лишиу̌, шчо у̌жеби-м даўно́ смерть прийау̌, ки' буу̌-им тучни́й — а то-м сухи́й, та ньа ничь ни хо́чи. Типе́рь мо́льме са Бо́гу: йак Бох хо́че, так ньай з на́ми дасть.

Ізігра́ло мо́ри, йак са почьали́ Бо́гу моли́ти, пунньала́ са ши́фа по́вишше то́го вели́кого де́рева, почьали́ у ши́фі 'ге́нь кла́сти і вит кра́йу утекли́. Почьали́ йти мо́рьйом дому̌: хоть знайиме, хоть і низнайиме, де йдеме́, хва́ла Бо́гу, коли́ шчи ши́фа пла́у̌ле; чей шчи даколи́ сво́го кра́йу увидиме.

Ішли́ мо́рьйом. Опсуди́ли собі пра́во: ка́ждий день са зболькі́кали; котри́й найтучны́шший, то́го загуби́ли і с тим са живи́ли. Іс три сто ни зуста́ло лем йиде́н сто. Ішли́ на во́ды, зустрі́тили ши́фу дру́гу: ви́ставили бі́лу фа́ну, почьали́ на ньу труби́ти, же́би дру́га ши́фа, тоти́ кондохто́ри, ізрозмі́лы, жи у̌ни хотьа́ть поги́нути. Од дру́гойі ши́фи прийшли́ трі́йи на малу́м гайо́вику позира́ти, хто там йи. Прийшли́ і поклони́ли са, а́йбо ни мо́жуть са збе́сідовати, бо то льу́ди не с то́го кра́йу, ви́тки у̌ни а́ни ни с то́йі Амери́ки; лем йи край мі́жи морьйа́ми. Та са збе́сідоваў із ни́ма тот сам йиде́н ба́ронський син. Пові́дать: ги́ниме; пушли́сьме Аме́рику гльа́дати, та́й-йисьме найшли́!

Тоти́ са зві́дуу̌ть: Та кидь йисьте́ найшли́, та чого́сьте та́мой ни бу́ли, кидь йисьте йий найшли́?

Там нидо́брі льу́ди вили́кі і гади́ і гру́бі пта́ки; шчо нас хо́чи поби́ти чолові́к так йак му́шку, та́бо й гад зйі́сти так йак му́шку і пта́ки такі́ вельі́кі, шчо лем нас подзьо́бле. Та типе́рь ни зна́йиме у̌же, де бі́дны ідеме́.

По́тьте до нас! пові́да́у̌ть тоти́ трі́йи іс то́йі Амери́ки, шчо мі́жи морьйа́ми. Ми йдеме́ дому̌. Прика́пчьайте сво́йу ши́фу ід на́шуй. По́йте з на́ми!

Так тоти учини́ли. Дали́ йім тоти́ йі́сти і пи́ти і зві́дали йіх са: Йаку́ робо́ту зна́йите?

Ба́ронський син пові́дать: Йа ни знау́ робо́ту ні́йаку, бо йа пан, а́ли мо́йі това́риші зна́у̌ть. Та ни бу́йте са, по́тьте з на́ми, та наш царь аче́й вас ни угуби́ть, аче́й вун вам порьйа́док дасть.

Прийшли́ до йіх кра́йу, мельдова́ли уу̌ йіх пану̌у̌ і у̌ йіх царьйа: Найшли́сьме льуди́й на мо́ри, шчо заблуди́ли, та ни зна́у̌ть де йіх край.

Ми ма́йиме ту новинкі́ од уши́тких кра́йу̌у̌, та ми бу́деме зна́ти аче́й, ви́ткисьте.

Чита́ли новинки́, ни найшли́ тот край, ви́тки тоти́ льу́ди.

Ачей ви, льуди, дужи із далека, шчо вас ниґда нихто ту ни найде. Та ци хочите шчи дома бути, або туй ґаздовати?

Ми, бідныі, ни знайиме, де наш край; туй са ўшиткі пожениме.

А йа вам царь буду, бо йа ту каждому за царьйа у нашум крайу. Дам вам земльу, будете ґаздовати. Дам вам будинки побудовати, дам вам воли і ўсилийаку худобу на змаганьа.

Повідать баронський син: Бо йа воли ни хочьу, бо йа пан, йа з вульми робити ни знау; бо йа ў тум крайі, йа богатий пап, али пушоў-им по світьі вандровати, та типерь-им собі найшоў біду; роскош-им лишиў, а типерь робити ни знау, жибрати са ганьбльу.

Ни буй са, кидь йа твойім льудьом царь, тай твуй. Йім дам земльу, а тибе прийму у свойім домі до дайакойі служби. Будеш писарь лебо йнаш, котрий ти са лекший хлыіп видить.

Так вун учиниў: Царьйу, та буду йнаш.

Звідуйи са його царь: Ци майиш жену?

У мойум крайі мау, айбо йа ни знау, де муй край.

Муй любий йнашу! ни знау й йа.

Позирауть до мапуў, на котрум містьі йіх край стойіть і не можуть знати.

Ни так ти зроб, муй льубий йнаш. Ти уж лехко ниґда ни будеш дома ў свойум крайу. Возьми дыіўку мойу, будеш мойому крайови за царьйа; ни будиш служити, лем будиш росказовати.

Ун са зрадоваў, жи то шчи добрі буди, кидь вун буў пан дома, ай вун паном і ў світьі. Існравили огласки: Прийшоў до нашого крайу нам молодий царь, возьми нашого царьйа дыіўку; вун ту буде пановати ўже, бо му ўшиткой оддайи царь зо свойоў дыіўкоў.

Порадовали са тому товариші його, котрі з ним хотьіли погинути на мори: ачей ми будеме мати ішчи шчьастьа, бо буде наш товариш у тум крайу царьйом, та нас ни дасть убити, ани загубити.

Ун са жениў. Та на його прісьазьі, коли с царськоў дыіўкоў присьагаў, так пуп повідаў: Йа вас лау, жи майите ниразлучно жити до свойийі смерти; а котрой перше умре, ці муш, ці жона, та котрой опстани ішчи живой [1]), — та би йа увідыіў тоту свойу жону, шчо-м уже з ньоў дауно присьагаў!

Ґ тогди похворіла царьська дыіўка, його друга жона, у тум крайу міжи морьйами. Була хвора і умерла; і повідауть, жи й його поховауть.

Шчо йа собі у чьужум крайу роскажу, кить ту така вистанова, з умерлима живих ховауть. Заберу йа шчо дорогі вецн, найперше золото, йиден цент свічок, дорогі направи, жеби ми дохтори дали.

---

[1]) Ту мав дальше піп говорити: „мусить дати са поховати з умерлим;“ бар. син перемінив ті слова на дальше наведені.

Ушиткой йому тото поубіцьали. Праўльать труну його жоньі і йому. Айбо його така велика, шчоби до нейі стало: метер свічок і вун і на рук хлыба готового, печеного. Дали йому дохтори таку направу, шчо йак тим коло себи попахаў коло носа, пичь му ни смердыло.

Йак ви мене будете ховати, паййаснышии царьйу? Ци ньа до землы, ци до кріпту?

Ун йому повіў: Ту йи цілого вароша кріпта у йиднуй горі, такой вибраной, йак велика пиўниця; а на тум суть у дну чотири пути, та на тум суть шини, та так са ховаўть.

Тай мине з вашоў дыўкоў так дасьте поховати.

Прийшоў чьас дыўку царьську ховати, мусыў живой поховати з омерлим у йидно, лем му труну окреме зробити.

От того са напудиў, жи ун живий мусить лечи до землы, коли його жона перше умре. Кидь би вун перше умер, та на то ун би ни збаў ничь, али кидь жона умре, та тогди шчо ун буде робити? Повідать свому тестьови: Наййаснышии царьйу! То нидобрий право.

Чому сине муй?

У нашум крайу умре муш, а жона опстани, слобудно йуй са ожепити, не мусить уна жива с свойім умерлим мужом до землы льагати. У нашум крайу так йи йак і ту, муй ньаньу і панови, ўсилийакой право.

Та ў вас льуди бизбожны, повіў йому царь, кидь уни ни ў йидно умираўть, бо уни на сім світьі ни будуть ў йидно у царьстві; а наш наруд ў йидно умирать у нашум крайу і на сім світьі у царьстві муш іж жоноў у йидно бываўть,

Засмутиў са царьский зьать: Бодай такой право нігда ни було! — Ни видыў там шумну нивісту. Лем у царьйа киртыс шумний і його жона: другі то ўшитькі ни шумны. — Хоть і йа царь, али льіпши-бим льубиў, киби ньа Бог допровадиў буў дому, йак туй на царьство! Почьали дыўку царьську ховати; мусыў і вун до свойийі труни лыгати. Набраў золото — бо му жаль було, жи му гварили, жи ун царьский зьать — забраў золото і ўшиткі догорі вeци, набраў собі хлыба; дали му дохтори ўсилийакі ворошки і льух до труни. Узьаў с собоў тот мотус, котрий з дому узьаў, коли шчи до Америки йшоў і тоту балту: Ни охабльу нігде свойу працу, бо йа узьаў свойу працу собі на помучь, ачей ньа Бох або витти вислободить, або туй умру! — Поховали його до кріпту, привезли го на чотири пути, та на йидну, котра царьська, поховали. Там його охабили.

На каждий день по йиден кіфлык йіў, та с тим за добу жиў. У тиждень умер киртыс. Поховали з ним його живу жону. Чьуйи вун, жи кріпта скрипить, коли кріпту утварьйали, киртыса с киртыскоў ховали.

Скоро ун са схопиў і ўзьаў собі ў руку ворошки і зарас стаў кричьати, хто там йи. Дужи зайойкала киртьісова жона, бо са напудила, жи ўже й йийі там смерть буди.

Повідать йуй царьський зьать: Буг із вами, хто там йи?

Уна повідать йому: Йа киртьісова жона.

Ун йуй повідать: А йа царьський зьать. На тубі тоту ворошку, жиби ми смирдьіло! І тогди гварить: Уже ми на сім світьі будеме двой бувати; ни буде царьська праўда, шчоби живі з умерлими ў йидно бували! — І тогди вун йийі полудиў на другой місто і там са радьать: шчо будеме робити? Кулькой було золото у царьйа, та-м го ўзьаў, али з пього хусна ни буду мати. А йакби ми запалили свічку, коли майиме свічок дост, табисьме пушли позирати по тум кріптові, коли нам пичь ни смердить? — Пушли і найшли дьіру, шчо са проломила кріпта з другого боку вароша, звитки ни видно було. Тогди ун йуй повіў: Подьме назад ід мойуй труньі, там йи у мени йицен мотус і на мотузьі кльука с трьйома гаками. І забрали золото і уна свой, бо й уна бездьіткиньа була, та банувала за ўшиткім свойім, шчо дорогі веци, тай уна забрала. Принесли пуд дьіру, узьаў мотус і вер вон горі на дьіру. Там са кльука хопила. Іміў са рукама мотуза і вийшоў на тот верьх, у кутрум кріпта була і пушоў, найшоў йидну остроўку і приньус і до тойі дири пустиў, жеби вийшли обой. Забрали с собоў ўшиткой, шчо брали на сесь світ. Типерь, нибого, утьікайме, бо кидь нас ту збачьать, та нас росстрільати дадуть, чого йа ўхабиў царьську дьіўку, а ти царського киртьіса. Ци гонна ти знати, кади треба йти на шифу, шчобисьме де у другу Америку пропали? Уна знала. Прийшли на шифу, звідуйи са вун: До котройі Америки пуйдеме? До тойі і до тойі. Тот повіў: Коли ішчи йа дома буў, та до тойі Америки льуди ходили і йа чьуў. Прийшли до тойі Америки, звідуйи са тих льудийи: Витки ви?

А уни му повідауть: Ми не витти валоўшньі, ми з руського крайу.

Ізь йакого вароша?

Уни му повідауть: Іс того.

А ун йім повіў: І йа с того вароша, тасьме ўшиткі. Та охапте тоту роботу, пойме на касу.

Прийшли на касу, виньаў золото, золотьі гроші і поміньаў на иншакі гроші і узьаў с собоў тих льудийи і сам пушоў до свого крайу. Прийшоў дому, уклониў са свойуй матери і свойуй жоньі і свойому маленькому хлопцеві. Звідуйи са матері: То чий йи тот хлопець?

Повідать: То сине муй, наш.

Гурько заплакаў, жи вун такий богачь і свойу жону майи, а вун са на такі муки даў: Жоно мойа, отпусьть мі, бо йа чьужу жону прилудиў;

бо ми хотьіли убо́й поуми́рати; у̂же́сьме бу́ли на смирть похо́ваньі, та нам Бох подарова́у̂ жи́тьа.

Уна́ йому́ повіла: Йак йа ма́у фрайци́мерку, так і у̂на буде́ ма́ти. Ту жи́йи сто на́рода даре́много, і уна́ буде́.

Тогди́ ун са зра́доваў, жи його́ паньі до́бра, приу̂каза́у̂ йуи свой зо́лото і уши́ткі сво́йі гро́ші, ку́лько вун заро́би́у̂ мно́го у світьі: найа́у̂ собі музика́нтуу̂, шчо́би гра́ли ка́ждий день, за́кльа ун буде́ жи́ти. Али ун тото́ слу́хати ни хо́чи, бо йому́ у̂се на се́рци вели́кий страх, йак ун хотьіу̂ уме́рти у̂ Амери́цьі, там де суть леву́ци: у дру́гум кра́йі, міжи морьйа́мі, його́ живо́го похова́ли. Ішо́у̂ йиде́н жид ва́рошом, та чьуу̂ вели́кий за́пах, шчо там йісти вари́ли у то́го бога́того па́на. Повідать: Бо́жи, йако́й ту добро́ чьути! Киби́м тото́ покоштува́у̂, мно́го ро́куу̂ до́уше бим жиу̂. Тото́ пан учьу́у̂, ско́ро за тим жи́дом загна́у̂ сво́го и́наша і росказа́у̂ му дати́, то́му жи́дові, дорого́й свой ша́тьа, жеби́ жид лаха́вий пе́ред ньо́го ни прийшо́у̂. Прийшо́у̂ и́наш: Поло́ште тото́ жельі́во долу́, а пойте д мо́йому па́нови, бо вас потре́буйи. Прийшо́у̂ жит до ба́ронського бу́рку, пе́ред ба́рона: Йаку́ робо́ту ро́биш, жи́ди? звіду́йи го са ба́рон. От скле́пу до дру́гого скле́пу желі́зо но́шу. — Окльа́то ду́жи жит са напу́диу̂. — Ни бу́йте са! йа вам буду́ ка́ждий день йи́пну ка́ску каза́ти — йа, ба́рон, — а вам буду́ дава́ти по ту́лько, по ку́лько ви на день заро́били. Такий буу̂ день, шчом заро́би́у̂ дві злато́у̂ки. Ку́лько че́льади ви ма́йите? Шість дьити́й. Йак са кльі́чи? І жид йому́ повіу̂. Написа́у̂ жид квіт до сво́йийі жони́, жеби́ са поста́вила на о́бід до ве́лького ба́рона. Ве́лький ба́рон ви́ньау̂ два злато́у̂ки і да́у̂ жиду́у̂цьі: Твуй муж уж у ме́ни ’се буде́ на робо́тьі; ка́ждий день буде́ ма́ти дві злато́у̂ки робі́ти ни бу́де нич, лем сидьі́ти; і буду́ му три́мати ку́харьйа і и́наша, бо йа біду́ зна́у, та́бим ни хотьіу̂, жиби́ ка́ждий біду́ ма́у̂. Али сво́йі дьі́ти ни мош іти́ у̂видьі́ти, лем там ма́йи ’се йісти а сидьі́ти; лем на ка́ждой по́лунне, за́кльа твуй муш у ме́ни бу́ди, за гру́шми ма́йиш прийти́ ка́ждий день.

Пан ба́рон тоту́ припо́вітку два раз на день жи́дови прика́зоваў; робі́ти му не вельі́у̂, кра́сньі ша́ти дава́у̂, кра́сний кост, та сидьі́ті. Жит сидьі́у̂ за два ти́жньі, та му з’унува́ло: Муй любий па́не! йа би хотьі́у̂ ви́дьіти сво́йі дьі́ті. Кидь буде́ш ви́дьіти дьі́ти, та не буде́ш бра́ти гро́ші. Йа ни зба́у, лем ньай сво́йі дьі́ти у̂ви́жу.

Зап. в липнi, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Мотив про людоїдів диви: I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 35: Der Waldmensch. — Руд-

ченко, I, Н. 39. — Драгоманов, Малор. Нар. Пред. Н 3. Песиголовцы-людоѣды; ст. 384—385: Песиголовцы. — Грінченко: Этн. Мат. I. Н. 2. II. Н. 4. — Номис, Н. 4081. — Ястребов, Матер. Новорос. кр. ст. 80—83. — Этногр. Обозрѣніе, 1890, Н. 1, 94 і Н. 3, 236. — Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego, Н. 4. — Харьк. Сб. II. 86. — Чубинський, Труды, II, Ст. 85—86. — Аѳанасьевъ Народ. рус. сказки Т. III. Ст. 100—101. Т. IV. 411—420. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 148—150. — Haltrich, Deutsche Volksm. a. d. Sachsenl. in Siebenbürgen. Ч. 36. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ч. 191: Der Räuber und seine Söhne. — В. С. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч 38: Дивльан. — Отечеств. Записки. 1840 р. Ч. II — Nowosielski, Lud Ukraiński. Т. II. Ст. 29—31. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Ст. 210. — Аѳанасьевъ, Поэтич. воззр. Славянъ на природу. Т. II. Ст. 398—701. — Tausend und eine Nacht. Т. I. Ст. 117—140: Geschichte des Prinzen von Charisme und der Princessin von Georgien (лише початок). — Поодинокі епізоди диви тамже: Ст. 336—363: Dritte, vierte, fünfte Reise Sindbad's, des Seefahrers.

Жона вмирає, а муж мусить з нею дати ся поховати: Grimm, Märchen, I, ч. 16, ст. 85, Die drei Schlangenblätter. Т. III. Ст. 29—30. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 86: Z podróży Syndbaba.

2. Модний „Робінзон“.

Буў у Авийі йиден богáтий купéць. Маў імінійи велúкой, а не маў лем йидного сина. Тогó даў вúучити за фішкáльыша. Йак умираў, та му наказáў: Сине, мáйиш на чьум жúти і учéний-йис чоловíк; закáзуу ти то, жебúс сьа на мóри нúґда ни пушчьáў. І ўмер. Син марнотрáтний буў, ўшúтко промарнúў. На остáток прийшлó му на мисль тотó, жи отéць йогó ходúў по мóрьйу, та так богачóм зустáў; так і вун собí погáдаў: Дáрмо миньí отéць закáзуваў, жибú йа ни йшоў па мóри. Йа пýйду і так будý богáч, йак муй отéць буў.

І так сыіў на гайўў і йшоў через мóре. Йакáсь рúба гайўў розрізала на два стрáни; ўшúтко сьа затопúло до мóрьйа. Але вун сам окрéме буў на йиднýй пулóуцьі із йíдлом, із водóў. Вíтор го хóпиў і чéрез цьілий рук вóлна го гнáла перет сéбе. На остáток близь низнайóмнойі зéмльі на йиднý скáлу го пригнáло і там стаў. Тогдú спрáвиў собí чóўник і переплúў на сухý зéмльу. Шчо за гóри! Кить там жáдна чоловíча душá ни бýла. Походúў ўсьáгди — ни бýли лем мáўпи, та дéйакі зьвíрки, áле чоловíка жáдного ньіт. Тогдú ун із гайóва, шчо маў хльíба, та поперевóзиў на сухý зéмльу. Хóдить, хóдить і раз увúдить йиднý хúжу. Ўвóйдить ў дну, па кухиі тогдú лем огéнь припопельíў. Ўвóйди до хиж і вúдить на стольí йиднó письмó і читать: „Кибú дахтó так

нишчасли́вий буў, гі ми тріи́й, ньай собі ні́ґда ни ми́слить, же ву́тти ви́йди або́ жи да́коли чолові́ка ўви́дить. Лем ньай так ко́пле, сади́ть гі ми, аби́ маў ш чо́го жи́ти. І ки́дьби ішчи́ мине́ ни розгни́тoго найшо́ў, ньай би ньа погрьи́ўб!“ Попози́рать ўсьа́гди і ви́дить йидно́го чолові́ка умерло́го пуд ла́ўкоў. Пу́йде до ки́ртьі і ви́дить два хре́сти на гро́бах. І вун при них ви́браў йаму тре́тьому і погрьи́ўб го. Йак ўче́пий чолові́к іспра́виў собі сам йидну́ ту́рньу над мо́рем висо́ку і ка́жду нуч оге́нь кла́ў на верх ту́рньі, ми́сльачи собі, же кидь на мо́рьйу буде́ блуди́ти дахто́, жиби́ ід ньо́му цьіловаў. І так тру́дно му бу́ло само́му дрива́ руба́ти,носи́ти — но на шча́сьтьа научи́ў йидну́ ма́ўпу, іт со́бі призвича́йіў і тота́ помага́ла му руба́ти, копа́ти, оге́нь кла́сти, во́ду не́сти. І на ту́рньі, йак оге́нь кла́ла ма́ўпа, прибі́гне до хиж, і́мить його́ за ша́ту і тьа́гне воп і фе́львер му ка́жи, жиби́ браў іс собо́ў. І ўка́жи йому́, жи при му́рьйу там хтось йи. При́йде вун із да́леку на́дзьірцьі і нози́рать; ви́дить ди́ких льуди́й, шчо на́ших льуди́й привезли́ собі печи́. Бу́ли там і хло́пи па́ські, а́ле умерльі. А йак із гайо́ва йіх ви́метали, тай йидна́ дьі́вочка на спо́дьі там бу́ла. Тота́ ўже ни зна́ла о со́бі. Увідьіў вун тото́ і до́раз ми́жи ди́ких льуди́й стрі́лиў: двох заби́ў, а тре́тьому лем но́ги пораци́ў, шчо ни го́дин буў утечи́ на чо́ўник. При́йде ід дьі́воцьцьі і дасьть йуй сьа студе́нойі во́ди напи́ти. І рекла́: О Го́споди! кому́ йим у рука́х? Ци прийа́тельови, ци неприйа́тельови?

Ун проре́к: Бох с тобо́ў! ти прийа́тельові у руках; не буй сьа!

Того́ ди́кого пораненого поўйазаў і приньу́с до хи́жі і тогди́ на нога́х ви́миў му ра́ни. Ви́миў, поўйаза́ў і гойі́ў. І ви́гойіў. І научи́ў го па сво́йу бесьі́ду. Ди́кий чолові́к ід ньо́му приви́к і ві́рний слуга́ му буў: ўши́тко мі́сто ньо́го роби́ў. Али ун сам захорі́ў. І пу́чне дьіўча́ пла́кати і нарі́ка́ти: Чого́сь ньа уд сме́рти ментоваў, коли́ йа ўже у тум сьві́тьі нич ни зна́ла, а типе́рь ньа ли́шаш на ди́кого чолові́ка. Ка́же миньі, ш чим го́днабим тьа ви́здорови́ти?

Ун отпові́дать, же ун лем з льу́бости умира́ти му́сить, понева́ж дьіўчи́ньі ні́ґде ни хотьі́ў о тум, льубві́, сло́во речи́.

Но уна́ му на то так рекла́: Тадь ви́диш, жи йа ту дру́гого ни ма́у, а́ни ни мо́жу ма́ти о́крем те́би; так ти буде́ш муй, а йа твойа.

І так чолові́к до́раз оздорові́ў од ра́дости. І роска́заў ди́кому слуго́ви і ма́ўпі, жеби́ три рас ту́лько гото́вили на обі́д, йак дру́гий рас. То́ти сьа окру́тно чу́довали, шчо то с то́го буди. І так ун узьаў дьіви́цьу за ру́ку і пові́ў на гро́бний хрест і там прикльа́к і оби́два, йидно́ дру́гому ві́рность присьагли́. І так уго́стили ма́ўпу і ди́кого чолові́ка і себе́. І жи́ли йак муж іж жено́ў. Ма́ли ме́жду собо́ў двох хло́пцьуў. Слу́чило сьа раз ў ночи́, коли́ спа́ли, же йидна́ зьві́рка до ко́льіна наноси́ла піску́ до хиж, котри́й пісо́к — бу́ло чи́стой срі́бло. Ну, там хусна́

іс то́го узьати́ ныйак ни могли́. І дали́ ви́носити вон на йидну́ грома́ду. Ну, а́ле оге́нь на ту́рны у́се горі́ў. І так ві́тор придри́лвў там де́сьать хло́пуў із гайо́вом. Прийшли́ — і ун йім роспові́сть ўши́тко, йак там сьа дуста́ў і жи ни мо́жуть ма́ти надє́жду, же у́ттам гет пу́йдуть. Але тоти́ льу́де ме́жи собо́ў сьа ура́дили, із двох гайо́вуў спра́вили собі до́брий гайу́ў, набра́ли с то́го піску́, ку́лько лем гайуў бирова́ў і пу́стили сьа мо́рьйом, низнау́чи кэди́. Ішли́, ішли́ і пришли́ до англьі́цького кра́йу. І там пісо́к до́рого спродали і шчасли́во жили́.

Зап. в липни, 1896, від старого дяко-учителя Ре́пая в Ублі, Земплинської столиці.

3. Про Францка.

Йиде́н Фра́нцко ў йидну́м ва́роши ма́ў чоти́ри до́ми, шчо ў пих бу́ло по двана́цать хиш, а пото́мкуў ни ма́ў, лем йинно́го си́на. Уме́р Фра́нцко, опста́ў його́ син іс старо́ў ма́тьіроў. Почаў пи́ти тот його́ син, шчо опста́ў с старо́ў ма́тьіроў. І то́му бу́ло ме́но Фра́нцко, його́ синови. Ходи́ў на ва́рош із дру́гима варошча́нами молоди́ма. Йі́ў, пиў на кавейга́зы зо ўши́ткима варошча́нами; вун сам за варошча́н плати́ў, шчо пройі́ли і пропи́ли. Промарни́ў ўши́ткі двана́цать до́муў, шчо му його́ оте́ць лі́шиў. Йак прода́ў тот двана́цатий дум, ма́ти його́ ішчи́ од нього́ одйойкала два сто́ўки, од йидно́го худо́бного чолові́ка на коне́ць ва́роша купи́ти собі йидну́ хи́жу, же́би шчи ма́ла де нуч переночова́ти. Йак промарни́ў ўши́ткой, так йшоў на кавейга́з на́зад, же́би това́риші йому́ плати́ли йі́сти і пи́ти. Ни дали́ йому́ нич; хотьі́ў з го́лоду уме́рти; пушо́ў на пійац собі да́йаку робо́ту глья́дати. Ни схотьі́ў го ні́хто до робо́ти ўзьати́: Ми його́ велькомо́жним кли́кали, де́би ми йому́ роска́зовали у на́шуй робо́ты? Хотьі́ў Францко́ з го́лоду ўме́рти. Отпові́ў свойуй ста́руй ма́тери, жи йде ў світ гет, бо ун у тум ва́роши ни го́дин опста́ти. Пушо́ў Фра́нцко ў світ дале́ко, де го льу́ди ни зна́ли. Пойидна́ў го йиде́н чоловік. То бу́ў дьа́бол. Пові́ў: Фра́нцку, найми́ са до ме́ни, дам ти ту́лько гро́ший — на ка́жду нуч ти́сьач банко́вок. Тоти́ гро́ші із варошча́нама ў йидну́ нуч ма́йиш пропи́ти. Кить ти с ти́сьач зла́тих зуста́ни сто зла́тих, та буде́ш би́тий, чом порьйадо́чно робо́ту ни ро́биш. Кидь ве́це йак ти́сьач, сто́ўку, дві або́ й три ў йидну́ нуч промарни́ли, тогди́ тьа похвальу́, жись муй фа́йний слуга́, ўчини́ўйись ми по дьа́цьі.

Так вун роби́ў. Долу́ма́ў собі зайидна́ти кавейга́з, до кавейга́зу со́рок і чоти́ри музика́нтуў, шчо́би му гра́ли за його́ вили́кі гро́ші. Роска́зова́ў йім йі́сти і пи́ти і варошча́нум. Йак вун са тьі́шить, шчо тоту́

слу́жбу ро́бить, же́би і уни так. У̂се прийшо́у̂ дому́ на дру́гой ра́но, у̂се го дьа́бол похвали́у̂, бо по трина́цать сто́вок у̂ йиде́н день і нуч у̂се змарни́у̂. — Ни ма́йиш ми ве́це за рук нич роби́ти, лем гото́ві гро́ші марни́ти. — До́брий Францко слуга́ бу̂у̂: за рук музика́нти гра́ли; кавейга́зник йісти ладиу̂, льуди́й го́стиу̂ на росказ Фра́нцкуу̂. У рук, у котри́й день мау̂ іти́ гет, попроси́у̂ го дьа́бол, же́би му йидну́ дьа́ку учинии́у̂, до йидно́йі ско́ри льух, до тако́йі вели́койі, йак іс конья́, а дьа́бол жеби́ го позака́пчовау̂ на ґо́мбицьі у̂ ньуй. І дау̂ му йидну бри́тоу̂: Йак у̂чу́йи, жи лим ско́ра ди́ркни, же́би ви́рівау̂ са гет іс то́йі ско́ри. Там уви́дить дійаме́нтуу̂ мно́го, де го ско́ра поне́се і зо́лота. Ньай напаку́йи до то́йі ско́ри по́у̂но і с то́йі гори́ доло́у̂ дри́лить, а сам ньай опста́ни та́мой. Йак дьа́бол іспрьйа́тать зо́лото і дійа́минт, тай за ним важе́ни ско́ру, шчо́би го ви́ттам зне́сла, бо би сам ни зуйшо́у̂.

Че́кау̂ на туй го́рі за три дни, ни загна́у̂ дьа́бол ско́ру, же́би йшоу̂ Фра́нцко гро́ші марни́ти. У три дни у дру́гий бук горо́у̂ Фра́нцко пушо́у̂, кади́ само́му мож було́ пуйти́. Найшо́у̂ там по земли у̂сили́йакі ко́сти і спо́знайи, ш чого́ тото́ йи: хо́тьим йіу̂ і пиу̂ за рук, а́ли типе́рька у̂же у̂ги́ну на туй го́рі. бо то кустьа́ в льуди́й; то йа у̂же ни пе́рший про дьа́бла дійа́минт брау̂ і зо́лото! — Іде́ горо́у̂ да́ле, увідьіу̂ йиде́н дум Фра́нцко. Повіу̂: Хва́ла Бо́гу, жи ту у̂же суть йакісь льуди!

Уві́дьіу̂ го Псогла́вець, шчо тота́ гора́ його́ бу́ла і дійа́минт і зо́лото. Псогла́вець мау̂ йидно́й во́ко вели́кой, а дру́гой мало́й. Йак Фра́нцку увідьіу̂, ід ньо́му біх ізісти го, бо ун його́ зо́лото і дійа́минт, дорогі́ ве́ци, уд ньо́го покра́у̂. Фра́нцко са напу́диу̂, бо шчи ні́ґда тако́й страшно́й ни відьіу̂: йидно́й во́ко чолові́чой, дру́гой тако́й, йак пуу̂ґиле́тница. Фра́нцко спо́знау̂, же тото́ нидо́брий, та тото́ його́ взі́сть. Прихили́у̂ са д зе́млы на сво́йі кольі́на, та так ньай го йість. Прийшо́у̂ Псогла́вець ід ньо́му: Йак ти ви́йшоу̂ на таку́ висо́ку гору́ нога́ма сво́йіма?

Фра́нцко йому́ повіу̂, жи вун за тото́ рук служи́у̂.

Йаку́ робо́ту?

Ка́жду нуч прома́рниу̂йим ти́сьач зла́тих, а даколи́ по три сто ішчи́ ве́це.

Похвали́у̂ го Псогла́вець: Ти файний робу́тник. Ішчи́ ти дам по́куй, бо ту ни ни касино́ва а́ни музика́нтуу̂; ту буде́ш йісти за порьйа́тком і пи́ти. Ма́у до́ста ви́на, йи шчо пи́ти. Будеш ми с сту́дньі во́ду носи́ти, про ме́ни буде́ш сирово́й мньа́со ладити, про се́би варе́ной.

Подьа́кова́у̂ Бо́гу Фра́нцко; коли́ буде́ до́ста ви́на, шчо пи́ти, а хльіб йі́сти і мньа́со, шчи му ни бу́ди пу́дло жи́ти, бо вун собі́ буде́ добрі́ йі́сти ладити. У Псогла́уца за рук служи́у̂, ні́ґда ни знау̂, ви́тки віно Псогла́вець ста́тчить і муку́ у̂сили́йаку і мньа́со. На туй го́рі мно́го було серн і во́лены, зайа́ці — та вун іс сво́йіх звіру́у̂ жиу̂ і Фра́нцко. Два

во́ли маў Псогла́вець, шчо самі́ по горі́ ходи́ли і на горі́ роби́ли. Йи-дно́го тако́го, шчо з нима ґаздова́ў на хлыб і на ви́но, шчо го тиш так ско́ра ви́нисла. До́брий робу́тник буў, та го Псогла́вець ни губи́ў. Тот, шчо у Псогла́ўца ґаздова́ў, ду́жи мно́го мух пороби́ти, Фра́нцко мно́го попи́ти. У рук сидыі́ли ко́ло стола́ Псогла́вець і Фра́нцко. Повіў Псо-гла́вець Фра́нцкови, жи вун буў го взіў, ки' буў моло́тший Псогла́вець буў, а то ўже хотыі́ў, жеби́ му служи́ти, та шче подарува́ў Фра́нцкови жи́ти. Роспо́віў му, йакі ма́йи во́ли і до́брі землы на туй го́рі. Ти шчи, Фра́нцку, ни ви́дыіў мой ґазду́ўство. Ніч на світы такой ни йи, йак ў ме́ни два во́ли. Ни́ґда шчи нич на го́ру ни ви́йшло на туту́ і' до-мны, лем тот дьа́бол, шчо ньа ка́ждий рук опкра́дуйи; мой зо́лото і муй ді-йа́минт йа ни мау ни́нашчо до́ма, лем сам про се́би. Йа йак на зо́лото наро́блью, о́крем йидно́го чо́рта та ви́тти ни ўкраде́ ни́хто нич. Ту йи на о́коло ска́ла, шчо д ньо́му ни ви́йди ни́хто ни́кади — а зверьха шу́-мной по́ли. Йи на чум ґаздова́ти, — йи до́ста лысу́ў і по́ли; ро́дить са ви́но до́брой і ў туй горі лем ньай ко́пле зо́лота до́ста і дійа́минтуў. Йа ўже, Фра́нцку, ста́рий і тамто́т ста́рий, шчо ґазду́йи, шчо на нас гро́зно ко́пле. Лехко́ вун пе́рше ўмре; а ти шчи молоди́й, тобі́ ўши́тко зуста́ни!

Зажури́ў са Фра́нцко: на шчо йому́ то́го, кить вун сам ни ма́йи жони́. Псогла́вець ско́ро увідыі́ў: шчо́сь Фра́нцкови хиби́ть, жи са Фран-цко жу́рить. Шчо тобі́ йи, муй Фра́нцку?

Отповіў му Фра́нцко: Та йак уни́ мине́ ладьа́ть ту ли́шити само́го, а йа ни ма́у жони́?

Отповіў му Псогла́вець: На на́шум по́льу йи сту́дньа, шчо са хо́-дьать купа́ти чоти́ри дыіўки́, шчо йіх проклььала́ оте́ць і ма́ти, же́би ни́ґда ту ли́ста ни ма́ли, та йіх ви́ттам узьа́ў ві́тор, та йіх приньу́с ту пут тоту́ гору́ до лыса. Уни́ там ма́уть йиде́н дум, лыта́уть пта́кома. Де схо́чи, там поле́тить го́лубом. Кидь іс се́би зло́жить йидно́й пе́ро, — уна́ зна́йи, котро́й пе́ро — та опста́ни го́ла, справедли́ва дыі́ўка. Кить хо́пить пе́ро, ў ру́ки, сотвори́ть са на ньуй пі́рьйа і ўже лети́ть го́луб. Іди́ т сту́дни на по́лудни, 'ни са при́йдуть купа́ти до на́шойі сту́дны. Пі́рьйа поло́жать з бо́ку во́ди. Прибе́рь таки́й спо́суб, же́бись укра́ў уд них пі́рьйа!

Уни́ на по́лудни прийшли́, Фра́нцко ўже вартова́ў: поло́жиў ко́ло во́ди клььу́ку, шчоби́ на зе́мли ле́жала і на коне́ць на клььу́ку йиде́н доў-гий шпаґа́т. Йак уни́ пі́рьйа скла́ли на зе́мльу, самі́ поскака́ли ў во́ду го́лыі, почали́ водо́ў пльу́скати. Вун дале́ко вид них буў, шчо уни́ його́ ни віды́ли. Вун за шпаґу́т іт со́бі тьага́ў. Хо́пило му са наймоло́тшойі пе́ро на туту́ клььу́ку. Притьа́г іт со́бі, зави́ў до́ йидно́йі ху́сточки, по-ло́жиў до кише́ны, сам позира́ў, шчо буду́ть роби́ти. Йак са ви́купали, пі́рьйа захапа́ли і так поле́тыли Читве́рта опста́ла, почала йо́йкати, жи

га́ньба, бо уна́ го́ла, а́ни ни го́дна ў́же ни́ґде пуйти́. Вун йуй са указа́ў. Уна́ ду́жи вйо́йкала, жи вун йий загу́бить: Поче́кай ту ко́ло студні, йа тибе́ ни загу́бльу, ти бу́деш мо́йа, а йа твуй.

Прине́с вун йуй шати, бо ў Псогла́ўца бу́ли, йакі па́ни тре́ба бу́ло, бо Псогла́вець до́брий ґазда буў, ўши́тко маў. Прийшла́ до до́му Псогла́ўцевого, Псогла́вець йіх присьа́х, же́би ў йи́дно обо́йи бува́ли, жеби́ ни́ґда го ни ли́шила на туй горі. Ста́ло са Францко́ви добрі. Перебу́ў Фра́нцко ішчи́ три ро́ки. Поча́ў са жу́рити, шчо ни зна́йи, ци ўме́рла, ци жи́йи його́ ста́ра ма́ти. Відыі́ў Псогла́вець, же шчось хиба Фра́нцкови: Шчо са жу́риш Фра́нцку?

Ли́шиў-им у йидну́м ва́роши, дем са ро́диў, сво́йу ста́ру ма́тырь, ни зна́у, ци жи́йи, або́ ўме́рла.

Псогла́вець буў му́дрий. Так його́ пора́диў, же кить пу́йдеш до сво́його кра́йу, ни́ґде ти ту ни бу́диш. Ту сам чоловік шчи ни́ґда ни прийшо́ў, а́ни ни прийди, хиба́ль в дайако́ў му́друстьоў. Кидь йдеш до сво́його кра́йу, суть у ме́ни два во́ли й вуз, шчо лем по туй горі хо́дьать по зе́мли, а інде ни́гда ні́ґде ни хо́дьать, лем лыта́уть, йак два го́луби і вуз за ни́ма. Та за тото́, шчось у ньа ту́лько ро́куў служи́ў, набе́рь собі, шчо ти са лыі́пше льу́бить: ці зо́лото, ці дійа́минт, ш чо́го ў ва́шум кра́йу лыі́пший хосе́н буде́. Пуста́ гора, Фра́нцку, опста́ни, бо ми два́йи ста́рі туй зустайиме́. Ти моло́дий і' жоно́ў і жона́ ти ўже дыти́ну ма́йи, та ви йдете́ гет!

Набра́ў Фра́нцко до во́за дійа́минтуў і зо́лота, сі́ў собі ж жоно́ў іс сво́йоў дыти́ноў, поле́тыли во́ли до то́го ва́роша, де вун хотыі́ў. Ста́ли собі ко́ло пудло́йі хи́жи, де Фра́нцкова ма́ти бу́ла. Фра́нцко за зо́лото і за дийа́минт у тум ва́роши накупи́ў по́льа і кашт́ельуў, лыі́пші ма́йитки, йак вун утцьо́ві пропи́ў. Купи́ў собі лыси́, шчоби́ ходи́ў на вада́ску, бо го кортыі́ло у тум кра́йу ходи́ти с пу́шкоў. Во́ли спрова́диў Псогла́ўцеви наза́д дому́, про двох ста́рих ґаздова́ти. Переби́ў Фра́нцко па́ру чьа́суў ко́ло ма́тери, пушо́ў па вада́ску; од мало́йі ла́дички кльуч істра́тиў, де стойа́ло жонино́й пе́ро. Жона́ нашла́ кльуч у по́стили, шчо са урва́ў золоти́й ланцо́к. Ўсьа́гди мірьйала, де са при́дасть тот кльуч: при́даў са до мало́йі ла́дички. Одомкну́ла, пе́ро с ху́сточки ви́віла, обла́ки розтвори́ла, пе́ро узала ў жме́ньу, дыти́ну на ру́ку, сама́ т се́страм поле́тыла дале́ко ў світ, шчо там пі́ший чоловік ни́ґде ни мо́жи дуйти́. Фра́нцко на вада́сьцы но'бзира́ў са по сво́йім тылы, ни йи ланцка́, шчо вісыі́ў на ньум кльу́чик. Зайо́йкаў ме́жи пана́ми ў лысі сво́йум, же пропа́ла жона́ його́; ўже ни ма́у па́ны! Охаби́ў вада́ску і ма́тырь сво́йу. Розду́маў собі, же лем кидь би го́рами йшоў, та аче́й би пе́рше найшо́ў, бо лем кльучьа́ть го́ри за го́ру, усе́ да́ле. Ішо́ў лысо́м, шчо ўже а́ни пта́ка нийако́го ни бу́ло, такі пу́сты верте́пи. Нич коло́ са ни маў, лем збруй,

оге́нь, та пуш і йидну́ пу́шку дупла́шку, ў два цыі́ўки. Йак зголодныі́ў, забі́ў пта́ка, кла́ў оге́нь, пі́ўк, та йі́ў. Ду́жи му вили́кий жаль було за його́ жоно́ў, ду́жи шу́мна була! Іде́ да́ле верте́пами, чьу́ли, шчо воробе́ль кричи́ть; і вун іспо́знаў го́лос, жи йаки́й то птак кричи́ть: Аче́й ту близь вала́л, вун ду́йди до вала́лу. Прийде іт то́му пта́кови, де кричи́ть, чьу́йи, шчо лиш пишчи́ть, гі ки́дьби йий дашчо́ імило. Ви́дить на лу́цы то́равого конья́ і ле́ва ко́ло нього, шчо го хо́чи ззісти. Тот кунь то́равий бу́ў: а́бо було го застрілити, а́бо на тако́й місто одве́сти, шчо там нич ни дохо́дить. Тот пан жа́ловаў сво́го конья́ заби́ти. Виду́йуў до гур, ньай го зьвірі ззідьа́ть. Увідыла миш чоловіка то́го, Фра́нцку, прорекла́ д ньо́му с трави́: Чоловічи! Фра́нцко са напу́днў. Подыіль нас с тим то́равим коньо́м. Йа на́йперши найшла́ то́го конья́, там ни могла́ ўвали́ти. Пото́му воробе́ль го найшо́ў: ни го́дин го роззісти — Найшо́ў го леў, та тот повідать, жи ўши́тко хо́чи ззісти. Роздыіль нас, заплатиме́ ти до́рого. Буде́ ти хосна́ва на́ша пла́ца. Тако́й ти дам, таку́ серсть, шчо поло́ш собі пуд йази́к і схо́ваш са до зе́млыі ми́шоў.

Воробе́ль повідать: Про́шу тьа, на ме́ни ўважа́й. Йа ти дам льі́пшу пла́цу. Чого́ би ти ў зе́мли сидыі́ў? Йа ти дам пе́ро іс се́би тако́й, шчо кить собі до пи́ска тото́ пе́ро поло́жиш, йак йа поле́чьу, так ти, де схо́чиш.

Леў повідать: Ни заби́й ньа, а кри́ўду ни ўчинь. Роздыіль нас іс тим коньо́м, дам ти с се́би дві се́рсти, шчо йаки́й йа зьвір льути́й і муцни́й, та ти два рас таки́й буде́ш, кить собі до ро́та пуд йази́к поло́жиш.

Одрізаў коньо́ви го́лову Фра́нцко, верг доло́ў лу́коў. Росказа́ў ми́ши, же́би пушла́ за голово́ў: Ви́йізь мо́дзок коньо́ви з го́лови і во́чі. — Уво́ўйи собі гньіздо́, та буде́ ма́ти кашті́ль! — Конья́ роспоро́ў, бе́бихи ви́валиў с конья́ вон на бук, же́би воробе́ль тото́ дзьо́баў, бо ў тум суть гуньаки́, а воробе́ль тото́ льу́бить. — А ле́вови ўши́ткой мньа́со. Похвали́ў го леў, жи шчи ни́ґда ни йі́ў тако́й чисто́й мньа́со. Тепе́рь хо́чьу зна́ти, йаку́ ми пла́цу дали́? Поло́жиў пе́ро пуд йази́к, перемі́ниў са на вороблья́, поньу́с свуй това́р ўши́ток воробльо́м до йидно́го льі́са на висо́ку го́ру. Вун ду́маў, жи ўже там, де ў Псогла́ўца бу́ў, там бу́ў дру́гий ґа́зда, шчо лем ву́ўцы пас, з молока́ а с си́ра жи́ў. Ка́ждий день уд нього ле́ви ву́ўцы забира́ли, наўчи́ли са два. Прийшо́ў вун воробльо́м на тоту́ го́ру, зложи́ў пе́ро до папірьйа, прийшо́ў т то́му до́мови чоловіком, шчоби́ ўвідыі́ў, хто там йи. Узьа́ў собі серсть ми́сьачу ў ру́ки; кидь уви́дить дашчо́ пу́длой, поло́жить се́рсть пуд йази́к, схо́вать са ми́шоў до зе́млыі. Ви́ттам са ўказа́ў йиде́н ґа́зда. Звідуйи го са: Ви́ткисьти чоловічи?

Ун йому́ повіў, жи зо світа.

За йакий штроф вас ту Бог даў?

Ун повіў, жи жонý глыадать.

Ту ви жонý ни найдити, бо ту жони ни бува́уть, бо ту лем такі пýдлы вертепи, шчо ниґда ни́хто ни доходить. Найми ти са ў мени помочи ми вýўцы пасти, бо са ни можу обогнати перед двома левома; хотьать уд нья пойісти вýўцы. Шчо йа буду йісти, тай ви: сир, та молоко.

Ун отповіў, жи лыіпши льубить мньасо.

Ішчи лыіпши так льублью, будете йісти молоды сисаки, лем би вýўцы ни попойіли леви. Заплачьу вам дорого.

Ун са пойидыаў вýўцы пасти. Зайали на поли аш там, де його жона бувала, коло топі кирти, коло йийі дому. Прийшли леви вýўцы йісти, ун положиў два серсти пуд йазик, тулько маў сили, йак два леви. Йак йіх у руки зымаў, так дужи биў, йак два мачьки. Ґазда тото відыіў, йакий вун хлопець, жи такі проклыатьі два зьвірі ни биў пушкоў, лем палицеў. Йак йіх пустиў, ниґда веце раз д вýўцам ни прийшли. Пас вун вýўцы там за місьаць. Каждий день ўсе дате з вýўцьами йшли, бо ўже д ним леви ни приходили; аш прийшли по тоту кирть, де бували заклыатьі чотири дыўки, шчо йіх принье́с вітор за штроф до боського дому — такой там було, йак арешт боський — і ўни там бували голубами. Йак увідыіў Францко дум, повідать ґаздови: Пýсьтьме вýўцы по туй кирты!

Тот ґазда повіў: Ни слубудно, бо там суть чотири паны; та тото ўже ни мой!

Почаў са Францко звідувати, шчо тото за паны?

— То такі, шчо йіх мати пролала.

Францко знаў, бо му жона повідала. То йому са удабало, шчо ґазда повідать: Іду йа до того дому! Прийшоў, жона го спознала: Шчо ту робиш Францку? Жона са ґазди звідовала.

Йийі сестри звідовали са од нейі, ци знайи уна того чоловіка. Уна отповіла, жи то вид нього тот хлопець: то йи муй пан!

Ўшиткі го обнімали і цыловали, жи вун наш. Перебуў вун за два роки в нима ў тум домі: Подьме жоно там, де ми раз були, на туй горі, де йа тибе іми́ў, ци шче там дахто жийи.

Уна йому отповіла: Каждий день два рази на день там бувать. Там ўже нийакого ґазди ни йи, лем самі два воли ґаздуўть: пасуть са ўсе.

Та пойме ми на гору, кить там ни йи никого!

— Уна йому отповіла, жона: Йа сама годна вийти на тоту гору, али бим тибе випесла — та пыіт.

Йа шчи годин перши вийти, йак ти.

Уна́ узьала́ пе́ро у жме́ньу, на ру́ку дыти́ну, почала́ летьі́ти на го́ру. Ун поло́жиў пе́ро пуд йази́к із воробльа́, ізроби́ў са воробльо́м, ішчі́ пе́рши вийшоў на гору́, чим уна́. Там зуста́ли бува́ти. Йа са вирну́ў, та типе́рька ту.

Зап. в сер̌пні, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичь, ч. V. (Жона утїкає як ту). Тамже, ч. VI. (Перша частина). — Чубинський, Труды, II, Ст. 358—359. Про віночок царівни і шапку невидимку. — Деякі спільні мотиви з сею казкою пор.: Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 194—218: Der Schusterjunge. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 19: Der verstossene Sohn (лише деякі мотиви спільні).

4. Про двайцять чотирох братів і про Палирожу.

Буў йиде́н худо́бний чолові́к і бу́ла му жона́ гру́ба. Йак жона́ хотьі́ла злечи́, закли́кали вала́льську ба́бу: Уна́ ма́ла таки́х дыті́й мали́х, сами́х хло́пцуў, два́цать і чоти́ри. Ба́ба зобра́ла тото́ до кошара́, пора́дили са, жеби́ тото́ ў во́ду вере́чи. То було́ до дньа́. Пан із йіх ло́сного вала́лу маў іти́ десь до пути́ ду дньа. Іде́ за гра́цькоў ў доли́ну, ва́рмецька ба́ба іс кошаро́м са пу́стила че́рез путь, же побі́гне д во́дьі; па́на уві́дьіла, до двора́ наза́д ўтекла́. Пан на ба́бу скричьа́ў, бо дума́ў, шчо ба́ба дашчо́ краде́: Че́кай, пой ту! Ба́ба прийшла́ на́зад, бо му́сьіла і коша́р прине́сла. Шчо там не́сеш? Уна́ пові́ла, жи худо́бний чолові́к і жона́, та шчи йім Бох таку́ біду́ даў, шчо по́вин коша́р дыті́й ма́йи; два́цать і чоти́ри, па́ни, хло́пцуў! Пан іздихну́ў до Бо́га, же сі́рохма́ньа ту́лькі дьі́ти ма́йи, а його́ па́ньі, а́ни йидно́го! Пан тото́ ўши́тко забра́ў, вирну́ў са дому́ наза́д. Найа́ў плекоторі́, до́йки, оби́ дьі́ти плека́ли. Йак хло́пцьі бу́ли бу́льші, даў йіх пан до шко́ли. Файно ўни са ўчи́ли ўши́ткі. Айбо пан ісхудобньі́ў, одогна́ў йіх гет от се́би: Йа вам ни оте́ць, мо́йа па́ньі ни ва́ша ма́ти!

Уни́ прийшли́ наза́д до своййого утца́ — бо то ў йидну́м вала́льі було — і почьали́ са ра́дити, йак ўни мо́жуть чини́ти. Пові́ў оте́ць і ма́ти: Ідьі́ти дьі́ти служи́ти, бо йа ни го́дин йим вас годова́ти, бо йа ни ма́у хиба́ль вам на йиде́н обі́д!

Ішли́ за путьо́ў слу́жбу гльа́дати, та ни хотьі́ли са розрива́ти, же́би пойиде́н служи́ў, лем тако́го ґа́зду гльа́дали, шчо́би ўши́ткі ў йидно́ служи́ли. Прийшли́ до йидно́го ва́роша, де буваў царь. Там йіх прийали́

ўши́ткі до ца́рського двора́ служи́ти. Ка́ждий йиде́н сту́ўку пойиднаў. С то́йі пла́ци покупи́ли собі шу́мны шати, же́би ў ца́рьйа бри́тко ни ходи́ли. Ка́ждому зуста́ла поло́ўка пла́ци. Купи́ў ка́ждий коро́ву; зайали́ до утца́ сво́його, же́би оте́ць тото́ годоваў: самі́ будеме́ служи́ти, бо шчи нам тре́ба ко́ны. — Прийшли́ до ца́рьйа, путступи́ў йім царь пла́цу по сто по пйа́десать зла́тих; пйадеса́ть на ша́ти, а сту́ўку на коньа́. Йак служи́ли дру́гий рук, заслужи́ли чоти́ри два́цать ко́ний. Йак уш ма́ли рук дослу́жувати, у йиде́н читве́р ра́но ви́йшоў на двур на́ймолотший із машта́льны на́йперше — а то́му у́се са спа́ти ни хотьі́ло — і ви́ньус ма́ло сі́на, бо ў ца́рьйа бу́ло пу́длой г а ч ь а, шчо го у́же до машта́льны ни пушчьа́ли, лем по дворі́ ходи́ло. Та вуп ви́ньус то́му га́чьати тото́ сі́но, шчо ўкраў, бо то́му га́чьати ни хотьі́ли йі́сти дава́ти, же́би пе́рши біда́ здо́хла. Вун тото́ сі́но поло́жиў пе́рет га́чьа. Га́чьа прорекло́, тот са напу́диў: Йак буде́ш ви́тти йти гет, оби́сь вит ца́рьйа дру́гого коньа́ ни браў, лем мине́. А то бу́ло по пу́ўночи. Вун повідать: Шчо́би йа с тобо́ў чини́ў? Мо́йі бра́тьа би пушли́ на ко́ньох, а йа би зуста́ў с тобо́ў. Ки́дьби ти мине́ ўзьаў, та ни́хто би тако́го коньа́ ни маў, йак йа. — А тот ду́маў, жи ни́хто би тако́го пу́длого ни маў, а уно́ са хвали́ло. — Йа кить собо́ў потрьйасу́, гва́рило гачьа́, та таки́й са з нього кунь спра́вить, шчо ни бу́ди по зе́мли бі́гати, лем по́пуд не́бо льіта́ти. І йа тобі приўка́жу! Йак собо́ў рас потрьйасло, спра́виў са в ньо́го шу́мний кунь, поле́тьіло по́пуд не́бо. Увідьіў вун, шчо то за кунь, жи таки́х ко́ний ве́це ни йи! Прийшло́ наза́т, жи са раз іско́рчило, у́же біда́ нипотрі́бной.

Даў Бог, дослужи́ли хло́пи, дайи́ царь ка́ждому по коньо́ви і йому́, то́му на́ймолотшому; тот ни хо́чи бра́ти, лем тото́, шчо по смітьу́ нипотрі́бной хо́дить. Царь му повіў: Шчо на́йкрасший кунь ў мо́йуй ма́шта́льни йи, та си возьми́, а тото́ ни дам, бо́бись ми га́ньби зада́ў!

Даў йому́ царь сво́його, котри́й на́йкрашший і тото́ пудло́й. Ви́йшли за капу́ру, та йак рас са пудло́й запе́рло, та го до́брий кунь ни муг ру́шити. Повіло пу́длой сво́му па́нови: Іди́ та куп ре́міны грубі і до́ўгі, же́би го зака́пчьаў то́го коньа́ д ньо́му, доу́йидно. Тот пу́длий с тим до́брим зле́тьіў аш по́пут хма́ри до то́го двора́, до йі́х утца́. На́йперши прийшо́ў тот на двох ко́ньох. Прийшли́ ўши́ткі сино́ви дому́, повіли утцо́ви, же́би даґде́ йшо́ў ту́лько дьівок до йидно́го ґазди гльа́дати, а́бо до па́на. Злади́ли му бльаша́ний ка́лап, жильі́зны бочко́ри, же́би йшо́ў сва́тати. Опста́ли до́ма чотире́ ко́ны і коро́ви годова́ти. Два́цать пушло́ гро́ші зарабльа́ти, бо тре́ба на сва́дьбу кильтова́ти. Ньа́нько пушо́ў за спну́ў жо́ни гльа́дати. Ішо́ў за сім ро́куў, на́йшоў ў йидно́го попа́ два́цать чоти́ри дьі́вок. Прийа́ў са пуп ра́до дати. Прийшо́ў дому́, вели́кой бога́ство до́ма на́йшо́ў, шчо ни́ґде тако́й ни находи́ў: сім ти́сьач сино́ви заслужи́ли, сім рас по три́цать у́же коро́ў бу́ло, ко́ний ачей і два сто,

во́луў силу вили́ку — і тогди́ повіў: Сино́ви! Пойме за жона́ми до тре́тього кра́йу! Наймали ду́жи много слугўў, ка́ждий син собі і про утца́, бо ўни йдуть з до́му; ни могли́ са па чьуджьи́х льуди́й збізова́ти, мусі́ў йиде́п з мі́жи них до́ма опста́ти. Опсуди́ли самі ме́жи собо́ў, же лем наймолотший зоста́ни, бо наймудрі́ший, ай тот до́ма на́йвеце ко́ний ма́йи. Ў котро́й ра́но хотьі́ли йти з до́му, на́ймолотшого кунь прорьйу́к, шчо буў па́йгурши пу́длий, а на́йгурши льіта́ти го́дин буў: Йак буде́ йти оте́ць твуй, йак прийдуть до тре́тього кра́йу, та ни буде́ лем така́ мала́ ро́вінь, ай з йидно́го бо́ку ро́вепи верьх висо́кий ду́жи бу́ди, ай з дру́гого таки́й; ў середи́ньі ро́вень, долу́ ро́віньоў гра́цька, ко́ло гра́цькойі йидна́ гру́шка. Там бу́ди на тво́йіх братўў ду́жи со́нци грі́ти. Зайдуть пуд гру́шку до хо́лоду ко́пьі і ўни. Йак буду́ть ви́ттам іти́, же́би ли́шили пуд гру́шкоў ґре́йцарь, бо кидь не ли́шать, та за́кльа са на́зад ве́рнуть, дьа́бол ро́вень перемуру́йи, ни буду́ть ма́ти кади́ на́зад дому́ йти. Так йім нака́ж.

Уни́ йак тамтади́ йшли, оте́ць із два́цать три сина́ми і пуд гру́шкоў спочива́ли, ґре́йцарь забу́ли ли́шити. Прийшли́ до попа́ за молоди́цами, присагли́ са, пуп йіх пого́стиў, даў сво́йім дьіу́кам два́цать чоти́рц ко́ний і ка́ждуй по сту́ўцьі. Тота́ на́ймолотша бу́ла на́йкраша, а ду́мала жи йи́йі ґазда жобра́к, жи ни прийшо́ў, та ду́жи йшла́ плачучи́ у туй пути́. Прийшли́ на тото́ мі́сто, де спочива́ли, де ли́шити ма́ли ґре́йцарь, дьа́бол ро́вінь перемурова́ў з ве́рьха на верьх, же́би ни ма́ли кади́ дому́ пуйти́ і сам на гре́цькуй ко́ло му́ра сі́ў, пашче́ґу розньа́ў, хто вийди на мур, та го ззість. Прийшли́ д му́рови, висадили утца́: кидь го шчо там за му́ром во́зьме, та ньай го бе́ре, вуп ўже й так ста́рий, та го ни тре́ба. Йак ста́рий ви́йшоў на мур, дьа́бол му са спуд му́ра стра́шний уҡаза́ў і повіда́ть му, жи го за ґра́йцарь буде́ йі́сти. Вун повіў, же́би ґре́йцарь даў — а́ли чорт ни хо́чи; чого́ тогди́ ни ли́шиў, коли́ там спочива́ў, бо вун ни бу́ди за да́рмо льу́дьом хо́лот трима́ти. Ве́це та́ди ни будете́ ходи́ти, а́ни такі́ скупі́ льу́ди ни бу́дуть пуд мо́йоў гру́шкоў спочива́ти. Йа ни жадау за свойу грушку лем йиде́н ґре́йцарь. — Льі́чьать са, бо дьа́бол гва́рить, у чьум ни зна́йити до́ма, то миньі́ да́йти, за тот ґре́йцарь.

Уни́ са польічи́ли: добрі́ йіх йи, два́цать чоти́ри, йак жун, так і хло́пуў. Дьа́бол му́ри розмита́ў, бо му да́ў записа́ти то́го си́на, шчо за ньо́го забу́ў, на́ймолотшого. І пу́стиў йіх дому́.

Прийшли́ дому́, за́рас са почьали́ звідува́ти, жи йак са до́ма ґазду́йи. Отповіда́ть на́ймолотший син ньа́нькови: Хва́ла Бо́гу, ўши́ткой добрі́ са ґазду́йи, лем ви ґре́йцарь ни ли́шили, дем вам наказа́ў. Бойа́лисьти са, жиби́ вас чорт ззі́ў, та́сти мине́ записа́ли, оби́ мине́ ззі́ў.

На тот день, на котрий дьáбол собí кóнтрат спрáвиў, жéби прийшóў! Збирать са тот нáймолотший син на рóсказ поставити са. На жону свóйу чьасть ґаздýуства лишиў. Прийшóў до трéтього крáйу, у чóрта на мильу зéмльі муст буў кóло йогó хижі. Тот кунь, шчо пóпут хмáри литьíў, спрáвиў са на ніч, шчо в ньóго ни бýло лем йиднá кусть. Росказáў са полóжити пуд муст: а ти сам іди мóстом; а йак прийдиш пéред ньóго, та собі на кóльіна стань і пoвіджь му: тум пáни!

Тот прийшóў і пéрег чóрта на кольíна стаў: Но, добрí, жесь са на рóскас постáвиў. Хто тибé на тотó порáдиў?

Отповіў му: Йа са сам порáдиў, кидь муй пьáнько доўг начинйў.

Повідать му дьáбол: Кидьбись сам ни прийшóў, йак буў йа за тобóў пушóў, за свуй ґрейцарь, та бýубим тьа на капусту порубáў, до бóчьки склаў і так пойіў. Али вúджьу, жись мýдрий. Тáбим ти шчи житьа подарувáў, кидьбись ізза червéного мóрьйа привýйуў од йидного гóрдого дьáбла йогó шýмну жонý, шчо такóйі нйґде ни йи, йак унá; хибáль би од нéйі йийí план украў, ýже ни гóднаби бýти таќа красна. Та кидь йий од ньóго ýкрадеш, абó го загýбиш — а мипьі дошикýйиш Палирóжу за жонý.

Тот са прійаў, жи му допровáдить. Даў му дьáбол грóший на путь. Тот пушóў мóстом, вúньаў кусть, спрáвиў собí коньá, сіў на ньóго, полéтьіў пóпут хмáри іт чóрному мóрьйови. Кóло мóрьйа стаў кунь, росказáў му с хвостá вирвати йидéн вóлос і верéчи на мóри. С тóго са спрáвиў муст. Перейшлú мóри. Росказáў кунь узьати тот вóлос і полóжити до кишéньі. Ішлú дáле. Найшлú чóрной (певно: сúной) мóри. І так і там вúньаў вóлос іс кишéньі, вер на мóри і перейшлú. Ішлú зась чéрез йидну Америку, гíби чéрес трéтьу. Прийшлú т червéному мóрьйу, шчо горíло. Перéскочиў кунь червéной мóри. Прийшлú нидáлико тóго дóму, де бувáла Палирóжа. А тот дьáбол, Гордуў, унéреч Палирóжі маў жонý Миш-бáбу, шчо колú хотьíла, та жонá бýла, а кить са погньíвала, до дьірú ўтеклá, до зéмльі. Тотá Миш-бáба йогó ýвідьіла і повідать: Шчо там пан?

Тот са по'бзираў ýзад і пéред, ни вúдить нич. Вун у чьужьýм крáйу буў, чьуў гóлос, та так са бойáў. Краспьí подвойіў [1]), жи: Хто там йи?

Унá са сотворúла шýмноў жонóў пéред ним дýжи, шчо ун дýмаў, жи то тотá Палирóжа. Росповіў кóло тóйі жонú, за чим ун йде і йак. Тотá са зрáдовала, Миш-бáба і повіла му: Дóльу майиш, жи минéсьти на путú найшли, бо йа будý вам ý пóмочи. Кибú лем Палирóжа спала,

---

[1]) Говорив дуже чемно через „они" (3 особу), а не через „ви" (2 особу).

та йа вам йий дам. То вун, тот Гордуў, перший муй ґазда, а йа його жона, та вун виміньаў за золотий перстинь од йидного царьйа собі тоту Палирожу. Даў му за ньу такий перстинь, шчо на чотири милы землы у ночи са од нього світило, а Палирожу ўзьаў, а мине за служницу убирнуў; Палирожі зась ўльльаў такий перстинь, шо на пйать миль землы од нього ў ночи са видно.

Пушла ўперид нього за путьоў Миш-баба, али справила са мишоў, до Гордового дома, ў котрум були дванацетері двері, шчо хто хотьіў до хиш увойти, мусьіў дванацать раз отвирати двері. Прийшоў вун на кони до того двора. Тим чьасом ізньала с пальца Миш-баба золотий перстинь, с пальца Палирожи, шчо спала і у писку винисла перстинь, подала йому на коньа. Вун ўзьаў, здыіў собі на мадзільний палець, ўсагди са видно було по тум дворі. Гордуў перстины льльаў. Увідыіў на дворі блиск тому на палци, вийшоў іс сабльоў наперед нього і повідать: Ачей ви муй перстинь украли?

Тот повідать, шчо на кони сидить: Пани, шче ми ниґда нихто таку ганьбу ни урваў, бим са так дужи заганьбиў!

А ун повідать: Йа на світ перстины льлыіу, та йа знау, ў кого йакий перстинь йи, жи такого ни йи, лем у мойиїі Палирожі.

Пани, застаўме са; кидь ваш ни тамой, та йа дам істьати свойу голову.

Тот тоўстий буў, Гордуў. Заклья дванацетері двері ўтвориў позирати, ци ў Палирожі перстинь його, тот іссунуў с палцьа перстинь, даў миши, миша ўзьала до писка і крусь стыіну черес дыру скоро ўнесла і здыіла назад на палиць Палирожи. Ун увідыіў, жи його Палирожа спить і перстинь на пальци, зайойкаў: Йа казаў, жи йа його зотну, ун са зо мноў заставиў, жи од мени ни краў! Заклья тот помале на двур вийшоў вон, миш перстинь узьала, назат тому виднесла на коньа. Вийди тот Гордуў і повідать: Йа казаў, жи тьа загубльу, али праўда твойа. Ни загуп ти мине; у пуў години такий ти перстинь ульльіу, шчо на сім миль землы буде са видно вид нього, лем ньай ни застани дайака гора, або дайакой дерево.

Пушоў дьабол і ульльаў перстинь за пуў години другий. Миш-баба спьачьу Палирожу йому на коньа на облак подала. Постіль була на ланцкох. Баба ўзьала за ланцки та йому подала. Виньус дьабол перстинь йому на палиць, Палирожа ў нього на кони. Виньаў дьабол сабльу, повідать: Зрубаў тьа, бо ти йакась напасть мойа. Шчо йа маў і ти такой майиш: али перстинь ти на.

Тот перстинь ўзьаў і завиў до папирьйа, одложиў до кишені. Пушоў дьабол до хижі позирати, ци тамой його Палирожа спить на постели, тот коньа стис, кунь ізлетыіў іс спьачоў Палирожоў у колисьцы

аш через мори. Шчо вун мори перескочиў на свойум кони, дьабол за ним біжить. Прибіг д морьйови, уже зустаў стойати, бо ни годин мори перейти, бо мори горьйачой. Йак са Палирожа пробудила, звідуйи са, де ўна йи. Вун йуй росповіў, жи йак вун йий дустаў, йаким способом і йак вун мусьіў за ньоў так далеко йти.

Уна йому повіла, же: Ни буй са! Кить ти мине виттам віслободиў, а йа віслободжу тибе вит того.

Зайшли до йидного чоловіка ночовати коло чорного морьйа. Коньа пустиў пасти, а сам пушоў до йидної хижи, шчо там ни буў, лем йиден старий дьідо: риби йімаў та пйук, та с того жиў. Звідуйи са Палирожа: Чому кажити, жи лем риби йісте, а ўже три горци онди майити.

А ун йуй росповіў: У йиднум горци вода пити, у другум така масть, шчо йа старий йак са ньоў помашчьу, та буду молодий.

А ў третьум?

Ў третьум така масть, же киби са помастиў молодий, таби буў старий.

Іздьільти нам дві шкатулки масти, молодойі і старойі.

Припровадиў Палирожу до дьабла, староў мастьоў са намастиў, жи вун старий дьідо. Звідуйи го са дьабол: Чому ти такий молодий буў, а типерь такий старий?

Дўжим собі розум ламаў, йак йа Палирожу дустати маў, бо йа такий ўже слабий, старий, шчом де ни муг іти, та ньа Палирожа несла.

Но, типерька йди ти собі дому, а Палирожа мойа.

Отповіў вун дьаблови, жи вун ниґда виттам ни йде, бо вун ўже ни годин, бо старий; з нього ўже ани порох дому би ни дуйшоў.

А Палирожа дьаблови кажи, жи: Вун тобі добрі учиниў, бо зза червеного морьйа жону дошиковаў, а ти його дому спроваджаш, старого чоловіка. Будеме му давати йісти, та буде нам хижі замітати, і води нам ўнесе.

Повіў дьабол: Праўду майи Палирожа. Деби йа його губиў, кидь вун мине ратоваў.

Прийаў старого за слугу. Перший день на вечьур повіў дьабол Палирожи, жи його на заўтра кличьуть на зґльану гору на сватьбу, на дьаблўўську. І рано пушоў дьабол росказати, жеби коньі ўпрьйагаў, бо йдуть на зґльану гору на сватьбу; а вострожно буде йти, бо йде з ним молода жона. Палирожа повіла тому старому дьідови, жеби са скоро, наколи уни пуйдуть з дому, помастиў молодоў мастьоў; а ту йи на клинци у дьабла войімськой шатьа, та жеби са обольук, жеби са учиниў прінц.

Йак ўни пушли́ з до́му, ста́рий са умиў молодо́ў ма́стьоў, оболь́ук са ў воиімські шати, ви́ньаў кусть спуд мо́ста, сотвори́ў собі коньа́ і почьа́ў дьа́бла здоганьа́ти. По́над дьа́блового коньа́ почьа́ў своі́ім скака́ти. Палиро́жа ка́жи: Ци скака́ў ти даколи́ так муй па́ни? Ун повідать, жи скака́ў.

Та ану́ типе́рька йак би ти сіў на то́го коньа́, а офіцір на коч, ци го́динби ти так?

Повіў дьа́бол прінцови, жи: Де ви йдете?

Йа йду на зѓльану́ го́ру на сва́тьбу.

Тогди́ дьа́бол повіў: Йа сьа́ду на ва́шого коньа́, а ви до мо́го ко́чьа.

Тот сіў на його́ коньа́, кунь з ним злётьіў по́пуд не́бо, а так ним уда́риў спуд не́ба на гра́цьку, шчо пак упа́ў, та са з ньо́го коло́мазь розольа́ла. Ни́ѓда ве́це раз на ко́чи а́ни ни кони́ ни буў. Палиро́жа са з ним вирну́ла дому́. Там бува́уть ішчи́ аче́й і дне́сьака.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинськоі столиці.

5. Крікус-Какус.

Два кату́ни ўтьікли с кату́н, та ўсе йшли бо́ком хашчьа́ми, бо бойа́ли сьа, ож імить йіх да́тко ў сельі́. Ду́жи йім тьа́шко бу́ло, бо ни ма́ли шчо йісти і гро́ший ни ма́ли, шчоби́ за шчо собі купи́ти йісти. Найшли́ ў ха́шчи йинну́ вили́ку пиўни́цьу і зайшли́ ў ону́ і ви́дьать, шчо там мно́го гордо́воў. І тоди́ ка́жи йиде́н катуна́ ід дру́гому: Но та хо́ть вина́ будеме́ пити, кидь ньі́шчо йісти! Позира́уть гордо́ў, а гордо́ў поро́жний йиде́н, дру́гий, ўсьі поро́жньі. Раз на по́сьльіт, посльі́нний гордо́ў позира́уть, а оно́ тот тьашкий гордо́ў: Ага! ка́жи, ў сьім йи вино́! — Розде́нчьать гордо́ў, айно́ ў то́м гордо́ві дру́гий ме́нший гордо́ў. Розде́нчьать тот менший, а оно́ ў то́м опйа́ть гордо́ў шчи ме́нший. Розденчьать тот шчи май менший і ў то́м найдуть такий гордо́ў гі йинно́ віко. Розде́нчьать тот, шчо такий гі віко, а оно́ ў то́м шчи ме́нший і до́ти находи́ли гордо́ви, шчо найшли́ такий гордо́ў гей лисько́вий оріх. Розде́нчьать тот, шчо гі оріх і ў то́м найду́ть йинну́ ка́ртку. І ка́жи тоди́ йиде́н катуна́: та позирай, шчо ў то́ў ка́ртцьі, ти знайиш письмо́.

Туй, ка́жи, йи написано: Крікус-Ка́кус. — Тай до́раз зйа́вить сьа тот чорт — бо то чо́ртови на мньа так бу́ло — спе́ред них: Шчо росска́жуть пано́ви, йа доне́су.

Та шчо нам и́ньше? Їсти, пи́ти донеси́ нам.

I до́раз запали́ли сьа свічки, стӧл закри́ў і на столы́ усьа́чини до́ста: вино́, мньа́со, ле́веш, хлыіп, пугари́; ідьа́ть, пи́уть, го́сьтьать сьа кату́ни. Там сидьа́ть за три місьацы ў тӧў пиу́ни́ци. Крі́кус-Ка́кус ста́рчить ўши́тко. І дора́дили сьа так кату́ни, шчо іти́ т ца́реви, шчо аче́й би йіх царь услободи́ў із вои́нства, кидь они́ даду́ть ўши́ткӧм кату́ньім і офіцірім, ко́лько ма́йи царь, обід. — Царь на сисе́ приста́ў: Ну, кидь ви мо́йім кату́ньім дасте́ обіт, та офіце́рьйом, тоди́ йа вас утпушчьа́у домо́. І раз лем по́чьали сьа столи́ закрива́ти, а́йбо нико́го ни ви́тко, тко закри́вать, лем так ў во́здусьі стӧл лети́ть і на столы́ сьа кладе́ па́ленка, вино́, пугари́, ви́лки, но́жі, мньа́со, хлыіп, шчо тре́ба ку обі́дови. А офіцірім е́кстра укри́ли. То Крі́кус-Ка́кус му́сьіў поста́вити, бо його́ ка́ртка ў то́го катуни́. І йак сьа обід удбу́ў і лем іс стола́ ўши́тко пропа́ло; ни ви́тко бу́ло, сш тко ото́ бире́ іс стола́. І тоди́ царь ка́жи тим двом кату́ньім: Типе́рьки мо́жете йти собі домо́.

Межи си́ми двома́ кату́ньми знаў йиде́н письмо́, а дру́гий ньіт. Ка́жи тот, шчо письма́ ни зна́йи: Та, хло́пи, ка́жи, йа ни бу́ду ма́ти нич, бо Крі́кус-Ка́кусова ка́ртка ў те́би йи, та тобі, шчо роска́жиш, то ти поста́рчить. Роскажи́ му типе́рь, шчоби́ миньі́ пйать сто золоти́х приньі́с, оби́ йа маў іс чим до́ма жи́ти. — І до́раз Крі́кус-Ка́кус приньі́с пйать сто золоти́х і даў тому́, шчо письма́ ни зна́йи. І так кату́ни сьа розӧйшли́ і пӧшли́ собі домо́. А у то́го, шчо знаў письмо́, ішчи́ ма́мка жи́ла, сама́ була́ ў хи́жи. І вӧн йак прийшо́ў домо́, ма́ти його́ ни спозна́ла. І вӧн сьа проси́ў на нӧч: Че́сна ґазди́нько, ци ни пириспа́ў би йа туй сисьу́ нӧч ў вас?

Ай, па́ночку, а йак ви ў ме́не пере́спите, кидь йа така́ убо́га?

Та йа йако́сь пере́спйу ў вас.

І ра́но уста́ли, вӧн повіў йіу, шчо ово́н син йі́йі. І то бу́ло ў йиннӧм ва́роши. Ка́жи тот катуна́ ма́тери сво́йіу: Ідьі́ть, ма́мко, у кавейга́з, просьі́ть на двойи че́льади обід за два сто срі́бних.

І пӧшла́ ма́ти його́ ў кавейга́з і про́сить ў ки́льнира обід на двойи че́льади за два сто срі́бних. Ки́льнир собі ду́майи: Шчо то за пан таки́й вили́кий, шчо за два сто золоти́х обід на двойи че́льади роска́зуйи; тай што йа го́дин дати́ йому́? Ду́майи собі, шчоби да́шчо тако́йи ізобра́ў дорого́йи. Тай зобра́ў такі́ дорогі́ ре́чі, тай так собі́ гада́йи, шчо ото́ мно́го буде́ кошто́вати, шчо йа сам понесу! Так і учини́ў. Айбо ў тӧм ва́роши до́рас чьу́ти усьа́ди, шчо вили́кий пан прийшо́у, вили́кий грӧшни́к. І жиу́ там у тӧм ва́роши дру́гий пан бога́тий, ай маў йинну́ кіша́соньу.

Прийде ма́ти до то́го па́на сва́тати за сво́го си́на. Пан увідьі́ў йі́йі на ґанку і ка́жи: Шчо ти, ба́бо, хо́диш сьуди́ трьйасучи́ сьа? Йди до ку́хньі, даду́ть ти кигиньа йі́сти.

Ой, па́ночку, ни прийшла́ йа, оби́ ви миныі́ йісти дали́, а йа ото́ прийшла́: Мине́ син загна́ў, оби́ ви дали́ сво́йу доньку́, кіша́соньу, за ньо́го.

Іди́ ми с хи́жі, йа бим сво́йу доньку́ за тво́го си́на?...

Прийшла́ ба́ба домо́ і син звідать йійі́: Шчо, йакисти ходи́ли?

Та прогна́ў ньа пан, каза́ў так, шчо вон ни дасть за те́би сво́йу доньку́.

Айбо па́нови прийшло́ ў розу́м йак ба́бу про́гна́ў: Та тото́ пан вили́кий майи бу́ти, бога́тий, кить тот на двойи че́льади обі́д за два сто срі́бних росказа́ў! — І ка́жи тот катуна́: Ідьі́ть, ма́мко, опйа́ть до то́го па́на сва́тати за ме́ни! — При́йде ба́ба наза́д і пан до́раз и́ньшак почьа́ў із ньоў говори́ти: Та до́бри, йа за тво́го си́на дам сво́йу доньку́, кить така́ хи́жа ў ньо́го буде́, йак ў ме́ни, таки́й двор, таки́й ґа́нок. Та кажі́ть му так, шчо тоди́ дам за ньо́го.

При́йде она́ домо́, зьвідайи сьа син: Шчо пан каза́ў?

Та то каза́ў, шчо кидь у те́би така́ хи́жа буде́, таки́й двор, таки́й ґа́нок, йак у ньо́го, тоди́ дасьть за те́би сво́йу доньку́.

О, ма́мо, смі́йти ви сьа іс то́го! Ни таки́й ў ме́ни буде́ ґа́нок, та хи́жа, та ўши́тко, йак у ньо́го! — Ўи́де у виче́рі тот кату́на вон і ка́жи: Но, Крі́кус-Ка́кус! зна́йиш того́ пана́, шчо йа ў ньо́го кіша́соньу сва́тау; на за́ўтра оби́сь миныі́ таку́ хи́жу поста́виў на три што́ки: ґа́нок іс цементом, сто́ўпи скльанчаныі, ў дворі́ ўсьа́ди це́ментом оби́сь ізо́льльа́ў і оби́ тот ґа́нок мо́йім ки́ртом до то́го па́на досьага́ў! — І раз на ра́но то сьа ста́ло. Ста́ни тот пан, шчо доньку́ уддайи́, позира́йи на о́болок, а оно́ ни мош позира́ти, так сьа сьві́тить ут то́го ґа́нку, тай ут скла. І тоди́ ово́н ка́жи сво́йіў доньцыі́: Устава́й, пой ско́ро до то́го катуни́, будеме́ свадьбова́ти! — Прийшли́, тот катуна́ ўста́ў, пошли́ до попа́, поміньа́ли сьа (за обручки) тай посвадьбува́ли.

Ка́жи тот Крі́кус-Ка́кус то́му катуныі́: Проси́ў бих йа вас, кидь би ви мине́ пусти́ли домо́ до мо́го ньа́ньа, бо до мо́го ньа́ньа тре́ба шісьть ньыі́ў ходи́ти.

Катуна́ собі́ поду́маў: Мо́жиш йти, лем оби́сь на́зат прийшо́ў.

Айбо Крі́кус-Ка́кус ка́жи: Да́йти ми й тоту́ ка́ртку мо́йу, йа вам на́зат прине́су.

Катуна́ даў і Крі́кус-Ка́кус тоди́ ка́жи, йак ўзьа́ў ка́ртку: Пересті́ сьа лы́воў руко́ў; не ўви́диш ти мине́ бо́льши туй, до́ста йа тибе́ служи́ў! — Тай пропа́ў.

Айбо раз дру́гий день тот катуна́ ўста́йи, айно́ то́йі хи́жі ни йи, шчо Крі́кус-Ка́кус учиниў йому́. Ово́н сиред зимлыі́ спить іс сво́йоў жоно́ў ў то́ў ку́чи, де його́ ма́ти жи́ла. І тот пан бога́тий йак тото́ ўві́дьіў, шчо па́лати ни йи, ско́ро побі́г і ўзьа́ў сво́йу доньку́ наза́д до се́би,

ѐ того́ катуну́ так осуди́ли, шчоби́ його́ прийазати ко сто́у̂пови, ізйазати му ру́ки і но́ги, а і́сти му нич ни дати, оби́ там його́ о́вади ай ше́ршуни ізыли. І раз ово̂н там сто́йіть ко́ло сто́у̂па йиннóйі но́чи, чьу́йи, гримльа́ть во́зи; а во̂н личить во́зи; наличну́ со́рок де́у̂йать, а па пйадисьа́то̂м іде́ Крі́кус-Ка́кус. І йак у̂ві́дьіу̂ Крі́кус-Ка́кус, шчо тот там прийазаний ко́ло сто́у̂па, по́чьау̂ сьа твердо смійати. І ка́жи: Га, га, га! Ци ти туй? Так ти тре́ба. Види́ш, ка́жи, ти мине́ ни знау̂ шкодовати, коли́ ти росказа́у̂, оби́х йа царевим кату́ньім і офіці́рьйом обі́д дау̂; ни зна́йиш ти тото́, у̂тки йа доно́шувау̂, то лем йа знау. Ци ти зна́йиш, ко́лько йа постоло́у̂ по̂рва́у̂, до́ки йа у̂ те́би бу́у̂? Сисьі́ во́зи́, шчо типе́рь йду з ни́ми, пйадисьа́ть во́зо̂у̂ жильі́зних постоло́у̂ по̂рва́у̂йим. Тай тото́ бу́у̂ йим назичну́ тоти́ постоли, та типе́рь іду́ купувати, бо му́шу тоти́ постоли́ тому́ оберну́ти.

Тот катуна́ ка́жи: Та гийаба́, йа у̂же ви́жу, шчо йа туй сво̂й вік му́шу добити ко́ло сьо́го сто́у̂па; та йа за сим ни жа́луу, бо йа си заслужи́у̂, лем за йинни́м ми ду́жи жаль, шчом сьа ут тьа ни утклони́у̂, коли́сь уд ньа йшоу̂ гет. Та хоть, ка́жи, типе́рь бисьме сьа поцьільовали.

Крі́кус-Ка́кус ка́жи: Йа ни гада́у, поцьільу́йиме сьа. — І поцьільува́ли сьа. А катуна ка́жи: Кобисте ми тоту́ ка́ртку дали́, оби́м поцьільува́у̂.

Крі́кус-Ка́кус у̂ньау̂ ка́ртку і ка́жи: Цьільу́й.

І катуна́ швак! у зуби́ і тоди́ ка́жи: Типе́рь у̂жесь мо̂й наза́д. Розйажи́ ньа ут сто́у̂па, ско́ро і́сти, пити ми принеси́, бо йа у̂же пйать ньіу̂ ни йіу̂ туй. — І Крі́кус-Ка́кус поставиу̂ йому́, шчо тре́ба було́. Тоди́ росказа́у̂ Крі́кус-Ка́кус тим сво́йім фурма́ньошім, шчо оби́ у̂же ни йшли на постоли́, бо йа у̂же у̂ рука́х. Ідьі́ть собі́ домо́.

І тот катуна́ прийшо́у̂ домо́ і ка́жи Крі́кус-Ка́кусови: Види́ш, до йако́го нишчьа́сьтьа ньа привіу̂; жону́ у̂ ньа у̂ьали́ і хи́жі ни йи. На за́у̂тра оби́сь ми наза́т то поста́виу̂, шчо бу́ло пере́же. — І то наза́т поставиу̂. І йак у̂ві́дьіу̂ тот пан, шчо у̂же у̂ його́ зьа́тьа хижа наза́д йи, так йак бу́ло пере́же, ка́жи собі́ доньцьі́: До́нько, йди ід ґаздьі́! І донька́ пошла́ і там із ним жила.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 52—59. (Там парубок женить ся з царівною). Тамже: Ст. 59—63. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. — Ст. 91—92: Knabe. —

6. Гонихмарник і його вішчий слуга.

Йидéн худóбний чоловік маў шість дытúй. Пóльа ни маў нúйакого, лем малéньку хúжу: с тóго жиў, шчо заробúў, шестéро дытúй годуваў. Йидéн хлóпець вішчій буў, шчо знаў, йак бýди велúкий, та будé мáти дóльу. Зáто нáйперше вун утцá лúшиў, пушóў служúти. Ішóў за путьóў слýжбу гльáдати; зустрітиў го тот, шчо хмáрами гóнить; гльáдаў собі слугý. Де ти йдеш сúне?

Ідý собі гльáдати дайакóй місто, бо муй отéць худóбний, та йа мýшу йти служúти, óбисьме ни помéрли з гóлоду.

Служ у мéни; заплачьý ти с свóйий дьáки дóрого. Йа ўсе дóма ни буваў, лем даколú, а ти бýдеш усé дóма: дванáцать хúжок замітáти і ўшúтку робóту у хúшках будéш сам робúти. Твóго утцá і сесьí дыти будý живúти за тотó, шчо ти минí будéш служúти! повіў йому гонúхмарник.

Пойиннáў са йомý служúти; пообіцáў му дóбру плáцу, указáў му дум свуй: дванáцать хúжок, дванáцать тáрільуў на столí і дванáцать страў варéних і печéних. Повíў хлóпцьови: Не трéба нам нúґда варúти, áні печú, усé дóброй йи йісти і готóвой.

Пушóў гонúхмарник хмáри гонúти. Хлóпець зустáў дóма. Увúдыў на столí у дванáцатуй хúжи золотí чотúри бýкви, шчо зóлотом напиcáні бýли. Вун тотó відыў крузь двéрі на кльучóву дыркý йидним вóком, де гонúхмарник йи ў світы, шчо хмáрами жинé. Знаў, шчо рóбльать рóдичі йогó, знаў, йак на світы ўшúтко йде: ўказáли му тотú чотúри бýкви золотí. Такі бýли тотú чотúри бýкви золотí: хто йіх відыў, та ўшúток світ відыў і ўсилийáкі порьйáтки. Отступúў са хлóпець вúттам, ни знáйи нич. У пýўрока прийшóў хлóпець назáт іт тим двéрьйом і позирáў на кльучóву дыркý: хотьíў відыти, шчо там йи, у дванáцатуй хúжи чотúри бýкви на столí золотí. Йак увідыў чотúри бýкви, ўшúткой знаў, йак йи на світі. Увідыў, іш чóго то унú двáйи жúвуть, пан і слугá, áні ни варьйáть, áні ни пикýть, ўсе готóвой мáуть у туй хúжи пут столóм: ў припорошéнум горньáти такá золотá масть, шчо кибú собі тоў мáстьоў ішчú такі бýкви ісправиў і другúй, так би гóдин гонúти хмáрами, йак і тот гонúхмарник! Справиў хлóпець такі бýкви іс тоў мáстьоў, шчо стойáла ў чальáдпуй хúжи пут стóликом ў припорошéпум горньáти; золотá масть, а на горньáти пóрох, жéби нúхто са ни спóдыіваў, шчо там йи; вит тóйі мáсти, шчо пут столóм стойáла, самóй йім са вижиýльіньá прáвило, золотóйі. Тогдú хлóпець тотú бýкви, шчо собі зладиў сам, ўзьаў і ўтьíк домý з нúма. Здуганьáў го гонúхмарник, жи го загýбить: чомý ун хóчи мудрíший бýти од ньóго? Здугониў го по

утцо́ву хи́жу і там му даў по́куй, гони́хмарник. Вирнуў са дому́ гони́хмарник.

Тот ві́дыў, іш чо́го мож іспра́вити йако́й чьу́до; повіў утцьо́ви: Ни му́сите бі́дно жити! Йа сибе́ переміньу на йидно́го золото́го барана́, а пу́длий мо́тузок. Пове́дете ньа на йа́рмарок; до́рого ньа продава́йте, бо на тум йа́рмарку ніч тако́й дорого́й ни бу́де, йак йа. Так пові́чте ка́ждому, же бара́н золоти́й. Мо́тузок вам ни продаву́, лем барана́ золото́го.

Звідуу́ть са льу́ди то́го чоловіка, шчо про́сить за барана́ золото́го?

Три ти́сьач банко́вок!

Ни кла́ли са мно́го. Айбо́ мотузо́к ни прода́ву.

Тот пан отповіў, шчо барана́ купи́ў, жи тото́ брить, пудли́й моту́зок, а бара́н золоти́й.

Удобра́ў оте́ць пудли́й мотузо́к, положи́ў до таньі́стри. Накупи́ў пан ове́ць: хоть ву́уцьі ни золотьі́, а́йбо бара́н золоти́й, буду́ть йагньа́та золотьі́. Гна́ли ву́уцьі за гра́цькоу дому́; льу́ди йіх здуганьа́ли. Йак надуйшли́ вели́ка то́упа льуди́й ко́ло па́нських ове́ць, задьі́ў са десь бара́н спе́рет па́нських вочи́й і з мі́жи па́нських ове́ць. Пан льуди́й станови́ў: Де йи муй бара́н? Ка́ждий са розгорну́ў і ўказа́ў. І його́ бара́н переміни́ў са і ўказа́ў: буў чоловік, с па́ном бесьідова́ў, а пан з ним. Пропа́ли па́нські гро́ші і бара́н золоти́й!

Похвали́ў са гони́хмарник: Чека́й пе́сьій си́ну, буде́ш зна́ти, йак даре́мньі гро́ші бра́ти!

Пушо́ў дому́ ід утцьо́ви свойо́му, котри́й його́ прода́ў за дорогі́ гро́ші, мотузо́к ни прода́ў: ки' буў прода́ў мотузо́к, ни́ґда буў са син ни вирну́ў.

За́кльа тих гро́ший вистава́ло, ўши́тка че́льать жи́ла. Йак гро́ший ни бу́ло, попози́рау на золотьі́ бу́кви: йаку́ мудру́сть іспра́вити, шчо оби́ ле́хко ви́жили ньа́нько і ма́ти і ўши́ткі дьі́ти, його́ сино́ви. Сотвори́ў са, сам сибе́, на золото́го буйака́. Повіў утцьо́ви: Возьми́те ньа на мо́тус; буйака́ до́рого продава́йти, бо буйа́к золоти́й на вили́ку су́му дороги́й; а́ли мо́тус ни прода́йти!

Поуйу́ў си́на оте́ць до йа́рмарку золоти́м буйако́м продава́ти. Проси́ў за нього́ пйать ти́сьач. Ни до́уго са бога́тьі пано́ви кла́ли, заплати́ли буйака́. Повіў тот чоловік, шчо буйака́ продава́ў: Буйака́ прода́у, а́йбо тот пу́длий мо́тус ньіт! Пано́ви го ви́сміййали: ни йи му жаль за зо́лотом, лем му жаль за пудли́м мо́тузом! Оддали́ пано́ви мо́тус, купи́ли шу́мний лапц ж жо́ўтима карі́кама: узьали́ буйака́. Маў пан шу́мну ґу́льу; таку́ ни́хто ни маў, йак вун, а́ни тако́го буйака́. Пришли́ дому́ із буйако́м з йа́рмарку, дава́ли му йі́сти: буйа́к са видйаза́ў, переміни́ў

са на головіка і шчи й ланц до кобілки ўзьаў. Відыли дворьйани коли с панськоиі маштальны чоловік вийшоў: ни казали му нич; ни ўкраў нич, ни гнаў ни воли, ни коны — ньай йде чоловік! Прийшли позирати, шчо робить буйак, порожньой місто, де стойаў буйак. Бігли панови повідати: Ни йи золотого буйака! Пан попісаў у новину, великі гроші його пропали за золотого буйака.

Тот пушоў собі дому жити з утцьом і матьірьйоў і зо свойіма братами, закльа йім гроший ставало. Повідать: Ньаньу, ўже гроший мало, мушу са зробити йидним шумним коньом, вайцаком. Поведете ньа на йармарок, будете ньа продавати, та будете просити пйать сто тисьач за золотого коньа. Йак вам пообіцауть тулько, ви просьте десать тисьач у стріблы, бо ньа нигда веце ни будете продавати. Так продайти дорого, бисьте мали ш чого жити на віки. Йак са приймуть заплатити десать тисьач у стріблы, просьте двацать тисьач; та пак ўже ни буде нихто тулько давати, лем йиден пан, тому ньа ни продайти. А кить продасте, та китефійі ни дайте. Али йаби льубиў, обисте ньа тому ни продавали, котрий буде вилику суму давати, бо тот буди гонихмарник, та ньа світа спасе. Ци ни жаль вам буди, кидь ви вилики гроші визбирите, а миньі смирть буди? Памньатайти, йаким вам наказаў і витьте до йармарку ньа!

Приуйуў на йармарок золотого коньа. Бігли льуди на чьудо позирати, жиди і панови богаты, йакий красний золотий кунь. Стали го куповати. Ун продайи за пйать тисьач. Радо гроші у жменьу дауть. Вун ни хочи брати. Повіч, шчо хочиш за коньа свойого? Десать тисьач у стріблы. Пхауть гроші у жменьу. Просить двацать тисьач за йидного коньа. Ни хочи нихто тулько дати. Тот йиден дайи тоту суму, кулько вун просить. Али китифійі назад! Кидь бим ти китифійі виддаў, табим вит тьа ани ни купуваў! — Мудрий кунь, шчи мудріший тот пан, шчо його куповаў! — Ошалиў са його ньанько, порадоваў са великим грошам, продаў сина свойого с китефійом.

Гонихмарник його ўзьаў: Чикай песій сину! ужесь много пакламаў, али веце раз ни будиш. Дам тьа добрі поковати фунтовима путковами па твойі лаби! А то лаби — були руки й ноги! Напудиў са страшно кунь, али йти мусіў пуд ним. Прийшоў гонихмарник іс свойім коньом до ковача. Приуйазаў коньа ід рігльови, сам пушоў росказувати, йакі путкови правити. Ковачова служница на дворі була. Прорьйук кунь: Ссунь ми з голови китефійі! Служница повідать: Ци ни забийиш ньа, златий коньу? Лем ти ссунь кантарь з мойий голови! Дыўка ссунула, кунь пропаў і гонихмарникові гроші.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 326—328. — Рудченко, Народн. Южнорус. сказки. II. Ч. 29. Ох. — Мордовців, Малор. сборникъ, Ст. 354—361. — Чубинський. Труды, II, Ст. 368—373: Ох або чорт. Ст. 372—375: Про Оха-Чудотвора. Ст. 375—379: Ох. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 324—326: De Gaudeif un sien Meester. T. III. Ст. 114—116. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. II. Ст. 463—485: Хитрая наука. T. IV. Ст. 329—332. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. I. Ч. 19. T. III. Ч. 94. — Повѣсти казака Луганскаго. T. IV. Ст. 217—234. — В. С. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 6. — Bož. Němcova, Slovenske pohadky. Ст 307 31› — Kulda, Moravské narodni pohadky a povesti. T. I. Ч. 65 і 82. — Sumlork, Staročeske povėsti, hry, obyčege. T. I Ст. 568—570. — Maly, Bibliot. zabavneho čteni. T. XII. Ст. 26—38. — Gliński, Bajarz polski. T. I. Ст. 209—225. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ч. 68. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 18: Der Teufel und sein Schüler. — Шідді Кур в рос. переводї в Этнограф. Сборникѣ. T. VI. Ст. 7—9. — Nowosielski, Lud Ukraiński, T. I. Ст. 301—303. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 63. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 46. — Zbiór wiadom. do antropol. kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 68. Ч. 13. — Садовниковъ, Сказ. и пред. Самарскаго края. Ч. 64. — Иваницкій, Мат. по этногр Вологодской губ. Ст. 182. Ч. 10. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 136—138. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podania i powieści lud. III. Ст. 151—153. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 109: Der durchtriebene Diener. — В. И. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. T. I. Ст. 615—619: Якъ старуха свайго сына Воху на абученіе атдала, а потэмъ яго узнавала; научившись, старушкинъ сынъ самаго Воха пирихитріў.

7. Медвідь Іванко, Товчикамінь-Печиколачі, Сучи-мотузок.

Пошла́ йинна́ дыі́ука на оріхи; найшо́ў йийі мидьвідь і так повіў йі у ґа́ўру і там ма́ла уд нього дыти́ну. І вӧн носи́ў йіў стру́ча йісти. І ў́родила тоту́ пак дытину і бу́ло прӧзвишчи йіў: Мидьвідь Іванко́. Сса́ла тота́ дыти́на йиде́н рӧк і дру́гий рӧк; а там була́ гру́шка ко́ло ґа́ўри то́йі: і тот мидьвідь Іванко́ у́йшоў, та тоту́ гру́шу потрьйас і гру́ші ў́ половины ў́пали з де́рева; та с то́йі ча́сти польбо́уку пойі́ў і так ка́жи: Да́йти ми ішчи́ цицьки, бих буў моцни́й! Дала́ йому́ шчи ма́ма цицьки за йиде́н рӧк. І пошо́ў шчи рас тоту́ гру́шу трьйасти́ ў рӧк і ў́шиткі грушки ў́пали і сыі́ў вӧн, та пойі́ў йіх. Так ка́жи: Ма́мо! опставай здоро́ва, бо йа йду ў світ! Она́ його́ йми́ла просити, обы ни йшоў, обы ни лиша́ў йі там, бо йіў там ду́жи добрі бу́ло. Вӧн пушо́ў на путь. Ве́зли двана́цьать во́зоў желы́за ко́ньми і вели́койи там боло́то було́ ду́жи.

Тоты́ льу́ди увойшли́ у̂ боло́то і ни могли́ у̂йти. І так вôн ка́жи: Че́сьны́ льу́ди! Дайти миныі́ на мôзыільник желыі́за, та йа вас у̂тти у̂ратуу!

Они́ поу̂біцьа́ли: Даме́, обисьме лем у̂йшли!

Утрьйаглі́ ко́ньі на-бôк у̂ши́ткі, скапча́ли вози́ у̂ йидно; тогди́ вôн іми́у̂ тим мôзыільником, та у̂ши́ткі двана́цать во́зôу̂ за йинни́м ра́зом у̂тьаг із боло́та. І скла́ли йому́ тото́ желыі́зо на мôзыільник, сто маж желыі́за держа́у̂ на па́лець на йиде́н; і льу́ди узьали́ сьа і пушли́ у̂ порожныі́. Вôн у̂взау̂ тото́ желыі́зо і поныі́с до ковача́ і повіу̂: Че́сьны маистри́! Іспра́у̂ти ми па́лицьу, оби́х на мôзыільнику обиртау̂. І у̂пер тото́ желыі́зо у̂ ма́йстрову хи́жу, а хи́жа хотьі́ла у̂па́сти. Майстри́ ни хотьі́ли пра́вити, бо тото́ вили́ка па́лицьа сто маж желыі́за. Вôн сказа́у̂: Кидь ни пра́вити, то вам у̂ши́ткім ту сме́рть бу́ди! — Зробили йому́ па́лицьу і пушо́у̂ вôн на путь, а на пути́ йиде́н чоловік тоу̂че́ ка́мінь і пиче́ с то́го колачі́. Тогди́ ка́жи мидьвідь Іванко́: Ти буде́ш мôй цьімбора́! Пôдеме́ у̂ світ, пробалова́ти світ!

Пушо́у̂ до майстро́у̂ і ка́жи: Че́сьны майстри́! Ни ма́у чим плати́ти, та дьа́куу за робо́ту!

А йшли долыі́ путьо́м, найшли́ чоловіка Сучи́мотуска́. Руба́у̂ ха́шчу, ми́кау̂ траву́, а зо у̂ши́ткого сука́у̂ чи́ґу. Мидьвідь Іванко́ пушо́у̂, узьа́у̂ коте́л два́цьать мажо́вий на тоту́ па́лицьу на пле́чі, закла́у̂ ва́цок і кава́у̂: Ви туй бу́тьти; кладьі́ть огéнь пуд котло́м, та носьі́ть воду́, а йа йду дашчо́ прине́сти йі́сти.

І пушо́у̂, у̂да́рну̂ тоу̂ па́лицьоу̂ вола́, приныі́с там, покла́у̂ у̂ коте́л, а сам пушо́у̂ на сôль, бо шчи со́ли ни бу́ло. І прийшо́у̂ іт Печи́колачо́ви і Сучи́мотуско́ви до льо́ктьа чоловік, до кольі́на борода́ і ка́жи: Йой ши́нику, йа ша жжаб! Ци йи да́што йі́сти, бо йа бих йі́у̂.

А Печи́кола́ч ка́жи: Йи, а́йбо тото́ про нас, тай про на́шого цьімбору́.

А тот до льо́ктьа чоловік ка́жи: Йа вам на че́реві пойі́м тото́!

Схопи́у̂ сьа тот дьі́до і у̂зьау̂ тот коте́л так (опов. пок.) і дру́тиу̂ і покла́у̂ коте́л на че́рево му, на Тоу̂чи́ка́мінь і Печи́кола́ч, порозлива́у̂ му на гру́ди по́лиу̂ку і попа́рну̂.

Прийшо́у̂ Мидьвідь Іванко́, ка́жи: Че́сьны това́риші! Де йи фри́штик?

Они́ му повіли, ож они́ ни зна́уть, де подыі́у̂ сьа с котла́; бо ганьби́ли сьа пра́у̂ду сказа́ти.

Пушо́у̂ Мидьвідь Іванко́, приныі́с дру́гого вола́ і повіу̂ Сучи́мотуско́ви, оби́ йі́сти вари́у̂: Бо кидь ни звари́ш, та мôй цьімбора́ ни бу́диш!

І тот тогди́ клаў оге́нь, та вари́ў ѝісти. Прийди д ньо́му на́зат тот чолові́к: ід льо́ктьу чолові́к ід кольіну борода́. Ка́жи: Йой ши́нику, то ѝа жжаб! Ци ѝи ѝісти?

Ѝи, а́йбо про нас, ни про вас.

Во̂н ка́жи: Йа ти, ши́нику, на че́реві пойім.

Узьа́ў коте́л, у́вернуў го і пойіў йому́ на че́реві.

Прийшо́ў Мидьві́дь Іванко́ іт цимборі́м, та ка́жи: Ци ѝи ѝісти?

Ой ни ѝи.

Мидьві́дь Іванко́ опста́ў ѝісти варити на тре́тьу ра́ту сам. Прийди д ньо́му тот дьідо і ка́жи: Йой, ши́нику, том ша жжаб!

Мидьві́дь Іванко́ ка́жи: Та грій сьа дьідику, грій, а́йбо ѝісти ни бу́диш, лем сьа нагрій, та ѝди гет.

Тогди́ дьідо у́да́риў сьа у́ Іванка́ раз і дру́гий раз і тре́тьій раз, а́йбо тот ни па́даў, мо̂цний буў; у́зьаў дьі́да за бо́роду, потрьйа́с ним, у́зьаў собі тот біґа́рь, поньі́с го у вили́кий льіс і котро́йи май вили́койи бук-де́рево і у́да́риў с тоу́ стомажо́воу па́лицьоу і бук сьа зломи́ў; і то́го дьі́да бо́роду там покла́ў у́ бу́ка і на́зад на мі́сто бу́ка напьньаў, оби́ сьа стис. І вирну́ў сьа іт сво́йим цимборо́вім і зробили ѝиде́н обід кра́сний. Тогди́ Мидьві́дь Іванко́ ка́жи: Льига́й долі́ Сучи́мотузо́к і, ка́жи, у́ка́зуй че́рево! І пуньньа́ў соро́чку горі́ і ка́жи: І ти хлоп і ѝа хлоп; та ти си даў сміха́ тако́го наробити! — Типерь льига́й долі́ Тоўчи́камінь-Печи́колачі! Льиг і тот долі́; увидьіў того́. Тоти́ сьа обайи́ поганьби́ли, ож они́ хло́пи, тай таки́м сміхо́м опста́ли.

Тогди́ кра́сний обід ма́ли у́сьі три. Мидьві́дь Іванко́ у́зьаў тот коте́л на біґа́рь, тай пушо́ў у́ льіс, де того́ покла́ў чолові́ка указа́ти ѝім. Во̂н привіў іт то́му бу́кови, а бу́ка ви ѝи, бук у́тьагнений іс корі́ньом, пушо́ў!

Ішли́ ду́жи дале́ко, прийшли́ над ѝинну́ нору́; і тот бук у зе́мльу пушо́ў у нору́. Тогди ка́жи: Тоўчи́ка́мінь-Печи́колачі і Сучи́мотузо́к! Йа дале́ко ѝду типе́рь у́ доро́гу; а ти Сучи́мотузо́к ха́шчу бери́, траву́, та сучи́ таку́ чи́ґу вили́ку мині́, бо ѝа буду́ ѝти за ѝиде́н ро̂к туди́ з гори́ за тоу́ чи́ґоу; оби́ ви мине́ обайи́ пуска́ли у́се да́ле а сука́ли.

І до́йшоў у́ ро̂к на тот світ, на дру́гий і пирийшо́ў ід ѝинно́у кішасоньцьі і красно́ сьа у́клони́ў і она́ йому́ сьа зра́довала ду́жи, бо у́же 12 ро́коў сво́го чолові́ка ни ви́дьіла. Она́ у́йшла вон, а ша́ркань ѝийі у́ віхру́ у́зьала́. І во̂н подові́дуваў тоту́ кіша́сонньку, ѝакий ѝийі ґазда́ сильний. Она́ ка́жи: Таки́й сильни́й, 12 голоў ма́йи! — Бо ѝа бих сьа, ка́жи, з ним ѝшоў боро́ти, тот Мидьві́дь Іванко́.

І було вино́ тако́йи іс ку́фами, шчо уд ѝидно́го вина́ чолові́к сла́бнуў, а уд дру́гого, кить сьа напи́ў, та мо̂цньі́йший шчи буў. І тогди́ пуньньали ку́фу і там, де сла́пшойи вино́ було пудмі́ньали у мо̂цньі́йшойи,

а тоту́ ку́фу, де мöцнышшойи вино́ було поклали там, де бу́ла ку́фа с сла́пшим вино́м. І ў час ра́но ве́рла ша́ркань до́ўбньу долы́, дала́ знати кіша́соньцы́, оби́ ладила обі́д. оби́ йі чика́ла на обі́д. А Мидьвідь Іванко́ доўбньў вер на́зад у хма́ру, оби́ ша́ркань зна́ла, ож йи новина́, ож го че́кать. І сам пушо́ў пуд йиде́н мöст, куда́ она́ ма́ла йти і позпрайи: тото́ ду́жи вили́койи чу́до біжи́ть і двана́цьать голо́ў ма́йи. І ко́ник надбіг на мöст і ду́жи зайржаў; і ўберну́ў сьа з мо́ста ни хотьі́ў іти́. А ша́ркань ко́никови ка́жи: Ко́нику! ци йі́ўбись, ци пиўбись?

А ко́ник ка́жи: Ни йі́ў бих, ни пиў бих, лем ту прі́сна душа́ йи.

І ша́ркань ка́жи: А чий ту прі́сна душа́ йи?

А Мидьвідь Іванко́ ка́жи: Ой тото́ йа туй.

Ну, та кить ти, та пой горі́ пани бра́ти! І ка́жи йому́ ша́ркань: Ци бу́деме сьа ту би́ти, ци йдеме́ домі́?

Мидьві́дь Іванко́ ка́жи: Та йдым домі, та утпочи́ниме мало.

І ша́ркань прийшла́ домі́ і ка́жи кіша́соньцы печи́ желы́зний боґа́ч, а олоўльа́ны галушки́. І ста́ли йі́сти йак ізлади́ла. Айбо ша́ркань биpе́ по дві галу́шки, а Мидьві́дь Іванко́ по йинно́ў; ша́ркань бире́ по три, Мидьві́дь Іванко́ по дві; так ви́йшло до де́сьать, шчо Мидьві́дь Іванко́ ўсе ме́нши йинну́ йі́ў. Пойі́ли тоти́ галушки́ і тот желы́зний боґа́ч і так напи́ли сьа вина́ і іми́ли сьа боро́ти. Ша́ркань Мидьві́дь Іванко́м ве́рла до кольі́на, а вöн неў вер до ко́сточки. Зась сьа вина́ напи́ли; ша́ркань іми́ла ду́жи пріти, сла́бнути, а Мидьві́дь Іванко́ ішчи́ льі́пши ўдужа́ў. Іми́ли сьа зась боро́ти і вöн неў вер до кольі́на, а она́ ним до гачникова́. І так вöн неў вер до́ти. Она́ ним ве́рла до цицьо́к, а вöн неў до попутпле́чі; і ўзьаў біґа́рь стомажо́вий і пошчиба́ў до́кус 12 голо́ў і йази́ки поодрі́зуваў і зробиў собі кистиме́н і покла́ў ў жеб.

І она́ сьа тогди́ пу́стила, опцылььува́ла, ка́жи: Ти мо́й, а йа твойа́.

І вöн ка́жи: Ізбира́й собі ўши́тко ў йинно́ йайце́.

Она́ дала́ пе́рстинь, та переломи́ла на поли, дала́ йому́ полови́ну, а йі́ў опста́ла половина. І она́ ка́жи: По́йме гет!

Вöн ка́жи: Шчи ни пу́йдеме гет, бо йа ту ма́у шчи ўсвоботити дві твойі се́стри ў цци.

І пöшо́ў до дру́гойі сестри́ і ўклониў сьа. Она́ ка́жи: Та йа ўже 10 ро́кöў ни ви́дьіла сво́го чолові́ка.

Овöн зазві́даў йі́йі, йаки́й йі́йі ґазда́ сильний, ко́лько голо́ў ма́йи.

Она́ ка́жи: Де́сьать.

І загна́ла ша́ркань зно́ў до́ўбньу, ож йде на обі́д, а вöн вер на́зад ў хма́ри. Ша́ркань зна́ла і йшла ско́ро на обі́д. Вöн пушо́ў пуд мöст зась. [Оповіданьа йде теперь як перше; Іванко убиває другого і третього смока, а сестри визволює]. І тре́тьа переломи́ла са́бльу на полы́ і польо́йку собі ўзьа́ла, а польо́йку йому́ дала́. Тото́ сьа робило за йиде́н

рӧк. У рӧк забрали сьа усьі читверо і пушли іт тӧу горі, де вӧн ізлыіз. Погойдау чиґу і поклау май старшу кішасоньку. Тоучикамінь-Печиколачі і Сучимотузок утьагли кішасоньку і йали сьа над ньойу бити. А она кажи: Ни бийти сьа, чесьны льуди, там ішчи йи про вас і про Іванка, лем пускайте чиґу і тьагныіть.

Мидьвідь Іванко поклау сиредну; утьагли і тогу. Тогди тоти кажуть: Йдыім ми гет, а його лишім там у норі. Али кішасоньки імили просити, оби утьагли Мидьвідь Іванка. І допросили, ош шчи утьагли май меньшу горі. Айбо Мидьвідь Іванко поклау палицьу стомажову на прауду, ци утьагнуть. Айбо утьагли до сиридини і пустили; і так сьа палицьа забила, ож ледви утьаг. І почау плакати. І пришоу до йиппойі баби і дыіда, шчо обойи сьльыіні були. Та баба зварила замішки горнець, та пушла корову дойіти, а дыідо у хатьі ни видыіу, ож Іванко пойіу замішку. Баба унесла молоко, нальала у замішку і почали йісти, али були голонны. Почали варити зась, а вӧн зась пойіу.

Рас почау падати дошч огньаний; а там були ольльата, шчо нигда ни могли приплӧд мати. А вӧн улыіз горі деревом, рошшириу сьа пат тими потьатьми, та охорониу йіх, шчо огньаний дошч ни попік йіх; опстали живі. І тота баба кажи: Прийдуть тоти олли, та тьа забйуть. Али ти дубни у землу і спрьйач сьа, оби тьа ни зобачили.

І прийшли тоти олли і дораз молоды пойіли із радости і назад упльували. І зьвідауть бабу, тко охорониу дыіти. Кажи баба: Йа бих вам новіла, айбо ви того чоловіка зысьте.

Не зьіме.

Тогди чоловік уйшоу із земльі. Шчо ти хочиш за того чоловіче?

Ни хочи нич: лем обих тоту бабу усьлыіпотиу, оби провідыіла і йшоу бих на онтот світ.

І такойи зыіль дали, ож помастиу йім очи і они увідыіли: А сам іди на тото поли виликойи, та убий 30 волӧу на путь і 30 куф води! Та обись тото позйазуваy; коли оберну сьа на правий бӧк, даш вола, на льівий води; а добрі сьа держ, обись ни упау! Полетыіли. Йак ни стало ньі волӧу, ньі води, вӧн удодрау дараб із ноги, та дау уллови. І долетыіли там. Шчо ти миньі у посьлыід зьісти дужи добройи дау? На, позирай! І упльунуу орель і назат прилыіниу.

Айбо кішасоньки смутпость мали вилику, бо ни было Іванка. Царь чудовау сьа, чому не мауть радости, али они ни повіли, бо йіх Сучимотузок і Тоучикамінь-Печиколачі побожили, ож ни повідьать прауди. Аш прийшоу Мидьвідь Іванко. Тогди кішасоньки почали в ним спацирувати по киртьі і тьішити сьа, а Тоучикамінь-Печиколачі і Сучимотузок пушли сперет царьйа на право.

Шчо́би то́му зробити, шчо хотьіу̂ ду́шу загубити? ка́жи Мидьві́дь Іванко́.

Його́ тре́ба загубити.

Тогди́ ка́жи: Йакі́ ма́йити позна́ки, ож ви у́ратовали?

Нима́ жа́нних.

Тогди́ склали пе́рстинь, кистимени, саблю — пару́уть. Показа́у̂ у̂сьі йазики...

А присьві́тлий царь ка́жи: Прийаза́ти йіх до ко́ний!

Али Мидьві́дь Іванко́ дарува́у̂ йім житьа́ і они́ пожени́ли сьа і жи́ли споко́йно.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Березької столиці.

Парелелї: Мотив увільнення дівчини від змія (ту шаркання) розказаний: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 248—249. — Кулїш, Записки о Южной Руси, т. II. Ст. 27—30: Кирило Кожемяка. — Nowosielski, Lud Ukraiński, т. I. Ст. 278—284. — Москвитянинъ. XI—XII. Ст. 146—149. — Караджич, Пісня про Дайчина. (в Збірнику пісень). II, Ст. 460. Ч. 78. — Афанасьевъ, Народн. рускія сказки, т. I. Ст. 495. (Про Микиту Кожемяку). — Староруський розказ про Усмошвеця див. Пол. собран. русск. лѣтописей, I. Ст. 53. Больной Георгій. — Dozon, Chansons popul. Bulgares, Ч. 40. — San Marte, Polens Vorzeit, 16. Про Крака і змія на Вавелю. Другі приміри у Буслаєва: Клинові написи Ахеменидів, Рус. В. 1873. г. Ч. 12. — Чубинський, Труды, II, Ст. 207—214. Ст. 322—329 (друга половина). — Grimm, Kinder und Hausmärchen. T. II. C. 27—32. (Деякі спільні мотиви). Т. III. Ст. 157—161. Тамже. Т. II. Ст. 111—117: Der gelernte Jäger. Т. III. Ст. 187—188. Тамже Т. II. Ст. 272—279: Der starke Hans. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 264—299. Ч. 71 і 73. Т. IV. Ст. 87—97. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 2. Т. II. Ч. 43. Т. III. Ч. 82. — Матеріалы для изуч. народ. словесности. Ст. 101—118. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народовъ славянскаго племени. Ст. 107—111, 127—129, і 153—155. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 61. Т. II. Ч. 70. — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 3: Der Vogel Dam. — Аѳанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. II. Ст. 530. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. II. Ч. 58, 59, 61—64. — Widter-Wolf, Volksmärchen a. Venetien. Ч. 4. — Zingerle, Kinder- u. Hausmärchen a. Tirol. II. 403. — Schneller, Märchen u. Sagen a. Wälschtirol. Ч. 39. — Hoffmeister, Hessische Volksdichtung, Ст. 32. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 110—111. — Chełchowski, Pow. i opow. lud z okolic Przasnysza. T. I. 214. — Манжура, Сказки. Ст. 43—45: Кыріякъ Кобылячой сынъ, Вернидубъ, Вернигора та Прутывусъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. 86, 118, 131. — Wisła, T. IV. Ст. 942. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern u. Rügen. T. I. 116, 124. — Kolberg, Lud. T. XIV. 95. —

Тотже. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 76—81. — Wójcicki, Klechdy, staroż. podania i pow. ludowe. Ч. II. Ст. 101—102. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 92—96. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 214—232: O trzech zbójcach. — Erben, Vybrané báje a pověsti národni. Ст. 131—136: Kulihrášek. — Ст. 172—176: Norka zvěř. — Ст. 176—178: Vousy na loket' a člověk na pid'. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 37—40: Der Bärenmensch. — Bož. Němcové, Národni báchorky a pověsti. T. II. Ст. 196—210: Neohrožený Mikeš. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 10: Petru Firitschell. — В Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 410—416: Сказка абъ Ивани Кабыльлимъ сыни. Ст. 624—630: Катигорошинка.

Мотиви: Женщина з медведем має сина; Палиця желїзна; Борба з змієм (малим чоловіком, шарканьом) і др. див: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разсказы. Ст. 255—261. Ч. 1. і 3. — Чубинський, I, 212—216. — Казки Игнатія зъ Никловичь, Ст. 35—39 і 60-64. — Український вариянт в скороченю, див. в статї Максимовича, Рус. Бесѣда, 1856, III. Ст. 100—101. — Драгоманов, М. Н. пр. и разск. Ст. 267—271. — Чубинський, Труды, II, 229—231. Тамже, 231—235. Тамже, 236-238. — Авдѣева: Русскія сказки для дѣтей, расказанныя нянюшкою Авдотьею Степан. Черепьевою. Ст. 22—32. — Сынъ Отечества. 1839 р. Ч. IX. Ст. 63—65.

8. Сучкир Янко і його подвиги.

Буў ййде́н чі́сарь, ни маў дыти́й, та ходи́ў ворожи́ти по ворожи́льах, шчо́би па́ны дьіти мала: ни муг ни́ґда найти́ таку́ ворожи́льу. Та найшо́ў пак йидну́, та му повіла, жи па́ны бу́ла ў ки́рты ко́ло ри́бника, ко́ло во́ди, та тоту́ слину ри́ба звіла, шчо па́ны плью́нула, царьйа жона́, та за то ни бу́ди ма́ти дьіти. Али тоту́ то́ву тре́ба пу́стити до дру́гого мі́ста; там бу́ди йидна́ плита; та пут тим ка́міньом йи йидна́ ри́ба. Коли́ па́ны плью́нула, ри́ба по во́ды пла́вала, та тоту́ слину звіла. Плут са перепа́ў ри́бі, та ри́ба ри́бйата ма́ла, а па́ны ни могла́ ма́ти дьіти. Тота́ ри́ба бу́ла у туй то́ві пут пли́тоў. Ворожи́льа повіла, аби́ тоту́ ри́бу іми́ти у то́ві і увари́ти, али́ жеби дру́гий ніхто ни коштова́ў; та кидь лем сама́ па́ны буде́ ри́бу йісти, та лем сама́ буде́ дьіти ма́ти; а шчо бу́ди дру́гой с то́йі ри́би хоснова́ти о́крем па́ны, тай у́но бу́ди ма́ти плут. Тоту́ ри́бу вари́ли ку́харі; так йім наказа́ли, оби́ ни коштова́ў ні́йиден. Та бо покоштова́ла фрайці́мирка, йако́й не́се свойу́й па́ни, ци до́брой. Па́ны звіла, та помета́ла кусть́а́ соба́цы і соба́ка кусть́а́ нойіла. За тим зайшли́ у́шиткі три гру́бі: зайшла́ гру́ба фрайці́мирка, зайшла́ гру́ба і па́ны, зайшла́ гру́ба і — перебача́ть — соба́ка. Прийшо́ў деуйа́тий мі́сьаць, ду́йидна ма́ла по дьітвако́ви, по йидно́му хло́пцеви. Чі́сарь са ду́жи на-

пу́диў; вун ду́жи банова́ў, жи його́ па́ны́ дытги́й ни ма́йи, а вун за то па́рас трьйох хло́пцуў ма́йи. Та са ра́диў вит сво́йіх ві́рникуў, вид во-йі́мських ті́стуў: шчо миныі́ робити? У ме́ни йи чу́до, бо ма́йи па́ны́ хло́пцьа і фрайці́мирка і йидно́й би́дло. Та ци тото́ миныі́ угуби́ти, би-дльа́чого хло́пцьа, ци миныі́ тото́ годова́ти?

Уни́ йому́ так новіли: Кидь вам лем Бог даў, та году́йте.

Ун найа́ў йім три до́йки, жеби́ тоти́ хло́пцыі́ ви́росли. Йак хло́пцыі́ бу́ли ма́ло бу́льші, поча́ў йіх учи́ти шко́лу; та тот Су́чий на́йльіпше са ўчиў. Ка́ждой ма́ли йме́но, та тот от су́ки, маў — Йанко́. І на́йльіпшу тот шко́лу прова́диў, су́чий. Йак ви́росли, та тот су́чий ўсилийакі шко́ли знаў і ўсилийакий йази́к. Прийшли́ дому́ зо шко́ли, ду́жи са ў них ізра́-доваў царь: фа́йны́ хло́пи сино́ви мо́йі! Поча́ў до́ма пі́сма чита́ти су́чий Йанко́, та найшо́ў тако́й пі́смо, шчо бу́ло коли́сь со́нце і мі́сьаць і гвізди́, а у тум ча́сыі ничнибу́ло, лем ўсе зе́мльа тьма́ва бу́ла. Зві́дуйи са сво́го утца́, царьйа: Йако́й то бу́ло, а́ну муй, жи ви́дно са бу́ло од дньа і от со́нцьа, а тепе́рь лем от чи́стого дньа, бо ви ма́йиме ни со́нцьа а́ни мі́сьацьа а́ни гвізд. Де тото́ са задьі́ло?

Пові́дать царь, тих синуў оте́ць, же приле́тьіли три ша́рканыі́ у во́з-дусьі, та таки́й, шчо маў чоти́ри два́цпать го́лоў, хо́пиў со́нце; дру́гий хо́пиў мі́сьаць, шчо маў двана́цать го́лоў, тре́тьій хо́пиў гвізду́, шчо маў шість го́лоў.

Та муй льуби́й а́ну! ци йи таки́й, шчоби́ тото́ дуста́ў?

Тото́ ни́хто ни знайи, о́крем Бо́га.

Та а́пу муй, йа йду тото́ гльа́дати.

Усьідла́ли три ко́ныі́; зобра́ли са трі́йи ца́рьські сино́ви, іду́ть гльа́дати сві́тлусть: со́нце, мі́сьаць і гвізду́.

Пові́ў йім йіх а́по, же: муй брат, ваш стри́ко, у Шедзмери́цькум кра́йу учи́ў са за ковача́. Йак са наўчи́ў за ковача́, та ни́хто ни знаў, де са задьі́ў, лем прине́сли йидно́ пі́смо, та так бу́ло у пі́смі — тото́ пі́смо прин́ьус дьа́бол — жи вун йім йи за ковача́, ўши́ткім трьйом шар-ка́ньом і йіх стри́кови, Лакцібра́да: сам буў на рйаф і таку́ бо́роду ве-ли́ку маў. Та йак буде́те йти, мо́йі сино́ви, та са зві́дайте ўсе́ сві́том, у котру́м кра́йу Шедзмери́цька, та у Шедзмери́цькуй стри́ко ваш. На сто ме́труў висо́кі ма́йи бра́ми желыі́зныі́, два́цать чоти́ри това́ришуў ковальу́ў, два́цать чоти́ри ву́чньуў; так миныі́ ў новинко́х прихо́дило од мо́його бра́та.

І ўни йшли аж до Шедзмери́цького; найшли́ сво́го стри́ка; ма́ли пі́смо вит сво́його утца́ до стри́ка, же́би йіх прийа́ў ра́до, бо ўни його́ ро́дичі.

Прийшли́ там, покло́пкали у бра́му, бра́ма задзвеньі́ла, ви́йшоў стри́ко йіх: Шчо ви за льу́ди? Шчи ту такі́ ни бу́ли, же́би мо́йа бра́ма дзве-ньі́ла. Шчо ви за йидныі́?

Ми того царьйа синови.

Тот царь муй брат, али ун дытий ни маў, до мени писаў. —

Ту майиме пісмо вид нашого утца. Уже істинно праўда, же ви стрико наш.

Прійаў йіх радо до дому свого, дали йісти коньом і пити і йім.

Повідать: де ви йдете?

Ми йдеме гльадати сонце й місьаць і гвізду. Ци годны ви би знати, де тото йи?

Стрико йім повідать: Йа знау, де йи, бо йа тих ковач. То уни суть тріййи дьабли. Йиден майи в золота дум, другий майи с стріола, третый з міди. А тот витти, шчо сонци майи, шчи двацать і чотири миль землы; тот другий, шчо майи місьаць, тот йи дванацать миль землы, а тот третый шість. А фрайірки йиден майи сорок і вусьим миль землы вит себи далеко, другий двацать чотири, третый дванацать. Ідіте шчасливо, ачей дустанете сонце і місьаць і гвізду; али уни дужи муцны; так уважайте, шчобисьте на самой полудне прийшли, бо ун усе на полудне із дому йде до пўуночи, до фрайірки; бо йа йіх знау, бо йа йіх коваль. Та йак прийдете найперше, найдете мідьаний дум і мідьаны капури: там бўвать тот, шчо майи гвізду; тот йи найслапший. Ун майи муст от свойиíі хижи аж до фрайірки. Ни йде його кунь земльоў, лем мостом. Прийде вечур, жебисьте пушли і виньали йидну повалину із моста, би са справила на мосты дыра. Сам собі сьать пуд муст, ти Йанку, і слухай, йак ун буде йти дому.

Ун слўхаў і чуў, шчо на шість миль землы муст са потрьйас, йак вун на свого коньа сіў. І йшоў кунь мостом, іт туй дырі. Кунь са напўдиў, почаў утыкати цўрук, ўзат. Шчо ти йи коньу? Ачей ти дьабол? Ныт такого коньа, йак ти, ныт такого хлопа, йак йа. Лем ми повідала тешча мойа, Гиньджібаба, жи видыла ў світы сўчого Йанка: ныт хлопа над нього. Али киби вун типерь са трафиў, та йа би його порубаў на друбны фалатки, йа би го тади розметаў.

Сўчий Йанко повідать йому: Ни рубай ани ни розмітуй, бо йа тибе порубау і розмечу тади.

Виньаў дьабол сабльу і махнуў на Йанка, жеби го стьаў; махнуў, ни стьаў. Вийшоў Йанко іс пуд моста, стьаў нараз ўшиткі голови його. Сіў Йанко на його коньа і ўзьаў собі сабльу його і ўзьаў гвізду: пустиў гвізду на воздух, пушла гвізда на свой місто, бо ўттам лем йімлена була.

Прийшоў дому, ўже йім са видно, бо йім гвізда світить уже. Но, хвала Богу, братьа, добрі йа ходиў. Гвізда нам світить, а його м загубиў. Збирайме са, подьме дале, до другого, де майи дванацать голоў і місьаць, жебисьме уд нього удобрали, би са було видно каждому, не лем йому самому, хто ў ночи ходить. Та пойме до нього.

Прийшли́ до дру́гого і так на по́лудне, а́ли його́ ўже до́ма не бу́ло, пушо́ў до фрайі́рки, на двана́цать миль зе́млы, стрібе́рним мо́стом. Місьаць у кише́ны. Йанко́ пушо́ў пуд муст, ви́ломиў дві де́рева стрібе́рны, іс стрібе́рного мо́ста, зробйў на мо́сты дыру́, же́би му са кунь напу́диў, йак бу́де йти дому́. Сидыі́ў та́мой пуд мо́стом і слу́хаў, йак тот буде́ йти дому́. Йак тот ви́йшоў вит фрайі́рки, сіў собі на коньа́: на двана́цать миль зе́млы муст са пого́йдаў. Іде́ на кони́ співа́учи. При́йде д дырі́, кунь са напу́диў; піча́ў кунь цуру́кати на́зат: Што ти йи, ко́ньу, йаки́й дьа́бол? Ныт тако́го коньа́, йак ти, а ни йи тако́го хло́па, йак йа; лем повіда́ла мо́йа те́шча Ги́ньджіба́ба, же йи ў світы йиде́н су́чий Йанко́, то ныт хлопа над ньо́го. Киби́й ми са туй тра́фиў, йа би го туй порубаў на фа́лати і розмета́ў соро́кам і воро́нам.

Ун повіда́ть іс пуд мо́ста, су́чий Йанко́: Ни руба́й, а́ни ни розмі́туй, бо йа тибе́ порубау, соро́кам і воро́нам розме́чу.

Ма́хнуў ша́ркань са́бльоў, ни ўчини́ў нич су́чому Йанко́ви. Ма́хнуў Йанко́ на ша́рканьа і стьаў шість го́лоў; дру́гий раз дру́гих шість. Одобра́ў му на знак іс ка́ждого ро́та коне́ць йази́кови до то́йі ху́сточки, шчо маў у кише́ни. Узьа́ў місьаць і пу́стиў до во́здуху, же́би місьаць світи́ў ка́ждому, не лем ша́ркаиьови само́му. Сіў собі на коньа́ його́, повіда́ть: Бра́ти, на тобі йидно́го коньа́ ўже, ти фрайці́мирчин; то́го кунь, шчо шість го́лоў маў, та тот бу́де твуй, а тот, шчо маў двана́цать, буде́ мо́його бра́та, ца́рського си́на, а йа собі шчи йду́ удби́ти ут то́го, шчо ма́йи два́цать і чоти́ри го́лоў. Заби́рьми са, та но́йми до тамто́го тре́тього, шчо ма́йи два́цать і чоти́ри го́лови. Там йа буду́ ва́жити сво́йім світо́м, ци ўмру, ци шчи жи́ти бу́ду.

Прийшли́ там на по́лудне: ни найшо́ў його́ до́ма ўже, пушо́ў до фрайі́рки. Там йі́ли і сидьі́ли до ве́чура. Йак Бог даў ве́чур: Бра́тьа мо́йі! котри́й пу́йдете со́нце визбира́ти?

Повіў фрайці́мирчин син, а його́ брат, жи: йа шчи ни хо́диў а́ни рас, та бойў са і типерь.

Та йди ти, бра́ти, ца́рськи́й си́не!

Йа ни йду; ви́дис сам, жи йа ни йи таки́й хло́п, йак ти.

Та лем жеби́ йа йшоў і на тре́тий завод? Та ту нам даў стри́ко йинну́ ло́шку на у́кас, шчо́би йа вам ли́шиў у хи́жи за ґири́ндоў, о́бисьте на ньу позира́ли. Ки́дьби са на туй ло́сьцы са́м вит се́би сотвори́ла кроў, би́сьте бігли́ до мны, бо бу́де тогди́ смирть мо́йа.

Уни́ са ві́рно позира́ли, ци йде з ло́шки кроў. Прийшо́ў вун ід мо́стови, з мо́ста чоти́ри фа́лати де́рева ви́валиў вон, золоты́, же́би бу́ла на мо́сты дыра́, же́би са кунь бойа́ў, йак буде́ йти дому́. Сіў собі пуд муст слу́хати, йак ду́жи гро́зом буде́ йти, серди́то. Прийшло́ т пу́ўночи, вун ви́йшоў вит фрайі́рки, сіў собі на коньа́: на два́цать чоти́ри миль

землыі муст са пуд ним гойдзаў. Почаў співати і чути, же співать. Сучкир Йанко тото слухать, йака сила йде. Прийшоў кунь д дыірі, цурукнуў са назат: Шчо ти йи, коньу, за дьабол? Ни йи такого коньа, йак ти, ай ни йи такого хлопа, йак йа. Повідала ми мойа тешча, жи йиден йи у йинного царьйа, собачий син, шчо лем го собака уродила, а с кустьа са справиў: та такий хлоп, же ныіт над нього. Али киби ми са ту трафиў, та бим го порубаў і пороссікаў на фалатки, сорокам і воронам по тум польу тади бим го розметаў.

Сучий Йанко повідать: Ни рубай, ани ни россікай, бо йа тибе порубаў і россікаў.

Махнуў саркань сабльоў, ни стьаў на дыіру. А тот виттам путскочиў т горі. Махнуў раз, ни стьаў; та са поймали до рук, та са йали носити, котрий буде муцныішший. Так са носили за добу. Ай на другий день много ворун литьіло, шчо по небо а по землю, та ўсьагди з нима густо було. Повідать шаркань: Ворони, помосьти ми того увалити. Сучий Йанко повідать: Ворони, помосьти миныі! Ни тулько са мньаса з нього найісьте, йак йисьте са найіли з його братуў! Тогди шаркань учуў і са дужи погныіваў. Почаў на нього 'гньом сапати с каждого пашчеґу на чотири двацать ротуў, жеби вун згоріў. Почали ворони бурьйан рвати, та дьаблови до рота пхати, шчоби такий виликий огень ни падаў на чоловіка, би невинний чоловік ни згоріў, бо тот чоловік помуч наша, жебисьме видыіли сонце, жеби шаркань у кишени сонце не носиў. І сонце виросло, йак з'уд нього удньали і пушло на воздух. Тогди вун дужи огньом метаў, шчо вид нього сонце удобраў. Ворони у писках воду носили на сучого Йанка, тоти кропейі на Йанка пушчали, жеби ни згоріў. Друи дьабла за ноги рвали, чейби дьабол упаў. Йак дьабол упаў і вун му с каждойі пашчеґи конець йазикови удрізаў, шчоби знати, кулько вун голоў загубиў. — На туй лосьцыі уже са кроў йаульала, шчо стойала дома за ґириндоў: братьа тото увідыіли і вивели коныі вон, хотыіли утыікати, бо уже брат Сучкир типерь умирать! Прийшоў Йанко на кони: де ви йдете братьа? Йдеме тобі на помуч.

Не йи праўда, братьа; ладилисьте утыікати. Перет тоў великоў силоў ви би були ниґда ни утекли, бо вун огньом на мени метаў, саблььоў на ньа рубаў, а миныі Бох у помочи буў; ішчи й птаки і ворони помагали, жеби шаркань упаў. Типерь, братьа, хвала Богу, гвізда світить і місьаць у ночи, сонце грійи ў день. Типерь, братови мойі, подыільме са куньми. Тот кунь, шчо-м приуйуў типерь, тот муй. Тот кунь, шчо його ґазда маў дванацать голоў, та тот царьського сина. Тот третьій кунь, шчо його ґазда маў шість голоў, та тот тому, шчо вит фрайцімирки буў. Та типерь, братьа мойі, пуйдеме дому, колисьме звитьажили. За чим-исьме ходили, та-сьме тото доставили.

Повіда́уть му його́ бра́тьа: коли ма́йиме, бра́те, ка́ждий по два ко́ны, гро́ший, зо́лота дост, пойме за путьо́ў пра́во аж дому́, до на́шого ньа́нька.

Шчи ни до́ста, бра́тьа, то́го. Бу́лисьте за мо́йім розу́мом до типе́рь, бу́тьте і ут типе́рь.

Ішли́ ви́ттам, та зайшли́ до те́шчі тих шарка́ньуў. Там йийі дыі́ўки́ на ска́ргу прийшли́, жи ўже ни приходи́ли побратимо́ве: де то ўни са задыі́ли? ци ви́дыіла ма́ти?

Уни́ йшли́ трі́йи за путьо́ў на сво́йіх ко́ньах: Ту, бра́тьа, чика́йте! повідать су́чий Йанко́; мо́йі ко́ны потри́майте, бо йа йду до до́му то́го.

Пушо́ў до до́ма, увойшо́ў на тоту́ дыіру́, кади́ са с хижи ку́рило, спра́виў собі манту́, жеби́ ду́мали, же ун лем купу́р. Увідыіла його́ наймолотша, шчо йийі фрайір маў шість го́лоў, спо́знала го по во́чох, повідать: Ма́мо, такий ло́сний тот куцу́р, йак су́чий Йанко́. Ско́ро ўбігла́ сириду́шча позира́ти його́ во́чи. Повідать: Но, но, такі во́чи майи, йак Су́чкир Йанко́. Но, тай тре́тьа: Та́кі тот куцу́р майи ло́сьны во́чи, йак Су́чкир Йанко́. Повідать йіх ма́ти, Гі́ньджіба́ба: Йа би його́ спо́знала, киби́ йа його́ уви́дыіла, дыі́ти мо́йі. Пушла́ наймолотша ско́ро до при́клета за желыі́знима ви́лама, пуньньати́ ма́тери йинну́ клыі́пку, шчоби́ су́чого Йанка́ увидыіла. Зава́дила за тото́, за йинну́ клыіпа́йку, і пуньньала́ йийі ў го́ру. І ўна його́ уви́дыіла: Си́ну муй, то ти ло́сний! Типе́рька го іма́йти ўшиткі три, та го до міха ўса́тьте. Ун йім са даў імити і до міха ўсади́ти. Ун маў таку́ манту́, шчо лем йіх зводи́ло, а ун ў міху ни буў. Ўни накла́ли оге́нь, куцура́ ў міху спали́ти. Ве́рли міх іс коцуро́м на оге́нь. Но, повіда́уть, ма́тери: Ўже, ма́мо, згорі́ў. Типе́рь, дыі́ўки́ мо́йі, іді́те на путь: йидна́ са спра́ўте кра́сноў ху́сткоў; розоппыіте са че́рес путь; та кить тоту́ ху́стку во́зьмуть його́ бра́тьа двайи́, та так чинь, дыі́ўко мо́йа, бись йіх подави́ла, оби́ ўни поумира́ли, а ко́ны йім, жеби́ поздиха́ли. А кидь ўни, гва́рить, тибе́ ни во́зьмуть, та ти са спра́ў, дыі́ўко дру́га, кра́сноў гру́шкоў, шчо́бись бу́ла стрібе́рна гру́шка і шчо́би бу́ли пут тобо́ў гру́шки і на то́бі. Та йім ўже час йісти. Та йак буду́ть гру́шки йісти, та жеби́сь йіх, дыі́ўко, подави́ла. І ко́ны гру́шки бу́дуть йісти, тай ко́ны же́бись подави́ла, жеби́ й ко́ны поздиха́ли. Кидь ни бу́дуть гру́шки бра́ти, а́ни йісти, та ти тре́тьа іди́ са спра́ў ду́же шу́мноў лу́коў, би на то́бі шоўко́ва трава́ бу́ла́, а на сириди́ны сту́дпьа з ми́жи нух; та буду́ть ко́ны па́сти і напува́ти і самі там буду́ть пити. Вит то́йі во́ди ўни поумира́уть, ко́ны йім позди́хауть. Типе́рь-им вам, дыі́ўки́, наказа́ла, та наўпе́рет них біга́йте.

Ви́скочили дыі́ўки вон: су́чий Йанко́ ўже на кони́, лем ўшитко ви́слухаў, іде́ за путьо́ў. Повідать йому́ брат найзадный: Бра́ти, йака́ о́дди кра́сна ху́стка, шчо ў на́шум кра́йу не йи тако́йі; ўсилийа́кі галу́зи на-

мальо́вані і зологом подуне́на і квітки на ньуй ўсилийакі. Сучий Йанко́ повідать: Бу́лисьте, бра́тьа, за мо́йім розу́мом до типе́рь, бу́тьте і ут типе́рька. Ви́ньаў са́бльу іс по́шви, ма́хнуў на два стра́ни, на́ўхрест, си́ла кирве́ са з не́йі розольльа́ла по грацькуй, шчо ко́ньі по кольі́на ў ньуй ўтьіка́ли.

Перейшли́ тоту́ кроў, найшли́ гру́шку. Повідать ца́рський син: Бра́те Йа́нку, йі́жме тоти́ гру́шки і набе́рьме на путь, бо ни йи таки́х гру́шок ў на́шум кра́йу кра́сних. Пові́дать Йанко́: Бу́лисьте бра́тьа за мо́йім розу́мом до типе́рь, бу́тьте і типе́рь. Ма́хнуў Йанко́ са́бльоў че́рез гру́шку, перетьа́ў гру́шку. Ду́же мно́го кирве́ спра́вило са по пути́. Шчо, бра́те, за новина?

Ішчи́, бра́тьа, бу́льшу уви́дите.

Перейшли́ кроў, увойшли́ на кра́сну лу́ку. Повіда́уть: Бра́те, па́сме ту ко́ньі. Пи́либисьме во́ду, та са ту на́пийме і ко́ньі напо́йіме. Утьа́ў на дві ча́сти, на са́муй сту́дни, Йанко́ са́бльоў, спра́вила са кроў по пути́ на ду́жи вели́кум фа́латьі, аш по його́ стри́ка.

Ца́рський брат, ви́шший кова́ч, росказа́ў това́ришум і ву́чньум, жеби́ растворили желі́зньі бра́ми, бо утіка́уть його́ бра́та сино́ви пе́рет Ги́ньджіба́боў, бо ўна за ни́ма біжи́ть. Йак дужда́ла то́го ча́су, ва́кльа йийі дьіу́ки та́мой ма́чи бу́ти, а ни прийшли́ на ро́сказ, почала́ Ги́ньджіба́ба здоганьа́ти йіх. Розньала́ на них пашче́ґу, же йіх ззість: шесте́ро ко́ний і трьйох хлопуў. Айбо́ уни́ ду́жи ўтьіка́ли. Ўна йіх ни вдогони́ла, бо ўтекли́ до стри́кового двора́. Айбо́ йак учньо́ви і това́риші запе́рли капу́ру, та йуй припе́рли кльіпа́йки і тогди́ ўна повідать за капу́роў: Киби́ йа ўві́дьіла то́го Йа́нка! Поскака́ли долу́ с ко́ний і попроси́ли стри́ка сво́го, ньай са витсту́пльать йіх това́риші за йиину́ жилі́зну бра́му, ньай ула́пльать мо́йі двайи брато́ви і ву́чньі і това́риші, а за дру́гу йа сам, бо ун сам ту́лько си́ли маў, ґі йіх пйадеса́ть і два хло́пуў. І попусти́ли йийі го́лову до двора́. І так ду́жи запе́рли, шчо на кльуч замкну́ли. І тогди́ уна́ повідать: Йаки́й ніхто шість на́рода загу́биў. Ун на ньу повідать, же: Ни пу́шчу тьа витти ни́ґда.

Шчо же буде́ш іво мноў роби́ти?

Му́сиш ми таки́м коньо́м бу́ти і тако́ў па́ріпоў, шчо́бись за йидну́ годину цьілий світ оббігла. Чого́ йа пе́рет тобо́ў так на сво́йіх ко́ньох ду́же ўтіка́ў? Ни йи таки́х ко́ний на світьі, йак шарка́нські три, а шчи ти ньа здоганьа́ла! Ти то́го ни доста́виш, же́бись із Ги́ньджіба́би па́ріпу спра́виў, жеби́ ўна тибе́ носи́ла. Ун попроси́ў стри́ка, жеби́ му стри́ко даў ўши́тких сво́йіх робу́тникуў з вели́кима і мали́ма молотко́ма, йа' ковальі ма́уть. Йак това́риші, так і ву́чньі, ўши́ткі прокльа́ту Ги́ньджіба́бу біті по го́лові, кидь ўна хотьі́ла ца́рських сину́ў загуби́ти. Так йий били ду́жи, шчо ўпала на ко́льіна, ста́ла са утпро́шувати: Дару́й ми сві́та,

загубиў-ись мо́йіх трьйох зьатьуў і три дыўки́ мо́йі, а йа ти ўши́тко енґе́дуў, лем ньа живу́ пусьть; ніґда ти на зра́ды ни бу́ду. Та ци буде́ш ми парі́поў? Ой ни бу́ду. Лыіпше біи́те, йак ву́чьні, і това́риші на́шого стри́ка. Упа́ла з них ца́лком; повіда́ть, жи здиха́ти бу́ди. Ци буде́ш парі́па мо́йа? Сама́ знайи́ш, ни йи на сві́ты хло́па тако́го, йак йа, су́чий Йанко́, ай тако́йі Ги́ньджіба́би, йак ти. Али тпе́рькась ми ў рука́х. Уна́ присаґла пе́ред ним, жи му са спра́вить шу́мним коньо́м, лем би ни здо́хла ў стри́ковуй кану́рі. Ун йий приса́х сім рас, жи уна́ йому́ буде́ добрі́ служи́ти, ві́рно; йак на́йгурше бішти́ го́нна, та буде́ пуд ним бі́гати. Дали́ на ньу зроби́ти у йиде́н ме́гер ваги́ жильі́зны кантарі, а ў йиде́н ме́тер сідло́. Покла́ли на ньу два ме́три желы́за, пу́стили йий з ме́жи капу́р, сіў собі́ на ньу Су́чкир Йанко́, запали́ў йидно́й повісмо, ци до́ўго уно́ буде́ горіти: та за́кльа уно́ згорі́ло, уна́ світ оббі́гла і прийшла́ на мі́сто, шчи го ў ру́ку ни спикло́. Похвали́ў його́ стри́ко: Ни йи, Йа́нку, хло́па, лем йидна́ ле́да бі́да (Лекцібрада)! І за ти́ждень ў гости́ны ў стри́ка бу́ли. Даў йім стри́ко пісмо до сво́його бра́та, за ку́лько у нього́ сино́ви бу́ли на гости́ны. І йіх барс красны́ ви́проводиў: Би́сь сьа, Йа́нку, ни проти́виў ни́нашчо, хотьбись йако́й чудно́й ви́дыіў ко́ло пути́.

Іде́ Йанко́ на трьйох ко́ньох, а бра́тьа по на двох у вели́куй ра́дости, бо ўже са доста́нуть, до сво́його кра́йу. Іде́ Ла́кцібра́да коло́ пути́ ша́нцом, на за́йаци са не́се. Його́ за́гортка са поза́т нього́ волоче́, фа́лат кожуха́, і повіда́ть — ньай перееба́чать, бо и́ншак при́повітку ни мош пові́сти: Насра́уби-м тако́му хло́пови, шчо ви́льіз на ба́бу, та гва́рить, жи ныіт хло́па над нього́! А на ба́бу хоть йаки́й хлоп ви́льізе. Йа́би йому́ ўсраў оби́ собі таки́й хлоп ма́тыр пойибаў.

Пек ти, біцо, йа ни таки́х хло́пуў погуби́ў, а на те́би а́ни са ни проти́ульу, бо ни ма́у до чо́го ко́пнути.

То ни бу́ли хло́пи; киби́ ти до ме́ни ко́пнуў, та́бись ніґда ні́кого ни ко́пкаў.

Бо́рода му земльо́ў са волоче́, таки́й ста́рий. Його́ бра́тьа слу́хауть, та са ш чу́да сміуть: йако́й чу́до йіх бра́та ганьби́ть ўсилийа́ко, жи вун ни хлоп?

Вун са розгныіваў, су́чий Йанко́, ско́чиў іс парі́пи долу́, ўже Ла́кцібра́ду ко́пни. Ла́кцібра́да ўзат са пу́стиў, на парі́пу сі́ў, фа́лат кожуха́ ли́шиў. Су́чкир Йанко́ лем попози́раў, у котри́й бук парі́па злетьіла. Шчо, Бо́жи, роби́ти? Ту́лькі труди́ мо́йі так ми пу́йдуть за да́рмо! Типе́рька тако́й чу́до привело́ ньа на га́ньбу! Ідіте, бра́тьа, дому́, пові́чте на́шому ньа́ньковн, жи ізвитьа́жилисьме хва́ла Бо́гу: со́нце ў не́бі і мі́сьаць і гвізда́. Ўже са ви́дно ка́ждому. Лем пові́чте до́ма, же ми жаль вели́кий за парі́поў, шчо́сьме спра́вили у стри́ковуй капу́рі з йи́нно́йі шарканиці,

та на світьі ньіт такойі; бо йа са верну назад до нашого стрика, ачей ун миньі повість, де йий гльадати мау.

Прийшоу до стрика: Но, шчо там Йанку? повідать му стрико його. Но, ни повідау йа тобі, Йанку, бись са ни противиу на леда шчо? Типерь возми молот, шчо майи пуудруга цента, іж жильізноу ручкоу; та вун там на йинnуй ровени, Лакцібраца, паріпу пасе, сам на сідльі спить і на кантарьйох. Жельізньі кантарі і жельізной сідло: а удар го жельізним кійаньом іт сідлови, та му ростоучиш голову. Тогди возмеш паріпу, та пуйдеш дому і шчи свойіх братуу перебігнеш.

Найшоу Йанко паріпу; ходить по бороздах, гльадать, де вун спить у борозды. Найшоу його на борозды спати на сідльі. Божи, деби йа такой малой биу? Бульша кійань, йак уно. Скричиу на нього: знау, жи ни учинить ми нич, бо уно там лем ньа вифіґльувало, али ту уже ньа ни шчалуйи. Іміу паріпу у руки, на нього закричау. Тот са схопиу, два центи жельіза пупьпьау повише Йанковойі голови, удариу його сідлом і кантарьйома, сучого Йанка, по голові. Йанко са стау утпрошувати: Даруй, даруй ми шчи світа!

Ти думаш, жи йа такий шалений, гі мойа систра, шчо тьа мусить носити? Айбо уже ни буди. Біу ти йийі, а йа тибе. Но, ци пуйдиш утти чесно?

Прійау са Йанко чесно пуйти. Узьау хворий кійань, нисе до свого стрика.

Ну, шчо там Йанку?

Убила ньа біда.

Та чому ни убиу ти його? Коли-м ти наказау, жи на жильізьі найдиш, жильізом го забйиш. Шчо ти зробиу?

Лем мало ньа, стричку, ни забиу.

Там Йанкового коньа кормили у стрика і Йанка гойіли, бо ни годин никде пуйти. Йак Йанкови було льіпше: Муй льубий стрику! то ми жаль за паріпоу. Такого коньа ни йи на світьі.

Іли, вун тамой йи, де буу, паріпу пасе і там го найдиш.

Йанко пушоу ід Лакцібрады. Іде ід Лакцібрадови, тот його увидьіу і гойкать на Йанка: Казау-йись, же никда ни прийдиш за паріпоу, а ти уже ту.

Та йа лем прийшоу просити.

Та йа ти дам паріпу, кидь ми с того крайу виттам од йидного царьйа за себи посваташ дьіуку, собі возьмиш за жону, а зо мноу поміньаш: ти миньі даш жону, а йа тобі дам паріпу.

І радо са прийау. Зараз вернуу са до стрика.

Но, шчо там Йанку? Ни оддау тобі паріпу?

Та ун повіў, тот маленький, жеби йа іс того царьйа са дыўкоў пожениў, та жебим йому тотў жону даў, а уп миньі паріпу. Та ни знаў, за котроў путьоў іти.

А, то би йти ў семий край. Дуйдиш лехко. Ни йи коньа, йак твуй, ни йи хлопа, йак ти. Будеш іти за путьоў; де ўвидиш новину, не лиш нигде, бирь іс собоў, та посваташ царьську дыўку, дадуть за тьа радо.

Зобраў са Йанко до пути. Найшоў новину: шчо голоден — хльіб му возили на возох — а вун цьілий хльіб ў рот метаў, та метаў йидностайно і пойідаў. Повіў йому сучий Йанко: Киби ви пушли зо мноў, веце бисьте зьіли мньаса, йак ту хльіба.

Увідыў голоден: добрий хлоп, добрий кунь: хотьим і голоден, та с тим чоловіком пуйду.

Ідуть двайи: голоден пішо, Йанко на кони. Перейшли дві милы землы, нашли чудо ішчи бульшой. На йиднуй великуй воды, йак Дунай либо Сьан, та йиден лижаў на руках, а шчо раз ротом хлипнуў, то на сто сьах ўдоўш горі ўшитку воду випиў. Так льуди йшли на чудо [гльадыти], жи вода з гори йде, а долоў ни цьапки ни йшла, никус. Прийшоў видьіти того чудо сучий Йанко іс тим, шчо хльіб йіў, а ни мух са найісти. Та йім чудно було, жи са тот ни можи напити. Повідаў сучий Йанко тому, шчо воду пиў: Потьте ви зо мноў, тулько са напийите вина а паленки а мньаса найісте і білого хльіба! У царьйа на свадьбі будете у семум крайу.

Тот од води ўстаў, пустиў воду йти. Йдуть дале за путьоў; найшли там йидного, шчо коло 'гньа лижаў, около нього огевь буў, а льуди дривама великима клали огень, жеби тот чоловік згоріў. А чоловік на собі маў: дванацать ґубаны і дванацать кожухуў і на ньім са тото ни ўйало вит того 'гньа, лем йойкаў, шчо: пропали би тоти льуди і панови жи му дьаку ни ўчиньать, жеби уп са нагріў. Прийшли уни там трійи, ўвідьіли тотў новину. Повідать Йанко с коньа на нього: Чоловічи, ўстапь з межи того 'гньа, бо хоть огень горить, табо земльа пут тобоў студена, та са нигда ни нагрійиш. Кибись пушоў ізо мноў до семого крайу, там бись буў у царьйа на свадьбі, бо й ми там йдеме. Будеш наш товариш. Іде зо мноў тот, шчо много йість, іде тот, шчо много пйи і ви потьте зо мноў, шчи са много [на]грійите. Пушоў радо.

Ідуть дале за путьоў, найшли там йидного, шчо на край світа за доўбенькоў йшоў, бо його товариш верх іс сиридини світа, та упала на край світа. Та веречи годен, а принести ни годен, бо лем так годен далеко веречи. А тот другий так годен скоро ходити, шчо лем раз ўкрочить, та раз на сиридину світа, другий раз на край. Повідать Йанко: Потьте зо мноў обайи. Ти, шчо мечеш, та са намечеш дост; а ти, шчо ходиш, та кить пуйдете зо мноў, та са находите дост.

Іду́ть да́ле. Найшли́ тако́го, шчо йидно́ во́ко маў тако́й, йак йидна́ пуўмі́рка; та нич ни чи́нить, лем са обе́ртать, та по світьі позирать. А льу́ди на ньо́го позира́уть са: Йака́ новина́, йако́й велико́й во́ко ма́йи! Прийде д ньо́му шість хло́пуў, пйать пі́ших, ше́стий на коні́. Ўкло́ньать му са: Шчо ви ту ро́бите?

Позира́у чу́да ва́ші, бо ви йи кральови́ч. Йа ви́дыіў, йак ви витьа́жили, ай ви́джу, де ви йдете́.

Та по́тьте во мноў, будете́ на сва́дьбі у се́мум кра́йу у ца́рьйа. Зобра́ли са ўши́ткі і пушли́.

Прийшли́ там; спра́виў собі́ су́чий Йанко́ за́писи, же́би го пу́стили до ца́рського бу́рку, бо вун йде сва́тати. Пу́стила го ва́рта йидна́, пу́стила го ва́рта дру́га, пу́стила го ва́рта тре́тьа до ца́рьйа. Привіта́ў йіх царь: Шчо ново́го льу́ди?

Прийшо́ў-им на сва́танки, наййасныіший ца́рьйу, до них.

Ви́тки ўні́ суть?

Йа то́го і то́го ца́рьйа син.

Та на́-шчо ти йшоў до ме́ни і' шісьтьома́ льудьми́?

До ца́рьйа на сва́дьбу.

Миньі́ було́ тре́ба сім реґіме́нтуў во́ська, обі́ взьіли па йинну́ ве-че́рьйу ти́сач во́луў, тогди́ би са зна́ло, жи царь дыі́уку виддайи́; а ти́сач гордо́вуў ви́на, жеби́ ў йиде́н ве́чур і йиде́н ти́сач гордо́вуў па́ленки; с три ти́сач ме́труў муки́ хльі́ба взьі́ли: та тогди́ буде́ сла́ва, жи царь дыі́уку виддайи́.

Зьать гва́рить, жи ун тото́ ўши́ткой скильту́йи ў йиде́н ве́чур. Нарихтова́ли на́скоро ў ва́роши с то́йі муки́ хлыіб, во́ли пудра́ли і дали́ ве-ли́ку канти́ну на тото́, жеби́ бу́ло де кильтова́ти. Ку́харі вари́ли, пикарі́ пикли́; ципнарьйі́ўў наста́вили, жиби́ тот напу́й покильтова́ли. Тот, шчо ни мух са найі́сти, ни могли́ му застига́ти такі́ хльі́би, йак по́за со́рок ґрейцаруў, та у пи́сок мета́ти. Та́бо тот, шчо на рі́цьі во́ду пиў, ви́но і па́ленку сам ви́піў і поча́ў са з ним ва́дити, с тим, шчо хлыіб йіў: Чого́сь ту́лько хльі́ба пойу́ў і шчись пйатьо́м ни ли́шиў? А тот кричи́ть на то́го, шчо пиў: На шчось два ти́сач гордо́вуў напо́йу ви́пиў, а шчись пйатьо́м а́ни пйать пуга́рикуў ни ли́шиў? Тот, шчо йіў, пойу́ў хлыіб, а тот, шчо пиў, ви́пиў іс ти́сач во́луў ўши́тку йу́ху, а тот іс три ти́сач ме́труў хлыіб, іс ти́сач во́луў миьа́со. Та шчи пйатьо́м ни зайшло́ а́ни йі́сти, а́ни пи́ти на слаўну́й сва́дьбі у ца́рьйа, котри́й жа́даў сім реґіме́нтуў льуди́й. Шчи пйать крем вичі́рі спа́ли: ни не йі́ли, ни не пи́ли, лем че́рез нуч на ка́рти гра́ли.

Погныі́ваў са царь, же му га́ньби задали́: Шчо уні́ за льу́ди? Прийшло́ ра́но, про́сить са зьать ца́рський, ци бізо́ўно йому́ дыі́уку даду́ть?

На бізо́ўно. Шчом ти сно́чи росказа́ў пойісти й попити, то-сь дуста́виў; али туй буде́ш до ве́чира ў ме́ни на гости́ны іс сво́йіма льудьми́ і туй буде́ш дру́гу ну́ч ночова́ти. На бизо́ўно доста́ниш дыі́ўку мо́йу.

Перебу́ли до ве́чира, закли́каў царь сво́йіх вірникуў, войимських тістуў і ґрофуў: шчо вун ма́йи робити, ци най вун дасть за тих льуди́й дыі́ўку.

Уни́ йому́ повіли: Ки́ть пириночу́йи ў йидну́м до́мі, ца́лком ў жилыізнум, жиби́ ў ным ни бу́ло ни́кус де́рева, то дуста́ните дыі́ўку на ра́но.

Повичи́рьйали і пушли́ сім хло́па спа́ти до жилыі́зного до́ма. Пушо́ў: йиде́н су́чий Йанко́, ца́рьський зьать; дру́гий, шчо йіў; тре́тый, шчо пиў; четве́ртий мо́рос, шчо са ўсе гріў; пйа́тий, шчо скака́ў; ше́стий, шчо мета́ў; се́мий, шчо позира́ў.

Даў царь ўши́ткі сво́йіх майстру́ў зазва́ти, два сто кова́льуў, оби́ ка́ждий два міхи ву́гльа приньу́с і ка́ждий свуй міх до ву́гльа, ду́ги. Йак розйасни́ли ду́м, хотыіли тоти́ погоріти. Тот, шчо са ни му́г находи́ти, йак путска́куваў, — бо го ў но́ги пекло́ — та го́лову пото́ўк ду́жи; і ўши́ткі скака́ли, бо йіх пекло́. А мо́рос са ра́доваў: Хва́ла Бо́гу, жи са гріу. Уни́ на мо́роза: Пе́рше тьа туй за́бйиме, та так са самі́ ўпечеме́, кидь нам ра́ди ни дайи́ш. Одве́рг мо́роз йидну́ ґуба́ньу і йиде́н кожу́х ко́ло то́го до́ма, ўши́ткой ву́гльа зага́сло вит сту́дени. Полыіга́ли собі ўши́ткі спа́ти. Пушли́ майстро́ви до ва́роша, прине́сли собі наза́д огньа́, на дру́гий крат. Спра́вили ’гень ко́ло желыі́зного до́му, хотыіли й так тоти́ льу́ди сім погоріти дру́гий раз. Йо́йкауть на мо́роза: Дай нам ра́ди, бо погориме́. Зве́рг мо́роз два ґуба́ны і два кожухи́. Упа́ў мо́роз ко́ло до́му, шчо ву́гльа зага́сло, міх до міха са зме́рз, ма́йстер до ма́йстра, ўши́ткі зу́би повиста́ўльали. Даў Бог ра́но, бесі́дууть варошча́ни: шчо са за новина́ ста́ла? У на́шум ва́роши шчи ни́ґда така́ сту́дынь ни бу́ла, йак то́йі но́чи! Уста́ў царь ско́ро у ра́но позира́ти, ци са тоти́ ўпекли́. Іде́ царь з и́нашом, відьать, жи ковачі са сміуть. Повідать царь и́нашови: Ўши́ткім на́шум майстру́м на ра́дусть, бо тоту́ робо́ту зроби́ли, котру-м велыіў. Тоти́ горі ска́чуть на каштилыі на жилыі́зны на дру́гум што́ку. Пору́шать йидни́м ма́йстром: Шчо, Бо́жи, за новина́? Та мо́йі майстро́ви ўши́ткі поме́рли. Та уни́ са поме́рзли! Учиниў ми шко́ду вели́ку і му́шу му дыі́ўку дати́. Шчо-м росказа́ў, та тото́ дуста́ў-им, лем йа на сво́йіх ма́йстрьйох почкодова́ў, бо ўже ў ва́роши ма́йструў ни йи. Пушо́ў до сво́його бу́рку ра́дити са па́нуў, ци́би шчи бу́ла при́чина, же́би дыі́ўку ни да́ў.

О йидну́м шу́строви дале́ко зна́ли, шчо ни́йиден так топа́нки ни уши́ў, йак вун. Загна́ў чі́сарь сво́йу ско́ру і свой зо́лото, жи́би ульа́ти золоти́й пе́рстинь сво́йуй принце́зыі і жи́би за три го́дини сходи́ти на край

світа, бо буде сватьба. То шчи ниеська у тих топанках майи бути убута і перстинь на пальци.

Де ти, шчо ни можиш са находити? Ту майиш скору випраульайу на топанки, золото на перстинь. Тогди увьау золото і скору, лем раз крочиу, уже йи у шустра. Ульльау перстинь і ушиу топанки тот йиден шустир. Шчи лем пуудруга години. Забрау са, та раз крочиу до йидного вароша. У тум вароши тойі Гипьджібаби сестра, шчо з нейі справиу сучий Йанко паріпу.

Де ви йдете?

Йа йду до семого крайу на сватьбу.

І уна повідать, жи уна там йде на сватьбу. Звідуйи са того хлопа: десьте ходили?

Ун йуй повіу прауду: Носиу-им до шустра шити топанки і перстинь льльати.

Уна на нього дала сон, шчо го покортьіло спати. Уна йому повідать: Мало собі сьатьте! Ун собі сіу і льух спати. Уна йому с коньа голову пут його голову положила, жеби місто коньа спау; а од нього одобрала топанки і пирстинь, та назат са вирнула до вароша. Минула година, уже не йи лем пуу години. Чекать чісарь пирстинь і топанки, бо ни буде сватьба, кить са тото на термін ни доставить.

Скричау Сучкир Йанко на свойіх помучникуу: Де ти тот, шчо са ни можиш напозирати?

Позирай, до тот йи іс топанками.

Тот попозирау, увідьіу Гиньджібабину систру: У кишени топанки і пирстинь; серед вароша на пійацу стойала. Отповіу тот з великим воком, жи топанки у Гиньджібаби мойі систри, а вун з боку вароша спить.

Де ти, шчо ни можиш са наметати?

Ту.

На, меч тоу кійанкоу.

Тот, шчо са ни мух напозирати, нарихтовау його кійанку і: Ціль пуд його голову, жиби по куньськуй голові ударити, би тота кусьть с пут його голови вискочила, а ун би са зубодиу.

Верг кійанкоу, добрі трафиу, ани помучника ни забиу, ай го збудиу. Лем раз крочиу, Гиньджібабину систру імиу і утньау топанки і пирстинь. Крочиу раз, уже дома на сватьбі. Ішчи усе пуу години до терміну.

Шчо-м росказау, тось доставиу, типерь за тьа дьіуку дам.

Присьах йіх патор, клебан, дали йім коньі чотири і кочіша, дали йім регимент воська, жеби восько допровадило царьську дьіуку до того бурку, де молодий бувау. Ішоу за путьоу Сучкир Йанко іж жоноу. Лак-

цібра́да ўлыз до боло́та, лем куце́нько но́ги замочи́ў, та го́йкать на ца́рьйа: Наййаснышиӣ царьйу! ви́ратуӣте нььа, бо йа застрьйа́х до боло́та, та ни ви́йду ни́ґда. Ун са над ним рожжа́ловаў, та загна́ў свойіх войа́куў, шчо́би го ви́ттам ви́ньали. Ла́кцібра́да дьа́бол, та ни могли́ ви́ньати, бо вун важни́й, ходь і мали́й. Ніхто ни знаў, йак вун йи глубо́ко ў землы: ві́дьіли го ў зе́мли і бо́рода на зе́мли. Повіда́уть собі: Тот ду́жи чолові́к глубо́ко ў зе́мли. Ла́кцібра́да ка́жи: Ни ви́ймуть нььа войа́ки, мо́жи би нььа ви́ньаў сам на́ййаснышиӣ царь. Ну гора́зд. У біды́ буў Су́чкарь Йа́нко, та го посанова́ў, а за нього забі́ў, жи ун тако́го ви́дыіў сво́го неприйатильа, шчо уд нього удобра́ў паріпу, за котро́ў му ду́жи бу́ло жаль. Зійшо́ў с ко́ча Су́чкарь Йанко́ і даў йому́ ру́ку, ви́ньати його́ с то́го боло́та. Тот лем сіпнуў іт со́бі, Ла́кцібра́да, потьа́х Су́чкарь Йа́нка до боло́та і тот застроми́ў но́ги по кольі́на. І ўда́риў мо́роз, іміло його́ но́ги. Ла́кцибра́да ви́скочиў на коч і зайа́ў ко́ны с Су́чкарь Йанко́воў жоно́ў, с ца́рськоў дыі́укоў і с ко́чішом. Зуста́ў блазен Су́чкарь Йанко́, бо го збиў паріпи і жони́.

Типерька сла́ўного ца́рьйа войа́ки, ідіте ви дому́, повічте ко́ло мо́го те́сьтьа, жи ў мо́йум кра́йу до́ста во́ська, ў мо́йум кра́йу ни такі льу́ди, йак ви; ни ту́лько пойідьа́ть, ни ту́лько ви́пйуть; ви мі́жи ни́ма нигодни 'пста́ти. А йа барс красны́ дьа́куу сво́му те́стьови, на́ййаснышому царьйови, бо ў ме́ни ўши́ткого до́ста йи.

Тогди́ пушли́ войа́ки дому́; ун зоста́ў ў боло́ты а́ни ни зна́йи, де пушли́ войа́ки, а́ни ни зна́йи, де са задьі́ла жона́: Помо́зь, Бо́жи, ви́тти ви́йти, с то́го боло́та! Ви́йшоў з боло́та; ша́лений буў Ла́кцібра́да, бо му ли́шиў його́ коньа́. Сіў собі на сво́го коньа́, прийшо́ў до Шезьмери́цькойі, до сво́його стри́ка.

Но, шчо там, Йа́нку, ўжени́ў-ись са?

Ўжени́ў.

Де же жона́?

Йака́сь біда́ прийшла́, та йо́йкала ў боло́ты; уже по са́му бо́роду застрьйа́гла, ку́лькі но́ги ма́ла. Та го тьа́гали войа́ки, та ни могли́. А вун го́йкаў: Лем сам ца́рський зьать, тот мине́ ви́йме. Йа пожа́ловаў, пушо́ў, ви́ньаў — сам та́мой ў боло́ты зуста́ў. Тота́ біда́ сі́ла собі на коч, ўзьало́ ко́ны ў ру́ки, зайало́ ж жоно́ў і с ко́чішом. Шчо йа ма́у робйти, муӣ льуби́й стри́ку?

Йа тибе́ пора́джу. Іди́ ти у йидну́ дубро́ву, ў само́й де́рево грожи́на; та крузь тото́ де́рево вели́кой мі́сто на сім миль зе́мльі. Там на́йдиш дум на́ ка́чачуӣ ла́пцы, ду́жи кра́сний, на три што́ки висо́кий. На тум світы ни йи бу́лше тако́го до́ма, йак мале́нького Ла́кцібра́ди.

Сіў собі Йанко́ на сво́його коньа́, крусь пу́длиӣ лыс ішо́ў на кони́. Прийшо́ў сім миль зе́мльі, найшо́ў дум на ка́чачуӣ ла́пцы. Прйўйазаў

коньа до глогового дерева, сам пушоў іт студни, витки до того дома брали воду і там са сховаў. На другий день його лосна паны прийшла воду брати і плакала, жи де йійі пан йи. Йійі пан ід ньуй оголосиў са: Чого плачиш? Уна його спознала, обіймила, же: ў йидно погиниме.

Ни буй са того; йа туй буду до заўтра; та са звідай, жи ун такий малий, а дужи муцний, де його сила? жи так ніхто ни бируйи, йак вун.

Прийшоў вечур, ўна са од нього звідать: Де ти пуйдеш муй пани?

Ун йуй повіў: На войну, бо ньа кличуть на помуч. Кому йа буду помагати, тот мусить ізвойовати.

Йак тибе забйуть?

Мине ни забии ниxто.

Де же ти силу майиш? У чум, кить ти такий маленький?

Уи са на ньу дужи угромиў, жи: шчо тобі до того?

Хочу знати; йа бувала ў вароши, ти ньа завіў у пустатиньу; ни йи душі, чоловіка, лем наш кочіш і то повідаш, же го загубиш, не будеш го дома лишати. Та повіж ми праўду!

Ун са розмиловаў і йуй повіў: Киби ти заўтра коло студны стойала, абись мойу силу відыіла, йак уна дужиісхована! Стойіть олынь коло студны, воду пйи. У оленьу серна, у серны заць, у заеві качка, у кацці дві йайца. Загуп того олиньа, йа ўсе муцний; загуб і тоту серну, йа шчи й так муцний; загуб і того заца, забий тоту качку, йа шчи й так муцний. Полам йидно йайце, та полоўка сили пропало. А полам обідва, та йа са розольлыіу удразу; учиниш ми смирть.

Та деже ти йдеш?

Із дому йду на войну, бо крем мене ни будуть войовати, кидь ни буду помагати.

Йакий ти малий, дум на качачуй позы: лехко ти, мужу, слабий.

Ун йуй повідать: Йака ти шалена, жоно! Ци видиш на золотум шнурі золотой йаблоко? Кить тото ўлаплью ў руки, та положу до кишены, ти зустаниш дома пуд голим небом.

Даў Бог рано, пушоў Лакцібрада на паріпі на місьаць ў семий край на войну. Ўна скоро вийшла вон і са звідуйи: Десь пани муй? Ўже пушоў Лакцібрада на войну до нашого крайу, витки ти мине ўзьаў. Мого ньанька бйуть, бо са на нас гнывауть.

Шчо ти повіў Лакцібрада?

Повіў ми так, жи ў тум дереўйанум олены коло студны, та там його сила; а ў тум оленьу йи серна, а ў серны дереўйаний зайаць, а ў зайацу йидна качка, а ў кацці дві йайца.

Розрубаў сабльоў тото ўшиткой, найшоў качку; стьаў йуй голову, паны випорола з нейі дві йайца. Роздылили са надвойи: ўзьаў вун йидной, а вуна ўзьала другой. Ун свойім удариў до землы. Лакцібрада учуў, жи ўже слапший: скоро на паріпі дому прилетыіў. Уна свойім тим йидним йайцом ударила ў землу. Ішчи муцныішший Лакцібрада буў, шчо йидно йайце поламаной було, йак Сучкарь Йанко зо ўшиткоў свойоў силоў. Йак уна свой розбила, одразу ўпаў на землу і ўни двой звитьажили.

Но, повідж, жено, йак майиме тот дум узьати?

Уна му повіла: Повідаў ми Лакцібрада, шчоби ўлапити за тото йаблоко, шчо йи на шоўковум шнурі, поторзнути долу, положити до кишены; де схотьіти, там тим йаблоком пудверечи: збудуйи са назат такий дум. Пушоў Йанко до дому, поторс за йаблоко, скрутиў са дум до йаблока; положиў до кишены, запрьйаглй коны до коча, почаў кочіш гнати дому, до свойого крайу. Сіла уна на паріпу, а вун на шарканського коньа, ідуть собі весело. Ун йуй повідать: Зайдиме ту у тум крайу, бо йа ту стрика майу. Ци відылась даґде такі брами? На сто метруў високі, ніґде йім верха ни видно. Прийшли до стрика.

Ну, шчо там Йанку?

Хвала Богу, добрі. Жону маў і паріпу; ни знаў, у котрий край йти, бо ўсьагди мой.

Іди Йанку до ньанька, збудуй дум, шчоби ніхто ни знаў, коли будуть тьа бечеловати твойі братьа і твуй ньанько.

Прийшли у ночи серет кирти: прилетыла паріпа і шарканський кунь. Пудверли йаблоком ў гору, справили собі дум. Устали рано його утца слузи: Шчо за новина? Ніґда ни видыли такі бурки. Замельдовали до свойого царьйа: Обновиў са ў нашуй киртьі йиден дум. Стали са варговати. Шчо за ниприйатиль на сиридины нашойі кирти? Позираўть, хто виттам вийди. Вийшоў йіх брат. Іспознали го — Сучкира Йанка — привітали го дужи красні. Ун йім повідать, жи: Йа дустаў паріну і ў туй пути ожениўуйим са; того і того царьйа дыіўку, с семого крайу, за жону-м маў. — Там йа буў на гостины. Нымий просиў йісти. Удариў-им го костьоў, шчо прикусиў йазик, ни можи бесідовати. Йа сирбаў полиўку. Просиў уд ньа лисий напити са: йа му на голову вильльаў. Полиўка була горьйача, за то му голова облызла.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Низше наведені паралелї відносять ся головно до чудесних помічників богатиря і до їх праць. —

Пор.: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 262—267. Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 46—52. Рудченко, II. Ч. 25: Летючий корабель.

Драгоманов, Мал. нар. пр. и раз. Ст. 276—278. Ч. 6 і 7. Рудченко, Южнор. сказки, т. I. Ч. 3. Залїзний вовк. Казки Игнатія зъ Никл. Ст. 72—78. Мороз, голод і посуха. — Чубинський, Труды, II, Ст. 252—256: Про Сучченка. Тамже, Ст. 256—269: Про Сучченка-багатиря. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 310—314. Die goldene Gans. T. III. Ст. 111—113. Тамже, T. I. Ст. 332—537: Sechse kommen durch die ganze Welt. T. III. Ст. 116—119 Тамже. T. II. Ст. 197—203: Die sechs Diener. T. III. Ст. 211. — G. Basile, Pentamerone. III. 8. (28). Lo gnorante. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 3 і 24. — X. S. Barącz, Bajki... na Rusi. Ст. 67—71.

Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. T. I. Ст. 316—393. Ч. 75—83. (Всї ті казки вяжуть ся зі собою, а ві всїх находять ся епізоди, що підходять до нашої казки). Тамже. T. IV. Ст. 112—133. — Худяковъ, Великорусскія сказки. T. II. Ч. 42 і 45—46. — Nowosielski, Lud Ukraiński. T. II. Ст. 254—277. — Valavec, Narodné pripovjedke. Ст. 120—127 і 180—186. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ч. 22 і 63. — Slovénské pohádky a povĕsti od B. Nĕmcové. Ст. 36—60 і 215—229. — Erben, Slovanská čitanka. Ст. 58—63. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 61—63, 181—190. — Пермскій сборникъ. T. II. Ст. 168—171. — Собраніе старин. русскихъ сказокъ. 1830. — Русская Бесѣда, 1856 р. T. III. Ст. 100. — Haupt u. Smoler, Volkslieder der Wenden in der Ober- und Niederlausitz. T. II. Ст. 169—172. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 128—140 — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч 17: Der starke Hans. — Вѣстникъ естествен. наукъ, 1854 р. Ст. 378—381 — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 307—311. — Аѳанасьевъ, Поэт. воззр. Славянъ на прир. T. II. 642—716, 738—9. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. T. II. Ч. 74. — Ey, Herzmärchenbuch. Ст. 115. — P. Dobšinský, Prost. slov. povesti. Кн. I. Ст. 92—96: Divostvorný lovec. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 21—37: Sagen von Kurbad. — Манжура, Сказки. Ст. 21—27: Костынинъ сынъ. Марко Сучченко. — В. Н. Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 416—444. Ч. 7—8.

Про захованя душі десь далеко диви: K. J. Erben, Vybr. báj. a pov. nár. Ст. 58—60. Kostej nesmrtelný. — Аѳанасьевъ, Народн. рус. сказ. T. I. Ст. 444—472: Кощей безсмертной, T. IV. Ст. 161—171. — Norwägische Volksmärchen. T. II. Ч. VI. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 374—377. Die Krystallkugel. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ст. 189. — В. С. Караджич: Српске народне приповиjетке. Ч. 8: Аждаjа и царев син. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, Ст. 190. — Valavec, Narodné pripovjedke, Ст. 155. — Hahn, Griechische und

albanesische Märchen. T. II. Ч. 64. — Аѳанасьевъ, Поэт. воззр. Славянъ на природу. Т. II. Ст. 601—604. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 34. Ст. 168—169.

9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студінь, Теплоту.

Буў йидéн Вóрон-царь. Коли́ уставаў ут стола́ ут свóго, та йиннóў ногóў шчора́з уда́рнў сьа у гузи́цьу, та трі ма́жі пóроху ўпáло; дру́гий рас сьа ўда́риў ў дру́гу гузи́цьу, упйа́ть трі ма́жі пóроху ўпáло. І трьйóх льуди́ пут собóў маў: Йинному́ мньа було́ Гóлод, дру́гому мньа бу́ло Морóс, трéтьому мньа було́ Сту́дінь. Царь тот Вóрон коли́ йшоў на вóйну, браў іс собóў тих трьйох льуди́ ўсе. За шчо йіх браў на вóйну? Бо они́ чьуда́ твори́ли тоти́ трійи. Прийшли́ ў вóйны ід йидному́ мóрьйу: Ну, йак ту мóри пирéйдеме? А му́сьать йти чéрез мóри. Тот ка́жи Морóз: Йа бих мі́сце спра́виў на мóри! І даў таки́й морóс, шчо на́раз льід учини́ў сьа на воды́. Но і вóйско царьськóйи, тоти́ катуни́, пирийшли́ чéрез мóри. Типéрь ми пирийшли́ чéрез мóри, а́йбо дру́гий царь нас пóгонить, та дóбйи нас на сім мóсты! Типéрь йак тот мöст згуби́ти, оби́ го ни бу́ло? Буў читвéртий у них, Теплота́ зваў сьа. Тот подиха́ў на мöст пароў, мöст сьа стопи́ў. Прийшли́ ў йидéн край ду́жи горьйа́чий, ў таки́й край, йак би типéрь ў Брéзильйу шчо йдуть. — Но там мнóго кату́н похворі́ло сьа і мре с теплоти́. Ка́жи Вóрон царь Сту́дени: Ти гóдин сту́дінь дати́, оби́ ту вóздух студéний буў! Тот Сту́дінь даў таку́ сту́дінь, шчо вода́ помéрзла у тöм кра́йу. Прийшли́ там ўже ў тот край, а́йбо ны́шчо йі́сти; ўже пириста́ли нимéрти, бо вóздух студéний, а́йбо ў тöм кра́йу хлыб ўже сьа ни рóдить, бо студенó. Льу́ди сьа чьу́дуўть ў тöм кра́йу, шчо там ни́ґда ни бу́ло студенó, а типéрь студенó. На ца́рьйа поўста́ли на тóго, бо ду́мали, шчо то царь ви́нин і ца́рьйа ўгнали вон з ва́роша, с крайіни тóйі. Іду́ть пóльом йинни́м, пан сі́йи пшини́цьу. Тот Гóлод голóдин буў ду́жи, стаў, та пойі́ў пшини́цьу ту ўшитку і сы́йанья і борозди́. Тот пан йак ўві́дыў, ош царські́ кату́ни пойі́ли у ньóго сы́йанья, ни оби́ сы́йанья, а шчи й борозди́, зéмльу, спер ца́рьйа, бо царь біди́ наробиў. Но, шчо тобі́, па́ни, хиби́ть, шчо ти спер минé?

Де би ми ни хиби́ло? Твóйі кату́ни пойі́ли ў мéни сы́йанья, шчом сы́йаў, шче й зéмльу. Кидь ми ни хóчь вирну́ти пшини́цьу, та ми лем зéмльу наверни́?

Царь ка́жи па́ну тому́: Та зимльа́ йи такóй.

Айбо йа тоту́ зéмльу ни хóчьу, шчо йи пуста́, а оту́ ми верни́, шчо хлыб рóдила.

Тот Во́рон царь ка́жи: Та йа тобі зе́мльу наве́рну. І тот царь колú сьа уда́риў ў йинну́ гузúцьу ного́ў і на́рас питна́цьіть маш по́роху ўпа́ло. Но, ка́жи, типе́рь ма́йиш зе́мльу, засíй собі по́ли тим по́рохом.

Йа, ка́жи, с тим ни сúтий, ка́жи, по шчи хо́чьу, шчи ми хибúть.

І царь тот Во́рон уда́риў сьа дру́гоў ного́ў ў гузúцьу, ўпа́ло 18 маш по́роху: Типе́рь собі йдьіть гет.

Прийшо́ў царь домо́ с сво́йіми кату́ньми, россе́рдиў сьа на сво́йі кату́ни, ож ўсьа́ди біду́ му глька́дали; бо да́ўно царі ни так ходúли ги типе́рь, бо типе́рь царь ни йде на во́йну, лем во́йско його́, а толú царі ходúли. І даў за́перти тих чотирьйо́х ў ре́шчьу. Йак йіх за́пер ў решч і там йім ни да́йи нич йісти. Тот Го́лод зьіў поллáш ў решчьу́. Тодú царь шчо з нúми ўчинúти? Даў запалúти тот решч, обú згорíли. Прийшо́ў царь позира́ти, ци згорíли онú ў решту́. Тот Мо́роз йак ўчьуў, шчо пичé, такúй даў мо́рос, шчо до́раз на о́болоках льід ўчинúў сьа, шчо ў ца́рськоў кобúлы лоша́ заме́рзло. То було́ ў лы́ты. — Ўпустиў йіх царь з решту́, йак ўві́дьіў, ож ни згорíли і ка́жи тому́ Мо́розови: На шчось ў мо́йіў кобúлы заморозúў лоша́? Ка́жи: Розморозú тото́ лоша́, ўпушчьу вас з решту́. Царь тве́рдо жа́луваў, бо кобúла дорога́ була́. Тот Теплота́ ка́жи: Йа лоша́ розморожу́! Духну́ў на лоша́ і розморозúў. Ну, шчо ви хо́чити за сисé?

Го́лод ка́жи: Йа хо́чьу йісти мно́го, úнши нич, лем йісти. Мо́роз ка́жи: Йа хо́чьу, обú ми ре́ткоў із ме́дом дава́ли. Сту́дінь ка́жи: Йа хо́чьу йайцьа́ пиче́ного йісти. Теплота́ ка́жи: Йа хо́чьу йісти, а́йбо ни так йісти, гей курúти льу́бльу. — Царь йім даў тото́ ўсьім чотирьйо́м і за́пер йіх до йинно́йі хúшки. Хо́чи царь про́бу з них чинúти, дайи йім, шчо хоть́а́ть. Моро́зови да́йи ре́ткоў з ме́дом йісти, Го́лодови да́йи, шчо хо́чи йісти, Сту́динови да́йи йайцьа пиче́ны, Теплоты курúти до́ста. — Но, тот Во́рон царь, шчо з нúми чинúў? Держа́ў йіх за рӧк так на сво́йім кирчмú. У рӧк царь с тúми чотирьма́ шчо ўчинúў? Даў йіх порíзати дохто́рам. А за шчо йіх даў царь зарíзати? Царь хотьíў із них бра́ти про́бу, котрúй шчо йіў, та царь хо́чи зна́ти, котро́му шчо май хоснува́ло. Зарíзаў Моро́за, позира́ў му ў униу́ тру́пку, увíдьіў, шчо ў нього шчи йинно́ се́рци ўросло; бо й инесь ото́, па́ни, йи ороўша́к, йісти ре́ткоў з ме́дом. Но тот до́хтор увíдьіў, шчо сьо́му ре́ткоў хоснува́ла чоловíку. Зарíзаў Сту́дінь, шчо йіў йайцьа пичены. Но, ци хоснува́ло му ото́, шчо йіў йайцьа пичены? Ньіт, бо тко йість йайцьа пичены, то хворо́та йи, úстинно пра́ўда, бо то низдоро́ўльа. Зарíзаў Го́лода, шчо льубúў мно́го йісти: Ци хосе́н ото́, шчо мно́го йість чоловíк? Ньіт, ни хосе́н. Йаку́ ў тӧм хúбу до́хтор найшо́ў, шчо мно́го йіў? Шчи ў нього йинно́ са́ло ўросло. Но, тото́ ни хосе́н й инесь йи, хто льу́бить мно́го йісти; úстинна пра́ўда, бо ни бирўи а́ни робúти, а́ни ходúти, ай

дихати му ни дайи, бо ўтийи дўжи. То йи истинна праўда. — Зарізаў дохтор того Теплотў. Тот льубиў дўжи курити а і пити. Дохтор йакў найшоў ў ньім хибу? Ци хоснуваў томў напой тай піпа? Ньіт, ни хоснуваў. Ну, йакў дохтор найшоў ў ньім хибу? Дохтор ўвідьіў у ньім хибу першу: ут палинки серци му згоріло; ут піпи розум му шкрўмом стаў, уд дима. Ну, ци хосен ото? Ньіт, ни хосен. Тко много йість, тко много курить, тко много пйи, то нич ни хосен.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

10. Як Коньтюфіть дістав сонце і місяць.

Де буў де не буў йиден чисарь. Такий костил дали збудувати, шчо такого ни було на світьі веци, а такой до нього дали мальованьа, жиби нихто ни муг дугнати, жиби хибу найшоў. З далеких крайуў льуди і пани приходили позирати до нього, та нихто ни муг найти хиби ў ньум. А йиден такий хлопчиско, шчо лем за кошом сидьіў а сьа с порохом бавиў, а прўзвиско маў Коньтьуфіть парубок, і тот тогди пушоў ізза коша до костила і попозираў по ньум і кажи: Ту йи хиба.

Чісарь кажи: Та йака хиба? Ту ни такі мўдрі ни годньі дугнати. Та шчо хибить ў ньум? кажи чисарь.

Ун кажи чисарові: Ту ни йи ни соньцьа ни місьацьа ў тум костилові. Али йа би го дустаў.

Та йак би ти тото достаў?

Йа знау ў сьімдесьат семум крайу за червеним морьйом, за зґгльапоў ґороў у йиднойі Гиньджібаби, шчо там йи сонци, місьаць.

Кажи му чисарь: Ну, кить ти дустаниш, то йа за теби дам свойу прінцезу наймоложу.

Али миньі треба дати три коньі — вун кажи — три бисаги гроший. Йа мау двух братуў, та ми йдеме за тим сонцим, місьацим.

Посьідали на коньі ўсьі трійи і прийшли на вечьур ід йидному мідьаному мостови. І тот Коньтьуфіть парубок удбиў три парлаші із моста, тай зробиў там укно на мосьтьі. Прийде ў ночи шаркань ў три голови, тай пучне лати: Басама куйон теремтете! Хто то миньі ту побабраў? Кидь би ми ту буў, дораз би з нього гаўрани кроў хлептали. — А ун пуд мостом сидить і кажи: Ой ци хлептали би, ци ньіт, али бо твойу будўть. Пойме сьа носити.

І йміли сьа носити, бити. І побиў Коньтьуфіть шаркапьа. І стьаў му ўсьі три голови. То ў ночи було, коли сьа били. Рано сьіли на коньі

ўсі трійи братови, йдуть дале. Прийшли на вечьур ід дру́гому мостови, іг срібе́рному. Удбиу там шість нарлашуу Коньтьуфіть і сьуў собі пуд муст вартовати, шчо то с того буди. І там сидить. Прийди ша́ркань ў шість голоў, тай пучне лати: Басама ку́йон теремтете! Хто ми ту побабраў? Кидь би ми ту буў, дораз бим го роздер!

Ой ци роздербись, ци ныт, лехко би йа тибе роздер.

І імили сьа обойи бити, ша́ркань іс Коньтьуфігьом. І побиў Коньтьуфіть того ша́рканьа. Стьаў му ўсы голови шість.

Даў Бог день, сіли на коньі і пушли. Йшли чириз день, прийшли на вечьур ід золотому мостови. І удбиў тот двана́цьать парлашуў моста — а то тойі Ги́ньджібаби синови були ша́рканьі — і сьуў собі пуд мостом і сидить. Прийде ша́ркань у двана́цьать голоў; тот старий, йіх отець. І почьаў так лати, йак перші: Басама ку́йон теремтете! Хто ми ту побабраў? Кидь би ми ту буў, дораз би му га́ўрлни кроў хлептали!

І імили сьа ў лаби метати собоў, перше лем силу мірити. Ўхопиў ша́ркань Коньтьуфітьа, ўдариў ним до землы; до ку́стки застрьйаг. Ўхопиў Коньтьуфіть ша́рканьа, ўдариў ним до землы, до колын застрьйаг. Типерь скочили його двоме братови і помогли убити ша́рканьа. Голови ноуттинали, йазики поудрізовали, жиби царьйу указали, шчо уни витьажили, за чим йшли. І прийшли т тому морьйу. Зась Коньтьуфіть справиў сьа псом і перепливаў море, а йіх лишиў на березы двух братуў. І пушоў іт туў зґльаннуў горі і справиў сьа коцуром і так сьа ўдрапаў тоў зґльанноў гороў, бо то хоўзкой було. І прийшоў іт туў хижі, де Гинджібаба бувала, котройі буў місьаць і сонци. А йі дому ни було, бо уна пушла гльадати, синуў і ґазду. Лем дві нивісти сидыли дома, ай уни ни годны були із ним порадити, бо ун дужи сильний буў, тот Коньтьуфіть. Сонце ў зґльаннуў шкатулы було, а місьаць ў другуў; то скрузь зґло світило і усе видно сьа було ут того. І вун тото ўзьаў а ў ночи пучьаў утьукати. Лем ўстиг море перейти, Гинджібаба прийшла дому і зачьала вітрити його і за сьльдом за ним! Йак догапьала, та оббігла йіх позбоку, та с переду сьа справила студньоў студеноў; кить сьа з нейі напии, та тамой умре; а допустила спраготу на них. Али вун мудрий буў, та чириз воду сабльоў махнуў, та лем сьа кроў стала іс тойі води: Видите братьа? Така би була із вас йшла кроў, кидьбисьте з нейі пили.

Сыли на коньі і ўгыкаўть. А йуў йидну руку уттьаў ут плеча, та ўже слапша много була. Потому оббігла уна назад із боку та справила сьа йидноў йагодоў, дужи доброў, пахньачоў; а на них голод допустила. І прийшли уни т туў йагоды. Братови кажуть: Йізьми с тойі йагоди, босьми голодны дужи.

Ун ка́жи: Йа йі перше́ буду́ коштова́ти.

Утьа́ў са́бльоў до йа́годи, уттьа́ў йуў дру́гу ру́ку; лем кроў іститкла́ з йа́годи: Ви́дити бра́тьа? Так би бу́ла із нас тикла́ йак були-бисьме йіли.

Шче й на тре́тьий за́вод оббігла йіх так, шчо они́ ни ви́дьили і зробила сьа йиднóў гру́шкоў; а на них засьь го́лод допусти́ла. І прихо́дьать ід гру́сьцьі ўсьі трі́йи і так сьа ла́комйать із не́йі йісти, бо ду́же пахньа́шчі і до́брі. Ай ун ка́жи: Йа буду́ із не́йі перше́ ку́шати. Ун вішчіўник буў! Путтьа́ў гру́шку са́бльоў, а з гру́шки лем кроў істикла́, а з не́йі голова́ спа́ла і уна́ ўже пропа́ла. А ўни йдуть собі́ биспе́чно, ай нису́ть со́нци і мі́сьаць. І на́йдуть на пути́ йидно́го жибрака́; і дали́ ўни там йому́ па́ру ґраца́руў, ку́лько хотьіли. А тот жибра́к йім так ка́жи: Панцо́ви че́сьньі! На́йдите там йидну́ ди́шьку ко́ло путьа́, а на туў ди́шьцьі лижи́ть йиде́н чолові́к на йидну́м ли́стови, а дру́гим ли́стом сьа прикри́ў; та би́сьти му сьа покло́ви́ли аж до зе́млыі, бо йак му сьа ни покло́нити, та на сьім миль руко́ў вас досьа́гни, та уд вас во́зьми і со́нця і мі́сьаць. та тогди́ да́рмосьте ходи́ли.

Де ми сьа тако́му буде́ме кланьа́ти жибрако́ви мало́му? Ни хотьіли. А тот хлоп буў на ло́коть заудоўшки́, а на шуг бо́роду маў̆; а пру́звишче му Рукомньа́ть. Йак бу́ли на сьім миль сесьі трі́йи, тот ско́чиў з ди́шьки, догони́ў йіх, ўзьаў со́нци, мі́сьаць ут тих. Повирта́ли сьа уни́ на́зад ід ньо́му. Ўже сьа почьали́ кланьа́ти йому́ ід зе́млыі; ай ун ни слу́хать, лем йім так ка́жи: Там у сімдесьа́ть се́мум кра́йу йи йиде́н чи́сарь; пру́звище му Златокрі́длик. Та його́ прі́нцезу кидь ми за жону́ приве́дете, та вам дам со́нце і мі́сьаць.

Забра́ли уни́ сьа, тай йдуть ў тот бук, де чьу́ли, жи тот Златокрі́длик бу́вать — йак би уд нас до Амири́ки, або́ де. І на́йдуть йидно́го чоловіка, шчо о́ри. Та шчо уд'о́ри борозду́, тай сьа удве́рни, тай та́кой з'ість борозду́. Шчо ти, гва́рьйать, за чолові́к, шчо ти йіш борозди́?

Йа Го́лод, йа ши ни́ґда си́тий ни буў.

Пой з на́ми, та бу́диш си́тий.

Іду́ть, на́йдуть йидного́, шчо сиди́ть ко́ло сім о́гньуў і сім кожуху́ў на ньум і сім ша́пок на голові́, сім колоше́нь і сім рукави́ць на рука́х і так сьа зьзьаб, шчо онь зуба́ми царкони́ть. Ка́жуть йому́: Шчо ти за йиде́н?

Йа Мо́роз, йа ни́ґда сьа ни го́дин нагріти.

Пой із на́ми, та сьа нагрі́йиш.

Іду́ть да́ле, на́йдуть йидного́, шчо о́чи так позади́раў позира́учи, а ни го́дин сьа напозирати: Пой з на́ми, та сьа напози́раш. Ўже йіх йи шість. Йдуть да́ле, на́йдуть читве́ртого, шчо ска́шьи а ска́шьи, ни го́дин

сьа наскакати: Пой з нами та сьа паскашьпш. І пушоу̑ за нима. Ідуть, найдуть йидного, шчо мешьи а мешьи біґарьйом, ни годин сьа наметати: Пой з нами, та сьа намешьиш.

Прийшли уни до того царьйа у̑ сімдесьатий край. Уже царь знайи, шчо уни прийшли за його дыу̑коу̑, бо й царь буу̑ вішчоватий. І просьать дыу̑ку, жиби дати за них.

Йа знау̑, кому ви йі хочити брати! кажи царь. Тому Рукойатьови; али ни йи шатьа такого, йакой на ньу треба типерь. У̑же сім рокуу̑, йак дау̑йим шити; там загнау̑ йидну бабу уже рук за шатьом, та шчи йі ни йи.

Де ти, шчось годин позирати? Загойкали на того, шчо годин дужи позирати. Тот роздер очи, тай у̑позирну̑, жи баба льізи помальі, тай нисе шатьа. Поклйкали того, шчо годиа скакати. Сказали му. Тот лем тричь скочиу̑, у̑же у̑зьау̑ уд баби шатьа. Али та баба перегварила того, жиби помальі йшли: Та спочиньме мало! — Тот собі сыіу̑, тай у̑снуу̑. Баба у̑зьала шатьа, а йому пуклала пуд голову кунську кусть з голови. Чикау̑ть, ни йи го. Закликали того, шчо годин позирати. Тот лем раз очи роздер, у̑же у̑відыіу̑, шчо тот спить. Кажуть: Де ти, шчось годин метати каміньом або біґарьйом? Тот верх каміньом, та му у̑биу̑ тоту̑ кусть спуд голови. А тот сьа прохопиу̑. І тогди рас скочиу̑, бабу іміу̑, шатьа удньау̑ і дорас там прискакау̑ ід ним: Лем дай, царьйу, дыу̑ку, бо у̑же шатьа ту!

Дам вам, кидь будете у̑ желыізнуу̑ пеци спати; а натопльу так, жиби йасна була, йак циґан, кидь желыізо дуже роспиче!

Обобрали сьа, жи будуть спати. Найперше того загнали Мороза у нну. Тот сьа поу̑бертау̑, пец застила, до рана у̑сьі йойкали, жи сьа позьзьабли. Йак царь у̑відыіу̑, жи у̑ни так спали, то у̑же кажи йім: Кидь муй майиток у̑шиток пойісте, у̑шиток хлыіб і воли і ву̑уцьі, то так дам дыіу̑ку за вас.

У̑шитко дау̑ царь того зладити. Голод ймиу̑ сьа з нима і пойуу̑, шчо ішчи просили. Так царь тогди вувіу̑ вон за руку і кажи: Іди, бо йа мушу дати, кидь йим тьа пообіцьау̑.

Тоти у̑сьі подьакували тому Коньтьуфітьови і розійшли сьа гет, а ун поньус Рукойатьови прінцезу і дау̑, а йому тот дау̑ сонци, місьаць. Та так прийшоу̑ до того вароша, у̑тки буу̑, до того царьйа; сонци, місьаць поклау̑ до костила, тай там опстало сьа на у̑се; а вун дау̑ йому свойу̑ прінцезу, зробиу̑ весельа, велику гостину. На сім миль пси з запаху здихали. Долу селом дзама текла; а палинку мірьйали веретеном, та у̑се двох обуйшло, а третьому ни зайшло. Тай живуть і ннесь, кидь ни померли.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичь, Ч. VI. (Деякі мотиви). Grimm, Kinder- und Hausmarchen. T. I. Ст. 332—337: Sechse kommen durch die ganze Welt. T. III. Ст. 116—119. Тамже: T. II. Ст. 197—203: Die sechs Diener. T. III. Ст. 211. — G. Basile, Pentamerone. III. 8. (28). Lo gnorante.

11. Як руський кральович з великим Янком сватав царську доньку.

Буў йиде́н худо́бний чоловік. Прийшло́ му на зон, шчоби́ собі купи́ў йидно́го гачура́. Ун так учини́ў: шчо му са сни́ло, то роби́ў; та сірка́стого, же́би купи́ў — і ун купи́ў сірка́стого. На тако́го тра́фиў, шчо го́дин буў по́пут хма́ри летьіти, не земльо́ў йти. Обнови́ла са йидна́ новина́ з вала́лу на ва́лал: тре́ба пуйти до йидно́йі Амери́ки; ка́ждому, хто буде́ го́дин там дуйти́ до йидно́йі па́ньі, шчо уна́ роздайи́ таку́ дорогу́ вец, шчо ни́хто таку́ ни буде́ ма́ти і тот буде́ ду́йиден царьйом! Ун сіў на то́го сво́го коньа́, дуйшо́ў у йиде́н день по́пут хма́ри. Там йіх бу́ло таки́х де́уйать, таки́х хло́пуў і таки́х ко́ний, шчо са с світа насхо́дили: Йиде́н зза черве́ного мо́рьйа, дру́гий ізза чо́рного, тре́тьій ізза си́нього, дру́гі шість із усилийаких кра́йуў до не́йі прийшли́. То́му ходо́бному чоловікови дала́ золото́й грушково́й зе́рньа, жеби́ собі посади́ў до сво́йийі ки́рти: буде́ му гру́шка золотьі́ грушки́ ро́дити. Дру́гому дала́ таки́й ка́лап, шчо кить поло́жить на го́лову, та го ни́ґда ни́хто ни ўви́дить, а́ни ка́лап, а́ни його́. Тре́тьому ца́рьйови дала́ таки́й кипінь, жи йак са ў тото́ заго́рни, ни буде́ го ни́хто ви́дьіти. Читве́ртому дала́ сідло́ на коньа́, шчо: кить ти кунь іздо́хни, на тум сідльі́ пу́йдиш, у котри́й край буде́ш хотьіти. Пйа́тому дала́ са́бльу: кить сам буде́ш са бойа́ти на во́йну йти, са́бльа звойу́йи сама́ місто тьа, лем йий пусть до світа. Ше́стому дала́ золоту́ колиску, же́би, йак буде́ ма́ти його́ жона́ дьі́уку пидина́чку, а вун буде́ царь, та жеби́ са ў золоту́й колиськьі колиса́ла за черве́ним мо́рьйом. Се́мому повіла: Тако́го буде́ ма́ти тво́йа жона́ си́на, шчо на сім сьаг буде́ вили́кий, а на сьа́гу тоўсти́й. Осьмому дала́ тако́го коньа́, шчо мідьа́ну гри́ву маў, шчо йак ішо́ў, та му гри́ва дзвеньіла уперед нього на ми́льу зе́мльі. Деуйа́тому дала́ два го́луби золотьі́. Повіла йім так ўши́ґкім до грома́ди: Котри́й пиcьти уд ньа дар узьали́, ка́ждий будете́ царьйом! І розрьйахова́ла йім кра́йі, котри́й по́кльа ма́йи наро́дови роска́зовати.

Тот худóбний дустáў рýський край. Прийшóў домý, тотó зéрньа грушкóвой до зéмлы посадúў; вúросла велúка грýшка такá, шчо йуй ни вúдно булó лúста, áни óвоца, лем золотý корý. Ходúли му до кúрти льýди і панóви позирáти грýшку. Зáто му дóрого платúли, хто грýшку вíдыў. — Стáўльали цáрьйа, звíдали са, хто нáйдорожи шчо мáйи. Рýський край — ту, Угоршчина, аш по Мýска царь — ни мáйи мнóго зóлота, áйбо тот ґáзда золотý грýшку мáйи, зáто ун царь будé, вун нам росказóвати будé. Когó постáвила йинвá пáны у Амерúцы за цáрьйа, створúў са велúким богачóм і велúким пáном. Ўшúткі рóскази на свíты вун давáў.

Мáла му пáны трьйох синýў. Хоть спаў, хоть сидыў, хоть са с панáми гóстиў, усе му са вóчи смíйали з велúкоўі рáдости, же вун худóбний буў, а вун типерь йім царь. Йак почалú синóви до шкóли ходúти, пýдло учúти, йиднóй вóко почалó плáкати, дрýгой тáкой са смíйало. Учинúў са царь на чýдо: Полóўка плаксúвий, а полóўка смíшний. Вúгодоваў синýў, шчо са ýже муглú живúти. Кóло обíду — то полýденок обíд — йак обíдали, повíдать нáйстарший син цáрьйови: Йáби са женúў; хотыíўбим тотý дыўку, шчом находúў ў новинкóх зза червéного мóрьйа, шчо мáйи крáсний гóлос, золотóй волóсьа, ў золотýй колúсьцы двайú йий колúшуть.

Повíў царь: Слобýдно.

Та ци дастé ми на путь дóста грóший?

Возьмú собі, сúне.

Йа хóчу, ньáньу, дванáцать вóзуў грóший, жéбим маў ш чим дуйтú за червéной мóри. До кáждого вóза по чотúри кóны, двох кóчішуў, а трéтього ззáду на вуз грóші вартовáти.

Забрáў собі ўшúткой, шчо од цáрьйа просúў, вуд утцá свóйого; ўшúтко йомý даў і вúпровадиў до путú, жéби йшоў за червéной мóри. Видуйшóў од свóйого дóму да з двáцать миль зéмлы, зайшóў до йиднóўі кóрчми, там бáнда грáла. Зайшóў царськúй прíнц до тóйі кóрчми, попросúў качмарьйа, жéби му даў хлóпуў грóші вартовáти, бо йогó войáки йдуть фриштиковáти, жебú дахтó грóші ни пукрáў. Кóньум жéби далú óбрук, ай войáкум пáлинку і йíсти! — Качмáрь зладúў напýй пíáний про цáрського прíнца і про йогó войáкуў. Войáки са напíли й напúли і цáрський прінц; бандíсти грáли, а унú почалú танцовáти; ни дозирáли áні кóны, áні грóші. Жид напáў трьйох хлóпуў од цáрського прíнца грóші поховáти. Танцовáли за дóбу, двáцать і чотúри гóдин. Ў двáцать чотúри гóдин мáло са пропíáньчили, назáт почалú йíсти й пúти попúли са ўшúткі. За дві дóби нúхто ни вúдыў грóший, áні кóчіши, áні прінц. У дві дóби скричáў прінц на кóчішуў, жéби кóны ўпрíгáли, бо бýдуть йти геть.

Жит на прінца: Заплать, пани, шчось накильтоваў. Отповіў прінц: Чекайти, качмарьйу, заплачу вам і музикантум, шчо за дві доби нам грали! Пушоў прінц до йидного воза — порожный вуз; і ўшиткі дванацать, шчо везли гроші, порожны. Отповіў прінц жидови: Де з воза гроші?

Жид на прінца: Де, хто на возы гроші возить? Йабим добрий пан буў, лем бим на грудьох носиў!

Повіў прінц, шчо ни майи ані ґрайцарьйа, хибаль би му чотири коны лишиў.

Жид отповіў: Миныі коний ни треба.

Прінц повідать: Та йа йду геть.

Жит повіў: Ни слобудно, заплать ми доуг. Войаки ньай йдуть, йа йіх ни буду костовати, а коны ни дам, закльа ми ни заплатиш, ані тибе ни пушчу.

Розуйшли са войаки. Так йім наказаў царьський син, жеби на нього ани ни повіли. Буў там прінц у жида за рук. Помимо рока зайали коны на йармарок; тулько направили коны доуства, жи шчи зустаў два тисьач царьський син доўжеп. Самі сибе коны пройіли. Даў жит царьському синови фейсу, жеби пушоў до лыса жидови сьаги рубати, закльа виплатить длуство.

У три роки другий царьський син повіў утцьови, царьйови: Ни йи ўже три роки од нашого брата ниййакого пісма; ни знайими, або са ўжениў, або ныт. Али на бізоўно ни ўжиниў са, бо буў пісаў, де вун йи. Іду йа сватати тоту, шчо муй брат пушоў, за червеной мори, шчо майи красний голос, золотой волосьа, у золотуй колисьцы двайи йий колишуть. Йа биру дванацать возуў гроший, двацать і чотири кочішуў, до каждого воза по чотири коны, шчоби маў на дост гроший, закльа дуйду за червеной мори; дванацать войакуў гроші дозирати, жеби дахто гроші з возуў ни покраў!

Зобрали са до пути. Дуйшли да з двацать миль землы на лосной тото місто, де брат: банда грайи. Зайшли войаки і чісарьський прінц, та росказаў свойім войакум ўшиткім йісти і пити. Йак качмарь ізробиў добрий, муцний папуй, даў войакум, жиби войаки піаны були, оби йіх покортыло танцовати. Войаки почали танцовати і чісарьський прінц найаў трьйох хлопуў у возох гроші вартовати, коны кормити і обрук давати. Самі танцовали за двацать чотири години. У двацать чотири години повіли, жи пуйдуть геть, оби йім даў качмарь фриштик і йісти, бо йдуть геть. Муцний напуй качмарь даў; попили са назад на другу добу. Качмарь гроші зносиў з возуў поховаў; коны кормити даў у дві доби.

Повіў прінц, жи на бізо́ўно пу́йдуть гет, бо ўже не бу́дуть ве́це ту чека́ти.

Жит повіў: Ви́плать ньа, та іди́.

Чіса́рський прінц пушо́ў до во́за на гро́ші, ба́нду, напу́й і йідьіньа заплатити. Ани йидного ґре́йцарьйа ни йи, а́ни ў йиднум во́зьі. На жида прінц іскричаў: Де, жи́ди, гро́ші?

Жид отповіў: Киби йа ту́лько гро́ший маў, шчо́бим на гру́дьох поньу́с, ни ту́лько, шчо́бим на во́зох ўйуз! Повіў ца́рському прі́нцови жит: Сиквисту́у ко́ньі за комани́цу і за ове́с, шчо йіли два́цать чоти́ри ко́ньі і шчо ви йіли і пи́ли три́цать і сім хло́пуў. За́то туй ко́ньі буду́ть до йа́рмарку, а войа́ки ньай йдуть дому́! За рук іс царськи́м си́ном жид крутиў. У рук зайали́ ко́ньі на йа́рмарок: пройіли ко́ньі самі́ сибе́. Зуста́ў царський син до́ўжен жи́дови ти́сьач банко́вок. Даў жид йидну́ фе́йсу ца́рському си́нови, загна́ў го сьа́ги руба́ти, за́кльа тото́ длу́ство ни удро́бить. Прийшо́ў тот іт то́му, повідать му шча́стьа, брат бра́тови. Тог брат, шчо ўже даўно́ сьа́ги руба́ў, так його́ спо́знаў ско́ро. Збе́сьідовали са, жи дали́бисьми жи́да на пра́во, чого́ нас ізби́ў ту́льких гро́ший і ко́ний: загуби́ў би нас оте́ць; ки' бу́лисьми бу́ли ў дру́гум кра́йу! а так повість оте́ць, же ми ша́лены. Руба́йме йак мо́жеме, хоть лем жи́ти бу́деме.

Мину́ло три ро́ки. Ца́рський син тре́тьій ко́ло вече́рі повідать ца́рьйови, сво́йому утцьо́ви: Апо, буду́ са жини́ти.

Слобу́дно, си́не муй.

Айбо ми повічти — син про́сить от утца́ са — чого́ йидно́й о́ко пла́чи, а дру́гой са смі́йи?

Оте́ць його́ ўда́риў. Пушо́ў син од вичéрі, ни бесьідова́ли за тото́ за йиде́н мі́сьаць. У мі́сьаць ко́ло йидно́го о́біда повідать син ца́рьйу: Апу муй! йаби са жини́ў.

Слобу́дно.

Али повічти ми, про йаку́ при́чину йидно́й во́ко пла́чи, дру́гой са смі́йи?

Тот то́го уда́риў. Загньіва́ли са наза́д. У мі́сьаць прийшо́ў оте́ць іс си́ном на ла́ску. Повідать син утцьо́ви: Апу, жини́йубим са.

Слобу́дно си́ну.

Айбо ми повічти, про шчо йидно́й о́ко пла́чи, а дру́гой са смі́йи?

Ни би́ў його́ оте́ць ве́це: Жа́даш, си́не муй, же́би йа тобі повіў, за шчо во́чі мо́йі, йидно́й пла́чи, дру́гой са смі́йи. І за́рас стаў повіда́ти оте́ць си́нови: Си́не муй! Йа буў худо́биний ду́жи. За́то миньі Бог даў, шчо йа бога́тий; за́то мо́йі обидві са смі́йали, жи вун царь, і трьйох сину́ў ма́йи, от трьйох ца́рьйуў дьіўки посва́тати; ўсьа́гди буде́ ро́дич

Йак синóви пудрослú, отéць увíдьіў, же дьіти шалены. Почалó вóко плáкати, жи пропáди йогó богáство, бо го ни бýди хто дозирúти.

Муй льубúй цáрьйу! та повíчти, йак добрí ґаздовáти, шчобú ни пропáло пáшой ґаздýуство?

То йа, сúни муй, ни знáу; йак міркýйиш, так ґаздýй.

Али жúнити ми са ци слобýдно?

Повіў царь: Слобýдно, сúни муй. Ужé са десь двайúй глýпі ожепúли!

І йа йду зáўтра рáно.

Набрáў собí стýвок і пйадисьáток і дисьáток. Друбньí грóші ни браў; вун друбньí грóші нáйди пéрет сéби. Котрúй кунь найкрасшúй у царьськýй маштáльни, вúвели прíнцови, бо йде до свíта! Ішóў прінц нáверьха на конú кáждий день, даколú і ў ночú, за рук. У рук прийшóў на стрібéрний муст, шчо хоть би коньá тóго даў, та тýлько грóший ни маў, жéби чéрес тот муст перейшóў; у мóстьі стрібéрной дéрево, а муст дýжи дóўгий. У два рóки прийшóў син домý і повíў кóло свóйого утцá: Ужéм ни маў тýлько грóший, шчобúм буў перейшóў чéрес стрібéрний муст!

Перестáло вóко плáкати: Сине муй! то по тот муст, та ўшúткой пашой. Тогдú, сúни, обúсь порозуміў, кýлькому світови трéба роскавáти. Йак шчи рас пýйдиш із дóму, ни берь собí лем зóлото до кишéньі. Шчо будéш, сúни муй, кильтовáти по стрібéрний муст, óбись нúкому ни платúў ни за митó, ни за муст, бо нам слобýдно чотирьмá кýньми йти чéрез стрібéрний муст.

А ун повíў свóму утцьóви, наййасньíшому царьйови: Кóло стрібéрного мóста йидвá жонá шáтьа прáла. Дáўйим йуй йидну стýўку, шчо ми три слóва повíла, йакйим стойáў кóло мóста, шчо ньа ни хотьíли пýстити. Жонá шáтьа з рук поклáла, прийшлá дó-мньі, поцьíловáла ньа ў нóги; Шчо ту рóбити крально́вичу? Верньíти са домý, набéрьти собí зóлота мнóго і сімдесáтий мíнеш жибú пригнáли домý; та котрúй ни бýди йти кунь до царьського дворá вéмльуў — ўшиткі кóньі пýйдуть помéжи капýри, а тот ни пýйди, лем пóверьха перéскочить — трéба на ньóго вартовáти, на тóго сíрку і імúти, та на тум конú трéба йти за червéной мóри. Другий кунь хóтьби йакúй дóбрий буў, тáби з ньóго і пóрох там ни дуйшóў.

Тогдú набрáў зóлота до кишéнь і сіў на сíрку. Дуйшóў за три нни пут стрібéрний муст, áни го нúхто ни опирáў, лем указáў свóго утцá пíсмо. Прийшóў по чóрному мóрьйови, заплатúў зóлотом за шúфу і перейшóў за чóрной мóри до Америки. У тум крáйу буў велúкий Йанкó; на сім сьаг велúкий, а на сьáгу тоўстúй. У йиднýм вáроши звíдуйи са: Йака ту новинá? — крально́вич.

Повідауть: Такóго хлóпа імили, велúкого Йанкá, та го до жельíзного дéреша уўйазáли, ід зéмли прибили; хоть дошч, хоть хвилья, а ун дóлу ўзнач на зéмли лежаў. Такí бýли чотирé, шчо го кормúли на дни, йидéн день двайи́, а другий день двайи́, жéби дóўше жиў, бо вун задáрмо, тот велúкий Йанкó де з два гордóви винá вúпиў і пáлинки і хлыíб йіў дарéмний по світьí, нúкому ви платúў, лем са на то бíзуваў, жи ун муцний: Видбийми на ньум свóйу прáцу! Онсудили му такóй прáво: Хто будé йти до цéркви, та кáждий ньай ўлáрить рас пáлицьоў, бо хтóби ни ўдáриў, та йогó чотирé гайдýки кáждий по раз. Трéба бúти йак і назáд іс цéркви йти кáждому рас!

То повідáў йидéн на кавейгáзьí кúльнир, шчо даваў панýм йісти й пúти, кральóвичови: Заклúчти лем ви, муй льубúй кúльнири, і' дó-мны свóйого богáтого пáна, шчóби йа го са позвíдуваў, ци вúлишиў би йа тóго велúкого чоловíка, за йогó длýство, шчо ун йіў і пиў, а нúкому ни платúў.

Прийшóў кавейгáзник і новíў: Заплáтьти за ньóго доўг, кидь вам го трéба, то го са пýстить. Али бо мнóго грóший трéба.

Вун вúньаў зóлото і указáў: Кýлько би за тотó далú пан кавейгáзник?

Кавейгáзник за мáло зóлота йидну лáду червéних грóший даў. Даў кавейгáзник на вáрош знáти, комý вилúкий Йанкó дóўжен, би прийшóў ту, та го са вúплатить! Вúплатиў кральовúч за вилúкого Йанкá длýство, пýстили йогó з дéреша. Ужé ни трéба кральовúчови куповáти йісти áни коньóви, áни собí, áни вилúкому Йанкóви. Кральовúч ни знáйи кадú йти за червéной мóри; áли Йанкó вилúкий знáйи, ун кральовúча провáдить.

Прийшлú до йидного вáроша, там бувáў царь: такий кúпінь маў, шчо кить са ним загорнýў дахтó, та го ни вúдно бýло, хóтьби йакúй вилúкий буў. Прийшóў Йанкó вилúкий нуд бурґ царський: Вúнесь ми йісти й пúти!

Звíдуйи са царь: Шчо ти за йидéн?

Йа вилúкий Йанкó.

Йа чуў за тéби, жи ти ў йиднум вáроши кóло цéркви іскáпчаний буў.

Вилúкий Йанкó му тотó повíў: Ни мудрýй зо мноў, давáй йісти і пúти, бо йа йду с тóго царьйа сúном за червéной мóри дыíуку сватáти; бо кить ти по бýрку нйáстьоў ўдáру, ўшиткíх вас ту нýбйи.

Погóстили йіх ў царьйа, далú йісти й пúти і кúпінь такий, шчо вилúкого Йанкá ни вúдно бýло. Ішлú скóро кральовúч із вилúким Йанкóм до другóйі Америки. Прийшлú до йидного царьйа, шчо такóго коньá маў: пóнуд нéбо льитáў! Зайшлú там, кральовúч з вилúким Йанкóм. Дали йім йісти й пúти. Ни вилыíў нúхто платúти. Де ви ідетé?

За червеной мори сватати, повіў Йанко царьйови. Дай ми свого коньа, бо кидь ни дайиш, та ти бурк розвалььаў.

Дали йому коньа, виликому Йанкови: ўже йдуть обайи на коньох, виликий Йанко і кральович. Такі коньі мали, шчо на них мори поперескакували, за синьой мори. За синьім морьйом у того царьйа така сабльа була, шчо кому царь повіў, жеби го стьала, то ўже з нього голоў долоў ўпала. Прийшоў великий Йанко там пут тим кипеньом. Чули, жи са двері ўтварьйали, айбо ни видьіли нич. Йанко йак са до хижи ўпхаў, добрі бурки ни розвальаў і саблю до рук дустаў туту, котра сама рубала. Учуў царь, жи хтось ў хижи йи. Скричаў на саблю: Рубай сабльа.

Виликий Йанко повіў: Ни буде ўже ўна теби рубати, бо уна ўже ў руках.

Йака ти біда? повіў царь.

Ун отповіў царьйови: Йа виликий Йанко.

Та ти де йдеш?

Йа йду с того царьйа сином за червеной мори сватати.

Ей, гварить, тось ньа пудбіг, бо йа хотьіў сватати.

Вера туту ни сваташ, бо йа виликий Йанко за випроваджийа.

Ідуть і радууть са, кральович із виликим Йанком. Нич нигда ни платьать, пийуть і йідьать, ішчи йіх са каждий бойіть. Перейшли мори, прийшли до того крайу, де тот царь, шчо йдуть сватати. Там буў йиден краль — уж то ни царь, лем краль — такий калап маў, хто тот на са калап положиу, то ўже го ни видно було. Одобрали тот калап, шчи йім і йісти дали і пити, шчи йіх са бойали. Самі йіх навили, де царьська дьіўка бувать, бо там ўже знали, бо то ў йіх крайу. Прийшли до царьйа, ни винно нийинного, виликого Йанка спуд кипиньа, кральовича спуд калапа. Виликий Йанко у тум вароши погльадаў йинну ламанку і положиў на тото місто, де тота стойала колиска золота, шчо са ў ньуй дьіўка колисала. Почали бішти двайи у царьськум бурку, шчо колисали царьську дьіўку д царьйови повідати, жи учинило са ў хижи темно, виликий натиск, хотьіли померти. Колиска са переміни́ла на терлицу, а дьіўки ани ни йи нійак, шчо мала золотой волосьа, красний голос; і золотьі ланци ўзьаў, шчо колиска на них висьіла. Видньус виликий Йанко дьіўку ід кральовичови на свойого коньа. Приньус йий там, кральович калап чьуджьйй ізньаў, свуй виньаў і положиў на голову: ўже його видно, із молодицьоў бесьідуйи, ци майи ўна на нього дьаку.

Она отповіла, жи шчи ту такий ни буў сватати, жеби го льішши льубила. Виликий Йанко са вирнуў назад до царьського бурку, йак дьіўку видобраў, звідати са царьйа, кральоўни — бо ўни прийшли на

сватанки — ци виддадуть дыўку за них, бо прийшоў того і того царьйа син.

Уни йойкауть, бо дыўку — уже ани ни йи: Усадила са манта ў бурк, хотыла розвальйати. Ізвідувала са царьйа, ци дасть дыўку. Уни повідауть, жи радо дадуть, киби лем ни дьабол.

А вун йім витповіў: Ни буйти са, то йи царьский кральович.

Прийаў са ньанько і мати радо, оддадуть дыўку: Пойти до хиж сватачі, будеме са гостити.

Коны вид них видобрали царьскі кочіши, а йіх почали гостити. Росповіў йім йіх царь, тот шчо до нього прийшли: Ви далеко с світа, такого д мойуй дыўцы коньа треба, йак і ви майити, бо на иньшакум кони, та ани с коньа, ани з дыўки ани порох би там ни дуйшоў. У мени буў такий кунь, та вид ньа дьабли ўкрали, бо ту суть ў мойум крайу дьабли! І знаў, де йи тот кунь: Та через мойого йидного коньа, та дьабли сто коний таких тримауть. Мойому коньови грива мідьана, а дьабли свойім коньум лем мідьоў гриви по'бліјвали, жеби ни мош спознати, котрий. Йа уже заганьаў виликих мудерцыў і злодыйіў, жеби коньа ўкрали вит чортуў, та ни мож ани купити, ани ўкрасти. Злодыйі ни можуть спознати, котрий тот, шчо справедливу мідьану гриву майи.

Звідуйи са виликий Йанко: У котрум крайу тото йи? Повіў йому царь: То йи, гварить, ў мойум крайу тоти дьабли і тоти коны, у туй і туй крайіны. Будете йти ви' днеська на свойум кони до заўтра полудне.

Сіў Йанко на свойого коньа і пушоў до того крайу, лем са загорнуў тим кипеньом, шчо го ни видно спуд нього. Йак сьади на коньа у тум кипены, та ани коньа ни видно. Прийшоў там на другой полудне, коли са дьабли поросходили на полудне. Виликий Йанко ўшиткім коньом обзираў гриви, котра буде дзвеньіти. Найшоў четвертого вид крайу. Видйазаў коньа, припйазаў т свойому. Йак сіў на свойого, грива задзвеньіла на тум другум на пйать миль землы. Чорти ўчули, на пйать миль землы здоганьали. Виликий Йанко йіх са ни бойаў; таку сабльу маў, шчо чорта пйастьоў буў забиў. Прийшоў Йанко дому. Погостили са красны, молоды са присьагли, пуйшли до свойого крайу. Виликий Йанко з нима. По дорозы братуў свойіх виміньаў і жили, докльа ни померли. Йак са за молодих лыт царьйови вочі смійали, так і на старі дни, бо ни пропало ґаздуўство.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды. Ст. 172—179 (деякі мотиви спільні).

12. Про трох царевичів і царівну на Ясін-ської горі.

У сымдесьа́ть се́мім орсаґу буу пресьвітлий пан чісарь. А були у нього три сини: два були розумны́, а тре́тий дурний. Упау він у хворо́ту і приснило сьа йому, шчо йи йасьі́ньська гора, та там сут такі лыкú, шчо полыі́вит му, йак буде пити. По́чау казати старший прінц: Но, ка́жи ньа́ньку, йа йду на лыкú!

Дау йому пресьвітлий чісарь коньá і гро́ші. І прийшо́у на йинно́ фоґадо́во і там го закликала йинна нивістка, служниця, у траткирньу у карти ба́вити сьа. І тот там коньá утратиу на картах і опстау сьа до́ужний. Забили його у аре́шч.

І ка́жи середушчий прінц: Но, ньа́ньку, та йду йа на лыка!

І дау тому гро́ші, коньá, та пішо́у тот середушчий. І тот прийшо́у на тоти фоґадо́ви і тот сыу сьа ба́вити і утратиу коньá і гро́ші і опстау сьа до́ужен. Забили й то́го у аре́шч.

Ка́жи: май моло́жий, шчо дурни́м го держали: Ньа́ньку, дайте ми коньá йинно́го, та гро́ші, та піду йа на лыкú.

По́чау казати пресьвітлий чісарь: Йа тобі дам, сине, то́го сьлыі́пого коньá, шчо слу́жницьа з ним воду но́сить. Та, кажи, дам ти йинну десьа́тку, бо ти дурний, та гро́ші стратиш. Ни дау му нич пресьвітлий чісарь гро́ший, лише коньá. — І він узьау то́го коньá і видо́м обернуу сьа іт хвосто́ви. Пресьвітлий чісарь по́чали казати, шчо ни знаи на коньá сыдати. А він собі тото́ гадау, шчо де його́ сьлыі́пий кінь уписе вон ва́роша, та там лыкú на́йде у тім крайу. Йак вийшоу вон ва́роша, та лишиу то́го коньá і вернуу сьа у варош, та купиу собі за триста золотúх. Тогди прийшо́у пуд йинну скльанчану гору. Видить, ай ни йи пути іс конько́м, но само́му чоловіку. Іальі́з іс коньá, та сыу, та сидить на земли́, та ґадать собі: Коби прийшоу йакий чоловік тыісний, та подароваубих то́го коньá! І на оту ґатку його́ прийшо́у чоловік і він по́чау звідати, йак сьа поклониу, ци жениу сьа тот чоловік. Тот чоловік по́чау казати, шчо ни да́упо оже́ниу сьа, ни йи до тристо і сымдесьа́ть і сым лыіт. Тогди по́чау звідати, ци майи худо́бу йаку. По́чау казати, шчо йи у нього кінь такий, шчо майи сымдесьа́т і сым лыіт. Тогди по́чау звідати його́, ци майи дыіти. По́чау казати, шчо ни йи до сымдесьа́ть семе́ро. Тогди подарувау му то́го коньá і казау так: Кидь до́ужен гро́ші, та оби уддау, йак продасьть, а кидь ни до́ужен, та оби хіснувау самий іш че́льадьоу. Пото́му він сьа узьау прінц, та йшоу уд ра́на до ве́чіра, цыі́лий день. Та йшоу ґак ха́шчоу, ґіби сьтыі́ни, а ширини ни йи нич. У вичéрі прийшо́у на йинно́ поле, а там йи йинна хижа, айно на хижі

ни йи ньі двері, ньі віворіў. І тогди кажи йому дьідо — там буў ў хижи: — Де покладеш, сине, руку, там двері будут. І він поклаў руку серек сьтьіни і там сьа зробили двері золоті. І він вайшоў у ню і поклониў сьа файно так, гей старому чоловіку. І засиловаў го сьісти тот чоловік, шчо ў хижи буў. І йак сьіў, тогди почаў казати тот чоловік старий, шчо ходиў посьвіту, бо знаи файно уклонити сьа старому чоловіку. Почаў він казати, ож ни буў ішчи по-сьвіту, лише хочи йти. Дьідо го спер, оби ночуваў. Йак переночуваў, закликаў потьата і зьвірі тот дьіт, тай звідаў, котройи було на йасьіньськіў горі. Ни було ньікотройи, ни знало ньікотройи за йасьіньську гору. І він тогди справиў його до брата середушчого. Тай там йшоў йиден день цьілий, доки дійшоў до хижі. І там опстаў сьа на ніч. Дьідо го спер і тот. Звідуйи рано потьата і зьвірі і тот дьідо, ци було котройи па йасьіньськіў горі. І тоти ни знали за йасьіньську гору. І він ўправиў го до старшого брата, до третього. І прийшоў до третього ў третый вечір. Прийшоў до хижі, кажи: Дай Боже добрий вечір пане старче.

Він тогди пунньаў очи оттак (пок. оп.), бо ўже ни відьіў, бо старий буў, тай кажи: Дай Боже і тобі сине вітцьіўський добройи здороўльа. Вижу, кажи, шчо добрийись син, тай ходиўись по-сьвіту; знайиш, кажи, йак прийти т старому чоловіку.

Та, кажи, ходиўим по сьвіту і ни ходиў, ай ішчи хочу йти. Почаў го звідувати дьідо, де йде. Почаў він казати, шчо йде та йасьіньську гору, а ни знаи пути. І дьідо тогди спер його почовати. І йак ночоваў і дьідо рано ўстаў, і скликаў ўшиткі потьата іс трьйох частий сьвіта і зьвірі. Ішчи ни ўстиг прийти йиден ворон. Йак прийшоў, почаў го звідати дьідо, чому заўгуриў сьа. Почаў ворон казати, чому би сьа ни заўгуриў, коли він голоден, тай хромий, тай далеко буў. Почаў го звідати дьідо, де буў далеко. Кажи: Йа буў па йасьіньськіў горі.

Но, кажи, там майиш понести сього чоловіка.

Айбо ворон кажи: Йак йа буду нести його, коли йа голоден, тай хромий! — Айбо дьідо мусить його нести, ни хочи енґидовати. І сьіў прінц на ворона, та ворон удійшоў пару крокіў, тай сьіў. Ну, кажи, вадь дай ми їсти, а хоть тибе зьім. Айбо він ни маў нич дати їсти, а ўрізаў із ноги, із литки мньасо, та хочи йому дати. Айбо на тоту бесьіду прийшоў лис, тай поклаў назат тото мньасо на ногу, та назат там приросло. Кажи лис прінцови: Сьідай на мени. І йак сьідаў прінц на лиса, ўпала з нього шапка і йак лис скочиў рас, почаў прінц казати, оби стаў, оби собі узьаў шапку. Лис почаў казати прінцови: Неборе Рудольфе! там би тобі йти пйатнацьать годин пішому! — Тогди скочиў другий раз і третій раз і прийшли на йасьіньську гору. Йак там прийшли і сонце загріло ў полуние на золоту браму. І він тогди вайшоў

прінц у нну і видить, там йи йинна пара усьаких зьвірок, йакі йи насьвіты. Прийде дале, а там два шнайдри шили на стільци. Йак шили, тай спльать. А овін ішшиў іх плечима ў йинно. Прийде дале, а там йи три кирницы. Та ў перштіў кирници така вода, шчо тко з нейі сьа напии, та оби йаким здоровим, та під йіден фірталь години смерть прийме. Присьаде струп, ни дайи дихати йому, мусит ўмерати. І тогди ўзьаў собі ў фльашку тойі води і поклаў путпис на тоту фльашку; а ў ныў така вода, оби йакий чоловік старий, та помолодыйи так, гі дитина на семім году. Прийшоў він іт третыў кирници, а там така вода, шчо йак сьа чоловік напии, та з йинноў рукоў половину сьвіта ўберне. Ўзьаў собі і тойі у фльашку, та поклаў і на оту путпис. Віттак прийшоў межи тоти зьвірі, шчо перший раз буў межи пими; а там йи дыўка. І тогди му сьа верже гатка така, шчо він ўзьаўби тоту дыўку. Айбо поцьульуваў раз дыўку і дыўка почала марныіти. Поцьульуваў другий рас, тай лыіпше змарныіла. Йак третый рас поцьульуваў, тай шчорныіла до крихти. Тогди гадат він собі: Та ти ни моа віра. Прийде ід другіў дыўцы, а тота май деўйать раз крашша ут тойі. Йак йі пуцьульуваў раз, а она шчи деўйать раз крашша. За три рас цьульуваў, тай за каждий раз деўйать раз крашша. І тота дыўка опстала сьа уд нього тоўста. Потому він ўстаў, перевернуў столик і путписаў там, за чим овін ходиў і шчо він там видыў і шчо чиниў, ўшитко списаў і прізвище путписаў свойи і тогди ўйшоў вон і сыў на лиса, та лис упаў: учиниў сьа тьашкий. Почаў му казати лис: Но неборе, а на шчо ти так согрішиў, кой ти ў такім пути далекім? Та ўже, кажи, типерь туй смерть приймеш, бо ўже минуло три фірталы години, а лише шчи йиден фірталь треба чекати і ўстане ўшитко. І він тогди злыс, та сыў, та почаў плакати; та плакаў ціў фірталь години, та потому спокутаў сьа, шчо деўйать раз май буў чистий, ги кой ў тот бік йшли. І тогди сыў на лиса і прийшли там, де його шапка, коли перший рас сыдаў, та ўпала. І прийшоў до того дыіда, де ночуваў, та почаў казати, ож ворон хотыў зыісти го, Рудольфа. Дыідо скликаў потьата, тай засиловаў, оби зыіли ворона. Потому приныіс го лис у тот варош, де його братьа опстали сьа у залозы. І там учиниў сьа смуток ў вароша; опстьаглі синим сукном варош. І він прийшоў серек вароша, а там йинна баба нисе воду. І він тоту бабу звідат, шчо за смуток. І даў бабі 10 ґрейцаріў, тай оповіла му: Тогди й тогди, кажи, прийшли два прінци, та бавили сьа ў карти, та потратили коны і гроші і опстали сьа доўжны, та типерь хотьать іх вішати. — І він тогди почаў звідати, ци можби уткупити. Уна кажи: Мош. Тогди звідать: Ци много би треба? Йак повіли кілько, він ўличиў гроші, ўплатиў і узьаў іх тогди, та веде с собоў домі. Ўйшли вон вароша і він звідать іх, шчо они за йинны. Кажи: Ми царьські сини.

Він почау̃ казати: Тай йа царьський прінц. Та нам ганьба іти пішім, купім собі йинну̃ кочійу, та два коны. Они кажуть, шчо ни йи у̃ них гроший, ныізашчо ім купити. А овін сьа верну̃у̃, та купиу̃ сам за свойі гроші. Прийшоу̃ ід ним, почау̃ казати: Но братьа, кажи, женыіть коны, бо йа ходиу̃ на йасьіньську гору, та кажи, йа труднийи, та спау̃бим.

Они коны женуть, а він заспау̃. І зрадили сьа так шчо у̃крали у̃ нього тоти лыкі, шчо були добрі, а тоти, шчо мау̃ у̃мерти уд них, йому лишили. І прийшли домі, уклонили сьа пресьвітлому чісарови, тай Ру̃дольф почау̃ зараз давати лыкі. І йак пиу̃, зарас присьіу̃ струп і зараз у̃мер. І він дайи другі лыкі, айно нич іс того, бо украли у̃ нього. І дайи третьі лыкі — і тоти нич ни коштуу̃ть. Тогди середу̃шчий дасьть тойі води молодойі і так удмолод. гі на семім року дытвача. І тогди старший почау̃ свойі давати. Йак сьа напиу̃, та почау̃ казати: Но, сине, ти дурний. Ти ходиу̃ на лыкі, а т миныі приныіс смерть. А шчо дау̃ миныі старший син, та пиу̃йим, та половину сьвіта годиним з йинноу̃ рукоу̃ убернути. — І тогди загнау̃ за йаґром у̃ вичері, гі ниныі субота, а ау̃тра нидыільа, та кажи йаґрови, оби го поклікау̃ на шпацір, та оби приныіс перст великий іс правойі руки тай серце. Йаґир прийшоу̃ другий день, тай поклікау̃ го на шпацыр. У̃йшли на йинно поле, тай посьідали. Попалили сівора, сидьать, тай курьйать. Тогди звідуи: Но пресьвітлий прінце, кидьби вам прийшло умирати, ци жаль би вам?

Він кажи: Та кидь би від Бога смерть, не жалоу̃ау̃бих, а кидь би уд лихого ду̃ха, та шче ни хотыіу̃бих у̃мирати.

І тогди у̃каже йому цидулку тоту̃ йаґир, шчо пресьвітлий чісарь написали, оби го загубити. І прінц пресьвітлий прочитау̃ і хочи плакати. Тогди почау̃ казати: Миныі йинно у̃шитко раз умерти. Айбо черес сьім годіу̃ ви погинете у̃сьі за мени, а ньаньо, кажи, па огни погине. Айбо, кажи, йак майите льаку, та ви гонни мине ухоронити!

І він тогди утьтьау̃ перст с правойі руки сам; тай на йіх серепьчу̃ прийшоу̃ зайаць, тай у̃били і у̃зьали серце. Тогди йаґир приныіс серце і дау̃ пресьвітлому чісару, а пресьвітлий прінц у̃зьау̃ сьа і пішоу̃ у̃ другу крайіну. І прийшоу̃ до йинного ґирига, та узьау̃ три боу̃ти на ґешефт; та до трьйох годіу̃ ныірьйоу̃ау̃ деу̃йать рас тілько, гі истинно було у̃ боу̃тах. А у̃ ґирига була йинна дыіу̃ка; тай льубиу̃ би буу̃ тоту̃ дыіу̃ку дати за пресьвітлого прінца. Ай прінц пресьвітлий почау̃ казати, ож ни слобідно сьа женити до сьім годіу̃, утколи там прийшоу̃ А ґириґ так почау̃ казати, оби чотири годи жити на-віру. І він пристау̃.

А першого году у̃ тойі дыіу̃ки на йасьіньськіу̃ горі буу̃ хлопиц; та дала го до школи; хлопиц сьа научиу̃ письма добре і зайшоу̃ пут

сто́лик, та уви́дыў пу́тпис пресьві́тлого прі́нца Ру́дольфа. І хло́пиц зайшо́ў пут сто́лик і ка́жи: Ма́мко, ньа́нько туй. Уна́ пони́кат на пу́тпис, а́йно пра́ўда, путписа́ў сьа пресьві́тлий прінц. І она́ пи́ше до пресьві́тлого чі́сарьйа, обі́ поста́виў сьа тот прінц, котри́й там буў, та обі́ прийшо́ў ў три доби́. І да́ла зроби́ти йинну́ доро́гу чі́сарьську, а дру́гу скльанчану́. І тогди́ на скльанчану́ доро́гу поста́вила ва́рту і пресьві́тлий чі́сарь по́чали каза́ти ста́ршому прі́нцови: Ти буў, ка́жи, на йасі́ньськіў горі́?

А овін ка́жи: Йа.

Но та ма́йиш сьа на тогди́ й тогди́ поста́вити там.

І тогди́ даў собі ўспіховати кочі́у, сыў на кочі́у і прийшо́ў на йасі́ньську гору́. А она́ сто́йіт на золоті́ў бра́мі с тим хло́пцем. І він при́йде: Дай Бо́же до́брий ве́чір! Она́ йому́ поздоро́ўкала і пото́му звідат його́: Ци ти буў на йасі́ньськіў горі́? А шчось там ві́дыў?

А він ка́жи: Ни ві́дыў нич, ни чуў нич.

Она́ забіла го ў аре́шч. Пи́ше дру́гу шта́ньцыіу до пресьві́тлого чі́сарьйа: На дру́гі три доби́ обі́ сьа поста́виў дру́гий прінц. — Тогди́ прийшо́ў середу́шчий прінц, поклони́ў сьа і она́ йому́ поздоро́ўкала, звідат і то́го, шчо там ві́дыў. Айбо й тот ка́жи, ож ни ві́дыў нич. Заби́ла ў аре́шч й того́. Пи́ше до пресьві́тлого чі́сарьйа тре́тьу шта́ньцыіу. Написа́ла так: Кить сьа ни поста́вит тре́тый Ру́дольф, котри́й там буў, та ўши́тка крайі́на сьа зало́мит. Тай тогди́ пресьві́тлий чі́сарь закли́чут то́го йа́ґра, та по́чали звідати, ци загуби́ў пресьві́тлого прі́нца, ци ныт. Йак повіў, ож ни загуби́ў, тогди́ пресьві́тлий чі́сарь написа́ли шта́ньцыіу і дали́ приби́ти у ка́ждім ва́роши ко́ло це́рькви на хрест у дру́гу крайі́ну. Так гі зра́на приби́ла сьа шта́ньцыіа на хрест, а ў фри́штик пресьві́тлий прінц и́дут сьа божи́ти ів ґире́ґовоў дыі́укоў. Йак прийшли́ пресьві́тлий прінц іт це́ркві, прочита́ли тоту́ шта́ньцыіу і по́чали каза́ти ґире́ґовіў дыі́уцы, шчо ни го́нны сьа божи́ти, до́ки домі́ ни пі́дут наза́д. І тогди́ пішли́ домі́, узьали́ собі́ гро́ші і ремі́ньа, та ўтискали на со́бі тыло, обі́ сьа ни трьйасло́ і купи́ли собі́ за три стіўки коньа́ і так коньа́ гна́ли, шчо лише́ з йинно́го ва́роша ў дру́гий ді́йшоў; на пополу́ньну на три го́дини домі́ сьа поста́вили. І поверну́ли до йинно́го канти́ньаша ўже ў до́ма, ў ва́роши сво́ім і ўтти загна́ў ци́дулу до пресьві́тлого чі́сарьйа, шчо ўже туй йи. І пресьві́тлий чі́сарь загна́ли дру́гу ци́дулку, шчо обі́ прийшо́ў домі́, обі́ ни чини́ў сміха́. І пресьві́тлий чі́сарь прийшли́, та по́чали го проси́ти домі́; він ни хотыіў слу́хати. Пресьві́тла цари́цьа прийшли́, по́чали го проси́ти. І прийшли́ пак пресьві́тла прінце́зна — та так пішо́ў у бурк. І утпроси́ў собі то́го коньа́ сьлыпо́го, шчо пе́рший раз йшоў з ним на лыки́ і ўпроси́ў собі во́зик мале́нький, так ўпроси́ў собі́ чотирьйо́х кату́н і пла́тьа рьйа́ндавойи, почерни́ў сьа і так сыў на тот

во́зик, кату́ни за ним тручаут і він тогди́ повернуў на скльанчану́ дорóгу. І ва́рта зробила му пара́ду і він прийшóў на йасы́ньську гору́ і она́ у́йшла собі во́нка іс тим хло́пцим, та ста́ла собі на золоту́ бра́му. І він прийшóў, ка́жи: Дай Бо́же добрий ве́чір.

Она́ йому́ поздоро́ўкала, тогди́ ка́жи: Ти буў на йасы́ньськіў горі?

Ка́жи: Йа.

Ну, шчось там ві́дыў?

Ві́дыўим у́сьа́коїі зьвірки йинну́ па́ру.

Пото́му шчось ві́дыў?

Ві́дыўим двох шпайдріў.

Шчось з ни́ми у́чиниў?

Пошивау́им іх уд ніг до голови́.

Пото́му шчось ві́дыў?

Ві́дыўим три кирни́цы.

Пото́му шчось ві́дыў?

Ві́дыўим йинну́ дыўку.

Но, ка́жи, шчось з неў учини́ў?

Поцьульуваўим йі три́чи, та у́гльом ста́ла.

Но, пото́му, ка́жи, шчось ві́дыў?

Ві́дыўим дру́гу дыўку.

Но, ка́жи, шчось із ньоў чини́ў?

Та, ка́жи, лиши́ўим йіў йинно́го хло́пцьа.

І тогди́ она́ його́ упцьульува́ла і зроби́ли сва́дьбу і пресьвітлий чісарь пак приходи́ли на сва́дьбу. А прінцо́ви у́ме́рли з го́лоду у штокга́зы.

Зап. в цьві́тни, 1896, від Івана (Йаноша) Чомонїя з Лу́кова, в Кушници, Марамороської столиці.

Паралелї: Казки Игнатія зъ Никловичъ. Ч. V. (Лев несе героя, як ту лис). — Драгоманов, Малор. народн. предан. и разск. Ст. 367—372. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, T. I. Ст. 259—267: Der goldene Vogel. (Лиш деякі спільні мотиви). Т. III. Ст. 96—98. Тамже. Т. II. Ст. 55—61: Das Wasser des Lebens. Т. III. Ст. 172—174. — Chełchowski, Powieści i opowiad. lud. z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 93—97.

13. Три брати: Вечеря, Північник, Зоря.

Бу́ли у йидно́го чоловіка три сини. А тот чоловік ра́но, коли́ у́стаў, то на йидно́ о́ко пла́каў, а на дру́ге буў весе́лий. Тоти́ три хло́пцы,

його сини: йиден сьа родиў у вечері — йому даў имньа Вичирьйа; другому Пуўночник, бо тот у пуўночи сьа родиў; третьому Зорьйа, бо тот на зорі сьа ўродиў.

Каждий рано, усе другий, отцьў ньус воду мити сьа; усе другий: йиден день йиден, другий день другий, третий день третий, Зорьйа. Раз зійдут сьа ўсьі три, а Вичирьйа маў рано воду нести мити сьа отцу. Договорит так: жеби Вичирьйа звідоваў отцьа, што його йидно око плачи, другойи веселе. Рас той заньіс воду і звідайи сьа отца, а отець ўхопиў сабльу, тай махнуў на сина одрубати голову. Вичирьйа ўтьік. Кажи Пуўношник: Но, буду йа го звідати рано, заўтра. Прийшоў тот і с тим так сьа стало. Кажи Зорьйа: Ай, неборьйата, хиба лиш меньі повість, бо ви оба дурньі; а они його звали за дурньа. Прийде Зорьйа рано з зороў, кажи: Отче!

Што сине?

Што то вам одно око плаче, друге веселе?

Тогди отець бере сабльу і махат на Зорьйу. Зорьйа имиў за руки отцьа і кажи: Тадь отче, за што бись хотьіў миньі голову зрубати? Йа от тебе зьвідайу тото, штобись ми указаў сьому дьілу путь, бо йа хочу тото знати, за што бись ти у половиньі веселиў сьа, а у половиньі сумоваў сьа. Тай за руки держит отца.

Кажи отець: Сине, будь благословенний, бо с тобоў і ў сьім дьільі, штом типерь сумний, та буду сьа веселити. Йи йиден варош, іс котрого вароша ткоби сьа найшоў такий мудрий, штоби ми прииьіс води, та бим сьа помиў, та тогди і на тото око бим не плакаў.

Кажи: Ньаньу, йа вам принесу.

Кажи отець: хиба ти сине, айбо не дадут ти тоти братьа.

І уйшоў вон і кажи братьом: Но, братьа, вам ни казаў отець, али миньі казаў, та ўтті треба принести воду, та тогди не буди плакати.

Кажи Вичирьйа: Йа йду, йа доўжен принести. Аж ньа не буде до 30 дни, то обисте йшли гльадати.

Пушоў. Чикали трицьать дни, не йи.

Кажи Пуўношник: Йду йа за ним; аж ни буде ў трицьать дни мине, аньі його, то обись, брате, й ти рушаў.

Чекаў трицьать дни Зорьйа: не йи. Пустиў сьа ў путь, иде. Иде морьйум на корабли. Розказаў корабельникови, де майи імньати ід берегови кораб. І прийшоў на місто. Дуже много його перепинали і кликали його, што би вийшоў па берег. Ун ни хотьіў, лиш йшоў, та йшоў на місто, на тото місто, де-було йому йти у варош. Но тот варош закльатий буў Господом Богом, у котрум лише госпотствовали дийаволи. Там ни було живого нич, лише ўшитко каменьом стало. Прийшоў на перві ворота, там найшоў одного старого дьіда. Кажи му тот: Де йдеш сине?

Йду ў тот варош.

Ой, кажи, сине, не такі там йшли, тай там і остали. Айбо на сесьу скльаницьу, та принесеш і миньі води, айбись дустаў.

Іде дале. Прийде па другі ворота, там зноў знайде другого дьіда. Кажи: де йдеш сине? Іду ў варош, на воду.

Сине, не дуйдеш, бо там не такі йшли мудрі, та не дуйшли. Ажбись дуйшоў, та туй майиш йидву скльаничку, та принеси й миньі.

Йде дале. Прийде на третьі ворота. Найде там зноў шче май старійшого дьіда. Кажи: Де йдеш сине?

Иду ў варош на воду.

Та йак тьа иміли, каже, отьі пустити? Ци майиш йакий знак уд них?

Майу уд каждого скльаничку, жебим йім води приньус.

Тото не доста. Иди, та проси уд них кльучі уд капури.

Вернуў сьа. Ізьвідайут сьа уд пього, што сьа вирнуў. Кажи: Казаў ми тот, ішче май старіший уд вас, жебим йакі кльучі уд вас просиў.

Йой, кажи му, тот сиредний: та йа забуў тобі дати кльучі. Йак дустанеш воду, та дуже будеш ўтьікати; тай на третих воротьах аж тьа ймут, та каменьом станеш. Біжи скоро іт тому, пай ти дайи кльуч уд капури, тай йа ти дам, йак прийдеш.

Пушоў, ўзьаў ўт того кльуч і прийшоў на сиредньі ворота: даў му і тот кльуч. Прийде на третьі, зноў: йидинацьата година вибила.

Ну, кажи му тот: Но, сине: йдеш, та ньай тьа Бог благословит. Типерь на скльаницьу уд мени, та зачри тойі води, айбо лиш сьаким способом будеш іти: йпен пунтом дванацьатойі години годенийсь тойі води дустати, бо тогди тоти дийаволи, што на стражи того вароша, пуйдут на обіт. Та дужи скоро обись ізмагаў сьа, бо чим тота година мине, та обстаниш каменем. Воправиў го пунтом тойі дванацьатойі години. І прибіг ід колодьазеви серед вароша. Зачер воду отцу насамперед, дале тим трьйом старцьом. Коло того колодьазьа дуже прекрасна палата. Кортит його йти ў тоту палату подивити сьа. Зайде там, там дуже красньі прибрано. Видит у йидній постели красну кічасоньу. Збужайи, тота ни ўстайи. Дустаў дьаку велику і ўчиниў гріх с тоў кічасониў — і ўдаў сьа у дорогу, бо зараз 12 година минайи. За ним, коли тьікаў ўтти, дзвонили, марга ричала, льуде бесьідовали, кричали: воскрес тот варош, бо доти ўшитко каменьом було, стало. Прибігне на перві ворота, даст тому старцеви воду, а кльучом замкне сам капуру. Тот сьа помиў тоў водоў і стаў молодий, йак 20-годний чоловік. Тьікайи дале. Прибіг

на спрéдну капýру, і там тáкже так сьа стáло. Прибіг на трéту і вйишоў шчасли́во.

Сыдáйи на корáб і ідé до дóму. Кáжи корабéльникови: ци не йшли́ сьуди́ такі́ і такі́ два хлóпцы?

Ішóў пéрвий, ньу́с в собóў кожаны́ бесáги грóший, та тогóм ви́вер там. Дру́гий ішóў ў 30 дніў за ним: тогóм ви́вер дáле і май булш йа іх ни ви́дыў. Ти типéрь трéтий йдеш: та цись шчасли́во ходи́ў?

Йа шчасли́во, Богу дьáковати, лишé не мáйу братьі́ў. То мойі́ брáтьа бу́ли. Типéрь будемé йіх байловáти, глья́дати.

Иду́т мóрьйум, прийшли́ на тотó мі́сто, де ви́вер корабéльник Пу́ўношника, і там стáнут. Дові́дуйи сьа за такóго й такóго леґі́ньá; кажут йому́, што бу́ў, ту́лько й ту́лько дні́ў пéрет тим, приньу́с бу́ў с собóў кожаны́ бесаги́ грóший, та тотí змарни́ў з дыі́ўками, а типéрь там дáле на пóли пасé сви́ны у йиднóго пáна.

Пушóў за тим, привíў тогó і йдут ўже два. Прийдут дáле, де корабéльник ви́вер Вичи́ру і зьвідáйи сьа там тáкже за тóго і за тóго. Так му повíли, йак за тóго пéршого. Пушóў, ўзьаў і тогó. Иду́т уже ўсы́ три.

І зáчаў йім сьа хвали́ти, же ун там бу́ў ў вáроши і несé вóду. И кáжи ун: Йа цу́жи тру́дний, йа бим мáло заспáў.

Они сьа порáдили тоти́ два брáтьа: Вичи́рьйа казáў, жеби́ верéчи го до мóрьйа, а Пу́ўношник казáў, жеби́ унéсти го вóнка, та верéчи до йиднóго колóдьазьа. І вéрли йогó до ду́же глубóкого колóдьазьа.

Прийшли́ до дóму, принéсли вóду і отéц поми́ў сьа, стаў весели́м і не плáкаў бу́льше. І молоди́й стаў. Но сумовáў сьа за си́ном за трéтим. котри́й тотó приобрі́ў.

Сесь ў колодьази́ кричáў. Прийшóў йидéн пасти́рь стари́й, котри́й іс сви́ньами бу́ў. Кли́че на тóго із глубины́: Помóжи ми, чоловíчи! йа тобі́ коли́сь помóжу.

Сесь ни знаў, йак му помочи́, áйбо при́тцьа зáчаў точи́ти, істóчувати руди́ни, тай подáў му там ў глубину́ і услободи́ў го, ўтьаг го ўтти.

Тогди́ заслáў го у льіс і ўдраў йидéн руб із ду́ба і написáў му на тім ру́бі: штоби́ го поглья́даў у тім і тім вáроши. А ун жебрóм до свóго óтцьа прийшóў і найáў сьа на кóчиша. — Пут тим чáсом Вичи́рьйа улáжуваў сьа у вáрош у тот, котри́й ви́слобожений іс пут прокльатьá. Бо іс тóго вáроша нушли́ пи́сьма ут тойі кішáсоны́ (бо то була принци́зна йидна́), жи котри́й тот вáрош ви́слободнў з нишчáстьа, та хóчи го ві́дыти.

Вичи́рьйа пушóў. Прийшóў там, зáчала йогó довíдовати, жи йак ун там прийшóў і йак ун там бу́ў. То ни знаў, што казáти, нич, бо ун

не бу̑у там, тай не знау̑, што казати. Верну̑у сьа до дому і нич, ньішчо не було.

Каже Пу̑уношник отцу: Отче, не Внчирьйа то дустау̑, а йа дустау̑ тото; іду̑ йа типерь.

Пустиу̑ сьа у̑ путь тот, йнен так походиу̑ йак Вичерьйа. Прийшоу̑ до дому і нич не приньіс.

Ду̑же сумний отець. І покликау̑ йіх обох, узьау̑ шабльу, і кажи: Дьіти мойі! Чисту ми прау̑ду кажіт, дести дьіли Зорьйу? Бо йа йстинно знайу, што то Зорьйа дустау̑, а ви його стратили.

І уни не потайіли, повіли отцу боу̑шойи, йак сьа стало, а отець ду̑же зачау̑ плакати. І росказау̑ кочішови, жеби запрьйагау̑ коньі. Запрьйаг коньі до брічки и пустили сьа у̑ путь. Идут, айбо царь ду̑жи плачи. А кочіш сьа оберне, та довідуйи сьа, же: Што ти, царьйу, плачиш?

Кажи йому царь: Сине, не поможиш ти меньі на сьім.

А може, кажи, поможу? Кажіт лиш меньі.

Росповіу̑ му боу̑шойи, што було і кажи му: што типерь хоче росписати за мудрими льудьми і хоче вобрати йидного мудрого чоловіка, котрий би там пушоу̑, бо того не йи, што тото дустау̑.

Кажи кочіш: Пресьвітлий цару, йа перший раз буду̑ так іти. Вертайме до дому, йа у̑сьідлау коньа, та дасте ми на путь гроший, та йду йа там.

Кажи: Сине, не пу̑йдеш там, бо ти не знайиш, што так сьа стало і йак там було.

Кажи: Йа йду̑ із божим провидьіньом і ачей тото йа дустану.

Пустиу̑ сьа у̑ дорогу, у̑сьідлау̑ собі коньа, дау̑ му царь доста гроший, і пушоу̑. Прийде на перві ворота, кажи: Дай Боже горазд! Дайи руку тоту, котрому приньу̑с води. Кажи му тот: Де йдеш?

Іду̑ за тоу̑ принцизноу̑, котру̑м вислободиу̑ з нишчастьа.

Та йак ти тото вислободиу̑? кажи.

А ти не знайиш йак? Колим ти приньу̑с воду, та йакий ти бу̑у тогди старий, а типерь йись май молодий гі йа.

Но, йстинно, кажи, прау̑ду майиш; ти туй бу̑у.

Прийде д другому і іс тим так сьа стало. Прийде т третьому, і іс тим так. Йак го випустили крузь ворота, а уд ворут шоу̑ковим суконом у̑шиткий орсаґ затьагнений, застелений. И над вороти табльа написана: што тот, котрий тот варош вислободиу̑, сьміло майи у̑ступити. Тоти братьа його, коли йшли, то йшли крайом, не йшли на тото сукно шоу̑кове, а уп коли ру̑шиу̑ на кони тим сукном шоу̑ковим, тай с пуд лаб лиш фалатки іс того сукна удривали сьа.

Прийшоў ў двур і стаў пи́ред две́рі, пи́рет палати́, а принци́зна во́бігла з малоў дытинкоў тай ка́жи: Штось прийшоў, чоловічи? Прийшоў йим, ка́жи, за тобо́ў, а і за тоў дыти́ноў, штом йі зробиў тогди́, то́го і то́го дньа́.

Ци не бре́шиш ти? кажи; йа тибе́ дам за́перти!

Мине́ даш за́перти за тото́, што йа тобі удо́пер живо́т, тай зроби́ўйим і собі і тобі ра́дость, тай цыло́му сьві́ту? Запри́ ньа с собо́ў ў йидно. Тай ци наладилась до́брого взысти да́што, бо йа голо́ден.

Кажи́ меньі, йак сьа кли́чеш, каже принци́зна.

Там ма́йиш надпис; коли́м чиниў то́го хло́пцьа, тогди́ йа й свойи имньа́ написа́ў на ка́рточцьі.

І тогди́ ўвірували. Зайшли́ ў удну́ до палати́ і зачали сьа го́стити. І пописа́ли до ўтцьа, штоби чека́ў йіх на гости́ну; і ун свойи имньа́ путписа́ў, жи ун ни ўмер і йак сьа тогди́ з ним ста́ло. І писа́ў ско́ро за тим пастирьйом, што го ви́слободиў с коло́дьазьа. То́го пуста́виў на пе́рвойи місто коло се́бе, за міньістра, а ун шчасли́вий зуста́ў царьйом на тім місци. От і ўсьа.

Шчасли́во жи́ли, доки йім сьа ни пурва́ли жи́ли. (Присутна жінка оповідача сказала ту: Запишіт, што тот цылий брехач, шчо тото́ каза́ў). А йа там буў, пиў, йіў. А буў вели́кий міх іс па́ленкоў горі стьіно́ў. Там ду́же іграли́сме, танцьува́лисме, а йа зашпо́тиў сьа, та ўлльаў міх іс па́ленкоў. Та ўчини́ла сьа ду́жи вили́ка по́вінь, та ўтті онсьу́ди ньа прине́сло. Та ту йим сьіў, а ви ту прийшли́, та сесьу́ ка́ску йа вам повіў.

Зап. в липні, 1895, від Василя Богости, в Вучкові, Марамороської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 77—83: Про царевича дурня. Ст. 322—329. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 55—61: Des Wasser des Lebens. T. III. Ст. 172—174. — Етноґрафічний Збірник. Т. І. Роздольський: Молодильна вода. Ст. Ст. 17—21. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. I. Ст. 248—286. II. Ст. 64 -67. — J. W. Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 54—64. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 23—68: Сказка о молодцѣ-удальцѣ, молодильныхъ яблокахъ и живой водѣ. Т. IV Ст. 196 - 202. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 41. — Дѣдушкины прогулки. Москва. 1819: О Любимѣ царевичѣ. — Матеріалы для изученія народной словесности. Ст. 27—29. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 148 - 150. — Kulda, Moravske narodni pohadky a povesti. T II. Ч. 33 — Schleicher, Litauische Märchen. Ст 26—34. — Wisła. T. VII. Ст. 38—42: Ptak Caesarius. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 134: Mit der Lüg im Mund, kommt mann

auf den Hund. — Bož. Němcové, Národní báchorky a povĕsti. T. II. Ст. 141—150: O třech bratřích. — Вук Стеф. Караджич, Српске народне приповиjетке и загонетке. Ч. 62: У лажи су кратке ноле.

14. Чудесний млинок, баранець і палиці.

Буў оде́н таки́й чоловік убо́гий, тыспи́й. Чьуў вӧн за Хри́ста, што хо́дить по́-земли. Но, йде вӧн до Бо́га проси́ти, оби му даў што йісти, той сиґінь лиґінь, бо майи шесть дара́б дыти́. Йде вӧн че́рес ха́шчьу і там го зострітиў чоловік оде́н. Звідать го тот чоловік: Де ти йдеш?

Ка́жи: Йду до Бо́га.

Но, што ти йдеш до Бо́га?

Іду́ проси́ти до Бо́га, бо даў ми дыти́ на біду́, оби́ даў йім йісти, жи́ти Бӧ, кидь ми даў дыти́.

Ка́жи йому́ тот чоловік: Не йди ти Бо́га.

Вӧн ка́жи: Та чому́ бих ни йшоў до Бо́га?

Ка́жи йому́: Бо ни до́йдиш до Бо́га.

Но, чей ти знаш, ка́жи, што йа ни до́йду до Бо́га?

Ка́жи: Верни́ сьа, чоловічи, бо ни до́йдиш, а йди домо́! ка́жи.

То чого́ сьа, ка́жи, буду́ вертати?

На, ка́жи, сесь млине́ць, іди́ с сим млиньцьо́м домо́.

Ка́жи вӧн: Шчо миныі іс сього́ млинцьа́? Йа млинцьа́ ни буду́ йісти. Ну, ка́жи, сесь млине́ць, шчо йому́ роска́жиш, то бу́ди моло́ти; буде́ з нього си́пати сьа мука́ біла, хлыіп пиче́ний, шчо схо́чиш.

Айбо, ка́жи, хло́пи, ти мине́ зве́деш, бо, ка́жи, с сього́ нич ни бу́ди.

Айбо, ка́жи му сесь чоловік, оби́сь ни повирнуў ниґде с сим млинцьо́м, та тогди́ до́бри буде́.

Айбо́ вӧн повирну́ў с тим млинцьо́м до Мо́шка до ко́рчьми на нӧч. Ну й там жи́дови так говори́ў, йак прийшо́ў, ка́жи:

Па́ни оринда́шу! Ци прийми́ти ньа на нӧч?

Жид йому́ сказа́ў: Айпо, ў ме́ни льу́ди почьу́уть ўсе; йа вас, ка́жи, унучьу́у. Но кий ви, сусьі́до, хо́чити напо́й, ци вино́, ци сливови́цьу, ци йаки́й па́-світьі йи напо́й, ў ме́ни йи.

Но даў йому́ вичи́рьйу той жит, пи́ти і йісти. Но Йван напи́у сьа ду́жи. Ка́жи: Па́ни оринда́шу! йи ў ме́ни дороги́й порти́к, бу́турьйа; тото́ спрьйа́чти ми ў за́мок. Йак йа ўста́ну ра́но, оби́сьти ми ўда́ли, па́ни оринда́шу.

Но, жид ў ночи́, йак Іва́н спаў, по̂шоў до комо́ри, до кльіти, ка́жи: Мили́ мли́ньцьу! — Жит шпикульа́нт ви́дыў до́рас шчо шчось тако́йи дорого́йи; жид ўсе шпикульу́йи, шчо з Ру́сина йак ўйти. — Млине́ць почьа́ў моло́ти. Жид ўві́дыў, ож ме́ле млине́ць і зра́дуваў сьа. Ка́жи: Ай вай! — Бо́жи мо̂й! по ру́ськи — ка́жи: Іва́н штінк, ґой! Йак уві́дыў ож млине́ць ме́ле, даў но̂чоў дру́гий млине́ць спра́вити на око́ такий, оби́ Іва́н ни спо́знаў, шчо ни тог млине́ць. Іва́н ўстаў ра́но, ка́жи: Па́ни ориндашу! Да́йти ми фри́штик-обі́д.

Па́ни сусьі́до! — ўже й во̂н титул да́йи Іва́нови — та ци ла́нно сьа спа́ло ў сусьі́ди?

Та до́бри, па́ни оринда́шу.

Но, йак Іва́н фришчикуваў, йде гет і ка́жи: Да́йти ми млине́ць, бо йду гет.

Но, сусьі́тко, дам йа че́сно; ту йи.

Но, Іва́н заплати́ў за фри́шчик і за вичи́рьйу красно́.

Но, Іва́ни! ка́жи жид; йак будете́ йти дру́гий раз у пути́, до ме́ни прийдьі́ть і дру́гий раз на но̂ч, бо і тиие́рь вам до́бри було.

Но, прийшо́ў Іва́н домо́, жона́ ка́жи: Де ти, пйани́ци, куда́ хо́диш? Дьі́ти з го́лоду пу́хнуть!

Но, цить жо́но, дасть Бо̂ ла́нно.

Іди́ проклья́та плаптьу́го, а шчо ми Бо̂ дасть?

Но, цить, жо́но дурна́; до́рас хльі́ба усья́кого до́ста буде́.

Іди́, йди, на бі́лу собі́ дурну́; Бо̂ ти ни ве́рже хльіп пиче́ний, гото́вий.

Ну, ка́жи, мили́ мли́ньцьу!

Млине́ць ни ме́ли: Іди́, ка́жи, дурний сто́ўпи! Ви́диш, ка́жи, ци йа тобі́ ни каза́ла, с то то́го ничь?

Во̂н сирди́тий ўзьаў фе́йсу, шчо сьа дре́во ру́бать, посука́ў млине́ць і склаў на огне́нь. Но, тиие́рь йа йду до Бо́га; то йаки́йсь планьі́та ізві́ў мине́ іс пути́. — А то буў Христо́с, пока́зуваў сьа йому́ чолові́ком, а во̂н ни знаў, ош то Христо́с. — Ну, йду, ка́жи, тиие́рька до Бо́га, ни заве́рни ми іс пути́ нитко.

Ну, йде во̂н до Бо́га сири́д йидну́ ха́шчьу, там йому́ сьа пойави́ть опйа́ть на дру́гу ра́ту тот чолові́к. Де ти йдеш, чолові́чи?

Ни звідай ньа, де йду.

Та пові́ш ми, пові́ш, де йдеш.

Та чей ти ми да́шчо испомо́жеш, ош ти пові́м?

А мо́жи ти испомо́жу, ка́жи Христо́с.

І йди, йди ти планьі́то! ўже ньа оде́н таки́й планьі́та завирну́ў. Но та шчо сьа домо́ булу́ виртати?

На бара́ньчука́ сего́, тот йому́ чолові́к ка́жи, шчо го заве́ртать.

Вун ўзьаў бараньчука. Ну, й кажи, шчо с сим бараньчуком буду чинити?

Ну, йди домо́ про́сто, обись ни́ґде ни повирнуў! — Но Христо́с знаў, ож вőн до то́го жи́да пове́рни, та він го шчалуйи. Айбо вун ни знаў, шчо то Бő завертать ўсе його́. Но, удőйшо́ў вун ут то́го чолові́ка з бараньчуко́м гет дале́ко, хо́чи зна́ти, шчо з нього́ буде́. Ка́жи: Трьйаси сьа бара́ньцьу! — Почьало́ з бараньцьа́ па́дати зло́го, срі́бло і дорогі́ гро́ші. Ну, вőн сьа зра́дуваў, шчо гро́ші паду́ть з бара́ньцьа. Ей, ка́жи, Бо́жи мőй! Йи ш чо́го ми жи́ти типе́рь! Ну, йде вőн, а́йбо го нőч зайшла́ упйа́т, де нучува́ў у то́го жи́да корчьмарьйа́. Ну, прийшо́ў вőн там на ньіч до жи́да. Жид го спо́знаў. Но, па́ни сусі́до, шчо ви хо́дите?

Ци прийми́те ньа, па́ни оринда́шу, на ньіч?

Но, сусі́тко, чому́ бих ни прийаў? Нучува́тисти ў ньа до типе́рь, та до́бри було́.

Но, Іва́н ўже ни про́сить йі́сти, пи́ти на вичерьйу; жи́тка знайи сама́, ож Іва́нови тре́ба дорогу́ вичерьйу. І ка́жи житцьі жиц: Дорогу́ вичерьйу лади́, бо Іва́н шось майи упйат тако́йи!

Жи́тка зарізала ку́рицьу Іва́нови. Ай вíй, ка́жи, Бо́жи мőй! Іва́н штінк, ґой. Ну, де будите спа́ти, Іва́ни?

Та, ка́жи, па́ни оринда́шу, та фарадло́ваний йим чолові́к, та ў по́стили ми постильі́ть.

Но, сусі́тко, йа ўнучуйу йак хо́чити; ў мо́ни й пани́ спльать.

Ў ночи́ жит спрьйатаў бара́ньцьа то́го до комо́ри, замо́к. Йак Іва́н льіг спа́ти, жит пőшо́ў до комо́ри, ка́жи: Трьйаси сьа бара́ньцьу! Жид увідьіў, гро́ші паду́ть з бара́ньцьа. Жит сьа зра́дуваў ду́жи. Ў ночи́ пőшо́ў д вőучарім, за гро́ші купи́ў дру́гого тако́го бара́ньцьа акура́тньі. Іва́н ўстаў ра́ньіцко: Ей, ка́жи, па́ни оринда́шу! Йшо́ў бих йа гет.

Та ци фришчиковалибисьти цашчо Іва́ни?

Та, ка́жи, да́йти ми йиде́н ре́мплик па́линки до́бройі.

А шчи, сусі́цо, ци хо́чити йі́сти да́шчо до́бройи?

Ничь ни го́дин йим, бо пирпийу йим собі́ с но́чи.

Ай жид ў ночи́ бара́ньцьа убміньаў Іва́нови, йак увідьіў, шчо бара́нець такі́ гро́ші дорогі́ трьйасе́. Ну, ка́жи, да́йти ми бара́ньцьа, йду домо́.

Ну, на́ти Іва́ни, та идьіть собі́ з Бо́гом домо́. Та ци бу́ло вам ла́нно?

Ой бу́ло до́бри.

Прийшо́ў Іва́н домо́ з бара́ньцьом: Но, жо́но, до́бри буде́. Но жона́ на нього́ хо́пила лискаль, шчо ним по́піл загрі́бать сьа: Но, дурни́й ти чолові́чи, йа тубі́ о́чи ўпичьу. Ни га́даш ти за сво́йіми дьітьми́ а́ни за мноў.

Но, цит жо́но, до́бри дасть Бӧ; уже йи добри.

Ий, та шчо ми буде́ до́бри? Аддика йи йиден бара́нець, зьзьім, та ни бу́ди ничь бӧльше.

Но, ўсе ти миньі ни ві́руйиш жо́но, лем типе́рь бу́ди. Трьйаси́ сьа бара́ньцьу! До́ста типе́рь, жо́но, гро́ша ў нас бу́ди.

Бара́нець ни трьйасе́ сьа, а ў двирі ўтьі́кать. Ну, вӧн сьа россе́рдиў на бара́ньцьа: Там йись сьа трьйас на поли, коли́м йшо́ў домӧ ут чолові́ка ут то́го! Айбо вӧн ни знаў, шчо ни Бӧ, а рахуваў, шчо чоловік. — Но жона́ на ньо́го нациьува́ла. Ти ўсе, ка́жи, дурни́й! Вӧн серди́тий ўхо́пиў ньіш, та зарізаў бараньцьа́, коли́ ни трьйасе́ гро́ший. Но, вари́ жо́но, та раз будеме́ йісти з ньо́го до́ста. Но типе́рь йак пофришчикова́ли — голо́ньньі ду́жи були: — Но типе́рь йа йду до Бо́га; цить жо́но, ни заве́рни ньа ни́тко типе́рь.

Но, чолові́чи! ни йди до Бо́га! тобі сьа ни хо́чи роби́ги, то ти лем хо́диш так.

Йде до Бо́га ўже дру́гим путьо́м. Там йому́ сьа чоловік унйа́ть ізйави́ть, а ўже дру́гим о́бразом, оби́ ни спознаваў його́, бо ўбиў би буў його́. Но, де йдеш, чолові́чи, пи́тать сьа його́?

Йду до Бо́га.

Та шчо йде́ш до Бо́га?

Ни звідай ньа, шчо до Бо́га, бо ўжем серди́тий.

Но, та шчо ти? Повіш миньі.

Та шчо ти будў каза́ти? Та чей ти миньі́ дашто спомо́жиш, али ти повім?

Но, ни йди ти до Бо́га, ни дӧйдиш ни́гда.

Айно шчо будў роби́ти? Даў ми Бӧ на бідў шесте́ро дьіти́, та шчо з ни́ми будў роби́ти?

Та йа тобі дам два біґарі, та йди домӧ с тим.

Та шчо? Кий миньі чорт з біґаріў? Та ци будў йісти біґарі, ци шчо?

Та йди домӧ с си́ми біґарьйами, та бу́ди добрі́ тобі.

Та йак тим біґарьйом мньа?

Йинно́му Бінькош, дру́гому Бо́тош.

Ну йде вӧн домӧ с ти́ми біґарьйами. Прийшо́ў д йинньіў кирни́ци, сту́нни, а́йбо ду́жи фаралло́ваний, на йинньім по́ли. Но, ду́мать собі: На́пйу сьа води́ хоть лем, та спочи́ну ма́ло туй ко́ло сту́нньі. Позирать вун на оти́ біґарі два, та ду́мать собі, шчо с тих біґаріў буди. Ка́жи йинно́му і дру́гому: Бінкош, Бо́тош ру́шай сьа!

Біґарі ру́шили сьа, іми́ли його́ би́ти тако́й само́го. Вӧн ду́жи йойкать, біґарі бйуть го. І так бйуть, шчо ни знайи сам, шчо чини́ти. Но, ду́мать вӧн собі, та повім оби́ ста́ли ньа би́ти, бо ўже ми біда́! Но, йи

ў мени зла жона то во́зьму сьі біґа́рі с собоў; коли́ сьа буде́ вадити зо мноў, та біґа́рьйом роска́жу, най бйуть. Но іде́ вӧн с ти́ми біґарьйами, та ду́жи хворий, побити́й. Прийшо́ў вӧн на нӧч упйа́ть до то́го жи́да, шчо ночува́ў ў нього ўже двічи, на тре́тьу ра́ту. Но, жид го скоро прийа́ў на ньуч і привіда́ў сьа жи́дови: Йак сьа, па́ни ориндашу, майити?

До́бри сла' Бо́у; шчо ви льіпши ка́жити сусі́до?

Ну, уже Іва́нови ни побага́ть таку́ бога́ту вичерьйу, бо ўже ньізашчо. Айбо жит собі ду́мать, ож Іва́н такой такий бога́тий ги й буў. Ну, даў му вичерьйу файну ду́жи і пити му даў, бо жит сьа надьійаў, шчо ў нього упйа́ть шчось тако́йи йи. Но, ка́жи, Іва́н жи́дови, сусідо! Спрьйа́чти ми сесьі́ два біґа́рі.

Шчо то Іва́ни за біґа́рі? Йак йім мньа?

Йинно́му Бінькош, дру́гому Бо́тош.

Іва́н льіх собі спати; ў ночи́ жит пӧшо́ў, обо́йи ж житкоў; ка́жи жид: Біньнош, Бо́тош ру́шай сьа!

Ей Бо́жи! Коли́ імі́ли біґа́рі бити жи́да й жи́тку, обойіх! Ревуть жиди́ ду́жи: а́йбо Іва́н чьу́йи, а́йбо ни ўстайи́, бо чи́нить сьа, ош спить. Жиди́ ду́жи ривуть, бо біда́ йім. Жидо́ўські дьіти прибігли д Іва́нови: Іва́ни! ўставайти, бо ва́ші біґа́рі маму, та́та побили ду́жи. Ну, Іва́н ни ўстайи́ скоро, чи́нить сьа, ож ду́жи спить.

Ваш і млинець, ваш і баранець, дайи́ тато́; беріть собі, тай йдьіть геть.

Іва́н собі поду́маў: Ай коли́ туй мій млинець і бара́нець, дам по́ки, най вас бйуть.

Надбігли упйа́ть жиди́: Беріть собі, Іва́ни, млинець і бара́ньцьа. Іва́н пӧшо́ў, ўзьаў млинець і бара́ньцьа: Ну, сла́ва Бо́у! Типерь віджьу, ош то буў Бӧ, коли мине́ завиртаў, а йа ўсе гада́ў, шчо чоловік про́стий. Ну, типе́рь йи миньі ш чого́ жити, бо йи млинець і бара́нець, буде́ гро́ша до́ста і шчо загада́у йинни́м сло́вом. І біґа́рі ўзьаў собі на поміч. Но, типе́рь йду домо́. Прийшо́ў домо́: Но жо́но! типе́рь до́бри буде́.

Ой гирке́ твӧй до́бри.

Но, типе́рь стили скатирть на земльу. Но, млиньцьу, мели. Імі́ли з млиньцьа па́дати му́ка, хльіб готовий пиче́ний, ни тре́ба му й печи; Бӧ му так даў. Жона і дьіти імі́ли сьа ра́довати ду́жи. — Но, типе́рь, бара́ньцьу, трьйаси сьа! Гро́ші імі́ли па́дати. Дьіти збира́уть собі, ра́дууть сьа, пйуть, йідьа́ть собі, жиуть собі. Но і тве́рдо Іва́н пуд нивеликими рока́ми убога́тьіў і так убога́тьіў, шчо близь у дру́гӧм вала́льі, ва́рошу — йакби ў Сва́льаві — царь буў і зазва́ў присьвітлого царьйа до се́би на гостину. Загна́ў за ни́ми іноша свого, посе́л, оби прийшо́ў

присьвітлий царь на гостину. Присьвітлий царь почьудоваў сьа, шчо то за йиден Русин простий кличи мине на гостину до себи! Ну й за то прийшоў до него царь у гостину іс царицьоў йиннаково; та сколька катун ўзьаў с собоў, бо присьвітлий царь сам нигде ни ходить. Прийшоў на гостину і твердо ўпало цареви диўно, шчо так Іван убогатыіў. Ну і вони сьа зачали гостити. І йак сьа погостили, зьвідать царь Івана: Йак тобі Бо даў сисе імінійи такойи?

Но, йа присьвітлий царьйу, накажу йім, йак міньі Бо даў. Йа буў дужи убогий, тыісний; ходиў йим до Бога, та Бо міньі даў йиден млинець і йинного бараньчука.

Та шчо то у теби Івани за бараньчук такий йи, шчо тобі гроші дайи? Най йа виджьу. Ану ти роскажи тому бараньчукови, най сьа трасе, ци праўду ти кажиш, Івани.

Ну й бараньчук імиў сьа трьйасти грошми. Царь сьа твердо подивуваў. Думать собі, йак уд Івана того бараньчука ўзьати. Ну, й кажи присьвітлий царь: Івани! позич того бараньчука на два місьацьі.

Іван кажи: Йа бизоўно бизуу присьвітлому цареви позичити. Іван позичиў цареви. Но, й присьвітлий царь так сьа ўгостиў і ўзьаў бараньцьа, прийшоў домо ў свой дом. Чекать Іван йиден місьаць і другий повиш турміну, оби царь уддаў бараньцьа. Айбо царь ни хочи ўже уддати бараньцьа. Іван сьа твердо погньіваў на присьвітлого царьйа. Но, чекать Іван, а царь йому пиши, ож ни дасть баранцьа. Іван пише цареви, шчо йде с царьйом на битку, на войну, кидь ни дайи бараньцьа. І царь сьа засьмійаў ис того, шчо з ним годин йиден простий цивіль на битку йти, ожби й йакий, кидь вон царьйом ни йи; с царьйом ни годин нитко на битку — і царь так казаў: Йак вон годин сьа ізо мноў бити? Ни майи ни катун, ани федьбиру ньійакого. Ну вон за ото писаў до присьвітлого царьйа, на котрий день собі турмін ўдали, шчо йде на битку с присьвітлим царьйом. Но і царь казаў, жи йде, кидь го кортить; шчо вон годин зо мноў? І прийшли на йинно поли на битку. Царь дақолько катун ўзьаў собі, маленько, бо знайи, ож ў Йівана ни йи ньійаких катун. На тоту битку йде присьвітла царицьа позирати шчо того за битка буде, шчо царь сьа буде бити с простим Русином, Йіваном. Но і стали сьа бити. Царь позирать, де Іванові катуни вать шчо, а Іван прийшоў ис тими двома біґарьйами. Но, і трубить ставати на битку. Иван стаў і кажи: Біңькош, Ботош рушай сьа. А царь сьа с того сьмійи. Біңькош, Ботош царьйа збиў. Толи присьвітлий царь даў ґлейх мир із Іваном, помирили сьа. І даў йому барачьцьа, Іванови. Твердо сьа посьудоваў, шчо то біґарі самі били, та ізбили царьських катун. Но, й тоди, йак сьа помирили, гостину заклали привиғику: йісти, пити, шчо

лем на́-світьі душа́ ба́гла і вельікі музика́нти при́красно гули́ там на молотчьа́к.

І йа там ішо́ў із доро́ги, а ду́жим буў голо́дин, та повирну́ў там уви́дьіти лем, йака́ гости́на там. Айбо там йа ўві́дыіў пиуть, сьпіва́уть і гуду́ть красно́. Айбо миньі́ ни до гуди́, бо йа голо́дин, йа бих йіў. Но там іноп увідыіў мине́ і даў миньі́ фльа́шку горі́ўки — па́линки по на́шому — і даў миньі́ йі́сти, пи́ти до́ста, шчом хотьі́ў, бо царьська́ гости́на бу́ла. Йшо́ў йиде́н наш чоловік, почьуў, шчо там гуду́ть і повирну́ў там і ўві́дыіў мине́, ка́жи: Хло́пи Міга́льу! ану́ ка́жи, — йа йіў мньа́со — дай миньі́ йинну́ циглька́ику мньа́са; ти буйа́йиш собі на́світьі, а йа голо́дин. Айбо йа пйа́ний буў ду́жи, тай йак йим дава́ў, та мита́ў йим ў ньо́го і ве́р йим ў но́гу му ў ко́сточку, та уда́риў йим го мньа́сом, та опста́ў сьа хро́мий і по́шо́ў. Йа ви́дьіў, ож до до́му ни го́дин йим по́ти́, та по́шо́ў йим іт присьві́тлому ца́рьйови і ка́жу: Присьві́тлий ца́рьйу! най ми даду́ть коньа́! І присьві́тлий царь росказа́ў іношови сво́му і іноп даў миньі́ коньа́. Но то кöнь таки́й буў, шчо стан буў ис соло́ми, но́ги бу́ли с стибе́льа, путко́ви с кри́цьі, сьі́дик з во́ску буў, стри́мина з ли́чьа. І йа тогди́ ду́жи пара́дно сьіў на коньа́ і запа́лиў собі йиде́н шва́блик тай ипен ўчер йим ўногави́цьу, тай хо́чьу кури́ти. Голо́ўка ш шва́блика пи́рсла, кöнь сьа іми́ў і згорі́ў. Йа стаў та́кой, тай прийшо́ў домо́ по́ший, тай ни ма́у коньа́ за ото́ і ннесь.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Чубинський, Труды, II. Ст. 344—350. — Про чоловіка, що Бог йому подаровав столик, козу і бубончики. Ст. 350—352. — Про скриньку, скатерть, барана і рога, що Бог дав убогому чоловіку. Ст. 354. Золотая торба. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 167—178: Tischchen deck dich, Goldesel und Knüppel aus dem Sack. T. III. Ст. 65—66. — Тамже, T. I. Ст. 246—252: Der Ranzen, das Hütlein und das Hörnlein. T. III. Ст. 88—92 — G. Basile, Pentamerone. I. (1). Dell huerco. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 106—114. Ч. 108—109: Конь, скатерть и рожокъ. Двое изъ сумы. Т. IV. Ст. 213—232. — Собраніе старинныхъ русскихъ сказокъ. Москва. 1830: О старикѣ и сынѣ его журавлѣ. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 48—49. — Костомаровъ, Славянская миѳологія. Ст. III. — Молодикъ. 1843 р. Т. II. Ст. 129. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 7, 19, 24 і 27: Soria Moria-Schloss. T. II. Ч. 8, 11 і 20. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. I. Ст. 311. — Вук Караджич, Српске приповиjетке. Ст. 72. Ч. 10. — Schleicher, Litauische Märchen. Ст. 105—108. — Матеріалы для изученія народной словесности. Ст. 18—20. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 171—174. — Malý, Biblioteka zabavneho čtení. T.

XII. Ст. 39—46. — Gliński, Bajarz polski. T. I. Ст. 243—254. T. IV. Ст. 117—133. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. T. II. Ст. 125—139 Ч. 31—32. — Боричевскій Слав. народн. разсказы. Ст. 131: Бездольный. — Боричевскій, Повѣсти и преданія народ. славянскаго племени. Ст 117: Подарокъ чародѣя. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. 43. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 20. Die drei Wundergaben. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ст. 54 — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen Ч. I. Ст. 335—339: Zaubergerte, Goldesel, Knüppelchen schlagt zu. — Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol Ч. 15. — Zingerle, Kinder- und Hausmärchen aus Tirol. T. II. 185 — Baring-Gould, Notes on the Folk Lore of the Northern Counties of England and the Borders. Ч. 7. — Arnason, Islenzkar Þjódsögur og Æfintýri T. II 491. — Vernaleken, Oesterreichische Kinder- und Hausmärchen. Ч. 11. — Lootens, Onde Kindervertelsels in den Brugschen Tongval Ст. 9. — Waldau, Böhmisches Märchenbuch Ст. 41. — Strackerjan, Aberglaube u. Sagen a. d. Herzogthum Oldenburg. T. II. 312. — Caballero, Cuentos y Poesías populares andaluces. Ст. 46. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 122: O chłopie, co chodził szukać wiatru i dostał od niego obrus, kozę i kije samobije. — Kolberg, Lud T. XIV. 26, 29. 107. — Chełchowski, Pow. i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. 168 — Zbiór wiad. do antrop. kraj. T. V. Від. 3. Ст. 234. Ч. 39. — T. XV. Від. 3. Ст. 27. — Манжура, Сказки. 74—76: Стилчыкъ, баранчикъ та кый. — Иваницкій, Мат. по этногр. Вологодской губ. Ст. 188. Ч. 14. — Ровинскій, Русск. нар. карт. T. IV. 181. — Listy filologické. 1889, 380. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovanské povesti. Кн. I. Ст. 17—31. Mlynček Кн. III. Ст. 57—64: Na Boha s kyjom. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 112—115. Ч. I. — Wójcicki, Klechdy, staroż. pod. i powieści ludowe. Ч. III. Ст 147—148. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 166—170: Kijku powstuń.

15. Чудесний столик, коза і палиця.

Сьміўт сьа ґазди на тысным чоловіку, а ни знаут, шчо буде іс тысного чоловіка. — Буў йиден тысний Іван. А було ў нього много дыти. Упали тысні годи. Буў ў нього йиден месель віса. І пішли ж жоноў ў йинну копань прикоповати.

Кажи жона: Чоловіче, не сыйме, ай змелым, та най дыти засербаут чиру, коли такий тысний час.

Кажи Іван: Не говори, ни знаиш, шчо с того Біг дасьть!

Почали сыйати. Посыйаў Іван — а она пішла домі — а вітер такий завійаў, шчо ўшиткий овес забраў; а він почаў лаати. Прийде домі, та йаў жоні казати: Жоно! вітер завійаў овес уд мени.

А жона кажи: Казалам тобі ізмелым і дыти перебудут йиден день.

А Іва́н ка́жи: Цит жо́но, йа іду́ до ві́тра і буду́ його́ правоти́ти. — Ўзьаў сьа Іва́н і пішо́ў. Іде́ за два го́ди, ни мо́жи ві́тра найти́. І вийде на йинну́ полонину́, а там жид ду́жи бога́тий. Ка́жи жид: Іва́не, а де ти іде́ш?

Іду́ ві́тра правоти́ти.

А жид ка́жи: Дурни́й Ру́сине, а де ти ві́тра на́йдеш? Мо́жеш туй се́йі но́чи спа́ти.

І Іва́н переспа́ў. Ра́но ўстаў і по́чаў іти́, а жид ка́жи: Іва́не, йак буде́ш витті іти́, поверни́ до ме́ни.

І Іва́н пішо́ў і стрі́тит йинну́ дьі́ўку пелеха́ту. І ка́жи дьі́ўка: Де йдеш чолові́че?

Іду́ ві́тра правоти́ти.

А за шчо? ка́жи дьі́ўка.

Ўзьаў уд ньа и́цьу віса́.

А дьі́ўка ка́жи: Ни на́йдеш ві́тра, бо ві́тер дале́ко; ві́тер мій брат. Іди́ ви́цьцьі у генъ тоту́ гору́, а ў тіў горі́ йи йиде́н ка́мінь. Та йди сьа мо́льачи, та за́ти моли́ сьа, за́ки сьа ка́мінь ни ўтво́рит.

Іде́ мо́льачи сьа і прийде іт то́му ка́меньу і стаў сьа моли́ти. А ка́мінь ни ўтва́рьйат сьа. Га́дат собі Іва́н: Ни буде́ іс то́го нич, шчо миньі́ дьі́ўка кава́ла. А да́ле собі погада́ў: Буду́ сьа моли́ти! Тай мо́лит сьа. Тай раз ка́мінь сьа утво́рит, а ві́тер сиди́т цу́равий у тім ка́мени та пошиват сьа. І ка́жи ві́тер: Шчось прийшо́ў Іва́не?

А Іва́н ка́жи: Тать ци ти ни зна́иш, шчось уд ньа узьа́ў?

А ві́тер ка́жи: Йа ни зна́у.

Ўзьа́ўись унь ньа ове́с, та дай ми.

А ві́терь ка́жи: На сесь сто́лик, та буде́ш мене́ спомина́ти. Колі́ хо́чеш ісьти, кажи́: Сто́лику! тиnе́рь миньі́ дай ісьти дорогу́ стра́ву.

А Іва́н ни хо́чи; ка́жи: Ни хо́чу нич, дода́й ми мій ове́с.

А ві́тер ка́жи: Бери́ собі, Іва́не, сто́лик і ма́иш іш чо́го жи́ти! — Іва́н сто́лик узьа́ў і пішо́ў собі гет. Прийде ід жи́дови і пове́рне до жи́да. А жид ка́жи: Іва́не! ци до́брись ходи́ў?

До́бри. Даў ми ві́тер сто́лик і каза́ў, ож буде́ миньі на мій живо́т, бо сесь сто́лик, колі́ йому́ буду́ каза́ти: Сто́лику, обі́ бу́ло миньі́ ту́йки, шчо хо́чу ісьти і буде́.

А жид ка́жи: Ану́ кажи́ Іва́не.

І Іва́н йак повіў, так сьа ста́ло.

І жид ка́жи: Іва́не, ти туй! — Даў йому́ пуга́рь па́ленки ду́же до́бройі, Іва́сь успу́ў. А жит собі узьаў тот Іва́ніў сто́лик, а йому́ ў но́чи́ іспра́виў дру́гий. Уста́не Іва́н, ўзьаў сто́лик, несе́. Прине́се домі. При

нéсе до хиш, позúрат, а дьíти лежáт пó-земли із гóлоду. Кáжи жонá: Казáлам ти, ни ходí никýда, а ти сьа узьáў за вíтром та хóдиш.

Кáжи Івáн: Цит, жóно, анýш шчо миньí вíтер даў. Кáжи Івáн: Стóлику, íсьти миньí тýйки най будé! Позúрат Івáн, а онó íсьти ни йи. Стáне, посýче, вéрже на огéнь, озьмé на сьа міх, идé нáзат правотúти вíтра. А жонá дýже ревé. Кáжи жонá: Чоловíчд, ни ходú никýда, а йдьíм заробúти на гир мукú, бо дьíти умрýт із гóлоду.

А Івáн дýже вíтрови лáи. І пішóў. Идé, прийде нáзад до тóго жúда. Кáжи жид: Дай Бóже: Івáне, здорóульа. Йак сьа мáиш?

Кáжи Івáн: Дóбри. Вúдиш, ож мáу сьа лáнно, колú нич у міхý ни несý.

Кáжи жит: Спи туй. Даў йомý пáленки і зьвíдат: Де йдеш?

Ідý вíтра правотúти.

Кáжи жит: Поверни до мéни, йак будéш вúтті ітú.

Прийде Івáн до вíтра і кáжи: Дай ми мій íстинний овéс!

А вíтер узьмé біґáрь, кой пóчане Івáна бúти! І кáжи му: Йа ни вíйаў лишé на твій овéс, ай йа віу на ўшúткий сьвіт! Та на атцесьý козý, шчо будé грóшми срáти. Та на атцéсь прут і бий у хребéт і наладú шáпку і будé ўсе шáпка пóўна.

І Івáн ідé домí. Прийде до жúда, кáжи жид: Івáне, йáкись ходиў?

Дóбри.

Шчо ти даў вíтер?

Даў ми цесьý козý, та будé цесьá козá грíшми срáти.

А жид ни вíруи. Кáжи жид: А де ти, дурний Івáне, тотó чуў, обú козá грíшми ср...

Но Івáн узьмé прут, кáжи: Жúде, дерш шáпку! Ўдáрит козý у хребéт. Йáкой ўдариў і кáжи: Ковó, ср... грíшми. І пóўна шáпка. І жит тогдú кáжи: Спи туй Івáне.

Івáн кáжи: Най будé. А жид узьмé собí тотý козу, а Івáнови даў другу. Устáне Івáн рáно і узьмé козý на плéчі і несé. Принéсе домí, а дьíти із гóлоду попýхли, а жонá ревé і кáжи: Чоловíче! ни ходú зáдарь пó-сьвіту.

Кáжи жоньí: Ідú жóно, та дерш плат, а йа булý козý бúти і будé ў нас дóста грóший.

Ўзьаў козý, бúи, а онó грóший ни йи, бо жид козý омміньáў. І тогдú козý заріже і кáжи жоньí: Іду шче, хлóпе, до вíтра.

А льýде, ґáзди сьміýт сьа. Кáжут: Ни мáи робóту бітáнґа, та хóдит зáдарь!

Пішóў нáзад до вíтра. І прийде до тóго жúда; кáжи жид: Івáне, ци дóбри ти хóдиш?

Тать ти ни вйдиш, жйде, йакий йа хожу одытий.

Та де йдеш?

Іду до вітра.

Кажи жид: Дурний Іване ни ходи.

Ішчи раз іду; та ни буду нич уд ньóго брати, най ми дасьть мій овéс.

А жид кáжи: Йак будеш вйтти ітй, поверни до мени, колй ми сьа упóзнали.

Іван устаў рано і пішоў. Прийде до вітра. Ішчи Іван ни дійшоў, а вітер вихопиў сьа із біґарьйом і почаў Івана бити. Кажи: На шчо ти Іване повéрташ до жида? Шчось прийшоў?

Кáжи Іван: Дай ми мій овéс.

Кáжи вітер: Ни дам, ай на атцесь біґарь, та йак му роскажеш, так буде цесь біґарь чинити.

І Іван уд вітра пішоў, а біґарь перед Івана. Прийшоў Іван до жида, а біґарь уже сьа завісиў на клинок, та махат собоў на сьтьіньі; дуже би біґарь жида биў, кобй Іван дашчо му казаў. Кáжи Іван: Жйде, дай ми столик.

А жид кáжи: Но, йакий столик?

Тать тот, шчось унь ньа узьаў.

Жид ни дай.

Кáжи Іван: Біґарьйу, бий жида. — А біґарь почаў дуже жйда бити. Жид реве: Ай вай Іване, бери собі столик.

І Іван кáжи: Буде біґарьйу! — І узьме собі столик. Кáжи Іван: Ішче ми дай тоту козу, шчось унь ньа узьаў, шчо тобі грішми ср... А жид ни дай. Кáжи Іван: Біґарьйу, бий чйтаво, обй му борода утпала.

Біґарь бйи, а жид реве. І кáжи жид: Бери собі Іване козу.

І Іван козу узьме, а біґарь бйи. Кáжи жит: Шчо ти треба?

Кáжи Іван: Дай ми гроші, шчо ти коза до типерь ....

І стаў біґарь бити. Вйдаў сьа Іван, іде. Прийде домі, дуже дьіти попухли із голоду, тай жона опухла. Прийде Іван іт столикови, потрьйасе столом, кáжи: Столику! обй ми ту було ісьти! І так сьа стало. І дьіти іли. І тогдй кáжи Іван: Мольіт сьа Богу!

І дьіти стали накольінки і мольат сьа дуже.

Кáжи Іван: Слава тобі Боже, шчось нас наситиў! — Гроши доста у Івана, ісьти йи, робити ни треба нич. — Айбо ґазди тотй, шчо казали, ож Іван бітанґа і йалй кавати: Іван десь ходиў і розбиў десь гроші, та сут у ньóго. Кáжи бирíў: Йа чуў, шчо у Івана йи така коза, шчо грішми ..... Пишут на міньістерьйу, обй вийшли панй позирати.

Вийшли пани, кажут: Іване, ми чули, шчо у теби така коза, шчо грішми ср...

Іван кажи: Ідьіт на город межи кози, та здріть, кить тото праўда, та биріть собі.

Позираут, ни йи. А тота, шчо му даў вітер, лежит собі на печи. Прийдут на право. Іде Іван до хиш, а гайдуки пойажут Івана, а Іван кажи: Дайти ми поки, бо йа ниц ни доўжен! — Тай біґарь із ним. — Кажи біґареви: Біґарьйу, бий! А біґарь бйи. Доти сьа Іван правотиў, шчо дочуў сьа і царь. Кажи царь: Іване! чўуим шчо у теби такий біґарь йи, шчо самий бйи. Та пой ти на войну.

А Іван кажи: Іду, лише ми утпишіть, де буде.

І Іван забраў сьа і пішоў, та сьіў собі у йинного дуба, тай біґарь коло нього. Прийде царь із воськом на поле, а Івана ни йи. А Іван роскажи: Біґарьйу, бий, шчо лиш видиш.

Ни видить царь нич, лише біґарь. Кажи царь: Боже, согрішиўим, ни вижу і ни знаў, шчо дьіу. Даруй ньа животом.

Тай раз вийде Іван із дупльа: Ци ти тото, Іване, мине бйиш?

Йа.

Ни убий хоть мине; на тебе передаў царіство! І царь передаў на Івана.

Зап. в цьвітни, 1896, вгд Михайла Нодя, в Кушници, Марамороськоï столиці.

Паралелï: Vybrané báje a povësti národní, vyd. K. J. Erben, Ст. 53—57: Čtvero vëtrů. — Roman Zawiliński, Z powieści i pieśni górali beskidowych. Ст. 67—74: O parobku, co ostał dziedzicem.

16. Про барана, портюк і палицю, що Бог дарував чоловікови.

Йиден ґазда жону биў, бо ничесна була. Йак вун роскузуваў, так уна ни робила. Уна його лала: Бог би тобі за мени заплатиў, йакпись ньа обійў! Дужи ун йий много раз биў, а уна му лала, жиби му Бог заплатиў. Вун буў сердечний чоловік: Іду йа до Бога за плацоў!

Іде на другий валал — а вун там маў кума. Де ви йдете, куми?

До Бога за плацоў.

Буťте такі добрі, куми, йак будете йти назад, обисьте зайшли до мени, табисьте ми повіли, ци заплатиў вам Бух.

Пройшоў на третьій валач, зустрітиў чоловіка. Звідуйи са чоловік тот: Де ви йдете?

Ун повіў: Іду до Бога за пла́цоў.

Та шчось Бо́гови дє́брой учинйў, шчо́би ти Бог заплатиў?

Усе́ жону́ бйў, та ду́маў, жи жона́ пудло ро́бить; а уна́ мины́ по-ві́дать, жи́би ми Бог заплатиў.

Тот чолові́к, шчо го зустрі́гиў на пути́, признаў са: тадь йа Бох; та дам ти йидно́го барана́, шчо буде́ дука́тами с.... А кормити го ні́ґда ни тре́ба. Даў йому́ Бог барана́ і росказаў, жибй бара́н с... про чоловіка дука́тами: Кидь жона́ завони́ть, та шчи бий, та шчи, та шчи дуста́ниш од Бо́га пла́цу.

Ра́дуйи са чолові́к: до́брий Бог; даў таку́ пла́цу, шчо ні́хто таку́ на світы́ ни дасть! Ішо́ў дому́ з барано́м, ньус дуґа́ти, шчо му бара́н нас... Зайшо́ў до ку́ма, йаку́ му Бог пла́цу даў.

Ци добрі́сьте ходи́ли, ку́ми?

Барс, ку́ми, добрі.

Дуста́лисьте пла́цу?

Дуста́ў.

Зайдйте, ку́ми, до хи́жі, ма́ло са пого́стиме! Приньу́с кум дві га́уби па́линки, зладиў йі́сти, добрі ку́ма пого́стити; барана́ т столо́ви приу́йа-за́ли. Кум са нипиў, тот шчо його бара́н, повідать на барана́: С.... ба-ра́ни дука́тами. Бара́н хвосто́м потрьйа́с, дука́ти напа́дали: Завбира́й собі, ку́ми, за до́бру гости́ну! Сам льух спа́ти. Кум спить, тот шчо гости́ну ладйў, ра́дить са от своі́і жони́ і свойого си́на: Ци йи то ў нас такий бара́н, ло́сний чо́рний, йак і тот?

Повіў його син: Ой муй ньа́ньу, тако́го ло́сного майиме.

Іди́, си́не, та ўве́дь до хиш! Сво́його іт столо́ви приу́йаза́ли, а ку́-мового до сусі́ка схова́ли. Кум са пройіа́ньчиў, узаў барана́ за мотузо́к і виде́. Приу́йуў дому́: Ци ви́диш, жо́но, даў ми Бог барана́, шчо дука́-тами с.... Бара́н стаў, почаў бобі́рками с.... А шчо му са, жо́по, ста́ло?

Повіла жона́: І тот Бох такий, шчо ти з мени ты́ло йіш, та шче ти за тото́ пла́цу даў.

Тот са погны́ваў, іми́ў барана́ і зарізаў: Жо́но, вар, будеме́ йі́сти! — Йак барана́ взіли, жона́ ґа́зду погны́вала. Повіў ґа́зда: Найі́уйим са даре́много мйа́са, шчи тьа гу́рши буду́ бити. Ун жону́ биў, жона́ ла́ла, же́би му Бог заплатиў. Іде́ ґа́зда до Бо́га за пла́цоў. Прийшо́ў на дру́-гой село́ до свойого ку́ма. Привітаў кум ку́ма: Де ви йдете, ку́мику?

До Бо́га за пла́цоў.

Йак будете́ йти наза́т, про́шу вас, би́сьте зайшли повісти, ци ду-ста́ните уд Бо́га пла́цу.

Пушо́ў вун на тре́тый вала́т. Зустрітиў го чоловік: Де ви йдете́?

До Бо́га за пла́цоў.

За шчо?

Шчо жону́ биу̌, та ми лайи, же́би ми Бог заплатпу́.

Дау̌ му Бох такий порто́к: кидь ним стул закрийи, жйби мау̌ на столы́ гото́вой йідло: Йісти і пи́ти; бо коли́ жону́ погныі́вать, ни хо́чи жона́ йісти ладити. — Узьа́у̌ порто́к од Бо́га і нисе́ дому́. Зайшо́у̌ до свойого ку́ма, красны́ го кум привіта́у̌: Шчо там ку́ми? Ци дуста́лисьте од Бо́га пла́цу?

Поло́жили тот порто́к, котрий буу̌ од Бо́га, на стул, повіда́уть кумо́ви: киби́ лем са, ку́ми, спра́вило на столы́ мно́го йісти і па́ленки, же́би бу́ло шчо пи́ти. — Дау̌ Бох то у̌шиткой. Йідьа́ть і пйуть. Тот кум шчо хижа його́, ду́жи сьо́го си́луйи пити: Ни сану́йте, ку́ми, напийте са! Кум са у̌пиу̌, льух спа́ти. Йак учу́ли кума́ с ку́мом, жи кум спить, почали́ са ра́дити: Ци́бисьме с ку́мом на тот порто́к ни поміньа́ли? Пушла́ кума́ до комо́ри, прине́сла свуй, ізложи́ли у̌ йидно: то йиднакі, такі йак йиде́н! Тот, шчо вид Бо́га, та схова́ли, свуй на стул покла́ли. Кум са ви́спау̌, узьа́у̌ порто́к пут плече́, пушо́у̌ дому́. Прийде́ дому́: Оби́сь жо́но знала, жи ми Бог заплати́у̌. Дау̌ ми такий порто́к, шчо у̌же ни тре́ба нам йісти ладити, лем порто́к на стул простерти, та са само́й сотвори́ть йісти і пи́ти. Пру́сте́рли порто́к на стул: Но сотво́рь са йісти! Порто́к стойіть, а́йбо са нич ни сотвори́ть, а́ні йісти, а́ні пи́ти. Погныі́вау̌ са ґазда, узьа́у̌ порто́к, поде́р па фа́латьа: Ньай с тьа буду́ть уну́чі, а йа йду назад до Бо́га за пла́цоу̌. Зайшо́у̌ на дру́гой сило́ до ку́ма: Де ви йдете́, муй льуби́й ку́ми?

Йа йду до Бо́га за пла́цоу̌. Дау̌ ми барана́, шчо дука́тами с..., дау̌ ми порто́к, шчо каза́у̌, жи ни тре́ба лем па стул поло́жити, та бу́ди гото́вой йісти і пити...

Йак бу́дете йти на́зад, ку́ми, про́шу вас, зайди́те до ме́ни, би́сьте ми пові́ли, ци дасть вам Бог дашчо́.

Пушо́у̌ уд ку́ма до Бо́га, пайшо́у̌ чоловіка: Де ви йдете́?

Йа йду до Бо́га за пла́цоу̌.

Та ни дау̌ вам Бог пла́цу? бара́на тако́го, шчо дука́тами с.., порто́к такий, шчо са на ньум само́й сотвори́ть йісти й пи́ти.

А ун утповіу̌: бар-а́н такий, шчо би́рками с.., та йа зарі́зау̌, та ззіу̌.

А порто́к десь задыі́у̌?

Прикри́у̌йим ним стул, ни сотвори́ло са на ньум нич; йа пудра́у̌ на ону́чі.

На тобі йидву́ палицу, а́ли бис йуй ни́ґда ни гвари́у̌, жи уна́ фа́йна, бо буде́ би́ти сама́.

Одобрӑу па́лицу, іде́ за путьо́у: Ни позві́дувӑуйим са Бо́га, йак йуй роска́зовати. Вернўу са ід Бо́гови, ци́би йуй росказа́ў, жеби́ да́кого би́ла.

Йуй роска́зовати ни тре́ба, лем йуй тре́ба росказа́ти, жеби́ стойа́ла. Ўзьаў па́лицу і не́си дому́. Зайшо́ў з ньоў до ку́ма: Ци дӑу вам, ку́мику, Бог дашчо?

Уже́ ми, ку́ми, ни дӑу нич, лем йидну́ па́лицу.

Увойди́ ти, ку́ми, до хиш.

Принью́с кум па́линки, бо ўже мӑу дука́ти. Си́луйи ку́ма пи́ти: Напі́йти са ку́ми! Кум на́роком са ўпиў, бо ўже так хотьі́ў. Кидь помі́ньа́ли барана́ і порто́к, ньай поміньау́ть і па́лицу! Льух кум спа́ти. Уни́ са ра́дьать, син із утцьо́м: Ци ни йи ў нас така́ ципі́льна па́лица?

Син повіда́ть: Йи. І ўньус. Зложи́ли дві ў йидно, йидна́кі, такі́, йак йидна́. Ско́ро кума́ хо́пила па́лицу хова́ти, а тоту́ ли́шила у хи́жи ку́мови. Ви́йшла до комо́ри, обзи́рать йий ко́ло сві́чки, ука́зуйи ґаздови. Пові́ў ґа́зда: Али то фа́йна! Тота́ почала́ би́ти. Уна́ на ньо́го скрича́ла, жона́ його́: Гва́риў йись, жи фа́йна, а уна́ би́йи! Та́бо па́лица ўже й йийі́ би́йи, обо́й! Обе́ртать са па́лица мі́жи ни́ма. Уни́ па́лицу іма́уть у ру́ки, па́лица по рука́х: добрі́ йім ру́ки ни поперери́вать. Почали́ го́йкати на ку́ма: Ви, ку́ми, спите́, а на́ша смирть, бо нас па́лица пу́бийи!

Чо́сьти, ку́ми, уд ньа кра́ли мо́йу па́лицу і муй порто́к?

Ку́мику, возьми́те собі́ порто́к, там йи ў ла́дицці!

Пушо́ў кум і ўзьӑу порто́к свуй: Одда́й, ку́ми, і барана, бо йа ни зба́у, хоть вас ту обо́й па́лица за́бийи!

Там йи, ку́мику, у сусі́ку: возьми́ти собі́ барана́, подару́йти житьа́, бо нам поперери́вала ру́ки!

Па́лица стуй! Забра́ў собі́ кум, шчо му Бог дӑу: барана́, шчо дука́тами с..., порто́к, шчо са на ньум само́й йі́сти сотвори́ть, па́лица така́, шчо сама́ би́йи. Прийшо́ў дому́, пові́ў жоні́: Жо́но, ра́дусть! Аш типе́рь йим ви́ньіс вид Бо́га пла́цу! Принью́сим барана́ і порто́к. Кить са погньіва́ш, ни тре́ба ми йі́сти лади́ти; пру́стрьйу порто́к на стул, шчо зальу́бльу, то буду́ йі́стп і пи́ти!

Жона́ са на то погньі́вала, бо ви́ньіс таку́ па́лицу, шчо буде́ ма́ти чим би́ти. Пушо́ў ґа́зда ме́жи льуди́й дашчо́ поговори́ти. Жона́ ўзьала́ па́лицу полама́ти і на 'гни́ спа́лити. Хо́чи йий лама́ти, льубить йуй са, жи шу́мна. Повіда́ть: Али то фа́йна! Почала́ па́лица би́ти. Тота́ пла́чи, ска́чи попере́т па́лицу: О Бо́жи! смерть мо́йа. Ни йи ґа́зди до́ма, то она́ мине́ ни́ґда живу́ ни ли́шить!

Доповіли ґаздови: Жона́ ти пла́чи і го́йкать, же́бись йшоў дому́, бо йуй коне́ць! Прийшо́ў ґа́зда дому́: Стуй па́лица! Обі́йми́ла са жона́

ґаздови коло шийі: Сьата буйка твойа! Йак ньа почала боська палица бити — йакбись буў ни прийшоў, та буўбись ньа живў ни найшоў!

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинськоі столиці.

Паралелі: Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. кр Н. 6. Ст. 129—130. — Wisła T. VIII. Ст. 531--535: Cudowny woreczek, trąbka i pasek. — Erben, Vybrané báje a povesti národní. Ст. 249—253. Obuchu hýbej se! — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст 585—590: Якъ вихырь и вѣтирь дарували мужуку жаренцы; якъ етыи дары выпрысіў у мужика попъ и якъ малайцы изъ торбы праўчили жадныга пупа. Ст. 597—601: Сказка а бѣднымъ а багатымъ брати, ваўшебный курицы, скатирти, трубачки. Ст. 601—606: Черемшинка. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборник. Т. I. Вып. III. Ст 271—283. Ч. 50: Журавовъ Кошалёкъ. Ч. 51: Жоровова Капстерка. Ч. 52: Зъ рога всяго много. Ч. 53: Два съ трубы. Ч. 54: Брусочакъ, рамянекъ и ковилка. Вып. IV. Ст. 204—206: Счастье. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 79—80. Ч. 50.

17. Про пушкаря, що розумів бесіду усякої животини.

Буў йиден пушкарь сеґінь леґінь. І пошоў вон іс пушкоў на чеканьа. Прийде н ньому чоловік йиден, старець: Но, чоловічи, туй стой, тай захмарить сьа; йак хмару увидиш і гаткуй твердо на опту скалу; і у тоў скалі йи шаркань. — І твердо гримить і лускауть громи. — Но, у теби йи, чоловічи, сьачена кулька, шчо деупать рас сьачена?

Ой йи.

Но, позирай, йак та шаркань іс тойі скали уйде, та тоди стрільай у шаркань і достаниш суму вилику заото, йак убйиш оту шаркань.

І кажи тот чоловік: Йа за ото суму ни хочьу.

Айно шчо ти хочь, чоловічи, за ото?

Йа хочьу ото, обих розуміу, шчо худоба і звірка говорить і шчо дерево говорить; ото хочьу.

Но, ото достаниш.

І гримить дужи і блискать страшно. І вон увидить, шаркань уйди іс тойі скали І стрілить іс пушки на шаркань і забиу шаркань. Но, і бойіть сьа вон скоро йти там позирати, йак стрілиу і за ото вон сьа бойау, ож можи шчи жива шаркань, та зьісьть го. Но й пошоу у йакись чьас. Пошоу і увідьіу, айно шаркань убита. І слухать, говорить бук із буком; хлопи! ци ни упау ти шчи?

Ой, ка́жи нида́лико ми ут то́го бу́ло ўпа́сти.

Дру́гий ка́жи: Йа сьа ўже бўў наньньа́ў па́дати.

І вӧн тото́ розўмі́йи, бо Бӧ му так даў.

І ка́жи бук ід бу́кови: Йн а́ддика гро́ші пу́до мноў, пут корі́ньом. Бӧ зна́йи, кому́ йіх Бӧ су́дить.

І тот чолові́к тото́ ўчьуў, шчо бук бу́кови каза́ў і пӧшо́ў пуд бу́к, ци пра́ўда ото́ йи. Пра́ўда йи, суть гро́ші! І тот сьа чолові́к ду́жи зра́дуваў тим гро́шом. Прийшо́ў домо́ тот чолові́к і ўзьаў собі́ міх із до́му, пӧшо́ў на гро́ші не́сти з мі́хом. І набра́ў ў міх гро́ший, приньі́с домо́ ле́две і но́сить на пӧт тоти́ гро́ші і си́пле і упйа́ть іде́ па гро́ші. І наси́паў по́ўний пӧд гро́ший. Зві́дать го жона́: Де ти найшо́ў оти́ гро́ші ґа́здо?

Ти ни му́сиш зна́ти, шчо тобі́ до то́го?

Айбо вӧн ни хо́чи ўже бу́ти ў тӧм сильі́ про́стӧм, ай пӧшо́ў ў ва́рош пиричьува́ти, до́ми оби́ тко продава́ў. І пиричьўў ў ва́роши. Купи́ў там виликі́ доми́, дорогі́; і царь його́ ўзьаў за ку́ма. — Так близь царь бўў ў дру́гӧм ва́роши. — І сі́ў вӧн собі́ на коньа́, а жона́ його́ на коби́лу і йдуть до ца́рьйа на гости́ну, на шчі́ньа. І па́ньійа йде ўпере́д на коби́льі, а вӧн зза́ду йде на кони́. Чому́ вӧн зза́ду йде на кони́? Бо ў пано́ў таки́й оби́чай, оби́ па́ньійа йшла на пиро́т, тото́ з вели́кої ки́дви.

Ка́жи кӧнь коби́льі: Йой нибо́гонько! ти сьа, ка́жи, ни ганьби́ш? Йдеш до ца́рьйа на хрести́ни, тай ти сьа так обльо́пала.

Гм, ка́жи, де бих сьа ни обльо́пала! бо йа йду, ка́жи, самочитве́рта.

І на тӧм сьа тот пан за́смійаў, бо вӧн тото́ розумі́ў. Жона́ му га́глипіла тото́, шчо ґазда́ сьа за́смійаў. І прийшли́ до ца́рьйа на крести́ни, там сьа го́стили. І йак сьа удгостили, домо́ пӧшли́. Но, жоньі́ му ду́жи чьу́дно ўпа́ло, шчо ґазда́ йі́ў сьа смі́йаў. І йак прийшли́ ут ца́рьйа домо́, зві́дать го жона́: Шчо ти сьа смі́йаў, пові́ш ти миньі́? Шчо ти сьа ни́ґда ни смі́йаў до́ті, а тоди́сь сьа за́сміиаў.

А вӧн сьа па тӧм за́сміиаў, шчо кӧнь каза́ў коби́льі; і вӧн сьа за́сміиаў з радошчьу́, бо ў них дьіти́ ни бу́ло і па́ньійа ни зна́та сама́, шчо вона́ тьашка́. Но жона́ му ду́жи про́сить: Пові́ш ми, шчось сьа смі́йаў.

Ото́ ни бу́ди, ош ти пові́м, ото́ ни буде́ш зна́ти! — Но і вӧн пӧшо́ў іт свӧ́йім вӧчарі́м на нӧч на по́ли. І там бўў пес стари́й ўже ко́ло ове́ць. Айбо то́го пса ўже удби́ли, та ни да́ўть му йі́сти нич. Но там суть молоді́ панки́, та оти́ они́ чисту́уть, ти́ми сьа ра́дуўть і да́ўть йім йі́сти. І тот ґазда́ слу́хать, а́йно во́ўци ра́дьать, йак во́цьі пойма́ти, та

пойісти ў кошарі. І молоді псикй ўчьўли тото́, ож воўци говорьйать і так ка́жуть: По́йти та йішти, тай нам ли́шити дашто́! — Но стари́й пес ка́жи: Ой до́ти ви ўтси воцьў неўнесете́, до́ки йа буду́ ко́цмом трьйасти туй, хотьа́й ньа ўвили во̂чарі на нич.

Тот ґазда́ ото́ чьуў, шчо тотй молоді псикй каза́ли і за ото́ сьа ду́жи прогнывіваў на псикй, ож йіх гуду́уть молоко́м, а онй шчи клйчьуть воўко́ў, а старо́го удби́ли ут коша́ри, ни обй му йісти дава́ли. Ўзьаў ґазда́ того́ псика́ старо́го домо́: Но, колй ти такйй ў мени прийа́зник, пой ти домо́, йа тибе́ до́ма уткрі́шмау шчи.

І до́ма жо́на го звідать: Но, шчо ти сьа смійаў, колй ми йшлй до царьйа? — Ўсе му додывать. І во̂н такйй до́брий чоловік ду́жи буў: Жо́по моа́, йак йа тобі сисе́ повім, та йа ўмру.

Ну, йа ни гада́у, хоть ти ўмира́й, хоть йа най ўмира́у, та му́сиш каза́ти.

Но, йак ти жо́но ма́у каза́ти, палива́й ўпере́д горне́ць па теплину́, оби́сь ньа ўми́ла, йак ўмру! — І во̂н лыіх собі ўмира́ти. Тот старйй псйшче ўво̂йшо́ў до хйжі: Йой, ка́жи, сам іт со́бі, кобй лем ґазда́ ни ўмер наш!

Когу́т ка́жи: Так му тре́ба, най ўми́рать.

Ка́жи пес когуто́ви: Хло́пи! та тко нас буде́ годува́ти, йак ґазда́ ўмре? Ни кажй тако́йи.

Когу́т ка́жи: Най ўми́рать, кидь во̂н ни го́дин росказа́ти йинныіў бусурка́ни; йа, ка́жи, йако́сь двацытьо́м росказу́у, а во̂н йинныіў ни го́дин!

Тот ґазда́ тото́ чьуў, шчо когу́т говорйў іс псом. І когу́т ўхо́пиў киндирйцы, принысі і у́сипаў і ўсьі д ньо́му прийшлй ку́рицы: Но, ге ви́диш, ка́жи псо́ви когу́т — йа йако́сь го́дин двацьатьо́м росказа́ти, а во̂н йинныіў ни го́дин.

І тот тогдй ґазда́ ўстаў па́раз і ўже ни хотыіў ўмира́ти, а поду́маў собі: Но, йа тобі роска́жу!

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, Н. 90. Ст. 121—122. Драгомановъ: Малорус. преданія и разсказы, Н. 20. Ст. 75—76. — Максимовичъ, Сочиненія, II. Дни и мѣсяцы украинскаго селянина, 479. — Васильевъ: Къ повѣрьямъ о цѣлебномъ значеніи змѣй. Кіев. Стар. 1889, Н. 5—6, 634. — Ястребовъ, Сказка о человѣкѣ понимавшемъ разговоръ животныхъ, Кіев. Стар. 1895, VI. — K. J. Erben, Vybr. baj. a pov. nár. Ст. 33. Rozmluva dobytka. Тамже, Ст. 34—36. Zvířeci řeč. — Grimm, Märchen. T. I. Ч. 17. Ст. 89—93. Die weisse Schlange. T. III. Ст. 30. — Deutsche Sagen, T. I. 131. — Аѳанасьевъ,

Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 459—463: Птичій языкъ. — Охотникъ и его жена. Т. IV. Ст. 323—329. — Русская Бесѣда. 1856 р. Т. III. Ст. 83—84. — Nowosielski, Lud Ukraiński. T. I. Ст. 353—356. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 38. — В. Ст. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ст. 10—15. Ч. 3: Немушти jезик. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ст. 218—219: Von einem, der die Vogelsprache erlernte. — Боричевскій, Народн. славянск. разсказы Ст. 9—15. — Erben, Slovanská čitanka. Ст. 222. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 256—257. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slov. povesti. Кн. III. Ст. 83—86: Svenči gazda, zvieracej reči vedomý. — Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 216—218. — Tausend und eine Nacht. T. I. Ст. 27—34: Der Esel, der Ochs und der Bauer. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 97: Die Thiersprache. —

18. Про чоловіка, що розумів бесїду зьвірів.

Йшоў чолові́к з віўцьа́ми, та бу́ла йиина́ па́сьіка (ха́шча стьа́та). Тай запали́ли тоту́, дьі́ти, па́сьіку, тай горі́ла. Тай ў тьі па́сьіцьі буў вели́кий ду́жи гат. Та ви́льіз на одно́го ньа і го́йкат ві́тти гат тот: Ной ньа, чолові́чи, ві́тси ви́нести, та доста́ниш, што хо́чиш.

Айбо йа сьа бо́йу тибе́, бо ти гад, мине́ ззьі́ш.

Небі́сьа, чолові́чи, йа тибе́ ни ззьім, бо погиба́у.

Тогди́ чолові́к обу́тий чи́риз огéнь пирийшо́ў і ўзьаў того́ гада́ на пли́чі і во́ньіс на чисту зе́мньу.

Но, што хо́чиш, чолові́чи, типе́рь за платньу́? Ци хо́чиш мно́го гро́ший, ци хо́чиш зна́ти, што на́-сьвітьі?

Йа ни го́дин зна́ти, шчо хотьі́ти, ай ти мине́ пора́ть сам.

Ну, пойдь дь мо́му ньа́ньови, та кажи́ мо́му ньа́ньови, йак ти бу́ди каза́ти за платньу́, шчо хо́чиш тото́ зна́ти, што мій ньа́ньо зна́йи. Бо тогди́ прийшо́ў і сказа́ў сьо́му вітцьу́, йак ни даў поги́нути чолові́к. І ка́жи:

Ну, та што, чолові́чи, хо́чиш типе́рь за платньу́?

Йа ни хо́чу нич, лише тото́ хо́чу, оби́м зна́ў, што ти зна́йиш.

Айбо ти, чолові́чи, ни го́дин тото́ зде́ржати, што йа зна́йу.

Йа го́дин зде́ржати, йа ду́жи тибе́ послу́хайу, йак ньа нака́жиш.

І тогди́ ка́жи йому́: Ну, ставай пирид ме́ни, та роздоньми́ рот. Тогди́ хі́хни му раз ў рот, і ка́жи: Ну, што типе́рь чу́йиш?

Типе́рь чу́йу, што потьа́та йидно́ з дру́гим говори́т. Хі́хни му дру́гий раз. Но, што типерь чу́йиш?

Типе́рь чу́йу, йак босурка́ньі збира́йут сьа ма́сло відбира́ти і чародьі́льницьі чари́ти.

Хіхни третий раз. Што типе́рь чу́йиш?

Типе́рь чу́йу у́сьу здвижину́, ку́лько йи, розумі́йу; і худобу розумі́йу, што с ким говори́т: віл із воло́м, і коро́ва с короно́у́, і кінь іс коньо́м, што говори́т.

Ну, типе́рь іди́, чоловічи, домі, та здоро́у́ ґазду́й, али ни повідж ви́ґда, до́ки жи́йиш нико́му сесе́, што чу́у́йис, бо наколи́ повіш, іготлу́й (пару́й) собі на пе́рит тру́мну.

И вітта́к пішо́у́ він ід віу́цьам на́зад і сьіу́ і слу́хат, йак по́тьата йидно́ із дру́гим говорьйа́т, фиґльу́ут. И приле́тьат по́над нього два во́рони чо́рньі и ка́жи во́рон йиди́н ід дру́гому: Бо́жи, кобп тот чоловік знау́, на чім сиди́т, та зньау́ би дві пли́ти, та найшо́у́ би там під ти́ми пли́тами кобе́л зо́лота та срі́бра.

Тогдиж піньньа́у́ пли́ти і найшо́у́ тото́, зо́лота та срі́бра. І вітказа́у́ на сво́го ґазду́: Наймі́т, ґаздо, віу́чарьйа́ собі, бо йа у́же ни хо́чу віу́ча́рити, бо йа сьа хо́чу жени́ти; йа у́ те́би до́ста ви́служиу́, сьім го́дьіу́. І так жи пішо́у́ у́ сило́ і ожени́у́ сьа.

І ґаздова́йи три го́ди. У три го́ди так заґаздова́у́, што у само́го йи льі́товишче (сала́ш вели́кий, йак у вас у́ грома́дьі йи, зам. опов.) ове́ць. Айбо забра́у́ він сьа йти ис свойо́у́ жоно́у́, зна́ти за тоти віу́цьі. І сьіу́ він на коньа́, а жінка його́ сьі́ла на шка́пу. Прийшли́ над йидно́ вили́ке боло́то і він пирийшо́у́ іс коньо́м, а она́ йшла́, та за́шпотит сьа шка́па, та у́па́де. І коли́ шка́па у́па́ла, кінь заірза́у́, і так заірза́у́: Хлоп хло́па ньіс, тай пириньі́с; а біда́ біду́ не́сла, тай з бідо́у́ у́ боло́то у́па́ла. А ґазда́ сьа на тім за́сьмійау́. Бо она́ тото́ ви́дьіла, йак сьа за́сьмійау́ (с того́, што шка́па була́ же́ребна, а жо́на тьа́шка) і так сьа розбольі́ла на тьім, шчо сьа за́сьмійау́, шчо хо́чи у́ме́рти. І прийшла́ плачучи́ домі і легла́ собі такой на по́стьіль у́мира́ти.

Ну, типе́рь, ґаздо, кий ми ни ка́жиш, на чі́мйись сьа сьмі́йау́, тай самодру́га (она тьа́шка; одно у́ ньі, дру́га она́) у́мира́у.

И так він ка́жи: Жо́но, ни у́мира́й ма́лейко, йа тобі ска́жу, на чім йа сьа сьмі́йау́. Тре́ба гна́ти за йинни́м сто́лошом, аби́ зробиу́ миньі де́рево.

И дау́ собі зробити ослі́н ко́ло стола́ і у́миу́ сьа на́чисто і у́зьау на сьа бі́лойи пла́тьа до сме́рти. І во́ли поча́ли рева́ти за ним ду́жи пе́ред хи́жеу́: Наш ґа́зда у́мират, та у́же на́ша ко́хань пропа́ла.

Айбо коли́ ви́йшли на са́лаш із не́у́ і били три пси на са́лаши у́ нього, та два молодьі́ бу́ли, а тре́тий стари́й. Та йшо́у́ воу́к ід коша́рі віу́цьу́ бра́ти. Ай бож тогди́ бреха́у́ стари́й пес так: Не йли сьули́, бо шчи йидин зуб у ньа йи і на тьім постра́жджаш! А малы́ брешут сьак: Пой, пой, та бери тьі́лько, оби й нам бу́ло!

А ґазда тото розуміў і кажи віучарім: Тоти иси малы забийти гет! А старого дужи чистуйти.

Айбо оий кажут: Йакби ми забили? Малы пареним молоком годуйиме.

Но, тото ни дивіт, бо тото ніпрьйатилы у вас, кажи ґазда.

Тогди́ж до́ма заревут коны і заіржут: Наш ґазда такі знаў, коли ми голодны, чистуваў нас; типерь несподываноў смиртьоў умират, чириз йинну жону бизумну іде сь сього сьвіта несподываио.

И воскочит когут на вікно і на вікны каже: Ну, сисе нишчастьа хочи сьа стати, шчо чоловік йидны жоны ни годин росказати, а йа маў 12, тай йа кожды доўжен росказати та за ньу одвіт дати. А сесь чоловік, коби такий розум маў, обй свойу жону буком погрозиў, ни чириз ньу сь сього сьвіта марно йшоў.

І він сьа тогди схопиў іс сього ослона і йийі позыдаў біґарьйом читаво: Йак йа, жоно, бизумна буду сь сього сьвіта йти чирис теби, чириз бизумне дыло, кий тобі Бог не придаў тото знати, што миньі?

І она тогдиж, йак йийі биў, зарас сьа роспукла, умерла. Тогди вийде на двір і подивит д востокови, ци ни согрішиў пирид Богом. І прибігла д ньому усьа птицьа: гуси, кури, качки і повідали йиму: Ми за теби сьа Богу будеме молити. И прийшли д ньому воли, корови: Бог іс тобоў, ґаздо, ми за тьа Богу сьа будеме молити.

И у його дворі усьа здвижина сьа веселила, што він ни пішоў за дурний розум ісь сього сьвіта. Амінь.

Зап. в липни, 1895 р. від Андрія Бряника, в Голятині, Мараморуської столиці.

Паралелі: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 311—313 (конець казки). — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 354—355: Якъ мужикъ абмираў, а потомъ жонку свою падучилъ, што ина дужа любапытна. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Вып. IV. Ст. 140—142: Языкъ природы. Ст. 217—219: Языкъ природы.

19. Як Кудлош Янош був псом.

Йилен йаґир пушоў до фриштик на польо с пушкоў і узьаў собі йидного псика. Забиў на польу йидного зайачика і випороў, вер кишки псови, зайачика на таньістру приўйазаў з реміньчикома. Пес кишки зьіў, зайачик ремінець перекусиў і утьук до льіса. Стойіть йаґир, задумаў са: Ніхто такой чудо ни відьіў, йак йа типерь; зайачика-м с пушки забиў, кишки му и пес іззьіў, зайаць на кобілцьі ремінець перекусиў.

Повідать зайаць здалеку: Ішчи́ ни такой чу́до йи у́ Ку́длош Йаноша; пуйдьіте там, та вам повість.

Чуу́ тото́ йаґир чу́до за Ку́длош Йа́ноша, а́ли шче у нього́ ни буу́. Ни пушо́у́ йаґир дому́ с свойоу́ пу́шкоу́, лем пушо́у́ чу́до у́чу́ти до Ку́длош Йа́ноша на тре́тьій вала́л.

Прийде там до тре́гього вала́лу, де Ку́длош Йа́нош бува́у́: Ішчи́ лем два ро́ки, йак вун буу́ пес, а типе́рь йи ґазда! У́каза́ли льу́ди йа́ґрьйови, де Ку́длош бу́вать. Прийшо́у́ йаґир, пові́у́: Дай Бо́жи добри́й день, па́ни ґаздо!

Пові́у́ Ку́длош йаґрьйови: Шчо уру́дуйите?

Ни уруду́у ніч, лем вам пові́м новину́. Пушо́у́йим на п о́ л ь о, жи собі спра́у́льу фри́штик, за́биу́ йидно́го зайачика. І так, пра́у́да, йа заби́у́ йидно́го зайачика. Ви́пороу́йим го, ки́шки із зайачика верг йим псо́ви, на таньістру при́у́йаза́у́ з ремі́нчиком; ремі́нчик зайаць перекуси́у́ і до льіса у́тьук. Там вам приньіс новину́.

Пові́у́ Ку́длош: Ни вилика́ тота́ новина́. Йаби вам бу́льшу шчи пові́у!

Зуста́у́ йаґир слу́хати голоде́н до фри́штика, жи тот повість йому́ за́раз два-три сло́ва, буде́ то́му коне́ць. І вун голоде́н зуста́у́ слу́хати.

Ку́длош Йа́нош ко́лиса ба́грить, мі́рьйать і прити́нать, по йидно́й сло́во йаґрьйови повідать: Муй льуби́й па́ни! Йа добрі ґаздова́у́. Ма́у́йим во́ли і коро́ву, файной по́льо і служни́цу, жону́ шу́мну і слугу́ шу́много. Жона́ с слуго́м льуби́ли са. Йа са за тото́ ни гньіва́у́, бо миньі слуга́ добрі роби́у́. Шчо жона́ зроби́ла? Прине́сла прут у квітну нидьільу у ра́но іс це́ркви, шчо сьаче́ной пру́тьа давали...

Голоде́н слу́хау́, си́тий повіда́у́; ко́лиса ба́гриу́, ба́гро мірьйау́ і йаґрьйови повіда́у́ по йидно́й сло́во:

Мо́йа жона́ мине́ тим пру́том у́да́рила, пові́ла ми: Іди́ у́ світ, кудла́тий псе! Шчо йа, Бо́жи? Розу́м ма́у — а́ні сирака́, а́ні чі́жем, а́ні ка́лапа: Йа пес справедли́вий! Узьала́ копа́ч, ви́гнала пьа вон, сама́ зуста́ла с слуго́м ґаздува́ти. Йа пушо́у́ по льу́цкум сміть у́! Так йим ду́мау́, жи у́же ні́ґда ни бу́ду чоловіком, лем у́се бу́ду по гнойо́х ходи́ти, буду́ть пьа льу́ди каміньом би́ти!...

Йаґир ду́мау́, жи за́рас коне́ць, та ждау́, хоть голоде́н. Чко́да му лиша́ти тоту́ новину́, вун с тре́тього вала́лу прийшо́у́! Тот собі ру́бать, Ку́длош Йа́нош, а йаґир сиди́ть ко́ло нього.

... Йа ходи́у́ ко́ло свойийі хи́жи, повідать Ку́длош, жи чей миньі з мойийі праци да́хто ве́рже фа́лат хльі́ба: Прокльа́тий курва́ш, шчо у́ мени служи́у́, шчом му хльі́ба дава́у́, таки́м ка́міньом, йак го́лова, за мноу́ мета́у́, чого́ йду на свой сміть а́. Йа пес, розу́м чоловічий; ла́би

пе́сьі і го́лова... По смітьў вбира́ў так, йак і дру́гі пси́. Ўже за собо́ў ни дзба́у; пу́йду лы́сом, чей ньа на́йдуть во́ўци, та ньа ззідьа́ть. Ішо́ў че́рес сім хотарі́ў по́льом і лы́сом; ніч ни ві́дыіў пудло́й, дале́ко вид до́му мо́його, де йа ґаздува́ў, пушо́ўйим псом. Ішо́ўйим йидно́ў горо́ў; чи́стой по́ли, а на дру́гум вирху́ буў са́лаш — трі́йи йуга́си, ти́сьач ове́ць, пса ни ма́ли. Уві́дыли мине́, шчо йа кудла́тий: Йак го будеме́ кли́кати? Аче́й вун Ку́длош. Ку́длош, на тьу! Йа ўчуў на дру́гий верьх, шчо ньа йуга́си кли́кали ід вуўца́м, іт со́бі. Дали́ ми хлы́ба, собі́ бесы́дова́ли: Тре́ба би йти ву́ўцы завернути! Та йа пушо́ў, на ву́ўцы збреха́ў, ву́ўцы са верну́ли. Похвали́ли йуга́си мине́. Гва́рили йуга́си: Шчо ми ду́мали, а пес ізроби́ў. Това́рише! ти маў йти ву́ўцы заверта́ти; мі́сто те́бе пес вернуў; дай му с сво́йийі ча́стки си́ра, ньай пес ни бі́гать голоде́н за вуўцьа́ми до по́лудне. На по́лудне прийшли́ йуга́си. Зві́дуйи са ватага́: Чий то пес? Ми найшли́ па по́льу; а́ли то ду́жи до́брий пес. Киби́ ми ни ма́ли на́пасть, би́сьме за ньо́го, дьа́ку му, до́рого ни плати́ли. Пові́ў йуга́с: Хо́тьби шчо, та жинти́цы му да́йме. Пушо́ў пес по по́лудни; кидь йуга́си на пе́реды, а йа пес ізза́ду; кидь йуга́си ізза́ду опста́нуть, а йа йду напе́ред; ни́йак йуга́си ни заверта́уть, лем у грома́ды хо́дьать. Йа там буў за чоти́ри ро́ки. Дава́ли ми си́ра і жинти́цы, хлы́ба, на до́сить. Йуга́си са па ме́ни збізова́ти, жи йа сам го́дин худо́бу дозира́ти. Прийшо́ў йиде́н пан ід мо́йому ватаго́ви: Пові́да́ли льу́ди, жи ў те́би йи пес му́дрий; киби́сь ми го прода́ў! Од мо́йийі па́ньі ўже двой ды́тий пропа́ло. Коли́ са наро́дить, ани́ ни засти́гнуть покрести́ти — ни́хто ни зна́йи, де ўпо са задыйи! — Продали́ пса ватага́ і йуга́си за йиде́н гордуў гро́ший, же́би пушо́ў пес с па́ном його́ па́ньу варто́ва́ти. Пушо́ў йа ра́до ду́жи дале́ко. Па́ньі бу́ла на злы́ганьу. Наказа́ў ми муй пан: Ци зна́йиш ти, псе, шчо ти пові́да́у? Йа голово́ў ки́нуў і заску́млыіў, же́би пан знаў, жи йа його́ йази́к розумі́у.

Йаґир голоде́н сиди́ть а слу́хать іщчи́ до фри́штика. Ґазда са зві́дуйи, аче́й ўже по́лудни? Ко́лиса ба́грить, ба́гра примі́рьйуйи, по сло́вови пові́дать. Ду́жи тота́ при́повітка голодно́му до́ўга!

... Па́ньі злегла́. Прийшо́ў ничи́стий дух, до две́рий ди́хнуў до па́нських, две́рі са одомкну́ли, па́ньі ў тот час заспа́ла, ничи́стий дух ды́ти́ну ўзьаў. Кади́ ничи́стий дух йшоў? Лы́сом і го́рами, верте́пами — і йа ў ночи́ за ним, аж до то́йі дыри́, де ды́ти́ну поне́сло. Прибі́х на́зат, поча́ў ду́жи ко́ло хи́жи бреха́ти. Ви́біх ко́чіш із машта́льны, шчо там у дво́рі, ци да́йакі зло́дыйі, ци во́ўци. Йа поча́ў ко́чіша ла́бами гре́псти. Бі́гйим ўсе вид ньо́го до каште́ла. Уві́дыіў ко́чіш, жи йа ўсе там біжу́ і вун прийшо́ў. Йа до две́рий, две́рі розомкне́ны. Ду́мать ко́чіш: Шчо то за новина́? Ўсе ў на́шум каштільу у ночи́ двирі замкне́ны, тепе́рь порозми́каны, шчо й пес по них хо́дить! Збуди́ў ко́чіш па́на по пу́ўночи

повісти му новину́, жи две́рі порозми́каны. Ви́скочиў пан во́нка, пороззи́раў по світы, прийшо́ў т свойўй па́ни до дру́гойі хи́жи, ци ўна спить, ци шчо чи́нить, шчо́би ни задави́ла малў дыти́ну. Пан са звідуйи: Шчо ро́биш, спиш, або́ лем лежи́ш, мо́йа па́ны? Ци ни задави́лась дыти́ну? Па́ны по’бзирать ко́ло се́би, а́ні ни йи дыти́ни! Пан зайо́йкаў, жи вун ошалыў, за ша́леного пса гордўў гро́ший дати́, за свойў бідў: С пўшки го за́бйў; ўзьаў чорт гро́ші, ньай во́зьми й пса! повідать пан ко́ло ко́чіша. — Йа почаў ви́ти ко́ло па́на і па́на по ґачох ла́бома гла́дити. І почаў вон бішти́. Ко́чіш повіў: Ньай ни за́бйуть пса, бо пес ни чоловік, ун мине́ пе́рши гла́диў, до кашт́ельа біх; йа за ним, — две́рі поўгва́рьйаны; пес пра́ўду маў. А шчи ў ве́чур, йа́кисьми полыга́ли спа́ти, повідать ко́чіш па́нови, дўжи пес бреха́ў! Пан прорьйўк іт свойому ко́чішови: Чомў жесь ньа ни зугна́ў? Пес прибіх ід ним, обо́х ла́боў погла́диў і побіх че́рес двур од кашт́ельа гет. Пан повідать: Пес ша́лений; во́зьму пўшку, за свойі гро́ші йа його́ за́бйу! Пес почаў ви́ти. Повіў ко́чіш: Про́шу вас, па́ни, ни забийти пса. Збира́йти са, де пес пўйди, там і ми. Кидь нас буде́ дўрно по пути́ води́ти, по льўцьких дво́ріх, там го за́бйити; а кидь бўди йти за путьо́ў, тай ми будеме́ йти за ним; уви́диме, йаки́й розўм ма́йи.

Си́тий повіда́ў, йа́ґир голоде́н слўхаў. Усе́ собі дўмаў, жи лем дві-три сло́ва, за́раз буде́ коне́ць. Чко́да му с тре́тього вала́лу прийти́, ни ви́слухати новину́. Кўдлош ко́лиса ба́грить і примі́рьйуйи, по сло́ву повідать...

... Убольік са пан у ша́тьа, узьа́ў два пўшки: Йиднў про ко́чіша, дрўгу про се́би. Ідуть пўчноў годи́ноў. Пушо́ў пес дале́ко, дўжи пудли́м ли́стом. Кидь, ка́жуть пан іс ко́чішом, ми ша́лены. Пес скўмлить. Ка́жуть: Де буде́ йти пес, там і ми. Ра́до пес свойіма ла́бома погла́дить па́на і ко́чіша і поли́шить і наўпе́ред біжи́ть. Пушли́ до лыса пес і пан і ко́чіш нучно́ў годи́ноў. Даў Бўг день. Ідуть пўстима лы́сами ід йиднўй ска́лы. Пут ска́лоў дыра́. Пес йіх там заче́каў ко́ло дыри́ пут ска́лоў. Ўни зуста́ли та́мой, пес пушо́ў до зе́млы, до дыри́. Ви́гьах закуше́ного дьа́бла. Позира́ть ко́чіш і пан, шчо за чўдо: го́лоў і воло́сьа тако́й, йак жона́, но́ги до́ўгі, з до́лу такі́, йак у боцка́! Пес лишиў, пўйшо́ў наза́д до дыри́. Ви́тьагне за ша́тьа па́нську кіша́сонку, шчо ма́ла сім ро́куў і ўка́зуйи ко́чішови ла́бами, жи тве́рдо тре́ба трима́ти, обі́ ни ўтекла́ до лыса. Ра́дить са пан іс ко́чішом: Мудри́й пес! хотьйим і до́рого заплати́ў, му́дро ро́бить, лем йа його́ бесі́ду ни зна́ў. Пес із ра́дости льуг на че́рево, ко́чішови і па́нови по нога́х пи́ском сўваў, йак кі́дьби йім но́ги цыло́ваў. Повідать ко́чіш: Пробўйме кіша́сонку зўйаза́ти, будеме́ відыти, шчо буде́ пес роби́ти. Кіша́сонку приўйаза́ли ід де́реву, пес пушо́ў за дрўгим і приньўс, а́ни го ни покуса́ў, лем го кра́сьны ви́ньус,

шчо мало чотири роки. Даў кочішови ў руки, вернуў за маленьким. Виньус маленькой у пеленках. Тогди кочіш ньус двой дытий; йидно ззаду на плечох, другой на руках, пан провадиў сім ручну свойу кішасоньу до свойого дому. Йак дому прийшли, перебуло пуўрук, ни хотьать псови хлыба давати, бо пан дайи свойім дытьом. Пес голодоваў, али розум добрий маў: Ни буду йа ў пана бувати, голодовати; іду іт тим йугасом, де-м буваў. Уже льуди похудобныли — ни йи шаласу; уже миныі там ніхто йісти ни дайи; от панам пушоў, до йугасуў ни треба: А Божи муй! Хоть і йа пес, пуйду попозирати до свого валалу смітьа свой! Прийшоў пес до дому свойого, много рокуў йидна служниця у мойийі першойі жони служила, шчи йа дома буў; тот рук йим на пса стаў, колим йий за служницу найаў. За пйатнацать рокуў уна на мойум місты служила, йа за пйатнацать рокуў псом буў. Йа прийшоў на свой смітьа, ни було дома мойийі жони першойі, курви іс курвашом. Увидыла дыўка, тота служниця мине на мойум смітьу і спознала: Такий тот пес, гі шчо прокльата курва, мойа ґаздиньа справила із ґазди. І тогди ўзьала прут с хижи ізза ґиринди, пушла на смітьа, ударила пса: Кидьйис пес, та будь псом, кидь йис чоловік, спраў са назад, йак йис буў, таким чоловіком! — Од нього Бог тоту кару узьаў, шчо му прокльата босурканьа дала, його прісьіґана жона. Одобраў од служниці прут і ни пушоў до хижі до свойийі, лем до прикльатьа за двері і там стойаў закльа прийди його жона с слугоў іс корчми дому. Чуйи вун, жи йдуть дому співаучи; йидной другой веде, пйаныі суть обойи.

Ситий повідать, голоден слухать, йаґир, шчо шчи до фриштика, а то можи й полудни йи. Хочи знати, ци зарас туй конець. Кудлош колиса багрить і притинать, мірьйать, по словови повідать, бо вун ни голоден.

... Прийшла жона дому іс слугом обойи співаучи. Удариў йіх прутом йидной і другой і повіў: Ти йи сомар, а ти сомариха! Запер собі двур, шчо обі ни ўтекли ў світ; узьаў два мотузи, зйазаў сомара с сомарихоў. Коло панськойі табли близь буваў ковач. До того ковача даў зробити жильізной путно, айбо ви такой, шчоби го мож замикати, або розмикати: Видразу йіх за мойі гроші треба, майстир, на віки спутати! Спутаў йіх на віки на жельізныі каріки. Добрі сковаў, би тото ніхто ни розорваў, до панського вуўса нагнаў. Панські кирельови прігнали до пана. Звідууть са: Чийі то сомари? Ни прийимать са ніхто. Випустиў пан з маштальныі, бо відыіў, жи йіх ніхто ни виміньать. Спровадили на ріні, там йіх дыти каміньом били, закльа ни поздихали. Служницу тоту переспаў і за жону ўзьаў. І днеська живуть, кидь ни померли.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиції.

Подібний мотив переміни чоловіка в пса, а відтак його пімсти над жоною диви: Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, Н. 89. Ст. 115—120. — Сборн. Харьк. Ист. Ф. Общества, III. 207—213 і V. 28—29. — Чубинський, II Н. 118. Ст. 410—411. — Манжура, Сказки. Ст. 84—87: Диковина — Ястребовъ, Матеріалы по этногр. новор. кр. Ст. 70—73. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 485—492: Диво. Т. IV. Ст. 332—333. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 257—259. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. VI. Ст. 78—83: Pes. — Chełchowski, Powieści i opow. ludowe z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 28—34. — Tausend und eine Nacht. T. I. Ст. 56—57: Von dem dritten Greise mit dem Maulthiere. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 348—354: Какъ нявѣрная жина притварила мужа ворынымъ и сабакой. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Вып. IV. Ст. 105—119: Казошникъ и пѣсяльникъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сов. зап. края. Т. II. Ст. 49—50: Вѣдьма. Ст. 161—163: Про охотника.

20. Про Немтуду.

Буў йидéн худóбний чоловíк; ни муг обжи́ти, пушóў ў світ собі гльа́дати слýжбу за йиднóў грáцькоў — а шче нíґда тамтуди́ ни ходи́ў, та вуп тоти́ пýти ни знаў. Вийшоў на таќу путь, шчо вид рáзу йуй конéць найшóў. Там стойáў дьáбол на кунци́ путé і звідуйи са худóбного, де вун йде. Вун повíў, жи йде слýжбу гльáдати, бо вун худóбний. Пойиднáў го дьáбол і' двом кóньом за кóчіша, жéби порьйадóчно два кóны корми́ў і наповáў: бо кидь раз винý ўчи́ниш, так ти долóў гóлову здóйму; ай типéрька ўтьікáй — і так ти гóлову здóйму. Прийáў са служи́ти за йидéн міх стрібéрних грóший. Повíў дьáбол, жи му дасть. Дьáблуў дум христіянськими гóловами покри́тий, кусьтьóм, і шчи йиднá хибýйи. Указáў дьáбол слугóви тотý дьірý: кидь учи́ниш винý, то твóйоў головóў залóжу. Ви́служиў йидéн рук, ни учини́ў винý. Узьáў дьáбол грóші пéред йогó очи́ма і видньýс до йогó утцá. Дóбрий кóчіш порьйадóчно служи́ў. Пойиднáў го дрýгий раз, указáў му ў двóрі три стýдны: ў йиднýй стýдни вóда золотá, ў дрýгуй стрібéрна у трéтьуй вóда справедли́ва: Вíрнось ми служи́ў, повідáть дьáбол, йидéн рук, зáтом ти ўши́тко типéрь поўказовáў, бис са тóго вáроваў. — Хотьíў кóчіш знáти, ци прáўда пáнова — бо ун го пáном кликаў — дотули́ў са пáльцом до тóйі вóди, шчо повідáў пан, шчо стрібéрна. Вóда са пáльца хóпила, зустáў пáлиць стрібéрний. Тогди́ ни бýло пáна дóма; оттьáў ножóм-па-

лиц стрібе́рний, верх до во́ди стрібе́рнойі; бо кидь бу́ў собі сам ни виттьа́ў палиц, а дьа́бол би му виттьа́ў го́лову, бо то вина́ вили́ка, чого́ ру́шать топле́ной стрібло. І справова́ў са добрі за до́ўгий час. Ў до́ўгий час кунь льух у машта́льни; ни бу́ло добрі постеле́ной, ізвальа́ў са. Побі́х у страху́ во́ди прине́сти; замилило му са у розу́мі, заче́р золото́йі во́ди, верх на коньа́ золото́й путо: кади́ ўпали по кони́ кропе́йі, ўсьа́гди зуста́ў кунь золотий. Кунь бу́ў ві́шчій, прорьйу́к іт ко́чішови: Типе́рь обольлыі́й зо́лотом обо́х нас, бо кидь нас ту пан захо́пить, та нас ўши́ткіх на фала́тьа пору́бать, йак тибе́, так і нас! Намо́чь до сту́дні, до золото́йі ўши́ткі кантари́ па́ші, біш до хиш, возьми́ с клі́ньцьа са́бльу, колі́ ни йи до́ма па́на, а ўтьіка́йми гет, бода́й де до сві́та, же́би нас пан до́ма ни найшо́ў. Утьіка́ли дале́ко. Прийшо́ў пан дому́: Ни йи на сві́ті ни́-начум тако́йі чко́ди, йак у дьабла́ ў сту́дни! Ви́черпаў топле́ной зо́лото: Киби йа його́ здогони́ў, ко́ні і його́ і ремі́ньа, ўши́тко бим іззі́ў! Так са дьа́бол розгнí́ваў за свой зо́лото топле́ной!

Йак ко́ні поголодні́ли, тре́ба було́ па́сти. Прорьйу́к кунь ві́шчій: Возми́ ко́чіш гребли́цу, верж че́рес се́би по́пад го́лову, ньай упа́де зад нас; вирости гора́ камінна́ і глого́ва, же́би дьа́бол ни здогони́ў нас! Ста́ла са із гребли́ці гора́ висо́ка пут хма́ри, шчо упе́рла дьа́бла, жеби́ ни прийшо́ў д ко́ньом. Вирну́ў са дьа́бол до йидно́го ва́роша, купова́ў жилі́за двана́цать центу́ў на йидну́ ба́лту. Пові́ў склепа́рь: За тоті́ йа гро́ші свой желі́зо ни дам, хо́тьби го чорт ўзьа́ў. Чорт желі́зо ўзьа́ў, бо му склепа́рь по́біцьа́ў. Склепа́рь са ўстра́шиў, ку́лькой дьа́бол желі́зо ўзьа́ў. Зайшо́ў іс тим желі́зом до йидно́го ковача́, жеби́ му іспра́виў ба́лту з двана́цать це́нтуў желі́за. Кова́ч са не прийа́ў, бо вун тако́го ко́ха ни ма́йи. Пора́див його́ кова́ль: Там іди́ до йидно́го ма́йстра, шчо йіх йи двана́цать до йидно́го ко́ха і до йидно́йі ба́пки. І зробили йому́ ба́лту ковалі́. Зломи́ў дьа́бол бу́чка і заби́ў до то́йі ба́лти, пушо́ў гору́ розбива́ти. Камі́ньа розмета́ў, гложи́ну ви́рубаў і спра́виў собі путь. Ко́ні ўчу́ли, жи ўже дьа́бол ду́ркать: Сіда́й ко́чіш на нас а ўтьіка́йми гет, бо ўже чо́рта чу́ти! Почали́ ўтьіка́ти. Чорт розгні́ваў са, спра́виў са черве́ноў хма́роў, та за ку́ньми біх здоганьа́ти. Йак ўже ўві́ділі, шчо лем йіх хо́чи здогони́ти, каза́ў кунь тот ві́шчий, шчо зна́ў бе́сідува́ти: Ви́тьагни спут се́би покро́вець, верж зат се́би, пові́ж так, би са с покру́ўца спра́вило мо́ри, жеби́ велі́кі хаби́ мета́ло, жеби́ чо́рта хо́пило до вили́кого хабу́. Че́рес чо́рта спра́вило са мо́ри: Найперши са чорт ў ньум затопи́ў, жеби́ ко́ні ни здоганьа́ў. Йак ко́ні зна́ли, жи ўже чорт у мо́ри: А типе́рька ми будеме́ на тих лу́ках па́сти, а ти йди до ва́роша; ту йи ў ва́роши царь, мо́жиш са за дайако́го слу́же́бника найа́ти. Куп собі таку́ ґуба́ньу, шчо́би ти з не́йі пи ви́дно бу́ло ни го́лоў, ни но́ги; вили́кі чі́жми і ша́пку глубо́ку; зака́пчи собі ша́пку по́пуд бо́роду, оби́

дахто́ ни ўві́дыіў на то́бі зо́лото! — бо вун йак хапаў іс сту́дны во́ду золоту́, тай сибе́ по'бливаў. Так ко́чіш зробйў, йак кунь наказа́ў. Росказа́ў му кунь іс собо́ў ўвьати́ канта́ри золоты́і, а ко́ны ньай ли́шить та́мой на лу́цы, у верте́пах; ко́ны там буду́ть па́сти: а ти йди до царьйа служи́ти.

Покупйў собі́ тако́й ша́тьа, йак ко́ны каза́ли і ко́ло ца́рськоїі ки́рти до дупла́вої̈і ве́рби схова́ў золоты́і канта́ри. Найа́ў са іт ца́рському ко́чішови за ловаса́. Тот буў ко́чіш ца́рський ўпе́реч найпарадныі́шшим ко́чішом; шчось му почко́дило, його́ ко́ньом, сухі́ бу́ли, ни могли́ ўже добрі́ бі́гати. Тот, шчо са найа́ў до нього́, до ко́чіша, іспра́вйў са ныіми́м, же́би ні́хто ни знаў, йаку́ вун бесы́іду знайи, о́би го дайа́к на пйа́нстві ни ви́кламаў, же́би вун свой золото́й тыі́ло ни ўказа́ў. Лем йидно́й сло́во, же лем гва́рйў: Нем ту́дом[1]). Хоць му добрі́, хоць зле, а ун ўсе: Нем ту́дом! Йак вун служйў ў ко́чіша за ловаса́, до тре́тього дньа ко́ны покрасі́ли і царь наза́д ко́чіша до ла́ски прийа́ў. Ўши́ткі кочі́ши на Не́мтуду почали́ йо́йкати, же витколи́ Не́мтуда прийшо́ў, на́ші ко́ны попудлыі́ли, а його́ покрасі́ли. І царь го прийа́ў до ла́ски. Росповіда́ли по ца́рськум дворі́ ўсе ў нидыі́льу, жи ду́жи фа́йний Не́мтуда. Прийшо́ў ки́ртыіс, кли́че його́ до се́би: йакі́ йа ша́ти но́шу, такі́ буду́ і тобі́ дава́ти. Аче́й ти серенчли́вий! Ду́жи дру́гі ро́ки шу́мны квітки ў ки́рты маў, а типе́рь ми шчось чко́дить. Аче́й ти серенчли́вий, та мо́йі квітки покрасі́уть!

Не́мтуда йому́ повіў: Не́м тудом! Пушо́ў до ки́ртыіса служи́ти. То бу́ло пе́ред вели́кодньо́м, коли́ малі́ квітки красі́уть. Ду́жи квітки покрасі́ли. Хто за́йди ко́ло ца́рськоїі ки́рти, ка́ждий хвали́ть, же то шу́мны квітки — і сам царь. Ки́ртыіс са ра́дуйи, же́ до́брого слугу́ майи. Ўши́ткі дворьйа́ни, шчо бу́ли ў ца́рськум дворі́, служе́бники, на вели́кдень пушли́ т це́ркві, поне́сли паски́ сьати́ти, царь і цари́цьа, ни зуста́ў ні́хто до́ма, лем ца́рська прінце́за, бо бу́ла хво́ра — а Не́мтуда ў ки́рты. Не́мтуда ни знаў, же йи да́хто до́ма. Покортыі́ло го на свої́іх ко́ньох са поноси́ти, на золоти́х. Наколи́ пушо́ў д ве́рбі і ви́ньаў золоты́і канта́ри. Наколи́ канта́ри пору́шаў, ўже ко́ны прийшли́. Не́мтуда зверх ша́пку і чі́жми і до́ўгу ґуба́ньу: зуста́ў са сам золоти́й на золоти́х ко́ньох. По тих дра́шках, шчо бу́ли по ки́рты так ко́ны скака́ли, шчо са поза́д них ку́рило. А прінце́зна з ви́шнього што́ку з бу́рку віды́іла, бо ко́ло обла́кўу си́дыіла. Віды́іла, йак вуп ґуба́ньу змі́туваў, чі́жми і ша́пку і на ко́ны сыіда́ў; ду́жи му са зра́довала. Йак хотыі́ли йти с це́ркви іс паска́ми, Не́мтуда канта́ри с ко́ний зньаў і до ве́рби видложйў, до дупла́вої̈і. Ўьаў собі́ ґуба́ньу, загорну́ў са, чі́жми натьагну́ў і ша́пку на го́лову поло́жйў: Йаки́й Не́мтуда жобра́к буў, так і на́зат жобра́к. У вели́кодны сьатки

[1]) Не розумію.

до ца́рьйа прийшли́ сва́тачі із дру́гого кра́йу. Мельду́йи пе́рет ца́рьйом тот пр́інц, шчо прийшо́ў сва́тати.

Кить ти ца́рський син, йакийпсь знак принью́с? Вун принью́с йа́блоко стрібе́рной, шчо ни до́рожа бу́ла йидна́ крайіна: Но, типе́рь йа за те́би дыі́ўку дам, бо ти йи ца́рський син, бось принью́с до́брий знак! Пушо́ў царь до ла́ди, ви́ньаў і свой тако́й стрібе́рной. Да́ў свойуй прінце́зны, же́би са з ним поміньа́ли тоти́ молоды́. У тот час Не́мтуда близь ко́ло бу́рку у ки́рты лежа́ў. Йак царь да́ў йа́блоко свойуй прінце́зны, же́би са поміньа́ли, она́ ўзьала́, на о́блак до Не́мтуди ве́ргла. Не́мтуда ру́ку із ґуба́ны ви́пхаў, тай йа́блоко схова́ў до ґуба́ны. Царь са на прінце́зну погныі́ваў, же му га́ньби задала́, ца́рського си́на ни хо́чи, лем ньі́мого жобрака́! Пого́стили пр́інца, спрова́дили дому́. Прийшо́ў ца́рський син дому́, писа́ў до тре́тього ца́рьйа, ці не ходи́ў до то́го ца́рьйа сва́тати. Тот отпові́ў: Ішчи́м ни ходи́ў, а́ли пу́йду. І ун пушо́ў.

Прийшо́ў, принью́с знак: золото́й йа́блоко. Привіта́ли го барс. Йакий ма́йиш знак, ці ти йи ца́рський син? Ви́ньаў золото́й йа́блоко і ўказа́ў. Ви́ньаў і царь іс свойийі ла́ди золото́й йа́блоко, да́ў свойуй прінце́зны. Прінце́зна ўзьала́, на о́блак до Не́мтуди ве́ргла. Не́мтуда ру́ку з ґуба́ны ви́ньаў, до ґуба́ны йа́блоко схова́ў.

Прінце́зно мо́йа! ўже́сь ми дру́гий раз га́ньби задала! Йак на ме́ни двайи́ царі́ ўста́нуть, та ньа звойу́йуть, та ньа з мо́го бу́рку ви́женуть! Де са задыі́у че́рес те́би, ай ти?

Прінце́зна на то нич ни утповіла. Одго́стили пр́інца, пушо́ў до сво́його кра́йу. Писа́ў до тре́тього ца́рьйа, ци ходи́ў вун до то́го ца́рьйа сва́тати ўже а́бо шче ньіт? Тот то́му отписа́ў: Шчем ни ходи́ў, а́ли пу́йду.

Пушо́ў третьій сва́тати. Узьа́ў собі діймаменто́вой йа́блоко на ука́с, же ун йи ца́рський. Прійали́ го ра́до. Звіду́йи са од нього царь: Йакийпсь принью́с знак, кидьйпсь ца́рський син? Діймаменто́вой йа́блоко. Пушо́ў ці́сарь, ви́ньаў с свойийі ла́ди діймаменто́вой йа́блоко. Да́ў прінце́зны, же́би поміньа́ла іс тим прінцом. Она́ ве́ргла на о́блак ід Не́мтудови. Отпра́виў царь пр́інца до його́ кра́йу. Загна́ў за па́тром, шчо́би са його́ дыі́ўка іж жобрако́м повінча́ла. Прийшо́ў па́тор ца́рські молоды́ вінча́ти: прінце́зна ў дорогих ша́тох, Не́мтуда ў ґуба́ни і ў ша́пцы, ни хо́чи узьа́ти на се́би ца́рські ша́ти: Ки́дьйпсь, дыі́ўко, таку́ га́ньбу зро́била, типе́рь іди́ за штроф де ца́рські ґу́си бува́ли, там іди ти бува́ти! Мусі́ли пуйти́ на ца́рський ро́сказ. Прийшли́ три пі́сьма от трьйох царі́ў: ки́дьйпс із ни́ма гербова́ў іс свойо́ў дыі́ўкою, типе́рь пьай з ни́ма до во́йни ста́йи, бо ўни свойу га́ньбу ни епі́дуть: По́дьме на нього,

братьа! Подьме на нього на три боки, жебй ни мух собі ради дати, оби знаў, шчо ми трійи зарта.

Почаў царь бановати, шчо му дыўка доказала, жи го збудить ўшиткого. Треба йти на войну на три части світа. Ни пораджу собі нич, бо ми треба одразу три реґименти. Буду шчастьа пробовати. Ни маў веце дывок ани спнуў, ни-зачим ни бануу. Ньай са льуди бйуть, закльа йіх буде ставати!

Перший день загнаў три реґименти. Йак са почала война на три боки, одразу ўпали три реґименти. Ни йи са ш чим ставити. Ідуть право до його крайу, бо йіх нихто ни упирать, за грацьками. Йак спровадиў царь другі три реґименти на три боки, ў йидон день ўпали ўшиткі, ни йи са ш чим стаўльати. Йак ішоў на третйй завуд по три реґименти, пушоў з німа Немтуд на пудлум коні і с нипотрібноў сабльоў. Ун вийшоў за варош, коньови голову уттьаў, та до шанцу дрилиў і сабльу на нього верх. Пушоў до кирти до царськойі, виньаў з верби золоты́ кантари і дьаблуўську сабльу. Йак кантарама порушаў, золоты́ коны прилетыли, зверх іс себи ґубаньу, сіў на золоты́ коны. Повіў му кунь, же там у тум крайу на йиднуй ровени йи йидна йаблунь, на туй йаблуни йидной йаблоко, у тум йаблоцы дьаблуўськой восько! Повіў кунь: Утни сабльоў до йаблока, ньай упаде долу восько! Йак упало восько, росказаў царський прінц воськови, жеби йшло одразу на три боки; границу ближе ни майи справити, йак покльа царські бурки ўшитких трьйох царіў. Дум ньай буде його, ай по його дум ўшиткой мой!

Зараз восько розлетыло са, бйи, жене прокльато. Прінц золотий на золотих коньох надзирать за воськом свойім, ци добрі бйи. Ішоў царь за воськом: Витки Бог даў таку помуч? Уклониў са перет прінцом. Прінц маў палець видрізаний, мало го покирваниў, же то му на туй войны витнаў, виттьали. Йак йому тот са дужи наньказ його тесть! али вун ни знаў, же то його зьать. Виньаў його тесть с кишены жебіволоўку і передраў на пул і даў му руку завити. Дуже му дьаковаў, же му помуг звойовати неприйатильа. Розуйшли са, бо прінц на золотих коньох полетыў, царь зустаў помалу йти. Царські коны не були такі йак прінцові. Прийшоў царь до дому, робиў богату гостину, бо ун вивойоваў, дустаў контрат і білу заставу, же виграў по трьйох царьйох бурки. На тот бук ў кирты, шчо са з нима царь войоваў, то ўже кирта царська була, ни його; та виграў. І тамтади справиў мінійу. Дому прийшоў в радостьоў. Накликаў много пануў на гостину, бо виграў войну і хотыли і свого зьатьа на гостину запросити: ньай біда дашчо вийийи або ззість! Прийшоў із міжи пйать инашуу найпушчий царського зьатьа на гостину звати. Ун прийшоў там звати, жеби йшоў на гостину, та ни закликаў на облак, лем позираў, шчо ў хижи йи: Офіцір у шум-

ну́м ша́тьу, золото́й тыло, на ньум золото́й реміпьа, на стыні на йиц-ну́м шумну́м кли́ньцу золото́й реміпьа ку́ньской; свічки горіли у хи́жи, кральо́у́на молода́ на по́стили сидыла; од риміньа і од йийі му́жа по хи́жи по гусьа́чуй за́рьйа би́ла; а ун собі шпаціруву́ по хи́жи: Посла́у́ ньа наййаснышший царь за сво́йоу́ прінце́зноу́, шчоби́ йшла́ на гости́ну. — Наш оте́ць, наййаснышший царь, то́го ни досто́йін. — Охаби́у́ і пушо́у́ ина́ш гет. Припові́у́ ца́реви: Там са так світить зо́лото, шчо у них ни́ґда так пыт. — Іди́, брехачу, дам тьа на за́у́тра запе́рти; не бу́диш ве́це у слу́жбі. Іди́ ти дру́гий и́наш покли́ч на́шого зьа́тьа на гости́ну, жеби́ біда́ дашчо́ взіла а́йбо ви́пила, бо чьуджі́ льу́ли пойіда́уть і попива́уть, та ньай йість вун і мо́йа дыу́ка! — Прийшо́у́ дру́гий пут хи́жу, ни́ґда шчи ни ви́дыі́у таку́ красу́: золоты́ канта́ри, золоти́й чоловік: Аним ни ва́рта кли́кати. Верну́у́ са наза́д: Наййаснышший царьйу! ваш зьать ду́жи кра́сний; золото́й па стыні реміпьа, шчо са вид нього по хи́жи сві-ти́ло. — На за́у́тра тьа дам запе́рти! Загна́у́ тре́тього и́наша. Закли́каў го: Посла́у́ ньа на́йиасніший царь, о́би прийшли́ на гости́ну. Отпові́у́ прінц, ца́рський зьать: Йак при́йди оте́ць і ма́ти, та ньа бу́дуть зва́ти, тогди́ при́йду! Прийдуть за мноу́ із гінто́вом, ш четверіма́ ку́ньми. Ішчи́ чотирі йіх ко́ны то́го ни ва́рта, шчо мо́йі два! — Верну́у́ са чіса́рський и́наш. Отпові́у́ ца́реви: Вун ни при́йди до́тльа, за́кльа го ни при́йдити самі зва́ти, оте́ць і ма́ти! — Оте́ць і ма́ти зубра́ли са зьа́тьа на гости́ну зва́ти: ца́рський ко́чіш і гінту́у́ і чотири ко́ны — а то у́шитко у́ царь-ськум дворі було, лем про герб ни хотыі́у зьать перейти́. Прийшо́у́ царь пуд дыу́чину хи́жу, пут сво́йийі прінце́зни, із ле́хка, хотыі́у зна́ти, шчо уна́ ро́бить у гу́сьачуй хи́жи: Ун по хи́жи шпаціру́йи, уна́ на по́стили сиди́ть, та з ним дишкуру́йи; смі́йуть са. Оте́ць і ма́ти са позира́уть, ни мо́жуть спо́знати на стыні ремі́ньа, бо де́би бу́ло ремі́ньа золото́й! Ун йуй отпові́у́: Тако́й ло́сной ремі́ньа на тих ко́ньох бу́ло, шчо ми по-му́х войова́ти! Закли́кали на о́блак на дыу́ку і на зьа́тьа, чому́ з ни́ма гербу́уть? У́шиткі пано́ви поприхо́дили, а у́ни ни при́йдуть! — Прийшла́ дыу́ка іс ца́рським зьа́тьом на гости́ну ра́до, йак йий зва́у́ оте́ць і ма́ти. Тогди́ са приу́каза́у́ на ту́й гости́ны, жи вун хлоп золоти́й і пові́у́, жи шче майи золоты́ ко́ны і золоты́ канта́ри. Дру́гий день по гости́ны приу́каза́у́ йім золоты́ ко́ны. Спо́зна́у́ тесть: Існа пра́у́да, тот бу́у́ на во́йны.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II. Ст. 214 219. Деякі спільні мотиви диви тамже. Ст. 220 –226. — Grimm, Kinder- und Hausmär-

chen. T. II. Ст. 208—216: Der Eisenhans (друга половина). — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 62—86: Незнайко. Т. IV. Ст. 391—405. — Худяковъ Великорусскія сказки. Т. I. Ч. 4. — Рудченко, Народ. южнорус. сказки. Т. I. Ч. 47—48. — В. С. Караджич, Српске народне приповиjетки. Ч. 52: Тьела. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 8: Weissnitte. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. I. Ст. 380. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 11 i 15. — Отечеств. Записки. 1830 p. T. XLIII. Ст. 252—256. — Матеріалы для изученія народ. слов. Ст. 37—38 і 90—94. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 6. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 269—285. — Bož. Němcova, Slovenske Pohádky. Ст. 338—366. — Аѳанасьевъ, Поэтич. воззр. Славянъ на природу. Т. II Ст. 283—286. — J. Świętek, Lud Nadrabskí. Ст. 346—352. Ч. 24. — Манжура, Сказки. Ст. 40—43: Незнайко. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 26—30. Ч. 9: Prześliczna Helena.

21. Про сїмох братів гайворонів і їх сестру.

Йиде́н оте́ць і ма́ти ма́ли сім хло́пций, та са хло́пцы сами́ носи́ли і би́ли. Ма́ти са на ны се́рдила, чому́ са нина́видьать. Оте́ць пушо́ў на дри́ва до лыса із ву́лми, ма́ти до́ма зуста́ла іс хло́пцьома і так йіх зала́ла іс си́рпа, ни могла́ зна́ти, шчо приду́мати, та каза́ла, оби́ на га́ўрани постава́ли. Пу́дла хвиль‑а тогди́ бу́ла і так са ста́ло. Пропа́ли хло́пцы до верте́п, до бо́ського го́роду: То йаки́йсь вили́кий ду́жи верьх пун не́бо, де уни́ собі́ сі́ли. І там буў дум пусти́й, шчо ўни са поправили чоловікома наза́т, шчо кить хотьі́ў, та во́роном буў, а кить ньіт, та чолові́ком. Там на вирьху́ буў дум пу́стий, шчо ни́кто ў ньум ни бува́ў. Там почали́ уни́ роби́ти, ґаздова́ти, ўже ўши́ткой. Буў ме́жи ни́ма таки́й му́дрий, шчо го́дин буў спра́вити таку́ спружи́ну, шчо йак пудложи́ў ка́мінь, та за́биў, шчо хотьі́ў, ци пта́ка, ци зьвірьйа́. Ма́ли мньа́со і на хлыб роби́ли. Мі́жи ни́ма і таки́й са найшо́ў, шчо спра́виў вітро́вий млин. Ма́ли пу́шки ду́йиден, тоти́ спружи́ни і йаки́й йім са́рсам тре́ба бу́ло, ўши́тко собі́ самі́ пра́вили.

Йак хло́пцы пушли́ гет, ма́ти за ни́ма пла́кала: Коби́ хо' лем йидну́ дыти́ну ма́ла! Даў Бог так, шчо бу́ло йидно́ дыі́ўча. Йак хло́пцы пушли́ гет, ма́ло дыі́ўча да с трина́цать ро́куў, гони́ло во́ли, та го ды́ти нази́ва́ли, жи во́но га́ўранча, кидь брати́ га́ўрани! Охаби́ло во́ли і пушло́ гет до сві́та. Ішло́ лысом, Бог зна́йи йак дале́ко. Найшло́ йидну́ хи́жу, у туй хи́жи сама́ йидна́ ста́ра жона́, мі́сьачкова ма́ти. Ви́тки ти си́ну? Зуста́нь ту бува́ти.

Оно́ повіло, жи ньіт, бо ўно йде брату́ў гльа́дати. Уна́ йому́ повіла: Хиба́ль би муй син знаў, ў котру́м бо́цы твойі бра́тьа.

Иа шчи там ни буў, гвариў місьаць дыўчати, али думау, жи ў тум крайу, де сонце, бо там ўшиткой боськой.

Другий день дала мати дыўчати йісти і росказала місьачкови, жеби го витпровадиў, у котрий бук знайи. Отпровадиў місьаць до сонцьа, до соньічковойі матери. Дала му мати от соньічка йісти і прийала на нуч. Позвідувала са, де дыўча йде. Дыўча повіло, же його мати пропала його братуў, та пушли світом, тай уна йде за нима; поставали на гаўрануў і так полетьіли. Отповіла от сонца мати, жи уна тото шче ани ни чула, хибаль би сонци знало. Прийшло сонци дому, звідуйи го са мати ци знайи соньічко, де то сім гаўрануў бивать, шчо са із льудий сотворили? Отповіло соньічко, жи ни знайи де, бо шче там нийда ни гріло. Повіла мати, йак дала дыўчати йісти, соньічкови, жеби го отпровадило до вітру. Отпровадило соньічко дыўча до вітровойі мати, де буваў вітор. Прийшло дыўча там, дала му мати вітрова йісти і прийала го ночовати. Де ти сипу йдеш?

Іду свойіх сім братуў гльадати.

Отповіла, жи шче нийда такой ани ни чула, хибаль би йийі син. Прийшоў вітор дому, ізвідуйи са мати, ци чуў вун, де йи у котрум крайу сім синуў, шчо поставали на гаўрануў. Он йуй повіў, жи мокрий буў, та са звуў, та на тих синуў комину онучки повішаў, а сам прийшоў дому спати: Ту йидно дыўча йи, шчо повідать, шчо то його братьа; обись го заўтра отпровадиў скоро рано! Дыўча остало, дала му мати вітрова йісти; узьаў вітор на плечі дыўча на горот виднести; али ўже його братуў дома ни було, пушли с пушками по лысьі. Вітор дыўча положиў, сам онучки забраў, та пушоў по світьі. Його братьа прийшли на полудне і узьаў паймолотший страву — бо вун вариў фриштик, увідыіў, шчо страва рушена — і повідать: Братьа! так, йакби дахто йіў.

Отповіли му шість братуў: Ми ўже де с пйатнацать рокуў, та ту шчи нихто ни буў.

Пополуднували, зустаў другий варити вичерьйу. Йак зладиў вичерьйу, пушоў за нима на роботу; бо уни так собі ладили вичерьйу у полудне на вечур. Дыўча спут постилы вийшло, спуд паймолотшого, і от тойі страви йіло, шчо була на вичерьйу і легло собі назат пут постіль, пуд другого. Прийшли на вичерьйу, кажи і другий, жи порушана страва. Повідать третьий: То нипраўда. Повичерьйали, польагали спати. Снило са другому, жи до них йіх систра ў гостину прийшла. У рано собі повідали, йак поуставали, кому са шчо снило; і другий оповіў сон. Зладили фриштик і полуденок. Йак са найіли, пушли на роботу. Дыўча ўстало і з йіх полуденку йіло і пушло пут постіль третього. Прийшли на полудне, повідать третьий: меньше страви, йак другий

раз; шчось порушало. Отповіли другі, жи шче туй никого ни відьіли. Пополуднували, зустаў читвертий вичерьйу варити. Йак звариў, пушоў позад братуў на роботу. Прийшли на вечур і почали вичерьйати. Повідауть собі: меньше страви, хтось нам страву рушать! Опсудили міжи собоў право: кидь дашчо йи, та гльадайме. Почали по хижи гльадати попуд постелы. Найшли пут третього постыльоў дыўча і повіли: Устань! Шчо ти ту гльадаш?

Йа гльадау свойіх братуў, шчо йім мати пролала, жеби поставали на гаўрануў; і так упи учинили, шчо на гаўрануў стали. І повідаў ньанько, же ани тогди дома ни буў, лем сама мати.

Коли мати так бідно залала, шчо са дытий збула? звідовали са уни ўшиткі од дыўчати. Кить твойі братьа на гаўрани поставали, чогоже ти ньанька лишила?

Бо ньа дыти назпвали, йакйим воли гонила, жи йа гаўраньча, кидь мойі братьа гаўрани! — Тогди увіровали братьа, же повідать систра праўду наша, жи уна йи систра: Зустань са ту бувати із нами. Али будеш нам йісти варити, а ми ўшиткі будеме па роботу ходити.

Уни його дужи красны тримали. Зладили красной шатьа, красны хусточки і ўшиткой. Уна там була за три роки, шчо йім йісти ладила. У три роки кадись пудла баба вишла ід ним на город, принесла бісері і указала на облак і повідать: Дывочко! кидь би ти миныі дашчо дала за тоти бісері!

Уна набрала гроший і дала йуй за тоти бісері. Баба гроші ўзьала, а дыўка бісері уўназала на шийу; бісері дыўку задавили. То дольа була вилика, шчо дыўку хотьіли бісері задавити, та братьа на полудне прийшли. Увідьіли дыўку на земли і зараз коло дыўки по'бзирали, шчо дыўцы хиба. Найшли бісері і наскоро розорвали. Ішчи дыўка дихнула. Почали йий терти і кріпити. Устала дыўка. Наказали йуй твердо, оби са ниґде никому ни ўказала: бо йак би у дну хиба була, табисьми тьа ни спомоглй, табись умерла на віки. Опстала дыўка дома сама бувати. У йиден пуўрока прийшла тота прокльата баба зась, принесла червеной йаблоко і дала дыўцы; повідать: Ти жадна йаблок, та на тобі йидной! Дыўка узьала гроші і дала прокльатуй бабі. Дыўка до йаблока, ўкусила і задавила са. Упала серет хижи, шчо тулько слава попри того дихала, попри йаблока, шчо йий вид разу ни загартунило. Ани дыўка ни ўмерла, ани на ногах ни годна стойати. Прийшли братьа іс польа, по'бзирали, де йака хиба нашуй систрі, шчо умерла. Ни найшли нічого. Учиниў йім са жаль і зробили із зґла ладу і стріберны ланцки. Ни ховали до земльі, завісили на два корчі йак колиску і тогди ж жальу іс пружин самі пострільали до себи і тамой поумирали.

Ішоў йидного царьйа син ішчи ни жонатий із пнашом на польовачку, та заблудиў на три місьацы, шчо за три місьацы ниґда ў валальі ни буў. І аж на тоту гору кадись вийшоў. Там са обночоваў. Увідьіў, шчо тото са ў ночи блишчало: Подьме йнаш, ачей там йи дайака хижа! Прийшли, то лем зґло. Обзираўть шчо то. Видьать, то йи шумна дьіўка. Обзираўть, ішчи попут плечі тепла. Пуйшоў йнаш ланцки с корча одйазувати, шчо було приўйазаной на корчи. Йак ланцок одйазаў, ланцок му са з руки висунув і упала лада на землью, шчо ноги зустали ў гору, а голоў ў долину, та так у-двойи шийу зогнуло і йаблоко вискочило. І так йім дьіўка росповіла, йак то са стало. Узьаў йий царьський син іс собоў, лем йийі братуў до землы поховаў. Зайшли до дому, де йийі братьа бували, забрали стрібло і золото і пушли з ньоў гет. Царьський син уже другу матірь маў. Она його нинавидьіла. Повідать утцьови його, царьйови: Йакусь собі жобрачку приўйуў? Ни тримайми йий у свойум обистьу! Много раз царьйа просила, жеби йий загубити даў; а царьський син дужи йий радо маў, бо красна була.

Кидь ни загубить твуй син свойу жону, а ти загуб обойи. Або йіх дай повішати, або ростріьвати.

Повіў так царь свойому синови: Кидь ни одведиш собі жону там витки йий узьаў, а йий ни застрілиш, із нейі ни принесеш серце і вочі і по лукта руки обидві, та тогди тибе забийу!

І так вун пушоў, полудиў свойу жону до льіса, али ни там, аж витки йий ўзьаў, лем до льіса. І вийшла за ним царьська собака. Вун стрілиў і собаку забиў. Випьаў з нейі серце і вочі. Ни йи ш чого сотворити руки. Уна йому повіла: коли йийі така бідна смерть, жи уна мусить так бідно умирати, та удотни руки мойі, майиш угинути сам.

Йак вун руки уттинаў, та плакали обойи над руками. Вун пушоў дому з руками, поньус вочі і серце на указ матери і ньанькови, шчо уже забиў жону свойу. Уна пушла плачучи крам рук: Йак уна буди жити, кидь ни йи чим до уст нич покласти! Зайшла около студничкы, де була вода; напила са тойі води і легла собі на бук. Йуй са йидна рука, пипоть, шчо завитий буў у рьйанди, ссунула до тойі води: сотвориў Бог руку. Другий пипоть-руку сама намочила. Ни знайи, де са рьйанди задьіли, лем уже суть, хвала Богу, руки. Типерь йду льісами назат там, де мойі братови бували, коли даў Бог руки. Прийшла там назад до того дому і там перебувала, Богу са молила, жеби йий Бог саму йидну ни ўгубиў, шчо уна у тьажи зустала вид царьського сина. Журить са, жи шчо уна учинить, йак Бог дасть дьітину: угини вуна і дьітина. Али киби ни умерла дьітина, табим ту на віки бувала.

Даў Бог тот час, шчо було двой дьітий одразу: двайи хлопцьі. Йиден такой шумной маў йак соньічко, а другий йак місьачок на чоль́і,

такий знак. Так Бог даў, шчо стариӥ царь і мачоха обоӥи померли, лем царьський син зустаў. І почаў бановати: Киби то вун знаў, де свойу жону глядати! Хоть уна ни майи руки, та хотыўби ӥий сам годувати, йак сам руки одрубаў: Подьме йнаш глядати!

Ішли лысома ўсьагди от того міста, де ӥий руки одрубаў, аш по тот дум, де ӥий найшоў умерлу ў ладьі. Прийшли ў вечур там до дому того. Свому панови постелила на постыль, йнашови на зёмльу; сині на другу, а сама на третьу; дыти окреме клала на постыль.

У ночи ӥім на стольі горіла свічка. Ӥийі панови було добрі спати на постели, йнашови пудлыше на земли. Йак ӥийі пан уснуў, та сонний вер руку долоў с постелы. Маленький хлопець плакаў, шчо маў на голові такий знак, йак соньічко. Уна сама т собі бесьідуйи: Ни плач, сину, боби йти апову руку до постелы положити. — Переночовали, — а уни ни знали, шчо то його жона, до рана. Скоро рано паныі ўстала пануи фриштик варити. Ізладила ӥім фриштик, зубрали са і гет пушли тоти двайи. Дуйшли на тото місто, де найперши ӥийі найшли і повідать царьський син йнашови: Кибим ӥий увідьіў, заразби ми коло серцьа лыпши, бо ми великий жаль за мойоў жоноў.

Отповіў йнаш: Та ци спознали би ви свойу паньу?

— Йакбим відьіў, табим спознаў. Така тота лосна паньі, йак мойа, десьме почовали, лем мойа рук ни мала.

Али зато ўна казала, йак ви спали, та вам рука с постелы ўпала: ни плач сину — соньічко, бо треба пуньньати апову руку.

Сидьме йнаш туй до вечира, а па вечур назад пуйдеме там ночовати.

Прийшли на вечур, дала ӥім паньі вичерьйу. Йак повичерьйали, панови постелили до постелы, йнашови на земльі. Скоро ун положиў руку нароком на дошку. Уна прийшла, узьала руку і положила попри ньум до постелы. Вун за то ӥий обйаў іт собі і звідуйи са: Шчо за йидна ти миньі така вірна?

Ти муй пан, шчось ми руки обрубаў.

Та повіч же ми, йак тобі Бог руки даў?

У студничкови, шчом са схилила воду пити.

А дыти?

Та знайиш, шчо ми були на тум дыльі. — І тогди пріӥаў ӥий назад за паньу свойу. Приуйуў ӥий дому і са присагли.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорус. народ. пред. и разск. Ст. 304–306 Поповна въ лѣсу. — Чубинський, Труды, Ст. 68—70: Дї-

дова дочка. Тамже. Ст. 71—73. — Grimm, Märchen, T. I. Ст. 50—53, Ч. 9. Die zwölf Brüder. T. III. Ст. 24. Тамже, T. I. Ст. 128—130. Ч. 25 Die sieben Raben. T. III. Ст. 47—50. Тамже (пор. першу половину) T. I. Ст. 220—226: Die sechs Schwäne. T. III. Ст. 79—82. Деякі спільні мотиви. Тамже, Ст. 237—246. — G. Basile, Pentamerone. IV. 8. (38). Li sette palommielle. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 217—224. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Ст. 310-315. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 112—116. — Gliński, Bajarz polski. T. IV. Ст. 135—146. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 218—221: Mati zaklela sine na gavrane. — Bož. Němcova, Slovenske pohádky. Ст. 275—295: O třech zhavranělych bratřich. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 95. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. III. 329. T. IV. 98, 101. — Peter, Volksthümliches a. Oesterr. Schlesien. T. II. 169. — P. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Кн. IV. Ст. 1—20: Traj zhavranelí bratia. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 123—127. Ч. 5. — Той сам. Krakowskie. IV. Ст. 35—42. Ч. 15—16. — J. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 45: Die zwölf Raben. — Bož. Němcové, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 99—112: Sedmero krkavců. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. T. I. Вып III. Ст. 328—330: Сестра и братья-орлы. Вып. IV. Ст. 97—100: Браты вовколаки и сестра. Ст. 100—102: Браты, птушки и сестра. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 86—87. Ч. 268: Jak wiedźma chłopcoŭ pierakinuła wuoŭkami. Ст. 193—194. Ч. 739.

Мотив, як завмерлу дївчину приводить королївський син до житя, а відтак женить ся з нею: L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I. Ст. 4—19. Ч. 2—4. — Kolberg, Lud, Kujawy. I. Ст. 129—130.

Друга часть сеї казки, де цариця страдає неповинно, вяже ся по части з наступаючою казкою по сїй „Про царя, що мав дїти срібноволосі“. Порів. ще: Božena Němcová, Národní báchorky a pověsti. T. I. Ст. 178—191: Zlá matka. — Wisła. T. IX. 1895. Ст. 104—106: O dziewcynie przez rąk. — Манжура, Сказки Ст. 49—50: Безрука царивна. — Materyały antropologiczno-archeolog. i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 53—55. Ст. 69—70.

22. Про царя, що мав дїти срібноволосі.

Буў йиден прінц, та хотыў сьа женити. Та росказаў коны упрыйачи у віз, та йшоў ў світ, ци ни пайди де красну дыўку, та за жену озьми. Іде, а три дыўки беруть конопли. Йиина кажи дыўка: Кидь би мине тот прінц ўзьаў, йа би му ўдыла ўшитко восько, шчо майи, з йиниого конопли стибла. - Друга кажи: Кидь би мине ўзьаў, йа би му с пшеничного зерньата ўшитко восько накормила. — А третьа кажи: Кидь би мине ўзьаў, йа би му ўродила два дыти нараз; йиден буў би хлопчишчи, друга булаби дыўка, а сріберны ўласи би на голові були. А ци ходили би до школи і письмо би знали.

А вӧн ўзьаў тотў дыўку за женў собі. І привіў домі і свадьба була. І ўна зайшла. І ўпала война, вӧн пушоў на войну, а лишиў коло нейі варнську бабу. І так казаў вӧтцьў собі: Ньаньу! йак мойа жона зльажи, та обісьте ми загнали письмо, йакў радӧсть дома маў.

Йак ўна ізльагла, баба дыти спрьйатала, а пудверла двойи шчиньат; і кажи цареви старому: Царьйу нрисьвітлий! нидобри; йіх нивістка ўродила шчиньата, а дыти завила ў рьйандьа, та верла ў воду!

Царь старий пописаў сину собі, ож його жона ўродила шчиньата. А вӧн утписаў собі вӧтцьў: Ньаньу мӧй! учиньіть із нейі сміх.

І старий царь даў йійі обмитати гнойом до шийі. А тоти дыти йшли дольі водоў і йиден старий чоловік найшоў йіх. Тому чоловіку було миьа Адам, а його жоньі Йива. А тот чоловік і жона по сто рокӧў мали і ни мали дытий свойіх. Забраў йіх до себи і годуваў, а дыти росли за день тӧлько, йак другі за рӧк. Йак іміли ходити, говорити, іміли письмо читати ўсьакойи. А дыўка мала вісьім нньі, та ўже помивала тальірі. Сказила тальірь йиден, а баба кажи: Гей дыўко мойа! тись ми шкоду зробила; вода тьа несла, піна тьа сперла, шкодусь ми ўчинила! А тот дыўки брат ўслухаў тото, та кажи: Ци ви мойа мама?

Она кажи: Йа.

Кажи старому: Ци ви мӧй ньаньо?

Кажи: Йа.

Айбо ви ни мӧй ньаньо! кажи. Кидь ви мӧй ньаньо, та ци ви знайити свого дыда-прадьіда комору? Но пойти, йа вам укажу.

Прийшоў ід йинньіў горі, поклаў руку і гора сьа росступила. Но, кажи, ньаньу, ту майити свого прадьіда ґаздоўство; та здорові бутьти, бо йа йду гет, лем дайти ми йинного коньа.

Даў ми йинного коньа і вӧн собі сьіў іс свойоў сестроў на коньа і іде гет у світ. Рас так на йинно поли виликойи прийшли і ўна кажи йому: Брати Адами! Кидь би ми туй були, обі ми собі справили туй йакў колибу.

Адам кажи: Но, сестро, йа справльу хижу. І ўньаў книшку іс пут плеча — іс тоў сьа книжкоў ўродиў — і ўбирнуў сьа на пйатьі, помолиў сьа Богу і на пйать кондумацьій касьтьіль сьа йавиў. Там они були. Адам ішоў ўсе ў хашчу на вадаску. І прийшла йина баба іт тому касьтьільови і кажи: Укажи ми сьа кішасонько! І ўна сьа ўказала. Кажи: Добри, кішасонька, краснась, айбо йи ў Чорногорі шчи така, айбо тота ў кидьі йи і шчи йі колишуть; кидь би тотў кішасоньку твой брат узьаў, та би була пара.

Прийшоў Адам у ночи домо, а ўна плачи.

Шчо ти, се́стро, пла́чиш?

Йа, бра́ти, плачу, бо туй йи така́ кіша́сонька гі йа; та кидь би ти собі́ йиі́і за же́ну ўзьаў!

Та ци хоты́ла би ти, се́стро, то́го?

Тве́рдо бих хоты́ла.

Та де тото́, се́стро, йи?

У Чорногорі.

Забра́ў вӧн сьа на дру́гий день, ово́н іде́. Прийшо́ў ово́н до йиднӧйі ба́би: Дай Бо́жи.

Дай Бо́жи: кра́льський си́не. Йа ка́жи зна́ў, де ви йдете́; йа вам дам коньа́, лем мӧй кӧнь таки́й, шчо мі́сто вӧса́ огéнь йі́сть.

І вӧн даў му віко грани.

Тот кӧнь поне́се вас там, де тота́ прінце́зна йи. Там тьа буду́ть кли́кати на гости́ну; оби́сь ни-йшоў там, лем так кажи́: Кинь ньа льу́бити, та у́нисьіть ми вон пугарь вина́.

Ово́н там прийшо́ў, клі́чуть його́ ў-ну, а вӧн дьакуйи; ка́жи: Кинь ньа льу́бити, у́нисьіть ми вон. І ота́ прінце́вна нальа́ла пуга́рь вина́ і у́нисла му вон. Вӧн хо́пиў прінце́зну за ру́ку і на коньа́ і у́тьік іс прінце́зноў. Прийшо́ў до то́йі ба́би і коньа́ ли́шиў. І прийшо́ў домо́, і скла́ў йіх обі ў йипно, сестру́ і жону́, і почаў пла́кати. І ка́жи му тота́ його́ жона́: Што ти, Ада́ми, пла́чиш?

Йак би йа ни пла́каў, кидь ви обі йинна́кі, обі сріберноволо́сьі; мо́гу йа у́пасти ў гріх, бо ни зна́ў, котра́ мо́йа.

Його́ ка́жи: Цить Ада́ми! коли́ твоа систра́ возьме́ пла́тьа бі́лойи, а йа возьму́ чо́рнойи; йак она́ во́зьме черле́нойи, а йа во́зьму зеле́нойи, та по пла́тьу спо́знайиш.

Пушо́ў Адам дру́гий день на вада́ску, найшо́ў його́ царь, його́ оте́ць, айбо ни спознава́ў. Стра́шно царь сьа заду́маў, шчо тако́го чолові́ка ни́гда ни ви́дыіў кра́сного. Ка́жи йому́: Пан фо́рстир най при́йдуть до ме́ни на обі́д.

І да́ли собі ру́ку і у́клони́ли сьа йиде́н уд дру́гого. При́йде Адам домо́ і ка́жи: Жо́но! йаки́сь шваб найшо́ў ньа ў ха́шчи, та кли́каў ньа на обі́д, а йа ни хотыіў іти́; а так на ньа позира́ў, шчо хотыіў ньа зьі́сти позира́учи.

А у́на йому́ ка́жи: Ґаздо Ада́ми! йак тьа шчи на́йди, бу́ди тьа кли́кати на обі́д, а ти його́ клич до нас на обі́д, а ми по́деме до нього на по́лунне.

Пошо́ў ра́но Адам ў ха́шчу, на́йде його́ опйать оте́ць. Позира́ть на нього, так ка́жи: Пан фо́рстир, по́йти до ньа на обі́д.

Адам ка́жи: По́йти до ме́ни на обі́д, а йа до вас на по́лунне по́ду само́тріть.

Пришоў тот царь до своѓо сила́ на обі́д; йак обі́дали, тогди́ царь іде́ домо́. Утклониў сьа уд них, та ка́жи: До ме́ни на по́лунне прийдьі́ть.

Айбо тот царь йак вийшоў із во́йни, та даў собі́ із гнойу у́ньати жо́ну, а ко́ло це́ркви ў мур замурува́ти. А она́ шчи жи́ла. І росказа́ў тот царь, оби́ на його́ жону́ пльува́ти; ко йде, ма́йи там плью́нути. І росказа́ў царь фо́рстирови йак буде́ йти, оби́ пльува́ў на ньу, бо буде́ ка́раний. Йдуть они́, а Ада́мова жона́ ка́жи: Адами! оби ти ни пльува́ў на тоту́ жону́, бо буде́ш гріх ма́ти, лем оборви́ з не́йі гриби, шчо наросли́ на ньіў, а йа йі поўти́раў, а ти, Йи́во, поцьі́льуй йі. І прийшли́ і Адам гриби оборва́ў, Ада́мова жона́ поўтира́ла, а Адамова систра́ опцьі́льува́ла. Прийшли́ до царьйа́ на по́лунне і там го́стьать сьа. Царь ни зна́йи, ош то його́ дьі́ти там суть. Йак йі́ли, пи́ли, тогди́ ка́жи Адамова жона́: Ну, кажі́м ка́ску. Зача́ў Адам каза́ти ка́ску; доказа́ў. Тогди́ ка́жи Адамова жона́: Кажі́ть ви, ца́рьйу присьві́тлий, ка́ску. Доказа́ў і царь. Тогди́ Адамова жона́ почала́ каза́ти ка́ску: Но, йа буду́ ца́рьйу присьві́тлий, каза́ти типерь ка́ску; слу́хайти мине́.

Буў йиде́н царь; а тот царь маў прі́нца; а тот прі́нц хотьі́ў сьа жени́ти, та пушо́ў ў сьвіт на возьі: де на́йди кра́сну дьі́ўку, та йийі возьме́. Іде́ тот прі́нц, а три дьі́ўки бире́ коно́пльі. Йинна ка́жи дьі́ўка: Кидь би мине́ тот прінц у́зьаў, йа би йому́ із йинно́йі коно́пльі со́тку во́ська одьі́ла. Дру́га ка́жи: Кидь би мине́ у́зьаў, йа би йому́ із йинно́го зе́рна у́шитко во́сько накорми́ла. А тре́тьа ка́жи: Кидь би мине́ у́зьаў, йа би му двойи дьіти́й у́родила і бу́ли би срі́бноволо́сьі. І вон тоту́ у́зьаў; она́ зайшла́. Упа́ла во́йна, вон пушо́ў на во́йну; привіў ід ньіў ба́бу ва́рпську і сказа́ў: Ньа́ньу! чим мойа́ жона́ уро́дить, заже́ньте ми ра́дость, шчо ма́йи. Прийшо́ў тот час дьіти ро́дити, ба́ба завила́ ў тако́йи мі́сто те́мпойи цари́цьу і у́на у́родила там двойи дьіти́й, дьі́ўку та хло́пцьа. Айбо ба́ба дьіти спрьйа́тала, а пудве́рла пуд ньу шчиньа́та; а царьйови повіла старо́му: Ца́рьйу! пидо́бри; ва́ша ниві́стка у́родила шчиньа́та! Царь тогди́ пописа́ў нисьмо́ до войни́, шчо жона́ му у́родила шчиньа́та. Ово́н утписа́ў: Тре́ба з неу́ смерть зроби́ти, вадь шчо хо́чете, сміх. Ово́н даў йі митати гно́йом до шийі, стари́й царь. Айбо, ка́жи, йак ви прийшли домо́, та́сьти у́ньали на́шу ма́му з гно́йу — бо то на́ша ма́ма — тасьти замурова́ли ў мур, та шче́сьти да́ли сміха́ над ньоу́ чини́ти, оби́ на ньу пльува́ли. Та йак ви сьа Бо́га ни бойа́ли то у́чинити? Йакі кра́сньі, ка́жи, дьі́ти ма́йити; то ваш син, то ва́ша донька́, а йа ва́ша ниві́стка. Но, типе́рь, ньа́ньу, по́йме ід ма́мі!

Прийшли іт то́му ка́мениви, она́ положи́ла ру́ку на ка́мпньа, ка́мпнь сьа розлупи́ў на двойи і у́на така́ кра́сна, шчи красньі́ша йак була́. Та тогди́ опцьі́льува́ли сьа і гости́ну у́чини́ли. — А йа там зайшо́ў, та по-

ма́лу посйў воду́ ў міхах. І граў йа там; а маў йа чо́боти ш шаркань-цьо́вами; а ту йи такий чоловік старий, та просйў мине́: Дай ми шчо йісти. А йа його́ ўда́рйў ў го́лову, а голова́ му облыі́зла до́кус і ма́ло ни ви́дить, бо при́сла му ко́стка з мйа́са ў о́ко.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Кулї в Солочинї, Берегської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II. Ст. 40—45. — Рудченко, Южно-рус. нар. сказки, II, Ч. 27. Ст. 89 і 98 (подібні деякі мотиви). — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 149—156. Das Mädchen ohne Hände. T. III. Ст. 58—60. — G. Basile, Pentamerone. VI. 2. 22. La Penta manomozza. (Деякі мотиви спільні). — Етноґрафічний Збірник. Т. I Роздольський. Ст. 85—90: Заздрісна мати і єї дочка цариця. (Друга часть; до неїж підходять і дальші відміни). — K. Simrock, Die deutscben Volksbücher. I. Ст. 381—439. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 168—177. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ст. 40—49. — Renaud, Vie de sainte Genevióve в журналї Romania, Revue trimestriel, XVII, 331. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 31—41: Косоручка. Т. IV. Ст. 368—377. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. І. Ч. 22: Безручка. — Пантеонъ, 1854 р. Ч. 5. Ст. 1—4. — Матеріалы для изученія народ. словесности. Ст 72—77. — Schleicher Litauische Märchen. Ст. 20—22. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen. Ч. I. Ст. 19—27: Die verstossene Königin und ihre beiden ausgesetzten Kinder. (Також Ч. 80) — Zingerle, Kinder- und Hausmärchen a. Tirol. II. Ст. 112. — Schneller, Märchen und Sagen aus Wälschtirol. Ч. 26. — Vernalcken, Oesterreichische Kinder- u. Hausmärchen. Ч. 34. — Peter, Volksthümliches aus Oesterreichisch-Schlesien. II. 199. — Curtze, Volksüberlieferungen a. d. Fürstenthum Waldeck. Ч. 15. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 91. — Kolberg, Lud. T. XIV. 187. — Chełchowski, Pow. i opow. lud. z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 238—246. — Сборникъ за нар. умотвор. Т. VI. Від. 3. Ст. 165. — Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 147—160: Die stumme Königin. — Erben, Vybrané báje a pověsti národní. Ст. 212—217: Kosoručka. — Bož. Němcové, Národní báchorky a pověsti. T. II. Ст. 113—140: O Marišce. — Gebrüder Schott, Walachische Märchen. II. 8: Die goldenen Kinder. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. Т. I. Вып. III Ст. 283—289: Бязрукая сястра. Ст. 295—298: Три сястры. Ст. 298—304: Сынъ Хороборъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 55—57: Три сестры и король. Ст. 65—66: Жена безъ рукъ. — Сю казку записав, а відтак переробив звісний російський поет Пушкин, назвавши її казкою „О царѣ Салтанѣ“. Порівн. Сочин. Пушкина изд. подъ ред. Морозова. Т. III. Ст. 449—450. — Дмитрієвъ, Опытъ со-

бранія пѣсенъ и сказокъ крестьянъ Сѣверо Западнаго края. Ст. 178—180. Вук. Стеф. Караджич, Српске народне приповиjетке и загонетке. Ч. 61: Опет зла свекрва. —

23. Як царевич вирвав царівну у чорта.

Буў йиде́н царь, та буў ў ньо́го йиде́н син. А бу́ла йинна́ дыўка ў сьвітьі май кра́сна; та ўсе царь сокоти́ў, обы́ ни ви́дыіў о́браз ис то́йі дыўки, бо ки́дь би буў увидыіў, та йшоў би буў сва́тати. А царь сьа ўсе то́го бойаў, ож йак піде, та пото́му ўтти ни́ґда ни прийде. Тко пішоў за тоў дыўкоў, нитко́ сьа ўтти ни ве́рнуў. По́чаў каза́ти сво́му си́ну: Си́не, пой, йа тобі передам свойи ґаздіўство, бо йа ўже стари́й, оби́сь знаў, што ма́йиш. — Ай бу́ла йинна́ побічна хи́шка, а ў тіў хи́шцьі буў о́браз ис то́йі дыўки. А тот царь ни хо́тьіў указа́ти си́ну собі, бо знаў ош піде́ йі сва́тати, йак йийі ўви́дит. І рас по́чаў му каза́ти: Но, си́не, йа тобі передаў...

Ньа́ньку, шче́сти ми ни передали́ побічну хи́шку; ото́ ми му́сите передати́. І до́ти царьйа́ проси́ў, што указаў му: Но, си́не, ти більши ни бу́диш царьйом, бо йак підиш сва́тати оту́ прінце́зну, та ўтти ни́кде ни прийдиш. Овін йому́ казаў: хоть при́ду, хоть ни при́ду, а йа за неў сва́тати йду! І они сьа зобра́ли іс свойім пу́цирем і пішли. І йак ішли лыісом йинним і ўвідыіли трьйох льуди́. І ото́ були тоти́ грубі льу́де. Тоти́ сьа льу́де били. І по́чаў каза́ти тот пу́цир, по́чаў проси́ти сьа ў прінца, оби́ го пу́стиў ме́жи льу́ди, оби́ він йшоў, на чім сьа тоти́ льу́де бйуть. І тот пішо́ў: Льу́де, на чім ви сьа бйите́?

Та йи ў нас такі три ре́чі, што йинно́ биз дру́гого ни коштуйи нич. Ото́ йи такойи, кить то ма́йи чоловік, нитко́ го ни ви́дит: Йинно́ пла́тьа, йинну́ па́личку, йинну́ кни́шку і йинныі бо́ти. Коли́ на сьа ото́ во́зьме, па́личкоў кой махне́, де зага́дат, там піде́. Кни́шку кой ўдо́пре, там ста́не.

Пото́му тот пу́цир по́чаў каза́ти тим льу́дьом: Не бйи́те ви сьа льу́де, ай учиньім ми йакойи пра́во собі, оби́ ви сьа не били. Ай ви типерька йдыіт на три страни, а йа буду́ ни́льа сього пла́тьа. Та йдыіт дале́ко; котрий ско́ро сьуда́ прийде, того́ буде́ пла́тьа, та не будете́ сьа би́ти.

І льу́де ўдьачно пристали. І тогди́ йак льу́де удойшли і тот сьа ўбраў ў ото́ пла́тьа і погадаў собі так до́гонити прінца. І до́гониў прінца, ни ўказаў му сьа; і сгаў і пла́тьа звер.

І льу́де сьа зійшли, по́чали каза́ти: Тото́ буў май розу́мний, йак ми, шчо уд нас ўзьаў; бити сьа ныі-начім.

I він йак догониў прінца, платьа звер, поклаў до куфра і прінц почаў сьа звідати: Йа гадаў, ож уже тебе убили.

А, кажи, де би ньа убили!

І так дійшли с прінцом у тот варош. І там зайшли ў йиден кавельгаз і росказали собі обід. І почаў кавельгазош звідати сьа, у чім они ходьать. І тогди почали казати. І почаў кавельгазош казати: Волькілисьте дома сидьіти ис свойім животом, бо туй кілько прийшло оту прінцезну сватати і йиден домі ни йшоў, бо ни годен буў ото скінчити, бо ў тойі прінцезни йи чорт фрайір, побратим, та такі дасьть пунти на чоловіка, што ни годин учинити, та передасьть го іс тьіми пунтами чорту. Айбо тогди почаў казати тот прінц: Уже ушитко йинно, йа йі рас сватати йду.

Почаў казати кавельгазош, ож уже она знайи, ож ви туй і уже ушитко йинно, уже мусай йти.

І другий день рано, гей у вісьім годин, пішоў прінц до нейі і почаў йіў казати, чого він прийшоў. І почала она йому казати: Она го польубить, кидь він йіў принеси йийі перстень із льівойі руки іс сиреньчнього перста другий день у вісьім годин.

І він дуже сьа засумоваў. Праўду йому казаў його отець: Не йди ти, сине, бо ти туда погинеш! І він погадаў собі, ушитко му йинно. — Овін дуже сумний. Кажи му його пуцир: Што они такі сумньі?

Де бих йа ни сумний, кидь мусиме гинути. Меньі так уповіла мойа уйданиціьа, обих йіў приньіс заўтра ў вісьім годин перстень, бо кидь ньіт, тай так ни горазд буди. Айбо йа зажуриў сьа: то ни годин учинити.

І почаў пуцир казати: Ни журіть сьа нич, йа принесу.

Кой він ни віруйи: ото ни гонно бути, обй чоловік годин ото учинити! І раз ў вичері убраў сьа пуцир у ото платьа і пішоў там до нейі. І рас прийшоў т о т, почаў йі звідати: Шчось казала тому прінцови?

Казалам му так, обй ми приньіс мій перстень ў вісьім годин заўтра.

І він тогди ізрадоваў сьа і почне йіў казати: Типерь ідьім гет! — І зобрали сьа, сьіли на кочіу і пішли. А і тот пуцир із ними. Они його ни видьіли. І почаў казати тот чорт: Дай тот перстень, най го забйу пут сього великого камени. Коли чорт ізнимаў камінь, а пуцир путклаў руку, а чорт му поклаў перстень ў руку; а овін гадаў, ош пут каменьа пуклаў. І тогди пішли до нього на гостину. І потому там сьа гостили. І сесь пуцир — они сидьіли доўго — і пуцир паонуваў, ішоў би гет. І потому були ў нього трійи іноши і тоти сьа картьали, а они двойи іс прінцезноў гостили сьа. І тот пуцир ни знаў, шчо робити, ішоў би

гет. Пікраў ка́рти пу́цир ут слу́гіў; тоти́ ни зна́ли, што тото́; йім хибльа́т ка́рти. По́чали сьа зваджа́ти і би́ти на по́сьльитку. І тот стари́й йіх ґазда́ розогна́ў йіх. І по́чала каза́ти прінцезна: Ідьі́м гет ўже. А чорт по́чаў каза́ти: Ўпи́йме ішчи́ ма́ло вина́! І тогди́ загна́ў йинно́го і́ноша на вино́ ў пиўницьу. І тот пішо́ў; і пу́цир за ним. Наточи́ў вина́; а пу́цир там зуста́ў: ма́ло сьа напи́ў, а о́станок ўпустиў. І поча́ў каза́ти чорт: Іди́ шче на вино́! Піде на вино́, упа́де, уто́пит сьа там у вино́. Ка́жи чорт дру́гому: Іди́, шчо тот там тілько ро́бит. Піде тот дру́гий, упа́де і тот, утопит сьа. Піде тре́тый — і тре́тьому так. Тогди́ пішо́ў стари́й: пони́каў, тоти́ сьа утопи́ли. І тогди́ сьа зобра́ли: Ідьі́м гет, бо сисе́ ўже ни гора́зд! І пішли́ гет на йі́йі доміство.

І раз ра́но прине́се пуцир прі́нцови пе́рстень: Туй йи, най несу́ть, най сьа ни жу́рьйать пресьві́тлий царь! — І прінц сьа ду́жи зра́довали. І ўзьаў тот пе́рстень, покла́ў на таріль і поньі́с йі́ў у ві́сьім годин. І ўна то ўві́дьіла і по́чала каза́ти: Кить ти ото́ го́деп ізроби́ти, та йа буду́ тво́йа, а ти бу́деш мій, кидь ішчи́ ізро́биш йинно́ дьі́ло: оби́сь миньі́ на за́ўтра на сьаки́й час приньі́с із мо́го фрайі́ра, побрати́ма, го́лову, та тогди́ йа бу́ду тво́йа, а ти мій. Бі́льше рас пу́нтіў ни бу́ди; а кидь ото́ ни принесе́ш, та поги́неш йинна́ко! — І він сьа ду́же засумова́ў опйа́т: Шчо туй чини́ти? Уви́дьіў його́ пу́цир: Што ўни сьа так засумова́ли опйа́т? Йа гада́ў, ож йа ім ра́дість учини́ў, они́ шче май сумньі́, йак бу́ли пере́же.

Де бих йа сьа ни сумова́ў, кидь опйа́т тако́йи велико́йи дьі́ло би чини́ти, а йа ни знау нич. Каза́ла ми так, оби́х йа приньі́с із йи́йі побрати́ма го́лову; ото́ і ни мож учинити.

Ни журі́ть сьа нич, пресьві́тлий царьйу, йа прине́су; што тре́ба, ото́ й му́сит бу́ти! І зобра́ў сьа — начи́м бу́ў ве́чір — тот пу́цир і пішо́ў іс ко́рдоў і по́чаў чека́ти. Зайшо́ў там до хи́жі іт прінце́зньі, та хо́дит туда́. Рас прийде чорт. Ка́жи: А шчось му каза́ла?

Каза́лам му так, оби́ ми за́ўтра приньі́с іс те́би го́лову; ож ни прине́си, та ни гора́зд му бу́ди.

Тогди́ чорт упові́ў: До́брись чини́ла, шчось му тото́ каза́ла. Но, йа тепе́рь іду́ собі́ гет, домі́, бо ти вели́кий гунцвот. Айбо ўже пильа кочі́йі його́ тот пу́цир нала́дйў сьа с ко́рдоў. Нако́й чорт ступи́ў йинно́ў ного́ў на кочі́у і мета́ў дру́гу но́гу, тогди́ тот му посьа́г за голово́ў. Іпен чорт узпайми́ў ко́ньом пррр... і тогди́ ко́ньі ру́шили, а голова́ там зіста́ла і ко́ньі пішли́ іс ко́чішом та с то́лубом. І тогди́ тот пу́цир принесе́ прі́нцови оту́ го́лову і пі́чне каза́ти: Пресьві́тлий царьйу! Туй йи голова́, най йі несу́ть тіў прінце́зньі. Кидь буде́ з ни́ми дашто́ крутити, най йі́ў ка́жуть, ож і з не́йі голова́ так пі́де!

І тогди́ прінц ду́же сьа зра́доваў, ож уже́ йи тот пунт, шчо уна́ росказа́ла. Ни чикаў ові́н ві́сьім го́дин ра́но, а́йно чим день буў, узьаў го́лову на та́ріль і поньі́с. І уна́ тогди́ ду́же му сьа ізра́довала і опцьу-льува́ла: Йа тине́рь твойа, а ти мі́й; та тине́рь де хоч, там пі́деме. Хо́чиш, туй царьйуй, хо́чиш, йдьі́м до те́би!

Ові́н ни еспі́доваў, обі́ він там опста́ў, а́йно він хо́чи верта́ти, зачи́м йому́ оте́ць каза́ў, ож ові́н царьйова́ти ни бу́ди, кидь за неў пі́де. А йому́ Біх помі́х то зверед́ити і тине́рь хо́чи вітцьу́ собі́ проуказа́ти. І так они́ сьа ізобра́ли і пішли́ до вітцьа́ му і оте́ць му сьа ізра́доваў і прийаў го ўдьа́чно. І па́рас тогди́ переда́ў му ца́рьство на́ўхтема. — І до́ти жи́ли, до́ки ў них сьа жи́ли ни пірва́ли. І бу́ло помело́ і путь за на́ми замело́. І бу́ло весло́ і туй нас принесло.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Біксайа з Ітстичова, в Задні, Мараморосько́ї столиці.

Паралелі: Початок сеї казки порівн. з початком казки: Grimm, I. Ч. 6. Der getreue Iohannes. Ст. 34—42. Т. III. Ст. 20—23.

24. Про хлопця, що сїм лїт у колодязи сидїв.

Бу́ли трі́йи сини́ у йинного́ чолові́ка, та легли собі́ ко́ждий укре́ме. Ра́но уста́ли і йаў оте́ць зьві́дати ста́ршого: Шчо тобі́ сьа си́не сни́ло?

Ка́жи ста́рший: Минньі́ сьа сни́ло, пуд на́шоў хижо́ў ви́росло де́рево і бу́ли би ізь нього гу́сьльі.

Ка́жи оте́ць: Мо́же бу́ти. —

Зьві́дуйи дру́гого: Шчо тобі́, си́не, сьа сни́ло?

Ка́жи дру́гий: Минньі́ сьа сни́ло, шчо ў на́шім ки́ртьі ви́росли дві́ дерева́, та бу́ло би на йаку́ потре́бу.

Ка́жи оте́ць: Мо́же бу́ти.

Зьві́дуйи тре́тього: Но кажі́, си́не, шчо ти сьа сни́ло?

А тот ни хо́чи каза́ти. Бу́ло му сьім го́діў. Іми́ў оте́ць, би́и. А царь іде́ во́зом. Ка́жи слу́зьі царь: Іди́, зьві́дуй чолові́ка, за́шчо би́йи хлопчи́шча.

Ка́жи чолові́к: Ни хо́чи каза́ти, шчо му сьа сни́ло.

А царь возьме́ на віз і возьме́ до се́би. І даў йому́ хи́шку. А бу́ло ў ца́рьйа дьіу́ка; і тоту́ дьіу́ку даў іт то́му хлопчи́шчеви і они́ ду́же сьа іс хлопчи́шчом польуби́ли. По́чаў царь зьві́дати, йак бу́ло хлопчи́шчеви сьімна́цьать го́діў: Но, тине́рь кажі́ ти минньі́, шчо тобі́ сьа сни́ло.

Ка́жи леґі́нь: Йа ни буду́ вам каза́ти.

Ни хо́чиш мины́ каза́ти, та тьа дам загуби́ти.

Ни хо́чи леґі́нь каза́ти. А царь тогди́ заста́виў вели́кий коло́дьазь копа́ти. Йак коло́дьазь ви́копаў і даў його́ мурова́ти. Мурники коло́дьазь муру́ут, а царьська́ дыі́ука по́чала каза́ти: Муру́йте мины́ по́пуд зе́мльу іс то́го коло́дьазьа до мо́йі хи́жі, оби́ ньа́ньо ни знаў; шчо хо́чете, тотс вам дам.

І царь тогди́ ви́кличе того́ хлопчи́шча вон і у тот коло́дьазь пу́стит. Та даў йому́ сьві́чку, сто́лик і столе́ць, тай пуга́рь вина́, тай йиде́н кола́ч. А хлопчи́шче тото́ ізьі́ў і пішо́ў по́пуд зе́мльу на́зад до хи́жі. Буў йиде́н дру́гий царь, погани́н, а маў двана́цьать голо́ў. І погани́н зажене до сього ца́рьйа, шчо маў того́ хлопчи́шча, три качі́лки́, а йинна́кі на обо́х кі́ньцьах, оби́ царь уда́риў печа́ть, котри́й то́ўшчий коне́ць. Но царь ни зна́и і ду́жи сьа зажури́ў. А дыі́ука ви́йде іт то́му, ка́жи: Шчо ви такі́ сумны́?

Ка́жи царь: Загнаў погани́н три качі́лки́, оби́ уда́рити на ны́ печа́ть, а кидь ни уда́рьйу, та пьа загуби́т.

Прийшла́ дыі́ука, ка́жи хлопчи́шчеви: Ньаньо ду́жи сумни́й.

Ка́жи хлопчи́шче: Іди́, кажи́, шчо тобі́ сни́ло сьа, най нисе́ оте́ць на во́ду, котра́ стоі́т і там ўви́дит, котри́й коне́ць буде па́дати ў доли́ну, тото́ буде то́ўшчий коне́ць і най би́и на тот печа́ть.

І зажене царь до то́го, шчо маў двана́цьать голо́ў. Тогди́ царь зажене упйат до то́го, шчо би́ў печа́ди три чіко́ви, оби́ ўда́рнў на тоти́ чіко́ви печа́ть, котро́му кі́лько го́діў.

Прийде дыі́ука царьська́ віт того́ хлопчи́шча і ка́жи вітцьу́: Ньа́ньку, шчо ви такі́ сумны́?

Ка́жи царь: Си́не! сумни́й им, бо загна́ў погани́н три йинна́кі чіко́ви, оби́х ўда́риў, котро́му кі́лько го́діў.

Прийде дыі́ука від вітцьа́ ід хлопчи́шчеви. Ка́жи хлопчи́шче дыі́уцьі: Шчо ти така́ сумна́?

Шчо́бих йа ни сумна́? Ньа́ньови загна́ў погани́н три чіко́ви, оби́ ньа́ньо уда́риў печа́ть, котро́му кі́лько го́діў.

Кажи хлопчи́шче: Іди́, та кажи́ сьак, ош тобі́ сни́ло сьа: Ньа́ньу! уси́пте се́рек ки́рта ў йиде́н во́рох віса́, а ў йиде́н пшени́цьі, а ў йиде́н поло́ви; та котри́й буде утьіка́ти іт поло́ві, тому́ буде йиде́н гід; а котри́й буде утьіка́ти іт ві́сови, тому́ буде три го́ди. І най би́и печа́ть і жене до то́го ца́рьйа погани́на.

Зажене погани́н до то́го ца́рьйа, шчо ў ньо́го тот хлопчи́шче, йинну́ ку́льу о́лова, шчо ма́йи три́цьать ма́ж. І ўпа́де тота́ ку́льа се́рек двора́. Тогди́ царь погани́н зажене письмо́: Коли тоту́ ку́льу не ве́ржеш мины́, та тогди тибе́ загу́бльу.

Ду́же сьа царь упу́дину́. Жу́рит сьа велико. І за́йде ід ньо́му його́ донька́ і ка́жи: Шчо ви такі́ сумні́?

Загна́у́ поганин ку́льу, а тоту́ ку́льу ве́речи му́сай за́у́тра на полу́нне!

І піде́ його́ донька́ до хижі ду́же сумна́.

Ка́жи хлопчи́шче: Шчо ти така́ сумна́?

Вер царь поганин ку́льу у три́цьать маш, та му́сай ве́речи за́у́тра на полу́нне.

Іди́ кажи свому вітцьу́, ош тот, шчо сьім го́діу́ типерь зако́паний у́ зе́мльу, та тот не́йу ве́рже. Та най оте́ць упрьйаже́ тоти́ ко́ньі, шчо ни везли́ ни́кда нико́го, тай таки́й най іх жене́ ко́чіш, шчо ни́кда ко́ньі ни гнау́. Тай йак буде́ роско́повати тот коло́дьазь і відро́, най іспра́вить на хлопчи́шче чи́тавий ланц.

Дьі́у́ка пішла́ і ка́жи свому вітцьу́: Ньа́ньу! миньі́ сьа тото́ снило, обе́сте викопали із земльі́ того́ хлопчи́шча, шчо́сте сьім го́діу́ типерь поклали у зе́мльу тай оби́ тоти́ ко́ньі його́ витті везли́, шчо ни́кда нико́го не везли́, тай таки́й ко́чіш оби́ гнау́ тоти́ ко́ньі.

А царь йиййі оте́ць ка́жи: Того́ хлопчи́шча у землі́ ни йи, бо у́же тот дау́но́ погину́! — Бо царь ни знаи, ош хлопчи́шче пішо́у́ по́пуд зе́мльу іт тіу́ дьі́у́цьі та хлопчи́шче ка́жи іу́, ош тото́ іу́ сьа снит.

Но царь послу́хау́ свою дьі́у́ку. Га́дат собі царь: Ко́ньі мо́йі ни возили нико́го лише́ мине́, а ко́ньі гна́ти му́шу йа! І пішли́ копа́ти тоту́ зе́мльу, шчо на тім коло́дьази бу́ла. Йак йали́ копа́ти, а хлопчи́шче кру́зьі мур по́пуд зе́мльу ледви́ пішо́у́. І узьау́ собі од дьі́у́ки столе́ць і пога́рь вина́ і сьві́чку і йиде́н кола́ч, та сьіу́ собі у́ коло́дьази, та сиди́т так, йак сьіу́ тогди́, коли́ го царь закопау́. І йак зе́мльу роскопа́ли, позират царь, а хлопчи́шче сиди́т; та ка́жи: сьако́и ни́ґдам ни відьіу́! — І пу́стили за ним відро́ і у́тьагли його́ і ви́льіз на віз і жене́ ко́ньі сами́й царь. І за́йде тот леґінь до хижі і ка́жи цареви: Не журі́т сьа нич! Айбо царь журит сьа, бо йде двана́цьата годи́на. І мно́го сьа ізойшло́ во́ська і буду́т позира́ти, йак буде́ тот хлопчи́шче мета́ти тоу́ ку́леу́. І поганин тот, котри́й загнау́ тоту́ ку́льу, сьіу́ на обі́д. І тот хлопчи́шче ви́кличе царьйа того́, шчо го виньау́ іс то́го коло́дьазьа, шчо го закопау́, оби́ позирау́, йак буде́ мета́ти тоу́ ку́леу́. І хлопчи́шче пльу́не на ру́ку і ве́рже і ку́льа прийшла́ і у́дарила побі́й. І ку́льа проломи́ла і у́па́ла на то́го поганина стіл; а тота́, шчо пеу́ вер тот поганин, тота́ стоі́т се́рек двора́. Заже́не поганин письмо́ до то́го царьйа, оби́ тот вітьась прийшо́у́ ід ньо́му на во́йну. А тот хлопчи́шче ви́брау́ іще́ іт со́бі двох і пішли́ іт то́му поганинови, шчо мау́ двана́цьать голо́у́. Та ка́жи хлопчи́шче: Йа прийду́ іт цареві, та буду́ подава́ти йому́ ру́ку; та

обéсте і ви подавáли, та ни будé знáти, котрúй вúтьазь. Дáле будé давáти погáрь винá. Обéсте і ви двáйи брáли.

І прийшлú і дай поганúн рýку, а онú усьí трийи нáраз даýт. І овін свóйіу мáтери дай віко йинно́ грáни, обú ізьíла, бо онá знáи, котрúй вúтьазь. І дай погáрь винá, а онú ýсьі тріий берýт, і ни знáи, котрúй вúтьазь. І тогдú дай мáтери дві вíка грáни, обú ізьíла і кáжи: Солóткий вúтьазьу! ни знáу, котрúй ти йись!

А мáти поганúнова кáжи: Сúне! запрú ў вúчірь іх ў піўнúцьу. І рáно котрúй прúйде без клебáньі, тогдú тотó будé вúтьазь. А ў ночú пішлá тотá бáба і узьмé іс тóго вúтьазьа клебáньу. І онú рáно устáли, а вúтьазь ймит сьа за гóлову, а клебáньі ни йи. І тогдú узьмé йинногó і дрýгого і пóкладе на долóнь і рострошчúт. І підýт іт царевп іт поганúнови. Кáжи поганúн: Солóткий вúтьазьу! Типерь ідемé на вóйну! —

І тóчат собí сабльí і вúтьазь кáжи: Цáрьйу! попозирáй ішчú на сесь сьвіт, бо ни знáйиш, йак будé.

І царь йаў позирáти, а вúтьазь вúйме сáбльу і удóтне дванáцьату гóлову, а за тоў усьí поуттинаў. Колú клаў свóу сáбльу попильá сéби і удóтне мáло собí пéрста. І прийшóў домí; а царь тот, шчо го вúньаў із земльí, ісьцьáг свій пéрстень і натьáг на йогó і ширúнку ізьньаў свóу іш шúйі і завúў йомý перст. І кáжи тот хлопчúшче: Цáрьйу пресьвітлий! сесé миньí тогдú сьа снúло, колú менé пьáньо биў, а ви менé ўзьалú на віз і зьвідалисте сьа, шчо ми сьа снúло, а йа сьа бойаў вам казáти, ож менé загубúте; тай ож ви свій пéрстень на мóу руку дастé і свóу ширúнку здóймите іш шúйі і заўúнте миньí перст.

І нібраў царь іс свóйоў донькóў. І жúли, зáки ў них сьа ни пірвáли жúли. А йа сьіў на весло́, та сьудú ньа принесло́.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Нодя, в Кушниці, Мараморошької столиці.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. II. Ст. 434—446. Ч. 133—134: Вѣщій сонъ. Т. IV. Ст. 313—315. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. III. Ч. 120. — Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 9: Vom weissen und vom rothen Kaiser. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 54 і 130—131. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 195—198: Чудесний хлопець. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 193—195. Sny. — Erben, Vybrané báje a pověstí národní. Ст. 150—155: Milutin. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. Т. II Ч. 129: Des Kaisers Eidam und das geflügelte alte Weib. —

25. Про царського похрестника.

Буў царь, та ходи́ў із і́ношом сво́йім, та зайшла́ йіх но̂ч ў селы́, а́йбо ўже так, гі́би вон се́ла, ўже лем йинна́ хи́жа бу́ла. Загна́ў сво́го і́ноша, ож ци ни прийа́либи на но̂ч. А там були́ дві хижи́ пуд йинни́м побо́ом. Ну, они́ йіх прийали́ на но̂ч. І по̂шли́ они́ там до хи́жі ў вичéрі — а́йбо они́ ни зна́уть, ош тото́ царь — і постили́ли йім там ў хи́жи. Айбо там жона́ була́ тьа́шка. Зажéне ў ночи́ царь і́ноша, шчо сьа ўро́дило. Прийде і́нош і ка́жи: Нич ішчи́. — Зажéне о́пйать, шчо сьа ўродило. Ка́жи: Хлопчи́шчи. — Но, они́ раху́уть ў хи́жи, ош тот царь буде́ за ба́течка дру́гий день. А во̂н лиши́ў там, подарува́ў мно́го гро́ший, оби́ до двана́цьцьать ро́ко̂ў ма́ў при чім сьа ўчи́ти; і написа́ў так, ож йак буде́ ўши́тко зна́ти, по ўши́тких ошко́лах, тоди́ ма́йи прийти́ до ньо́го, та во̂н го ўзьме за сво́го си́на.

І во̂н йак сьа ўўчи́ў, тоди́ найшо́ў тото́ письмо́, шчо му царь ли́шиў і почьа́ў каза́ти: Ньа́ньу тай ма́мо! шчо йа сьа бу́ду ўчи́ти, коли ўже ни йи тако́о, оби́х йа ни зна́ў; йа, ка́жи, йду до сво́го ба́течка хрéсного. — Айбо во̂н ізобра́ў сьа, тай йде. А во̂н буў кра́сний. А на йинно́ў пусти́ни коло́дьазь; та там розбо̂йни́цький синварту́йи, оби́ датко́ ни напи́ў сьа води́ з нéйі. А во̂н пи́ўби буў ду́жи води́, тай ка́жи: Дай миньі́ сьа води́ напи́ти.

Дам тобі сьа води́ напи́ти, най іду́ с тобо́ў за і́ноша.

Да́ў му сьа води́ напи́ти і по̂шо́ў із ним. Іду́ть они́, прийшли́ там до ца́рьйа. Айбо во̂н сьа ўбраў ў тоту́ одéжу, шчо царьський хрéсник сьа ўбраў, та опста́ў сьа мі́сто хрéсника розбо̂йни́цький син ста́ршим. Прийшли там до ца́рьйа і там сьа ўклони́ли. Тоди́ ка́жи цари́цьа ца́реви: Та ти каза́ў, ош то такий кра́сний, а то йакий наску́дний.

Айбо царь ка́жи: Най буде́, йакий йи.

Айбо тот розбо̂йни́цький син побожи́ў його́, ож до посмéрти ни слобо́дно му говори́ти. Ну, во̂н там за корольа́ тот, а тот за і́ноша. Айбо тот розбо̂йни́цький син ўже хотьі́ўби його́ стра́тити; і во̂н сьа похво́ріў, та хо́чи уд лéвицьі молока́. І ка́жи: Най миньі́ і́нош принéсе уд лéвицьі молока́, тоди́ миньі́ польі́вить.

Управили його́ у звіри́ниць, оби́ припьі́с уд лéвицьі молока́. Айбо царь йому́ ни ві́рууть, ож во̂н принéсе молока́ ўтти.

Ка́жи: Йа сво́му при́нцови принéсу то́го молока́.

І прийшо́ў ў звіри́ниць, тоди́ лéвицьа ка́жи: А шчось прийшо́ў? По тво́йіў пра́ўдьі тобі Бо помо́жи. Ішчи́, ка́жи, при́йдиш на дві смерти́ по сьо́му, а сиcьа́ трéтьа; а типéрь пой, та здо́йіш ньа. Айбо, йому́, ка́жи, ни польі́вить ут то́го.

Йак му приныс того молока, вӧн сьа напиў, айбо йому ни полыўльать. Тоди кажи: Больать ньа очи; та там, кажи, й там ў тӧў цèрьквi, там кирницьа. Така вода ў тӧў кирници живушча тикушча; а нат тоў кирницйў сидить Гиньджібаба; та най миньі принесе мӧй інош тоїи води, та миньі полывить.

Кажи присьвітлий царь: Ни принесиш ти тойi води, бось ни годин.

Кажи: Мушу йа, присьвітлий царьйу, принести свому прінцови води.

Та ти, кажи, йди.

Прийшоў вӧн там іт тӧў цèрьквi на само полуни, та стаў спèрет порога. А на тӧў цèрьквi дванацьцьать двèрі желызних. Но й вӧн йиннако ни смійи йти до тойi цèрькви, бо кличи його тота Гиньджібаба: Пой, кажи, сине пой, ни бӧй сьа! Інчи на йинну смерть прийдиш. — І дала йому дві фльашки води: Но на, кажи: сисьу йинну даш йому, а сиса буде тобі на помочи. Айбо, кажи, йому й ут сеji води ни полывить. А йди скоро, та обись на йидинацьать двèрьиох вонка скакаў.

Прийшоў вӧн домо, мастиў собі принц очи, айбо йому ни полывило. Ну, й вӧн ўже сьа мало ўздоровіў, йшоў би де сватати до поганого царьйа, там дыўка красна. Айбо йому так казали, оби собі катун ўбраў, шчо йинного року удобраны і йинноїі твари, а коны оби були ўсьі йинноїі·форми і оби ў них були білы копита. Ну, й они ізобрали сьа, ідуть. Рас приходьать, а на пути мурашки. Тоди тот інош стаў, ни даў чіриз мурашки пирийти, оби йшли доўкола йіх. Тоди йдуть опйать, йдуть, рас почьаў огньаний дошчь падати, а потьата ў гньіздьі почьали дужи пишчьати. Тоди тот інош стаў, закриў тоти потьата свойоў бундоў, кипиньаком. Приходьать тамка, звідауть сьа йіх: Де ви йдете?

Там, кажи, і там йдеме сватати.

Кажи: Ни дойдити ви там до нашого царьйа!

І йак они йшли, та вода, шчо велика була, та виверла рибу вонка; а катуни ўвідьіли, та хотьіли рибу тоту зарізати. Айбо тот інош ни даў зарізати, а росказаў йі назад ў воду трутити. Прийшли ўни до того царьйа у тот варош, де тот царь биває, айбо тот царь даў заперти ў пиўницьу восько, лем трьйох лишиў. Опстали: інош, царьський міныстир, та копітан. І тих трьйох даў закликати т собі ў бурк на вичèрьйу. Йак вичèрьйали, та царь посипаў віко попилу, а віко маку і тото поміпаў, тай кажи: Оби тото на рано перèбране було, бо кидь ни буди чистойи йинно ў другого, то й йиден живий ни уйдите ўтци. Ну, айбо дужи сьа зажурили ўни. Айбо тот інош опстаў на варту, та журить сьа, йак тото перебрати. Раз на нього покличьуть мурашки, оби ўтвориў оболок. Ўтвориў вӧн оболок, прийшло только мурашкоў, шчо за годину пирибрали ў йинно віко попіл, а ў йинно мак. Тоди йак увойшоў царь, увідыіў, ош перебрано, кажи: Добри! — Тоди на другу нӧч прийде, та

поклау̑ сріберний перстинь йиден на стол, а йиден вер у мори: Но, кить тот перстинь на рано ни буди туй, та йиден живий з угци ви уйдиме. — А тот іnош на вартыі й на другу ноч; айбо дужи сьа зажуриу̑. Раз у̑ ночи кличи на нього риба, оби у̑твориу̑ оболок. Покличе на рибу, та друга сьа у̑шитка зойшла, а йинна ни прийшла. Тоди кажи старша риба тоу̑, ош прийшла позаду: Де ти опстала?

Кажи: Там сьа сьвітило у̑ водыі шчось, та йа сьа задивила, там сьа загурила.

Іди лем скоро, кажи, та принеси, шчось відьіла.

Пошла, на дух принесла тот перстинь; она найшла у̑ водыі. Тоди у̑же у̑радуваў сьа іnош; айбо вон тото на третьу ноч шче майи вартовати. Тоди тот царь поганський на третьу ноч того копітана порубау̑ на дарапчики: Оби такий на рано буу̑ гі типерь йи.

Но, царь поганий пошоу̑ спати, а іnош опстау̑ там, та зажуриу̑ сьа дужи, бо забуу̑ оту воду, шчо йому баба давала тота. — Раз надойде тото потьа, шчо уи закриваў йіх ут того дождьжьу, та кажи: Шчось сьа так зажуриу̑? Ни бой сьа, Бо с тобоу̑; лем ти складуй дарапчики тоти гі були; дорас тото буди. — І вон іскласу̑ тоти дарапчики і потьа йому наннесло тоту фльашку з водоу̑ і тоди вон стаў, та помастиу̑ тоу̑ водоу̑ тоти дарапчики, даў пул нос попахати і тот тоди ожиу̑. Йак ожиу̑, кажи: Отом дужи заспау̑! — Йак другий день було, тоди царь у̑войшоу̑ і кажи: Та ваша типерь йи кішасонька. Тоди дау̑ йім кочійу, у̑шитко, забрали сьа і прийшли у̑ свой дом до царьйа. Айбо кішасонька льіпши льубить того іnоша гі прінца. Айбо мусить того льубити, бо тот йійі сватау̑, а іnош ньіт.

Йак прийшли до свого дому, та у̑же гостину робльать; айбо прінц у̑се кажи, ож іnош нидоброни вино с пиулицыі йому носить. Тоди іnоша загнау̑ у̑ пиуницьу на вино, тай сам пошоу̑. Йак тот тьагпуу̑ вино, а прінц уттьау̑ йому голову. Тоди прийшоу̑ назад до хижі прінц, а у̑на пошла тоди у̑ пиуницьу, кішасонька, та приклала голову назат там на тулуп, та найшла у̑ іnоша фльашку з водоу̑ у̑ жобі, та помастила і вон ожиу̑ назад. У̑войшоу̑ тоди до хижі, та кажи: Присьвітлий царьйу! Ци мош по смерти говорити?

Кажи: Слобоdно, чому ньіт.

Сесь, кажи, мине побожиу̑ прінц, ож миныі ни слобоdно казати до посмерти — а, присьвітлий царьйу, кажи, йа йіх хресний син. Тоди того прінца завісили.

Зап. в марті, 1896, від Івана Русина в Дусині, Березької столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 317—323. „Щасливий син бідного чоловіка“. — Чубинський, Труды, II, Ст. 337—340. — Деякі спільні мотиви диви: G. Basile, Pentamerone. I. 7. (7). Lo mercante. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 233—259. Ч. 67—69. Т. IV. Ст. 72—83. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 44. Т. III. Ч. 105 і 115. — Труды курск. статист. комитета. Т. I. Ст. 533—536. — Дѣдушкины прогулки. Москва. 1819: О Булатѣ молодцѣ. — Повѣсти, сказки и разсказы казака Луганскаго. Т. IV. Ст. 177—193. — Gliński, Bajarz polski. T. I. Ст. 183—193. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 37. Der Königssohn und der Bartlose. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 13—19: Die Gänsemagd. T. III. Ст. 151—153. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. I. Ст. 379. — Norwägische Volksmärchen. T. I. Ч. 24. — Schott, Walachische Märchen. Ч. 1 і 10. — Вук Караджич: Српске народне приповиjетке. Ч. 5: Стоjша и Младен. — Аѳанасьевъ, Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу. Т. II. Ст. 575—594. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. K. I. Ст. 73—82: Černowlasý princ. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 180—187: Simeon. - Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okol. Przasnysza. Ч. I. Ст. 95—103: O złotem rysiu. — Тамже. Ст. 282—296. — П В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 52—55: Чуда-Юда. —

26. Марко богатий і подорож до сонця.

Та буў йидéн царь, та ходúў пó-сьвіту, перечьуваў, йак у сьвіты. Та прийшóў до йинного чоловíка, а ў тóго чоловíка жонá ўмерлá, та опсталá сьа йиннá дитúна, хлопчьýк. Та йаў царь мóвити: Чоловíчи: ци ни прúймите ньа на ніч?

А чоловíк кáжи: Йа бим вас прийáў, áйбо будýть вас йісти блошчúцы.

А цáрь кáжи: Йа будý спáти і на подыí! — Та лых собí на під, а на подыí собі провéртыіў дыірочку такý, обú вíдыіў, шчо будé чинúти тот чоловíк іс хлопчúшчом. Бýли ў хлопчúшча дві маточкú; та йиннá кáжи, обú загубúти хлопчúшча, а дрýга кáжи, ни трéба, бо сесь хлопчúшче узьмé царьйóву дыіýку. Тай тогдú пішлú гет обí. А царь собí на подыí дýмат; — ўстаў рáно, ідé путьóм, та собí гáдат: Кобúм прийшóў домí, та вéрну сьа, та йогó загýбльу.

Йак прийшóў домí, кáжи слувыí: Упрíгай кóны у віз! Йак упрьйаг кóны, пішлú прóсто до тóго чоловíка. Кáжи царь: Продáйте тогó хлопчúшча.

Кáжи чоловíк: Продáм, бо миныí ўже дýже надóйіў.

Виде́ царь дытйну. Прийде на йиден міст, а слуга́ ни знайи, шчо завйў у бу́нду. Кажи царь слузы́: Берй, та меч із мосту.

Возьме́ слуга́, ве́рже ў во́ду. А вода́ несла́ йиного́ корча́. Ўпа́ла бу́нда на корча́, та плине́. А буў йиден пиривізник ду́же старйй, а дыти у нього не бу́ло, та усе на тім ло́дику сидыіў. Вйдит, шчо тото́ плине́. Йак прийшло́ інь ньо́му, позйрат, а тото́ хлопчйшче. Ду́же сьа зра́доваў. Бу́ла ў нього хйшка на бе́резы́, а ў ті хижи бу́ла ба́ба. Кажи дыі́до ба́бі: Ба́бо, пой сьудй, даў нам Бог дытйну. Плила́ на корчй, а йа імйў.

Ба́ба сьа ўра́дувала. Вйріс хлопчйшче, бу́ло му сьімна́цьать го́діў. А тот царь, шчо вер хлопчйшча у во́ду, іде́ на вада́ску. Прийде до то́го дыі́да, вйдит леґіньа́, тай іспо́внайи. Ка́жи дыі́дови: Ві́тки ў вас тот леґінь?

Ка́жи дыі́до: Плиў на корчй, а йа собі імйў.

Ка́жи царь: Ци не поныі́с би до мо́йий жонй письмо́?

Ка́жи дыі́до: Понесе́.

І царь даў йому́ і леґінь несе́. Іде́ від ра́на до но́чи. Прийде на три путы́. Сыіў, та реве́, не знайи, кудй йти. Вйдиш йиде́н блиск. Пове́рне до то́йі хижі, там його́ ма́точки. Ка́жи: Де ти йдеш? — А ба́ба знайи, де леґінь іде́. Да́ла йі́сти і ка́жи: Лыга́й спати! Леґінь лыіх, ба́ба узьме́ письмо́ і запрьйа́че, а йому́ напише дру́гой. Уста́ў леґінь, не вйдит, шчо ба́ба кйвала тайстрйну. Прийде до царйцы. А царь написа́ў буў: Жо́но! йа тобі пйшу; прийде сесь леґінь; йа прийду домі, та обе́м го віды́іў на шибеници. А ба́ба написа́ла, а леґінь принеі́с, та даў царйци. Царйцьа возьме́, та чйтат: Жо́но мо́йа! йа царь, пйшу тобі сисе́ письмо́; заки прийду домі, обйсь сво́у доньку́ іс сим леґіньо́м повінча́ла.

Бу́ла сва́дьба, та молоді хо́дьать у кйрты. Прийде царь домі, не вйдит леґіньа́ на шибеници. Ка́жи жоны́: Жо́но! чому́ ти не учинйла так, ги йа тобі писа́ў?

Ка́жи жона́: Йа учинйла.

Та де леґінь? ка́жи царь.

Та хо́дит у кйрты із донько́ў.

Но, царь не зльубйў: молоді ду́же сьа льу́бльат. А буў дру́гий царь на дру́гім сьві́ті. Не знайи, йак його́ загубйти. Ка́жи: Но, зьатьу! ійй пут то́го царьйа поганйна, та учу́йиш, йак там йи! — Даў йому́ гро́ші, та ла́дит його́ випра́ульати; а його́ донька́ ду́же пла́чи за леґіньо́м. Вйдаў сьа леґінь, іде́. Прийде іт то́му дыі́дови на перевіз. Йак його́ дыі́до перевіз, ка́жи: Де ти, леґіньу, іде́ш? — Дыі́до ни познайй, шчо тото́ його́ годо́ванок. —

Кажи леґінь: Иду́ пуд дру́гого царьйа.

Кажи дыдо: Іди, най ти Бог помагат; та учуиш, шчо буде поганин казати, йаку новину за мени. Йа уже на сым перевозы тисьача годіу вижиу, тай ни можу витцы вийти.

Тай тогди витклонйу сьа леґінь, та иде. Прийде у йиден варош, а у тім вароши чельадь дуже тихо, лише у йинным боуты держит йиден пан пиво. Зайде леґінь, кажи: Дайте йиден пугарь пива! Випиу і пау зьыдати: Пани, шчо у сым вароши чельать тихо?

Кажи пан: Уже сто льіт, йак чельадь ни майи приплода; бо туй була кирниця така, шчо йак чоловіу майи сто льіт, тогди прийде, напйи сьа, видмолоние; а типерь ни тиче.

Кажи пан: Де ідете леґіньу?

Кажи леґінь: Иду пут того царьйа поганина.

Кажи пан: Іди, най ти Бог помагат, ачей йаку новину повіш і нам, шчо ни тиче кирниця.

Видау сьа леґінь, іде. Прийде пуд другого пана у варош, а у тім вароши чельать тихо, лише йиден пан у боугы. Зайде леґінь, та сидит. Зьвідат: Шчо туй, пани, чельать тихо?

Пан кажи: Була йинна дичка, родила дички, а типерь ни родит, та чельадь іла і молода була, а типерь чельадь вистаріла сьа. Кажи пан: Де йдете леґіньу?

Йду пут того царьйа поганина.

І леґінь видау сьа іде. Приходит іт тому цареви, а там тиче вода; та сыіу, та гадат собі: Боже! ци верну йа сьа витцы? І устау, іде, йак собі подумау. Прийде, а слуги замітауть двір у черлених чоботыіх, а царьйа дома ни йи, а у тіу полатыі царська мати, того леґіньа друга маточка, шчо була у ночи іс тоу другоу, та казала його убити. Зайде леґінь до хижі, а баба його спознала. Кажи баба: Сине, иди лыгай пут корито, та будеш чути, шчо йа буду говорити іс свойім сином.

Прийде царь, бабин син, поганин. Кажи: Мамо! туй йи душа іс того сьвіта.

Баба кажи: Ни йи, сине. Сыдай, та будеш ісьти; та йди, та льась, та спи, бо рано тобі би уставати.

Царь вичерьйау, та лыіх, та спит. Баба прийде, вимкне йиден волос із голови. Кажи царь: Дайте ми, мамо, поки, шчо мьа ізгапьайите?

Кажи баба: Шчо тобі, сине, снит?

Кажи царь: Миньі снит, шчо у сім вароши коло мени ни далеко чельадь дуже стара, бо була дичка і родила дички, а типерь ни родит.

А баба кажи: Сине! шчо би робити, оби родила груші?

Кажи царь: Путкопати, та там йи йиден корінь, та около кореньа обвиу сьа гид; та тото убити, та тогди буде родити назад. — І тогди

кажи баба: Спи! — А він усну̑у̑. А баба вимкне другий волос із голови. Кажи царь: Мамо, шчо ньа збужайите?

Кажи баба: Сине! тото тобі шчось сьа снит.

Миньі тото сьа снит: Коло того вароша йи другий варош і чельать там дуже стара. А у̑ тім вароши була кирницьа, а типерь ни тиче.

Кажи баба: Сине! шчоби іс тим чинити?

Тото треба чинити: Викопати глубоко, а там йи жаба, шчо воду пйи, та треба убити і буде кирницьа течи.

Кажи баба: Сине, льась і спи. — І овін усну̑у̑. Вимкне баба третий волос із голови і кажи: Тобі сьа снит, сине. А шчо ти сьа снит?

Кажи: Тото ми сьа снит, шчо дьідо йиден йи на перевозьі, та водит у̑же двіста годіу̑, тай ни знайи, йак витті вийти.

Кажи баба: Та шчо треба, сине, іс тим чинити?

Тко прийде на перевіз, та буде дьідо вести, та тогди най вискочит овін у перед ис чоу̑на, а тот котрого буде вести, тот сьа там опстане. І царь тогди засну̑у̑. Дау̑ Біг день і царь устани і пішоу̑. Тогди баба кажи тому леґіневи: Устань іс пут корита. Кажи: Ци чуу̑ ти, шчо йа чинила сейі ночи на тобі? І леґінь у̑стау̑ і іде. Позират йиден пан, ци вернуу̑ сьа вит того поганина тот леґінь. Увидит пан, шчо іде. Тогди у̑прьйаже коньі і іде сперет того леґіньа. Поклониу̑ сьа радісно. Кажи пан леґіневи: Ци добри ти, леґіньу, ходиу̑? Сьаде на віз і прийшли у̑ варош. Кажи леґінь: Туй треба шісьть леґіни. Росказау̑ грушу путкопати. Пирикопали, найшли гида і убили. Пригребли глину і дичка у̑родила. Йали дьіди льісти на-кольінки; котрий дьідо покушау̑ груші і молодим стане. Тогди пан кажи: Чоловіче! шчо просиш за тото?

Не кажи леґінь нич. А пан дау̑ дванацьать кони, тай шісьть возіу̑ гроши, тай шісьть кочишіу̑, тай шісьть міхіу̑ дичок. Тогди леґінь іде. Прийде у другий варош. Радуут сьа йому дуже пани і звідуут його: Но, йаку новину нам несеш?

Буду вам казати. Радуут сьа дуже йому льуде. Роскавау̑, чотирьйох льуди йали копати кирницьу і видьат, де вода текла, там велика жаба і пйи тоту воду. Імили і у̑верли вон і пригребли глиноу̑ і йала течи вода дуже. Льуде радуут сьа і йали помалу старі іти і котрий напйи сьа води і удмолодне. Кажут льуде: Шчо хочиш леґіньу за сесе, шчо вода назат тече? Дали дванацьать кочишіу̑ і шісьть кади води. І леґінь іде. Прийде іт тому дьідови на перевіз. Кажи: Дьіду, перевези мене на тот бік! А дьідо зьвідуйи леґіньа за новину. Кажи леґінь: Перевези, дьіду, тогди буду тобі казати! І дьідо перевіз у̑шитко. І леґінь вискочит іс чоу̑на, а дьідо опстау̑. Кажи леґінь: Дьіду! кого будеш

вести́ по сьо́му, тогди́ ви́скочи ти, а тот сьа опстани і буде́ вози́ти! І тогди́ леѓінь іде́ іт своі́йіў жоны́.

Прийде іт жоны́, а жона́ ду́же пла́че, а йийі́ оте́ць, царь, шчо овін буў йийі́ ўзьаў, йак ўві́дыіў, ду́же сьа ізра́дуваў і зьві́дат сьа: Витки ти сине тото́ діста́ў?

Ка́жи: Ви́тти, десь ньа загна́ў.

І царь, його́ тесьть ка́жи: Іду́ і йа, аче́й і йа собі́ тото́ прижену́. Набраў гро́ши і пішо́ў. Прийде ід ды́дови, а ды́до ду́же че́кат, кобі́ да́тко прийшо́ў. Ка́жи царь: Ды́ду, мене́ вези́! І сьа́де ў чоўн. І ды́до перевіз; і ды́до ви́скочит, а царь опста́ў вози́ти. А молоді́ жили, за́ки ў них сьа жили ни пірва́ли. А ми сьіли на весло́, та сьуди́ нас принесло́.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Нодя, в Кушници, Мараморoської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ пред. и разск Ст. 229—332. Дитя з ангельським голосом; Марко богатий. — Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 39-44. — Чубинський, Труды. II, Ст. 133—138 (деякі мотиви спільні). Тамже. Ст. 341—344. — Grimm, Märchen. T. I. Ст. 140—147. Der Teufel mit d. drei Haaren. T. III Ст. 56-57. — Спільні мотиви заходять також в: Етноґрафічнім Збірнику. Т. І: Роздольський Ст. 3—5 і 80—81. Обширна лїтература, звязана з сею казкою в ріжних відмінах, подана М. Драгомановом в статї: Славянскитѣ сказания за рожденнето на Константина Великий. Диви: Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина. Т. II. Ст. 132-184. Т. III. Ст. 206—246. — Аѳанасьевъ, Народ. русскія сказки. Т. III Ст. 109—119: Марко Богатой и Василій Безсчастный. Т. IV. Ст. 425—436. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 17 — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ч. 20. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 184—197 і 312-321. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 157—171. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 36—40. — Erben, Slovanská Čitanka. Ст. 1—7. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 193-213. — В. С. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ст 73—81. Ч. 13: Усуд. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 59. — Wiadomości do antropologii kraj. T. XVI. Від. 2. Ст. 72. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлорусскій Сборникъ. Т. III: 198, 336, 338. — Иваницкій, Матеріалы по этногр. Вологодской губ. Ст. 198. Ч. 28. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ч. 86. — Сборникъ за нар. умотвор. Т. VII. Від. 3. Ст. 154-155. — Veselovskij: Le dot de l'empereur Constant. Romania. 1877. Ч. 22. Ст. 161. — P. Dobšinsky, Proston. slov. povesti. K. II. Ст. 1—12: Cesta k slncu. — Тамже. Ст. 50—59. — Chełchowski, Powieści i opow. lud. z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 17—21. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 315—317. — Gotfr. Viterb. Chron. C. 333. Muratori, ser. 7. 441; Mencken, 1, 18. — Ricobaldus Ferrariens. histor.

imp. (Muratori, 9, 120). — Martin. Minorita, Ecard. 1. 1676. — Guelvan. Flamma, Manip. Flor. (Muratori, 1, 616). — Joh. Sperius, Chron. S. Berlini, Martene thesaur. 3. 573. — Sifridus presb. Epitome, Pistor. 1, 1036. — Andr. Ratisbon. chron. gen. Pez. thesaur. 4, 3, 482. — Eisengrein, Chron. Spirens. 11, 179. — Legenda aurea, 171, s. 840. — Paul. Lang, Chron. Citiz; Pistor. 1, 1139. — Herm. Corner, 1027. — Magn. Chron. Belgic; Pistor. 1. 110. — Gobelin, de persona, Cosmodr. anonym. Leob. Perz ser. r. austr. 1. 769. – Chron. Modoetiense, Muratori, 12, 1082. — Wern. Rolevinc fasc. temp. 1034. — Nauclerus, Crusius annal. 2, 198. — Hans Sachs, 3, 2, 17в. — Massmann, Kaiserchron. 3, 1094; 1095; handschriften das note 3. — Gold. legend, Pelag. bl. 379. — Douce, 391; Mél. de littérature orient. 2, 76. — Galland, contes tures, 1707. — S. Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. I. Ст. 95—109: Die Träume. — B. Němcova, Národní báchorky a pověsti. T. I. Ст. 2—18: Tři zlatá péra. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 68: Der Findling. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнографическій сбор. Т. I. Ст. 293—295: Якъ купецъ хатѣў работника спагубить, и затѣмъ тога самъ сябе спагубіў — и придсказанія прарокыў сполнилась. Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. I. Вып. III. Ст. 198—205: Василь-удовинъ сынъ, богатаго Марочки зять. Ст. 336—336: Знайдзенъ. Ст. 338—340: Марка богатый. — Materyały antrop. archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 83—85. Ч. 55. —

27. Янко чарівник.

Йидéн ґáзда ни маў дытий, лем йидпó дыўча. Три́маў собі слушку за годóванцьа, жи йак ви́росте, та бýде йогó вьать; будé ў ньóго мнóго рóкуў служи́ти, а ун ни бу́ди плати́ти.

Ун там служи́ў мнóго рóкуў, вірний слугá буў! Ви́рус до хлóпа і дыўча йогó ви́русло, тóго ґáзди, де вуп служи́ў. Порáдили са жонá з ґáздом, тóго слуги́ ґазди́ньа: Нашчó нам сірохмапá за вьáтьа? Возьміме собí за вьáтьа ґаздýуського сйна!

Ісправили свáтанки од богáтого ґáзди, жи йім дасть си́на приставáти. Коли́ свáтанки робйли, слугý до мли́на загнáли, шчоби́ ни відыў, коли́ бýдуть хýстку давáти. Повідáуть слуго́ви льýди: вáша са дыўка витдайи́, тóго ґáзди син ід ньуй пристайи́!

Ни роскажу собí, повíў слугá. Мнóгом рóкуў служи́ў; та дам на прáво, ньай порахýйуть мойí рóки, та ньай ми заплатьáть.

Коли́ робйли весельá, зогнáли го скóро ў ночи́, жеби́ йшоў на дривá на трéтый хóтарь, бо на свóйум дрóў ни йи. Покорми́ў вóли скóро, запрьйáх і полóжиў лáнцы на вус, пушóў на дри́ва. Вййшоў до льíса:

А Бо́жи, ў́сем му вірно служи́ў і тине́рь бу́ду; ни буду́ руба́ти пудло́й де́рево з вели́кима су́ками, зо́тну гла́ткойи. Прийшо́ў ід букви́цы і хо́чи йи́й руба́ти, бо йи глатко́й де́рево. Букви́цьа прорекла́: „Ти са ннесь маў віпча́ти, ни дри́ва вози́ти“. Вун сто́йить, ко́ло се́би пози́рать, хто то з ним гово́рить. Ни зза́ду, ни спе́реду пи́кого ни ви́дпо, лем пе́ред ним де́рево: Мо́жи ми са причу́ло, жи хтось бе́сыдуйи; буду́ руба́ти букви́цьу! „Ни губ ньа, бо йа тобі ў по́мочи“. Переста́ў і ни бу́де руба́ти. Поча́ў са сам сибе́ зві́довати: Хто ту йи, шчо ми ни ка́жи дри́ва руба́ти? „Йа букви́цьа“. Кить ти ни ма́йиш бу́ти сірохма́н і йа ни ма́у бу́ти ў його́ дворі́; йак ти буде́ш ґа́зда, тогди́ му буде́ш дри́ва вози́ти, тине́рь йди дому́ с порожньум во́зом, бо до́ма весельа́. На ро́скас пушо́ў дому́ с поро́жньум, о́крем дроў. До́ма весельа́. Нагна́ў ву́льми і во́зом до двора́, ви́біг д ньо́му ґа́зда, котри́й роби́ў весельа́ і ни крича́ў на ньо́го: Нич про тото́, си́ну муй, жис ни притьа́х дроў. Ви́прьйазь во́ли із йарма́, уйаж до хлыі́ва, пой до хи́жи, буде́ш пи́ти і йі́сти, бо йа ў́же ни бу́ду весельа́ роби́ти!

Во́ли ви́прьйах, до хлыі́ва ў́йазаў, на йа́слы собі сіў, до хи́жи ни пуйди, бо му жаль. Ґазди́ньа про́сить го: Ти у ме́ни ту́лько ро́куў служи́ў, пой до хиш, буде́ш йі́сті і піті!

Ни ў́войшо́ў вун до хиш до ве́чира. На ве́чур, йак са бу́ло те́мно, ви́йшоў горі́ ла́зивом мо́ўчки на пут, схова́ў са на су́сік, че́каў молоды́, за́кльа ви́йдуть спа́ти ко́ло деўйа́тойі годи́ни. Укла́довали молоды́ ньа́нько і ма́ти спа́ти. Росказа́ли йім, же́би са ў йи́дно оберну́ло йидно́ ід дру́гому на поды́. І слуга́ там за су́сіком. Йак йіх ў́ві́дыў ў йи́дно слуга́ ізза сусі́ка, уни йім світи́ли сві́чкоў, тим молоди́м — слуго́ви бу́ло мньа Йанко́ — Йанко́ зза сусі́ка пові́ў: Ньай так бу́де, би́сьте ў́се ў йи́дно лежа́ли, о́крем мо́го ро́сказу би́сьте ви́ттам ни ў́ста́ти! І зишо́ў Йанко́ с пода́ долу́. Виче́рьйаў і ма́ргу дозира́ў. Йак ґазду́ўство дозира́ў другий рас, так і пот ве́чур до ра́на бі́лого.

Даў Бог ра́но; шчо са ў ве́чур поро́сходили, старо́ста і за́стаўник, котрі́ весельа́ на́йлыіпше три́мали з гуда́кома, при́йшли наза́т. Каза́ли: По́йме молоды́ згапьа́ти. Ви́йшла на пуд ма́ти: Ў́става́йте молоды́, бо вас ви́йдуть гуда́ки з гусльа́ми зганьа́ти! Ни бесі́дуўть нич, а́ни са ни ганьбльа́ть, ани ни ру́шауть, та́кой лежа́ть. Ви́йшоў оте́ць: Чому́ са ни ганьби́ш Ма́рьйо? Ў́же ту льу́ди, а ти ни ва́жиш ў́ста́ти! Ни хотьа́ть і з вутцьо́м бесі́довати. Оте́ць са розгны́ваў. Іми́ў за но́ги, та доло́ў тьа́гни. То са тьа́гни ў́ши́ткой ў йидну́й грома́ды. Верх доло́ў с пода́. Тото́ собо́ў гу́пнуло. Зо́здріла са сва́дьба: Та то йако́сь чу́до! Уче́ра са поже́пили, днесь са ни хотьа́ть розлы́сти. Пуйти́ би до попа́, че́йби даў йаку́ поми́ч; кидь йіх так тве́рдо звінча́ў, та жеби́ чита́ў од госьцу́. Прине́сли ванґе́лийи, при́йшоў і пуп откли́пати, жи́би са розуйшли моло-

ды́ — йиде́н день ізвінча́ў, а дру́гий розвінчува́ў, шчо́би са розуйшли́, ньай ни лижа́ть у сіньох льу́дьом на чу́до. Ростворйу пуп ва́нгелийи, увідыў слуга́: Трима́ў бись го дотльа́, за́кльа йа ти ни повім, жеби́сь ни пушо́ў ви́тти! Пуп застоупі́ў. Зуста́ў йак ша́лений стойа́ти.

Ни сам пуп йіх ізвінча́ў, а́йбо з дьако́м; закли́кати йіх обо́х, ішчи́ т попо́ви і дьака́, ньай чита́уть оба́, чей са розу́йдуть молоды́. Прийшо́ў і дьак, приньу́с собі псáлтирь, шчо буде́ тото́ заклипа́ти. Утвори́ў псал-тирь, слуга́ ўвідыў: За́тльа бись йий ту три́маў, за́кльа йа ти ни повім, обі́сь ви́тти пушо́ў!

Пушо́ў слуга́ на робо́ту, йак і другий раз роби́ў. — Ко́ло молоди́х йойкауть дві матері: йидна́ йойкать за дыу́коў, а дру́га за си́пом, на йаку́ йіх га́ньбу пожени́ли. Йи ту баба вала́льська — пупорі́ска — шчо знайи корі́ньа, та аче́й бу́де ўку́рьйувати, та йім тото́ спомо́же; запла-тиме́ йуй! Прийшла́ ба́ба ўку́рьйувати корі́ньом, увідыў слуга́: Ба́бо там стойа́ти! До́тльа бись там стойа́ла, за́кльа ти ни повім, жиби́сь гет пушла́!

Порайі́ли льу́ди на се́мум вала́льі барз розу́мну ба́бу, шчо кить тота́ ни спомо́жи, та йім ни́хто ни спомо́жи. Кого́ там загна́ти? Повідать ґазда тот, котри́й дыу́ку витдава́ў: Загна́ти Йанка́, тот на́йперше схо́дить! Дали́ Йанко́ви па́линки і хлыба до кобілки, за ба́боў, же́би йий припро-ва́диў. Прийшо́ў там за тоу́ жоно́ў. Уна́ ма́ла двох сину́ў; наказа́ла си-ну́м, жеби́ добрі ґаздова́ли, бо уна́ йде спомочи́, та дуста́ни пйа́тку. Прийшли́ д йидну́й во́ды ба́ба з Йанко́м, шчо йий прова́диў двойім спо-мага́ти. Прийшли́ т таку́й во́ды, шчо вили́ка бу́ла на йиде́н ме́гер. Іми́ла жона́ за каба́ти, пуньыала́ ў го́ру, шчо йуй ўши́тко ви́дно бу́ло. Тот шчо йий прова́диў, так повіў: Жеби́ ни пу́стила ша́тьа долу́. Прийшла́ уна́ там, ўши́тькі льу́ди са сміуть, жи са ба́ба заголи́ла. Ба́ба са ўпамйата́ла, жи у́на зле зроби́ла: Ни́хто там ни буу́, лем ти си́ну, шчось пьа про-ва́диў; то ти мины́ тото́ ўчини́ў; ньай йа пушчу́ долу́ свойі ка́бати, тобі дам коро́ву! Пушли́ обо́й же́би му дала́ тота́ жона́; шчо хотыла заро-би́ти пйа́тку, а у́на ўтра́тила коро́ву. Прийшли́ там до йийі до́му, пові-дать свойім си́ну́м, жчоби дали́ то́му чоловікови коро́ву. Да́йти йім, ма́мо, ви тот за́робок, шчо́сьти заробили! Одйаза́ла ба́ба коро́ву і дала́ слу-го́ви. Імиу́ са сип хво́ста, ни дасть коро́ву. Та́кой са три́мать хво́ста корові. Увідыли, жи тот са коро́ві хво́ста три́мать, почали го здоганьа́ти: Пойти, пойти, возьміте коро́ву; котри́й вам ни хотыу да́ти, тот буде́ поза́д вас гна́ти. Одогна́ў коро́ву то́му слуго́ви.

Увідыў пуп, жи то мудри́й слуга́, повіў пуп: дам ти, си́ну, сто зо-ло́тих, лем ньай йа йду ви́тти! Пушо́ў слуга́ с попом, одобра́ў сто зо-ло́тих. Прийшо́ў наза́д там дому́, де служи́ў.

Повідать му дьак: Сину, пу́сь ньа, дам ти пйадисать золо́тих, ньай ту на га́ньбу ни стону́! І ба́ба вала́льська прийала са дати два́цать рьйафуу́ полотна́; лем ньай у́тти пу́йду! Поплатили му че́сно, пушли собі дому́.

Про́сить тот ґазда, у котро́го служи́у́; даст му во́ли і по́ли, лем би му ви́тти дьі́уку пу́стиу́; а тот ґазда, котро́го буу́ син, тот во́ли й коро́ву, лем би са розуйшли́. Повіу́ Йанко́: Уста́ньте! Йак схо́пиу́ молоди́й так у́тьіка́у́, шчо ачей й днесь утьі́кать!

Йа там буу́ на гости́ньі, ку́сьдьам обйіда́у́; прийшло́ тойи жебраковой дьі́уча[1]), шчо прихо́дить за новинка́ми, од мени то́го проси́ла; йа са погньі́ваў на сироти́ну, ударну́ йим йий по ши́йі, тако́й йуй пуд бо́родоу́, йак пйасьть напу́хло. Йийі отца́ по го́лові, притоу́к йим му йази́к, добрі ни вигва́рьйать. Ту у на́шум сильі́ йиде́п йи лиси́й, ни мат на го́лові воло́сьа: йа си́рбау́ горьйа́чу по́лиу́ку, уп уд ме́ни проси́у́; йа са погньі́вау́, ли́нуу́ йим му па го́лову, шчо аж му воло́сьа ’бльі́зло. Чі́жми по ку́стки, соломньа́ньі вострогі́, мотуска́ми поу́йазаньі. —

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. II Ст. 492—494. Т. IV. Ст. 334—335: Диво дивное, чудо чудное. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 310—314: Die goldene Gans. T. III. Ст. 111—112. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. II. Ст. 197—201. — Erben, Slovanska čitanka. Ст. 34—35. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 61—62. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. III. Ч. 99. — J. G. Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. II. Ст. 152—154: Hänschen, dem ein Mohr in den Mund speit. — Wisła. T. IX. 1895. Ст. 323: Głupi Jaśko (7) — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 116--117. Ч. 88. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта и языка руск. насесенія сѣвер. запад. края. Т. II. Ст. 165--167: Дзиво. — А. Веселовскій, Слав. сказ. о Солом. и Кит. Ст. 344—345. — Maurer, Isländische Sagen. Ст. 163. — Liebrecht Orient und Occident. T. I. Ст. 131. — Spazier, Altenglische Sagen und Märchen. Braunschweig, 1830, T. I. Ст. XXIII. — Ciszewski, Krakowiacy. I. Ч. 184: Jak się parobek mścił za to, że mu gospodarz nie chciał dać córki. —

28. Чорт наймитом.

У́йшоу́ йиде́н си́ґінь ли́ґінь ко́пань прокопувати на кондири́цьу, та ни у́зьау́ собі нич йісти лем отаки́й (оп. пок.) мали́й фа́латчик хльі́ба і тото́ покла́у́ на пньа. Чорт прийшо́у́ тай зьіу́ тото́. Вон іде́ на полу́нне,

[1]) З Збуя; воно приходило за милостинию; оповідач кепкує собі з нього.

обі́ тот хлыіб зыі́сти; прийшо́ў, а хлыі́ба ни йи: Но, ка́жи, най му Бо̆ заплати́ть, ко се зыі́ў: то̆лько лем залайаў. Но вӧн цыли́й день роби́ў голо́дни, бо ныі́шчо було́ йі́сти. Прийде д ньо́му чорт ў вичѐрі ўже ли-ґіньо́м і ка́жи: Шчо ви ро́бити чолові́чи?

Нибо́жи, о́ддика ко́пльу сам; дыі́ти дрӧбныі́, та жо́на ни го́нна ли-ши́ти ў до́ма.

Йа́бих сьа, ка́жи, найа́ў ў вас за слугу́.

Ну, та йак ти сьа найми́ш, нибо́жи, коли́ миныі́ само́му ныі́шчо йі́сти?

Та шчо ви бу́дити, ґа́здо, йі́сти, тай йа бу́ду; ви будете́ голо́пныі́, тай йа бу́ду. Но, ка́жи, ґа́здо, йдыі́ть ви домо́ на нӧч; ци йи ў вас, ка́жи, йаки́й плух, та бисме зо́рали, та лыі́пше ги копа́ти.

Ой, ка́жи, ни йи. Бу́ў ў ньа за́молоду, до́ким ма́ў во́ли, а ти-пѐрь ни йи.

Та у́нисьіть хоть йаки́й нипотрі́бний, коби́ бу́ў хоть на сла́ву, та зо́реме.

Та чим зо́реме, хоть би й бу́ў плуг, кидь ни́-йи во́лыі́ў ў нас.

Ў мѐни суть дві ко́зи, шчом заслужи́ў собі́, то ти́ми коза́ми зо́реме.

Та тко чьу́ў коза́ми ора́ти?

Ну та у́нисьіть плуг, та буду́ ора́ти.

Туй во̆льми ни мош, хло́пи, зора́ти, бо ту ха́шчьа, пныі́у́на, а ко-за́ми тко чьу́ў ора́ти?

Но і ґазда́ ра́пыі́цко у́йшоў, у́ныіс плуг, а́йбо сьа ґазда́ твѐрдо учьу́дуваў ра́но, шчо то ни так, гі вӧн ли́шиў ра́но уко́пани, бо ото́ по́ли чи́стой ўже на други́й день, йак у́йшоў ґазда́. Тко то, нибо́жи, тобі́ по-мага́ў зробити то̆лько, шчо йа за мі́сьаць ни зроби́ў би?

Но лем нала́джьуйте плуг, будеме́ ора́ти, вам до то́го нич.

Та чим будеме́ ора́ти, кидь ныі́чим?

Йа йду до́рас приве́ду дві ко́зи! — Приві́ў вӧн дві ко́зи, у́прьйа-гли ў плух тоти́ ко́зи, о́рьйуть так, шчо лем фурчи́ть. А то́го ґазди́ брат ўже там па дру́гӧм по́ли чоти́рма во̆льми ти́ждень о́ре, та то̆лько ни зо-ра́ў, ги они́ до по́лунне двома́ коза́ми. Но брат му сьа чьу́дуйи, шчо то тако́йи, шчо брат то̆лько землыі́ коза́ми зора́ў! Прийшо́ў брат ід ньо́му па по́лунне позира́ти, тот бога́ч, ка́жи: Бра́ти! шчо тако́йи за ди́во, шчо ти коза́ми то̆лько зора́ў до по́лунне, гі йа за ти́ждень чотирма́ во̆льми?

Но, йа ка́жи, і сам ни зна́у, шчо то тако́йи.

У́тки ў тѐби дві ко́зи суть?

Та сесь слу́шка у мѐпи сьа пайа́ў с по́чи; йа ни хотыі́ў, бо миныі́ ни трѐба; киби́х ма́ў сам шчо йі́сти, ни слу́гом дава́ти; і́йбо таку́ дьа́ку ма́ў, жи .. Та то сесь слуга́ мӧй приві́ў ко́зи, та ни зна́у у́тки.

Ґазда́ собі поду́маў: Та заміньа́ў би йа за во́ли сесьі́ ко́зи, бо во́ли мно́го зьідьа́ть, а то́лько хо́сна́ ни чи́ньать, гі оти́ ко́зи: Чи ни міньа́ў би ти, бра́ти, зо мноў сисьі́ ко́зи за во́ли?

Йак слуга́ учи́нить, так най бу́ди, бо то ни мо́йі ко́зи, ай слу́сські.

Слуга́ ка́жи: Заміньа́йме, ґа́здо, коли́ би брат міньа́ў, за во́ли. І вони́ поміньа́ли с тим ґаздо́м ко́зи за во́ли. Даў ґазда́ во́ли чоти́ри за оти́ дві ко́зи. Ўпрьйаг оти́ ко́зи ґазда́, ко́зи о́рьйуть і ў ґазди́. Ора́ти до ве́чира они́ ти́ми коза́ми. Пу́стиў ґазда́ у виче́рі ід во́вови ко́зи, оби́ йі́ли сьі́но, а́йбо ко́зи ни хотьа́ть йі́сти сьі́но, а йім би те́рньа. Ну, і ґазда́ опста́ў сьа на нӧч на тӧм по́ли ночьува́ти. Но, слу́хауть ў ночи́, коза́ верешчи́ть. Ану́ біга́й слу́го, шчо коза́ верешчи́ть? Ачей воўк імиў козу́. Так і йи, ож воўк іми́ў. І тота́ дру́га за тоў верешчи́ть і ўтьі́кла, пропа́ла. Но, ка́жи, ґа́зда, ни йи ньі во́льіў, ньі кӧз, ўсе тото́ біда́: і льу́де сьа буду́ть із ме́ни смі́йати і мо́а біда́. А́йбо вӧн ни знаў, ґазда́ той, ош то ни ко́зи. Ни́тко ни знаў, а то чорти́ були́, ни ко́зи! Тот спі́нь лиґі́нь ма́йи чоти́ри во́ли, шчо му даў ґазда́ за ко́зи, а ґазда́ ни ма́йи ньі во́льіў, ньі кӧз. Ж жалью́, з біди́, тот сьа ґазда́ повісиў. Звідать сво́го ґазду́ тот слуга́, йак покопа́ли киндири́цьу: Та ўже бо́льши робо́ти ни ма́йиме, ґа́здо?

Та, нибо́жи, ни йи, бо ньі́шчо коси́ти ў ньа.

Та пӧдеме́ на вожо́н, та зажнеме́ собі пшипи́цьі. Ци ходи́ли ви да́коли на вожо́н?

Йа ходи́ў ўсе, тай тиче́рь пӧдеме́.

Ну йдьім, а́йбо бирі́ме с собо́ў че́льади бо́льше, бо нас пан ни при́йме двох на та́блу!

Прийшли́ до па́на, пан звідать, чи ма́уть че́льадь они́.

На шчо нам че́льади, ка́жи слу́га, та ми два зо́жнеме.

Пан за́смійаў сьа с того́, ка́жи: Ви мойи́ сьі́йаньа за рӧк ни зо́жнити два.

Лем ўкажі́ть, па́ни, сьі́йаньа сво́йи, де йи.

І пан загна́ў і́ноша ўкава́ти ім сьі́йаньа. Пан собі ду́мать: Най жнуть, до́ки дру́гі льу́де ни при́йдуть; йак при́йдуть, та наже́ну бо́льше льуди́й, та зо́жнуть! — І они́ сьа с па́ном сто́кмили; за коре́ць буду́ть жа́ти, за тот коре́ць, шчо ў йиде́и мо́туз забе́руть собі. Пан сьа засмі́йаў с то́го; і за па́ном они́ прийшли́ йиде́н, оби́ йшоў увідьіти, бо они́ жжа́ли ўши́тко йинпо́йі ночи. Пан смі́йаў сьа, йак они́ прийшли́ каза́ти, ни ві́риў. Прийшо́ў пан, ўві́дьіў, они́ жжа́ли ўши́тко: Но, ка́жи, йаку́сти сто́кмили рась, таку́ бирі́ть!

Ни тре́ба ньі возо́ў, а́ньі нич. Просте́р слуга́ мо́тус, та збиў ўшитко сьі́йанья ў тот мо́туз і па́ньськойи і сво́йи і ґаздо́м там вер сво́йім у тот козе́л, та заўйазаў мо́тузом: Йно́ ви́хор заві́йаў, пошо́ў!

Пап гли́пне, й сво́йи зе́рно забра́ли й па́ньськойи. І прийшли́ до то́го ґазди́ і там бе́ўкнули на си́рид двора́ тот козе́л іс пшиницу: Но, то ґа́здо, ма́йити за тот боґа́ж, шчом зьіў ут тьа ў ко́пани; му́сіў йим ти за ото́ слово служи́ти рік, шчось каза́ў, обі́ ми Бо заплати́ў! Добу́ў рік і пошо́ў.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 127—128: Якъ чортъ одслужувавъ шматочокъ хлѣба. Лїтературна перерібка тої казки зладжена Манжурою під псевдонїмом Івана Калїчки була видана в Катеринославі, 1885. Другу таку перерібку зладив Лев Трещаківський в оповіданю: Село Липовицї (Зоря Галицка 1851 і осібно). — Етноґрафічний Збірник, т. І. Н. 17, ст. 60—63). — Житє і Слово, III, 52. — Чубинський, I, 157. — Ивановъ, изъ области м. н. легендъ. Этн. Обозрѣніе, 1890, кн. IV. — Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, Н. 68, ст. 66—71; порівнай також початок слїдуючої казки (Н. 69): Вовк та сьвятий Юрій. — L. Bechstein, Neues deutsches Märchenbuch: Der starke Gottfried. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande. Ст. 61—64. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 124—127. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 410—414. Т. IV. Ст. 147—156. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. II. Ст. 89—92: Čert slúži. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 341—344. Ч. 22: O dyable, co u chłopa za parobka służuł. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 182—184: O chłopu i diable robotniku. — Тойже. Lud. Krakowskie. IV. Ст. 165—171. Ч. 68—70. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 41—42: Diabeł. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II. Ст. 10)—124: O jednem djable, co u chłopa służuł. (Казка дуже обширна і повна). — Wisła. T. VI. Ст. 312—313. Ч. 5. — I. G. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 51: Der Teufel dient einem Menschen. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. I. Вып. III Ст. 327—328: Чортъ злодѣй. Вып. IV. Ст. 52—60: Чортъ у мужика на службѣ. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 106—107. Ч. 80. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 26—27. Ч. 87: I czort sumlenie maje. —

29. Чорт шибеник.

Бу́ли два бра́тьа; йиде́н буў бога́чь, а дру́гий худо́бний. Та тот худо́бний ўсе ходи́ў до то́го богачьа́, до бра́та, проси́ти на робо́ту зе́рна;

та кóждий день ўсе до ньóго ходи́ў, бо ў тóго худóбного дыти́й було́ мнóго, а ў богачьá ни було́. Айбо ўже ни хóчи му брат давáти. Ў тóго худóбного булá йиннá корóва. Пойгнáў на вáшар і даýть йому́ сóрок золоти́х за оту́ корóву. За кóлько йійі даў? За сóрок. Чьуйи, айнó бйи бýбин; бубнýуть, шчо хотьáть йинного́ леґіньá вішати; а тко́ би сьа таки́й найшóў, обú за тóго леґіньá даў сóрок золоти́х, та тогди́ того́ леґіньá дадýть тому́, обú го служи́ў за оти́ грóші. А то тот леґінь чорт буў. Тот чоловíк, шчо продáў корóву, дýмать собí: Йи ў мéни сóрок золоти́х; дáў бих йа за тóго, обú го ни завíсили, айно́ йак сьа домо́ укáжу ід дьітьом? Розрáдиў сьа так, шчо дайи́ вöн сóрок золоти́х за тóго леґіньá, за чóрта: Пáнови слáўны! Йа дау за сьóго леґіньá сóрок золоти́х.

Кидь дайи́ш, та давáй!

І вöн даў сóрок золоти́х. Айбо тот чоловíк ни знайи, шчо тото́ чорт. Привíў того́ домо́, зьвíдать жонá: Корóва де?

Йа продáў.

А грóші де?

Ге дáўйим за сьóго.

Та шчо ти сь сьóго, кидь і сам йíсти ни мáйиш шчо.

Та задáрмо бýдеш говори́ти, жóно, бо ўже ото́ íньшак ни бýди. Сесь у нас буде́ служи́ти, дóки хóчеме. Буду́ йа ходи́ти зараблья́ти, та буде́ й вöн. Шчо зарóбиме, то й зьíме́.

Айбо чорт зьвíдать сьа, ци йи хлыíб. — Го, йи хлыíб! Тоди́ чорт пöде́ невиди́мо до тóго ґазди́ брáта; дóраз набире́ тинґри́цьі, си́ра, грóший, та принесе́ до свóго ґазди́. Айбо йаў помáлу ґаздовáти тот худóбний іс слугóў. А ў тóго, шчо буў ґаздá, ў брáта му, йало́ ў доли́ну йти ґаздóўство, бо вöн браў ўсе ут тóго, та до свóго носи́ў. Айбо тот ґаздá, шчо буў богачóм, дóраз увíдьіў: Огó, мöй брат йак найаў слугу́, тай заґаздоваў, а ў мéни нийи сьа, ги́ни; бизо́уно брат уд мéни краде́, та до сéби нóсить.

А ў тóго ґазди́ йиннá бáба старá йи: Ни так, бáбо, ай пóйти ви ў сусíк, йа вам дам йíсти ў сусíк, та будете́ сокоти́ти, тко туй хóдить ў сусíк.

Даў бáбі йíсти хлыíба, пирогú с си́ром, вóду, обú бáба мáла шчо йíсти. Раз лем чорт при́йде ў ночи́, набéре ýтти собí грóший, зéрна іс сусíка, бáбу задави́ть, та заби́ў пирóг ў рот, ож бáба сьа ўдави́ла. При́йде рáно ґаздá, шчо бáба дьійи. Позирать, айнó бáба ўмéрла, тай тáкой пирóг бáбі ў рóты стирчи́ть: Йой, йой, кáжи, бáба сьа ўдави́ла пирогóм! Побíг скóро до попá: Так і так пáночку, бáба нáгли ўмéрла, шчо ни ўстиг йим і закли́кати ýсповідати; та дам вам два воли́, обúсте бáбу спрьйáтали.

Пöп спрьйатаў бáбу, два волí ўзьаў за опровóд. Айбо чорт пöдé ў почí, бáбу ўйме з грóба, та принéсе до ґаздí, до сипа йiў. Та там буў сир ў комóрі ў ґилетках. Чорт ўбраў із ґилéтки сир із йиднöйi, та забúў бáбу ў ґилéтку, та тодí даў бáбі лóшку ў рýки, та наладúў бáбі рýку з лóшкоў ў дрýгу ґилéтку, де буў сир, а бабу оббабрáў сúром сьудí (опов. пок.) кóло рóта, ож бáба сир пойíла, та ож ўже з дрýгойi ґилéтки кóпле. Прийде рáно ґаздúньа ў комóру, ўвúдить, шчо бáба ў ґилéтцьі сидúть, та сир кóпле із дрýгойi ґилéтки. Напýдила сьа і кáжи: Йой, ґаздо, анýж, бáба з йиннöйi ґилéтки сир пойíла, та ўже з дрýгойi кóпле! Йак сьа сúром зайíла!

Прийде ґаздá, позирать, а вонó так йи. Тодí скóро побіґ до попá: Пáни: ни дóбристи спрьйатали бáбу. Шчи вам даў два волí, прьйáчти льíшии, обú ми ни ходúла паскýдьачи по комóрі.

Пöп пöшóў, прьйáче. Запрьйатаў бáбу; а чорт опйáть пöшóў ў почí, та ўньаў бáбу з грóба. Бýло шісьть годöўникóў ў тóго ґаздí: Пйать порíзаў чорт, та поносúў до свóго ґаздí, а шéстого годöўникá заколóў, та ўсаднúў бáбу на ньóго, та даў бáбі нöж у рýку, путкотúў рукаві бáбі, бáбу крóўльоў оббáбраў, обú гадáли, ож бáба годöўникí пойíла. Прийде рáно слýжницьа пушчьáти годöўникí, позирать, а бáба іс такúм ножúшчом сидúть на годöўникý, та ріжи. І слýжницьа зайóйкать: Йай, пáни ґаздо! Анýж, бáба ўже ўсьі годöўникí пойíла, типерь шéстого ріжи.

Попозирать ґаздá, áйно так й йи. І рас прийде чорт і кáжи: Ни так ви, ґаздо, чиньíть. Тотí шчи два волí, шчо ў вас суть, лáйти ви тотí волí миньі, йа вам так бáбу запрьйáчьу, шчо ни бóйти сьа, ни бýди вам бóльши паскýдити, кóло опшáрьйа.

Ґаздá пристáў на тотó: Най будé. — І чорт поньíс бáбу, запрьйáтаў, бо ўже знаў, шчо ўже бóльши ў тóго ґаздí ни йи худóби. І прийшóў, узьáў два волí, пиридáў свóму ґаздьі. І тодí кáжи чорт: Но, ґаздо, ци утслужúў йа вам сóрок золотúх?

Ой утслужúў! кáжи.

Ци пушчьáйите мьа пак гет?

Ґаздá пустúў йогó і чорт пöшóў.

Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Березької столицї.

Паралелї: Kolberg, Lud. Krakowskie. IV. Ст. 224—226: Przebiegłość organisty. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki, Podania, Przysłowia i pieśni na Rusi. Ст. 75-79: Gospodyni. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 54—61:

O jednem księdzu i jego organiście. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 235—236: Дурень, попъ и цыганъ. —

30. Про нечисте місце.

Буў йидéн гéрциґ і маў герциґиньу. І ў тіў палáты, де жили, ўсе йавили сьа нечи́сті дýхи. Рас прийшóў тот час, шчо трéба було́ іти́ у кýпіль тому́ герциґóви; там бýли за шісьть ти́жньіў. Дóти рóсказ даў, оби́ дрýгу полатý збудувáли на тім мі́сци, бо там нечи́стойи бýло. Прийшли́ пак вітти ўже ў шісьть ти́жньіў, та ўже полатá готóва бýла, та ўже там прийшóў з дрýгими гéрцоґами, з роди́ноў, оби́ сьа там гóстити. Йак прийшли́ тóго вéчира дому́, та кóнтеса тотá пішлá у оппý і сьíла собі, дві сьвічки горі́ли кóло нéйі, а онá писáла. Чýйи, шчо двéрі сьа удóперли. Кóнтеса гадáла, шчо то слýжницьа увійшлá; ни чýйи, оби́ ходиў хто; пози́рат, а там йидéн пан стойі́ у двéрьйох. А ўна óзьме тогди́ сьвітичі ў обі рýки, та йде позирáти, шчо то за пан. А ў тóго пáна рóги. А онá такá булá сьмі́ла, шчо йидну́ сьві́чку дéржит собі ў руцьí, шчо гори́т, а дрýгим сьві́тичом за пáном, а пан ў двéрі. Тогди́ дзéнькали на вичéрьйу, та усьí сьа зійшли́. Йак удвечéрьйали, кóждий дістáў окремі́шньу комнáту спáти, та де упáў сьа йидéн прі́нц, а де два, шчо ночувáли. Рас ті́лько шчо ўсне йидéн ґроўф, чýйи, а там таки́й гóмін, хóдьат, іґрáут! Прийде йидéн пан, чорт і підíйме тóго ґрóўфа, оби́ позираў, йак іґрáут. Пози́рат, а там йіх тíлько, шчо й іглóў би ни дзьóбнуў. Тогди́ прийде тот пан опйáт, та кладé зноў спáти. Спит мáло, спит, опйáт прийде чорт і піднéсе го горí, оби́ позирáў. Йак нани́каў сьа, опйáт го покладé спáти. Ра́ненько ўже поўстаýт ўсьі, дзéнькаут на фри́штик, оби́ ўсьі сьа зійшли́. Айбо він ганьбиў сьа казáти, шчо із ним сьа стáло. А ў дрýгуй компáты чуў йидéн ґроўф, шчо з ним сьа стáло. Кáжи сесь ґроўф: Ти сьа сéйі нóчи ýвеселиў.

Та, кáжи, шчо, йа ни знáу нич. А він сьа ганьби́ў казáти, бо гадáў ўсе, шчо йому́ сьа сни́ло. Та тогди́ йаў казáти, шчо сьа з ним стáло. Тогди́ пóчала і кішáсоньа казáти, шчо з неў сьа стáло у вичéрі. Айбо хи́жньій ґерциґ ни ви́дьіў. По фри́штикови пак пішли́ ў йиннý компáту ў карти би́ти. Та гéрциґ сидьіў так на ўперéдьі і ўсьі грóші ýграў ут свóйіх гóстий. Почáли на ньóго позирáти, ош шчо тот чи́нит, шчо ни майи чéсти; і пакóсь му кáрта йиннá з рук ўпáла; та зпимáў пак із земльí, та гли́пне, а ззад ньóго йидéн пропáсник стойíт; тот му помагáў. Та кáжи: Прóшу пáнство, ци ви́дите, шчо ту ззад мéни?

Кáжи: Ми нич ни ви́диме.

Та ззад мени пропасник! — Та увидыли, ош то нечистойи місто, лишили усьо, полату і усьо і пішли на иньше місто.

Зап. в цьвітни, 1896, від Михайла Біксайа з Ітстичова, в Задні, Марамороської столиці.

31. Чому громи бють?

Де буу де не буу йиден йаґир і забрау сьа до лыса с пушкоу, та сидить пуд йидноу скалоу, та пискать на орьйанку. Раз захмарило сьа скоро і почьало гриміти і дужи почьало хрьйаскати, громи бити до тойі скали, де вун сидить. Раз вун так глипие у скалу і видить, уттам ухопить сьа така дытина мацьіцька чорна; а то пропасник глумиу сьа грому. За доугий чьас тото так чинило. Усе укажи сьа уттам, а грум запалить, а тото сьа скрийи у скалу, доки грум долетить, та ни годин забити. А уно усе зад уставить, йак пучьне гриміти. А тот йаґир сьашчену кульу коло себи, та друбний набуй с пушки уньау, тай пустиу кульу тоту сьашчену і притис сьа т скалы. Та йак уно указало сьа с скали, а ун тогди пушку на лице, тріс до того! С того лем чорнило стекло. Забиу пропасника. Дорас хмари сьа розуйшли і зачьало сонци гріти. — Та то колись праула була. — Чьуйи, йде по лысови шчось ід ньому тріскаучи. А ун сьа гі убойау, бо то було йакойись сьато, та думау, жи согрішиу дайак, а то д ньому йшоу чорнокрижник, шчо с хмарами ходить, тай гойкать на нього: Васильу! ни буй сьа, йа ти ничого ни зроблю. І ун пушоу ід ньому і кажи йому: Шчо хочь за тото, шчо ти забиу того пропасника? Ми уже тулький чьас за ним гльадайиме, тай ми ни годні го убити!

А ун йому кажи: Та шчо бим хотьіу за тото? Дадуть ми набойу свого!

Та чорнокрижник уньау мішчьа з набойом і дау йому і так сказау: Де шчо запозираш, тото убийиш тим набойом. І ун мау того набойу, доки жиу.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опалєника в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. Нар. пред. и разск. Ст. 42. Ч. 3. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 153. Ч. 425: Jak strzelec czorta zabił. —

32. Звідки бере ся град?

Йидéн йаґир пушóў на йидéн хóтиль; а там вилúкі ў тум хóтли рúби булú. І там вартýйи вун рúби, жи зáбии. Рас прúйде д ньому чорнокрúжник: бородá дóти, до упáса, а волóсьа по плéчьах, велúкойи. І кáжи тому йаґрови: Іди гет вóтти, бо нидобрі опстáниш.

А вун сьа сховáў до йинного дуплáвого бýка і позирать, шчо то бýди с тóго. Рас сьа спустúла йидна такá хмáра ў долину, а долý тим колú ни прийшлó множиствó чорнокрижникуў і дóраз заморозили тот хóтиль! Стаў сьа лед і тот лед дóрас почьалú сукáти кýньми — на кóньах ізуйшлú долý — і почьалú брáти до бисáх до сарьйаних і дóрас почьалú сьа пунимáти уд зéмлы на вóздух. А тот так замéрз ў бýкови, шчо лем зубáми циркопить. І почьалó с тóго дóраз гримíти, блúскати, вітор дýти, шчо онь дéрева вальáло на землý. А грат такий ўпаў, шчо сесь чоловíк лéдви домý прийшóў. Тай тот то прикáзуваў дрýгим льýдьом, шчо вúдыў.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

33. Як бідний забогатів через кумову скіру.

Де буў де не буў йидéн богáтий чоловíк, шчо му чорт грóший наносúў, а вун йому поубіцьáў скýру іс сéби. І так ун знаў, жи ун чóртуў йи. Йак ўмирáў, та заклúкаў худóбного кýма свого: Кýми муй! Йак минé поховáуть у цвинтарі, обú ви так добрі ўчинили зо мноў, шчо йа вам скáжу. Ўкопте собі йáму нильá мóго грóба, так де з на два сьáги уд мóго грóба і возьміть сьашчéнойі вóди і сьашчéну ґрейду і зрóпти собі такий великий цúркиль коло сéби, бо прúйдуть у ночú чортú — а і клькýську сьашчéну узьмігь іс собóў. Та чортú минé ўгребуть, та пýчьнуть мноў трьйасти, та ўшитко косьтьá з нья ўтрьйасуть, а скýру собі хотьáть ўзьатú. Та вéржуть іззат сéби скуру, бо ўни вас ни ўвидьать, а косьтьá будýть назáд загрібáти. А ви тогдú тоў клькýськоў потьагніть до тóго цúркильу скýру. Унú ўтьáмльать потому, жи ўни там йи, тай пýчьнуть просúти, áли ви ни дáйти. Унú вас ўсьáко будýть страшити, млиннúй кáмінь будýть пушчьáти на вас, áли ви сьа ни бýйти, лем так слýхайти, ги йа кáжу. І гадóма будýть страшити, цýлькати сьа, áли ви сьа ни бýйти. І гинтýў будé на вас бішти, áли ви ўсе ни удавáйти, дóки вам ни принéсуть гордýў грóший, до тóго ціркильу дóки ни

положать, пичитованы білоу пичатьоу, а ви усе ни давайти, бо тоти гроші такой у мени суть, та уни возьмуть і принесуть там.

Тот бідний там сидить у ціркильу; і гроші принесли, когути заспівали, а чорти сьа ростекли.

Тож і знову тоту скуру поховайти, куми, а гроші тоти хоснуйти із дытий на-дьіти, бо минесьти слободили ут пропасникуу.

Тай так худобний збогатыіу по сьому. Тай дале ни йи.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 368—372: Der Grabhügel. (Деякі мотиви спільні). — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 125—126. —

34. Як вийшов піп на гостині у чарівниць.

Йиден пуп сповідау льудий перед великодньом іт пасьцы. Прийшла са сповідати йидна босуркаиьа. Звідуйи са од нейі пуп, йакий уна гріх майи. Уна йому отповіла, жи жадного гріху ни майи. Шчо ти за йидна, жебись гріху ни мала?

Уна йому повіла, жи уна босуркаиьа: Йа ни лау чорта, апі Бога, бо ми ни слубудно, бо йа попуд небо у воздусьі ходжьу, кидьбим дайидному звередила, таби ньа витгам дрилну. Богу ни вреджу, бо би ньа вітор дрилну; чортови ни вреджу, боби ньа ни ньус, верг би миоу; бо ньа і типерь понесе на жиуний четвер у вечур. Будеме мати гостину ушиткі босуркапы.

Пуп повідать, ци ни узьала би й його на туту гостину: Мош прийти, пани, і йім на туту гостину. Ни слобудно са божити там, ани за Бога гутонити, ани перекрестити, ани за чорта бесьідовати, лем: „тобі та миньі; йіджме, пийме, танцьуйме; ньай нам банда грайи; ни вредьме никому“. У шезмерицькум крайу гостину будуть мати! повіла босуркаиьа попови.

Та йак ви там дуйдити? Пуп са звідуйи.

Уна йому повіла: І ви так, пани, дуйдити; прийди за вами коч. Йак будете хотьіли йти на страсть у читвер вечур, красны са уберьти і коч чикайти, до церькви ни хотьти!

Так ун і зробиу. Красны са вобрау і коч чекау. Ходиу попут фару по ґанку, закльа прийди коч. Прийшоу коч на гостину йти на босорканську до шизмерицького крайу. До такого дому го притьагли — нигда

ни відьіў такий шумний дум, áни ниґда ни чуў таких музикáнтуў, йакі там дужи грáли. Ни йіў ниґда такой йідло, áни пуп такий виґда напуй ни пиў. Пуп собі сіў на такий столець, шчо жоўтоў фáрбоў.фарблéний буў. Лем тот йидéн столéць там такий буў. Йак са найіли і танцовали. Пуп танцоваў із йидного царьйа дьіўкоў, прінцéзноў, із йиднóйі Амерйки. Поміньаў з ньоў пéрстиньі: Уна йому дата свуй, шчо на ньум була корýна кральýуська, а ун йуй крем корýни. Йак са натанцовáли до пýўночи дост, хотьіли са гóстити, бо йти трéба дому. Пуп стрáву переблагословиў; такий вітор задуў, шчо дуґде кóнарьйа обламаў. Пуп са напýдиў, та са стульцьá свойого імаў — а то буў сухий кóнарь — та са імиў кóло сухóго кóнарьйа так (оповідач показує: обньаў конарь). Зустаў са тримáти до білого рáна. Відьіло са поповн ў вéчур, колй прийшоў на гостину, жи то шумна кирть; йак са розвиднйіло, пуп у вирténі на йидиум дéреві, котрой дéрево обламáной, ни йи на ньум нич, лем тот йидéн кóнарь, шчо го са пуп трймать. Опкльýчиў са і Богу са мóлить: Ни дай Божи ўгйнути! Вольіў йа ни зазнáти босуркáньські гостйни. На тум дéреві ўгину. Кóло пóлудньа прийшлй йугáси з вуўцьáми льісáми. Пуп почаў кричáти рýським йазйком. Ни розуміуть. І ньімéцьким — ни розуміуть. І латиньським — ни розуміуть нич. Лем чýли гóлос і позирáли са, жи чоловік са рукáми трймать, а дéрево обламаной. Даў Бог розýм такий йугáсум, шчо дрýгі дéрева істинали, та прáвили алаш. І спустйў са пуп долóў кóнарьйом на спсьі дрýгі дéрева і зуйшоў ў долину. Почаў з нйма бéсьідувати. Уни його ни розуміуть, áни вун йіх. Йак ходили хлóпцьі, так ходйў і вуп, зáкльа ни прийшлй до валáлу. Пушоў пуп по жéбраньу. Ни розуміў йазик нийакий, шчоби собі мух хльіба випросити, лем до рóта укáзоваў пальцóма, жи рот би йіў. Ходйў по жóбраньу зá трйцать льіт. Прийшоў до тóйі Америки, де тота кральóўна була, шчо з ним пéрстинь поміньáла — а то буў рýський пуп — й тот пéрстинь посйў завішений на йиднýм пантльічати кóло шийі. Уна його спознала, тота паньі кральóўна, бо ўже була кральóўна тогдй, розміньáла са з ним на пéрстиньі і бесьідовáла ўже: Чекай до вéчура, дам тьа видвéсти свойíма кýньмі і кóчом на тотó місто, виткиш тьа узьала — бо то уна його ўзьала. — Прийшоў пуп на тотó місто, ўже áни там фáра, а попадьá у жидýў гýси пáсла. Ізойшлй са назáт і попуйни ачей днесь.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

35. Попадя і її мертвий коханок.

Йидна́ попадьа́ льубйла войака́; а то́го войака́ поклйкали до во́ська за реґиме́нтом, та там на вуйны́ загйб. Уна́ окрўтно за ним банува́ла, бо сьа барз льубйли. Повіла: Лем хо́тьби ўмерлйй бўў, лем кибй го шче ўвйдьіла! Дала́ йидну́ ба́бу ста́ру т со́бі заклйкати, обй йуй порадила, обй го шче раз ўвйдьіла. А ун ўже похова́ний бўў до до́лу. Тота́ ба́ба пора́дила, обй вйньала с цйнтарьйа деўйать го́лоў і пристáвила до жельізьньака́, жебй тото́ кипіло. Наколй йидна́ го́лова пўгскочила, йак стаў горне́ць кипіти, па тодй ўна йшла на двур позирáти, ци йде вун. Вййшла на двур, вун ўже йде на сйвум конй. Ун йуй повідать: Берй пут се́би і пуд ме́ни перйнку, сьідай і' до́мы на коньа́! Йак сіли на коньа́, у хмáри злéтьіли з ним і прийшлй на тот цйнтарь. Ун йуй повідать: Льісь там до то́йі дьірй, кади йа вйльіз. Ка́жи: Льісь ти ўпе́рід, бо йа там ни зна́у ўходжáйі. Ун пўшо́ў ў пе́ред, а ўна зостáла. Ўзьала́ тотй дві перйнки і тоту́ дьіру́ закрутйла, кадй ун пўшо́ў долу́, а сама́ гет ўтьікáла, ку́лько могла́, велйкима льісо́ма. Ў тих льісо́х найшла́ йидну́ хишчйну; у туй хишчйны сьа сьвітйло. Ўна там до то́йі хишчйни ў дух ско́чила. Там не бу́ло нйкого, лем зась во́йак ўмерлйй лежáў. Уна́ собі стáла за кáфльу. Тот войáк до́раз за ньоў прилéтьіў, шчо го льубйла. Повідать: Пайташ, пусьть ньа ў дну, бо пу́дла душа́ ньа з міста ру́шила. Ун стаў с то́йі пу́слани, йде пушчáти. А там го́рцьі сьа гріли, його мйти. Уна́ ўзьала́ тот горне́ць, та на нього вйльльала; а ун пўшо́ў, та льіх собі на́ад на пу́сланьь. Ун на дру́гий крат кличе: Пушчай ньа у дну! Ун зась ўстаў, зась іде́ пушчáти. Уна́ зась на ньо́го дру́гий горне́ць вйльльала. Ун пак ўже ни хотьіў ўставáти на тре́тьій завод. А тот с то́йі хишчйни верх зурвáў і нaзáд на свой місто пропáў. Там кору́тьа заспівáю і уна́ сьа схо́пила і тьікáйи. І прибігла до сво́го до́му і че́рез по́руг ўпала і тáмой сьа росйпала.

Зап. в липни, 1896, від Петра Коваля в Збую, Земплинської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред и разок. Ст. 391—393: Не плач по мертвому. Мертвець в гостях у жони; Мертвий любовник. — Чубинський, Труды, II, Ст. 411—416. Ч. 119—121. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 106: Das Totenhemdchen. T III Ст. 109. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 123. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. VI. Ст. 23—30: Mrtvý Frajer. Вариянт сей дуже зближений до поетичної обробки польського поета Міцкевича, п. з. Ucieczka. — Wisła. T. V. Ст. 790—791: Ułamek polskiej „Lenory". — Chel-

chowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. II Ст. 40—42. — Erben, Vybrané báje a povésti národní. Ст. 107: Pláč po mrtvých. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнографическій сборникъ. Т. I. Ст. 126—127: Якъ жанихъ изъ мяртвыхъ, съ тóга свѣта, за нявѣстый пріѣхаў, нявѣсту съ сабой увёзъ и лéдва ни стрáтилъ, да, болозе, пакойная хрёстная матка парáила дѣўки, якъ збавитца атъ чóрта. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 21. H. 4. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 22—23. Ч. 75: Jak czort ŭ młądzikowój póstaci jéždziŭ da dzieŭki. Ст. 66—67. Ч. 196: Ab miercŭ jak da dzieŭczyny z tahó świetu pryjechaŭ. Ст. 68—69. Ч. 201: Ják upor zabráŭ dzieŭku ŭ mahiłu. — Wisła. T. I Ст. 740. T. IV. Ст. 667 i 958. — Твори Степана Руданського. Т. III. Ст. 49—58. — И. Созоновичъ, Ленора Бюргера и родственные ей сюжеты въ народной поэзіи европейской и русской. Варшава. 1893. — O. Kolberg, Lud. T. XIV. Poznańskie. Ч. 41: Zmarły kawaler. — Gołębiowski, Lud polski, jego zwyczaje i zabobony. Warszawa. 1830. Ст. 171. — K. Bartsch, Sagen, Märchen und Gebräuche aus Meklenburg. 1879. Ст. 142. — Archiv für Slavische Philologie. T. X. 1887. Ст. 356—359: Krek, Beitrag zur Literatur des Lenorenstoffes. T. XIV. 1892. Ст. 146. — W. Bugiel, Eine Kleinrussische Version der Lenorensage. — R. Zamarski, Podania i baśnie ludu w Mazowszu. 1852. Ст. 121—132. — S. Grudziński, Lenore in Polen. Sprawozdanie Dyrekcyi gimn. w Bochni. 1890. Ст. 14—17. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. T. III. Ст. 321. — Ks. Siarkowski, Materyały do entografii ludu polskiego z okolis Kielc. — Świt, Warszawa, 1885. T. II. Dr. H. Biegeleisen: Tło ludowe Ucieczki Mickiewicza. — Pamiętnik Naukowy, Warszawa. 1819. T. I. Ст. 358—366: Lach Szyrma; Kamilla i Leon. Тамже. T. II. Ст. 275-282 Lach Szyrma: Uwagi nad balladą Bürgera-Lenora. — Жуковскій, Вѣстникъ Европы, 1808: Людмила і Сочиненія В. Жук. Петр. 1835. Т. IV. Ленора. — J. Kallenbach, Kilka słów o balladzie „Neryna". (Osobne odbicie z XIII. t. rozpraw i sprawozdań wydz. filol. Akad. um. w Krakowie). 1888. — Головацький, Народ. пѣсни галицкой и угорской Руси. Т. I. Ст. 83. Ч. 40. — Кіевская Старина, А. М. Старицкая, Живая могила. (1889. Т. X. Ст. 70—102. — Русскій филологическій Вѣстникъ, 1890, Т. IV. Ч. 4, 5 і 6: И. Созоновичъ, Русскіе варіанты сказки „о женихѣ мертвецѣ". — Зоря, Львів, 1893. Ч. 6. Ст. 112—113: Д. Мордовець. Під небом України. — Archiv für slavische Philologie. 1882. T. VI. Ст. 243: Wollner, Der Lenorenstoff in der slavischen Volkspoesie. — В. Каллашъ, Ленора (Женихъ — или братъ мертвецъ). Библіографическіе этюды по литературѣ сказочныхъ схемъ и мотивовъ. Живая Старина. Період. изд. отдѣл. эти. имп. рус. геогр. общ. Спб. 1892. Т. II. Ст. 142—145. Там подана також бібліоґрафія, що відносить ся до сеї теми. — Т. Шевченко, Кобзарь, Т. I. Ст. 14—20: Тополя. — Записки Наукового Тов. ім. Шевченка. Т. III. Студия д-ра О. Колесси: Шевченко і Міцкевич. Ст. 61—81: Тополя. —

36. Циган воїн.

Буў йиден циган, та пошоў ў лыс дрова готовити ў зимі. Буў ў нього коник білий, та с тим коником пошоў у лыс на дерево, на верьх, та рубать. Чоловік іде ў хашчі так с фейсоў, позирать, а циганин рубать дерево, горі ўлыс. Кажи йому: Циганини! Шчо ти робиш?

А шчо роблью?

Умреш.

А шчи ти Бух? (по цигански). Та ци знайиш, коли йа ўмру?

Кажи чоловік йому на сміх: Тогди ўмреш, циганини, йак ти гузицьа застинп.

І чоловік собі тот пошоў гет. Циганин йак стойаў так па дереві на стоўпі і того стоўпа пуд ногами собі уттьаў фейсоў і ўпаў дольі; та ни ўбиў сьа так, оби нараз ўмер, а лежить на сньігу, бо то ў зимі було. Так сьа лем ўбиў, шчо годин би ходити, айбо ни ўстайи. Попитаў сьа циганин за гузицьу, ци застила му, йак тот чоловік казаў; гузицьа застила му ў сньігу: Ну, типерь йа ўмер, кажи, бо гузицьа ми застила!

Воўк прийшоў, імиў коньа йісти му. Вон позирать па воўка, ож йість му коньа, айбо ни ўстайи, бо ўмер. Воўк ізьзьіў коньа. Іде соўґабироў на санках на други сило, айбо тот циганин лежить посирит пути на попирек дороги, ож ньікуда пoти соўґабирови. Соўґабироў гойкать: Устань, циганини, бо коньі тьа змісьать!

Циганин кажи: Йа ни ўстану, бо йа ўмер.

Та йак ти ўмер, тай ти говориш, циганини?

Кажи циганин: Гузицьа ми застила.

Но, кить ти гузицьа застила, та йа йі буду розогрівати, шчо ти ўстаниш! — Кажи соўґабироў котьішови: Йди лем му дай 25 біґароў на гузицьу, то ўстани!

Котьіш так і учипиў. Ўвьаў собі біґарь іс санок, ўльічиў циганинови 25 біґароў на гузицьу і йак ўличиў, тоди циганин іміў сьа за гузицьу, а она йак огень горить. Тоди схопиў сьа циганин, стаў горі і кажи: Йой, бодай пан соўґабироў на много рокоў панували, шчо они мине животом подарували. Киб буў йа ни ўмер, моу кобилу воўк би буў ни зьіў!

І соўґабироў собі пошоў, а циганин домо пошоў бис кобили. Звідать го дома отець му: Де кобила йи? А, кобилу воўк зьіў, кажи вотцьу.

Та ти де буў, шчо воўк зьіў кобилу?

Та йа, кажи, ўмер буў.

Та йак ти до чо́рта ўмер, тай ти туй? Кажи му оте́ць.

Мине́, кажи соўѓабироў завирнуў с то́го сьві́та, а йа ўже буў ўмер.

Ей, йди до чо́рта! ти кобилу, кажи, скитиў; йди до чо́рта, оби́х тьа ни ви́дыіў.

Вöн сирди́тий, йак му оте́ць даў йісти, та кажи, йди собі ў сьвіт — та му́хи му насьіда́ли на страву, йак то ў цигана ду́жи му́хи суть; та зганьаў му́хи клебано́м із миски, та ўда́риў клебано́м на му́хи на стöл, убиў на рас три сто і три́цьіть голоў мух. Йак ўбиў, полишиў вöн тото́: Но, да́ду, кажи, типе́рь миньі са́бльу праў, бо йа йду на во́йну. Йа, кажи, на́шчо би біди ко́ло те́би ви́дыіў, коли́ йа за йинни́м ма́хом убиў три сто і три́цьать голоў!

І спра́виў му са́бльу оте́ць, іде́: Ўбий, да́ду, лу́мира на са́бли, йа-ки́й йа войа́к, ко́лько йа за йинни́м ма́хом годин нара́з голоў ўбити!

І вöн забра́ў сьа і пöшоў гет іс тоў са́бльоў. Іде́ до царьйа про́-сто. Айбо со́нци пригріло так ў льітьі на циганина ду́жи. Зайшоў собі з бо́ку так, тай льіх пуд корче́м ў хо́лод, а са́бльа на ньім. Царь іде́ на гиньто́ві тоў доро́гоў. Кажи царь сво́му ко́тьішови: Ану́ йди ўвидь, ко спить там, попозира́й!

І ко́тьіш пöшоў, ўвідыіў, ко спить там і прийшоў, та повіў цареви; кажи: Присьвітлий царьйу! Спить, кажи, ду́жи при́вилнкий йиде́н вöйін; кажи такий вöйін, шчо за йинни́м ма́хом тристо і три́цьать голоў ўбйи.

Царь кажи: Тако́го би миньі тре́ба войака́, тако́го льу́бльу. Ану́ йди го зганьа́й, та кажи́ най йде сьуда́ до́-мньі, т цареви.

І ко́тьіш пöшоў го зганьати. І зга́ньать го, кажи: Пан войа́к, ўста́ньти! Титу́лу му ду́жи дайи, бо ви́дить, ож войа́к вили́кий, бо на са́бли ўбито, ож ко́лько вöн голоў ўбйи; а там ни йи каски, ож вöн то́лько мух ўбиў, а го́лови. Ўста́ньти, т присьвітлому цареви, пойти на сло́во, на дві!

Цигани́н ни хо́чи йти. Ізга́ньать го по мадьа́рськи — ни розумійи цигани́н тоту́ бе́сьіду. Ізга́ньать го по ньіме́цьки, ни розумійи тото́. Із-га́ньать го ру́ськи, ни розумійи ньійак; цигани́н ни знайи, лем по циган-ськи. Ізга́ньать го ко́тьіш, кажи: Пойти т цареви на сло́во, на дві; о́ндика царь кли́чи присьвітлий.

А вöн кажи: Йди до чо́рта, шчо муркониш там, та йа ни розуміу.

Но, завирнуў сьа ко́тьіш уп́йать, бо царь льу́бить твердо того́ во-йака́. Кажи: Пойти т присьвітлому цареви лем на сло́во, на дві.

Но цигани́н кажи: Царь ни соўѓабироў! — Вöн соўѓабиро́ва за бо́льшого пана рахуваў. — Ўзьаў го царь іс собоў, циганина то́го. Кажи йому́ царь! Но, шчо ви хо́чити, войаку, ци гро́ші, ци крайи́ну, оби́х вам даў йаку́, ци шчо?

Йа, кáжи, присьвíтлий цáрьйу, ничь ни хóчьу, лем йинну́ хи́шку.

Но, там шчо хóчити, йакóйи дорогóйи йíдьіньа? Царь звíдать циганúна.

Та ни хóчьу, присьвíтлий цáрьйу, бóльши ничь, лем кáші.

Царь лем зáсьмійаў сьа, шчо циганúн прóсить тóго, шчо й пси пáнські ни хотьáть йíсти.

Ну, дам ти, шчо прóсиш!

Ў той чьас прийшлó цáреви на вóйну йти, на би́тку. І царь íспустúў на циганúна ўши́тко, обú вöн завíдуваў вóйском. І прийшóў циганúн; прийшóў й дрўгий царь на би́тку. Циганúнови даў царь коньá, ўши́тко, шчо му трéба, кáшу. Но, ўдали собí рост на пóли і там хотьáть обíдати на пóли; і тот циганúн кáжи: Но, типéрь будемé обíдати, варúти йíсти собí.

Кáжуть йомў стáрші, шчо май стáрші уд ньóго — áйбо царь ўдаў рóскас так, шчобú циганúна слўхати — кáжи тот циганúн: Туй будемé варúти йíсти!

Но, і варьйáть там йíсти. Айбо стáрші кáжуть нá-скоро: Гей, кáжи, та вöн би миньí росказáў? Йа го кидь будў би́ти, то кáжи, мáттири йомў ни... будé плáкати.

Ну там другóго цáрьйа катýни трўбльать ўже ставáти на би́тку. Стáрші йомў кáжуть: Скóро пилўйме, бо там ўже 'даўнó трубúть, та ставáти чьас на би́тку! — А вöн то ни слўхать. І кóньі ўже розуміуть катýнські, шчо трубúть ставáти на би́тку, а вöн ни розумíйи ничь. Тодú повíў: Кить трубúть, то си́пте кáшу ў кóтли, та ў міхи кладьіть, та на кóньі, та йдемé би́ти! — Айбо кáша горьйáча дўжи, но і кáша пичé, кóньі скáчьуть, áли мўсьать слўхати циганúна. І циганúн йак сьіў на коньá і дрўгі сьіли на кóньі — і на би́тку здáлику ни ставáў, а йшоў пáрас прóсто мúжи тóго ниприйáтильа, тих катýн. І мнóго там звойувáў циганúн, тóго ниприйáтильа збиў. За шчо вöн збиў? Бо горьйáча кáша пиклá, та кóньі іграли. І дрўгий царь йомў давáў ўже пардóн, мирúти сьа із ним хотьíў, бо сам мнóго згубиў і кóньі мнóго згубúли нáрода. І ўже буў би стаў на мир циганúн, áйбо ни гóдин буў кóньі спéрти. І йми́ли циганúна дўжи просúти, обú стаў би́ти сьа. І циганúн кáжи: Ни минé просú, ай коньá гасú!

І так йогó сьа катýни тáкой догадáли, шчо кóньі такў біл̆у рóбльать, бо пичé кáша і стручáли с кóний бесáги с кáшоў. Йак ўвíдьіў циганúн, шчо мнóго звойувáў — хотьáть тотó вóйско трупльа, попрьйáтати — áйбо циганúн ни хóчи так; циганúн кáжи, обú тотó вéсти до цáрьйа ўши́тко, обú царь вúдьіў, шчо збиў. Ну, і циганúна мўсьіли слўхати, йак

росказуваў. Забрáли на вóзи отó, миртві́, і мýсіли привéсти до цáрьйа. Привéзли, царь кáжи: Шчо тотó йи?

Кáн: Ге́лдика цáрьйу, обúсь ві́дыіў, шчом ізбúў, бо ти би буў ни ві́руваў, шчо йа такúй войáк.

Царь сьа с тóго засьмі́йаў, ош такúй дурнúй і кáжи йомý: На шчо ти провáдиў сьудá у мóй бурк миртві́ льýде?

Но і царь за отó йогó ни рахувáў за ничéсного; даў тотó спрьйáтати, тотú льýде миртві́. Но, шчо ти хóчиш, вóйіни, за сисé?

Та ни хóчьу ничь, лем йинногó коньá, обú ми далú крáсного, та йинпý сáбльу, та пýшку.

Царь сьа с тóго засмі́йаў; шчо то цáреви йидéн кóнь, сáбльа та пýшка? Даў му. Зві́дать йогó царь: Та шчо тобі́ с тóго?

Гей, кáжи, сьáду собі́ на коньá, а вóзьму на сьа пýшку, та сáбльу, та прúйду домó, обú цúгани наýчиў розýма, обú ві́дыіли, ож йа пан! — І так вóн ў ночú прийшóў на циган зáспаних — бо циганúн по цигáнськи, ўсе дурнúм жинé трі́бом. — Прийшóў вóн ў ночú і напýдиў дýжи циган і цúгани сьа схóпили зáспаны і кáжуть йомý: припáн турéцький. А брат му мéнший спóзнаў йогó, припозирáў сьа на ньóго — і томý вóйінови булó мньа Ількó — кáжи тот малúй, шчо го спóзнаў: Дáду, тотó наш Прилиликóс (то по циганськи)!

Старúй циганúн сказáў сирохманóви малóму: Без (брешеш) сине! то припáн турéцький.

Ей, дáду, тотó наш Прилиликос.

І тот катунá ýгнаў циган ýтти па сміх. Цúгани, йак даў Бóг день, та спóзнали го: Но, і тáкйим вас хотьі́ў наýчúти обúсьти ньа сьа бойáли. Тотó царь ни хоть комý дасьть коньá, кáжи вóн циганом, і пýшку, тай сáбльу.

Зап. в мартї, 1896, від Михайла Фотула в Стройнї, Берегської столицї.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 582–583: Циган та чоловік. Ст. 635—636. Швець-богатирь. — Grimm, Märchen. T. I. Ч. 20. Ст. 103–112. Das tapfere Schneiderlein. T. III. Ст. 32—37. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II Ст. 185—187: Циган великовоїн. — I. G. Hahn, Griechische und albanesische Märchen. T. I. Ст. 173—176: Herr Lazarus und die Draken. — F. S. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ч. 94: Das Nashorn. — В. И. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 622—624: Ѳама — Широкая Барада — багатырь магучій и хитрэй.

Про те, як циган сидїв на галузи і рубав її, диви: Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 472—473. — Рудченко, Народ-

ныя русскія сказки. Т. III. Ст. 472—473. — Рудченко, Народныя южнорус. сказки Т. II. Ст. 182—184: Циган-дурник. —

37, Казка без правди.

Та бу́ли три бра́тьа, а ўсьі три бу́ли пушкарі́. Та ходи́ли на вада́ску. Обночова́ли сьа, та жони йім пора́дили сьа, ож они́ до́ма не почу́уть, та ма́уть кри́ўду. Та забра́ли уд них, обй не ма́ли огне́, кре́сало, пі́пку.

Ў но́чи ўві́дьіли, не ма́уть огне́. Тогди́ поглья́дали, не ма́ли оге́нь, та ка́жуть: Но, йдеме́ домі́! йиде́н ка́жи.

А дру́гий ка́жи, ме́ньший: Не йдеме́ домі́, бу́деме ночова́ти, а ўвиди́ме на горі́ оге́нь; пі́деме, та собі́ прине́семе. Домі́ да́леко ходи́ти, а пушкаре́ви тре́ба шчи ра́по гаткова́ти! І загна́ў йидного́: Но, йди там, принеси́ огне́.

Тот ўйшо́ў на гору́ і найшо́ў ко́ло огне́ старо́го чолові́ка, шчо сиди́ть. Ка́жи: Шчо тобі́ тре́ба?

Тре́ба, ка́жи, мині́ огне́.

Йа, ка́жи, тобі́ дам тогди́ огне́, коли́ ти мині́ пові́ш ка́ску бис пра́ўди.

Но, ка́жи, йа тобі́ пові́м.

Айбо, ка́жи, кидь мині́ не пові́ш, та ўдеру ти с хрипта́ римі́нь.

Іми́ў каза́ти, а́йбо не ўмі́ў пові́сти.

Тогди́ го переве́рнуў і ви́драў му римі́нь с хрипта́ і 'гне́ му ни даў. Бра́тьа му, йак прийшо́ў, ка́жуть: Де оге́нь?

Не даў ми, ка́жи. І бра́тьім не пові́ў, шчо йому́ ви́драў римі́нь.

Пушо́ў дру́гий, середу́шчий. Так тот прийшо́ў на го́ру: сиди́ть ко́ло 'гне́. Ка́жи: Дай ми 'гне.

Дам ти, кидь ми пові́ш ка́ску бис пра́ўди; кидь ни пові́ш, ви́дру ти с хрипта́ римі́нь. І тому́ видра́ў римі́нь, а 'гне́ ни даў. Они прийшли́ обайи́, та тому́ ме́ньшому не ка́жуть, ож обдо́ртьі, лем ка́жуть, ош тот не хо́че да́ти.

Ка́жи: Йакі́ ви нипотрі́бньі! Ану́ йа ци ни принесу!

Прийшо́ў на гору́ і ка́жи: Помайбі́ чолові́че!

Бода́й вдоро́ў, чолові́че.

Йиде́н дру́гому сьа поклони́ли. Та ка́жи: Дай ми огне́!

Йа ти дам огне́, ка́жи стари́й, кидь ми пові́ш ка́ску бис пра́ўди. Йа тобі́, ка́жи, пові́м ка́ску бис пра́ўди, а́йбо кить ти мині́ ни пові́ш, то ти ўдру римі́нь, йак бра́тьім ти.

Він кажи: Йа тобі повім, айбо ўдру тобі три ремены. Но, кажи, ци знайиш ти, коли йа свого ньаньа жениў, того шчо мине сплодиў? Йа, кажи, коли ньаньа свого жениў, та йа буў вилийкий богач — коли браў маму тоту, шчо мине родила. — Та йа пушоў, та куниў гордіў паленки, там привіз домі. Качаўйим у двирі, та ни ставало; качаў ў оболок, ни ставало; а хопиўйим ціпник, та провертьіў ў одвірку дьірку, та пушоў гордіў ў тоту дьірку. — Та сьіў йа ў млин рихтовати; та набраўим на плечі, та ўсадиў коньа на себи. Приходить ў йиден льіс, а ў льісьі печены потьата цьіпкауть ў дупльаку. Тогди йа льізу, досьагаў потьата, ни мож. Пушоў йа до мельника: Позич ми фейси.

А на шчо тобі, кажи, фейси?

Ўрубати печены шпакы із дупльака.

Кажи: Йа бих тобі фейсу позичиў, айбо мойа фейса поросна!

Заким він са ўрубаў, а фейса сьа упоросила (най ўбачуть). Прийшоў ў млин, уддаў мельникови шість, а йидно сокирьйа собі спер, тай стару. Помайбі, кажи, мельниче.

Бодай здороў, чоловіче.

Ци буду йа молоти, мельниче?

Будиш чоловіче, айбо млина ни йи дома, пушоў на нагоди. Усиплеш нараз, ўбириш дорас.

Насипаў муку, а ўбраў зерно. Ўсадиў коньа на муку, іде домі. Прийшоў на воду, а ў водьі купали сьа гуси. Ниў би дужи води, а оно ни лапно му ісхильати сьа. Та удорваў голову с себи, та вер у воду. Заки сьа голова напила води, а гуска знесла 12 йайиць ў голові. Но, кажи, та добрі йи, бо змолоўйим і пайцьа будуть на свадьбу. Прийшоў, ісклаў муку, лем заводити свадьбу, женити ньаньа; та пушоў брати платьа на сьа: білойи метаў, а чорнойи браў. — І блиха росскакала сьа із білого платьа, пушла ў чорнойи і перевернула гордіў с паленкоў. Гордіў сьа розольльаў, а паленка 'пстала. Кажи: Ци знайиш, йак йа браў маму, шчо ньа родила?

А тот старий кажи: Брешиш.

Но, кажи, добрі; типерь йа тобі ўдеру три!

Перевернуў го і ўдраў три римены іс хрипта і ўзьаў собі 'гне.

Кажуть му братьа: Чому ти сьа так забавиў?

Йа за вас, кажи, мусьіў за обох говорити. І тогди кажи: На тобі римінь йиден за твій; другому римінь вась даў за його римінь; а, кажи, миньі сесь, йакий широкий за тото, шчом сьа забавиў!

Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочині, Берегськоі столиці.

Паралелї до ріжних небелиць диви: Moszyńska, Bajki. Н. 29 і 30. — Чубинський. II, Н. 85, ст. 336—337; Н. 13, ст. 517—519; Н. 143, ст. 678. — Ястребовъ. Этногр. Матеріалы, 11—13: Од чого зайцї куцї; НН. 35—36, ст. 178—180. — Драгомановъ, Малор. народ. преданія, НН. 42 і 44, ст. 372—374. — Сборн. Харьк. И. Ф. О. VI. 171—175. — Харьк. Сборникъ, VIII. 144. — Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, НН. 176—179; II, 241—247. Ст. 334—342. — Записки о Южной Руси. I, 228—230. [Перепечатано в книжцї: Веселый Оповѣдачъ, М. 1893, Н. 74]. — Дзвінок, 1890, ст. 47. — Kolberg, Pokucie. IV, Н. 73. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 117—118: Der Dreschflegel vom Himmel. Т. III. Ст. 188—190. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 401—421: Не любо — не слушай. Т. IV. Ст. 512—517. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. II. Ч. 74. — Труды Яросл. Губ. Статистич. Комит. Т. V. Ст. 148—149. — Даль, Пословицы рус. народа. Ст. 1095. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 424—425. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus d. Sachsenlande in Siebenbürgen. Ч. 56. — Hahn, Griechische und albanesische Märchen. Т. I. Ч. 39 і 59. — Kulda, Moravske narodni pohadky a povesti. Т. II. Ч. 39 і 41. — Stier, Ungarische Volksmärchen. Ч. 18. — Schleicher, Litauische Märchen. — Ст. 37—38. — Valjavec, Narodne pripovjedke. Ст. 264—165. — Norwägische Volksmärchen. Т. I. Ч. 1. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. Т. II. Ст. 201—203: Der Märchenerzähler. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 126—136. Ч. 85. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 194—196. — Chełchowski, Powieści i opow. ludowe z okolic Przasnysza. Ч. 6. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 103. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj. Т. XVI. Від. 2. Ст. 19 і 71. — Манжура, Сказки. Ст. 83—84: Брехня. Ст. 123—125: Якъ мы зъ дидомъ багатилы, а батька ше на свити не було. Небелыця. — Dobšinský, Slov. pohadky. Т. III. Ст. 33—38. — J. Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 429—431. Ч. 52. — Kolberg, Lud. Kujawy. I. Ст. 193—194: Dziwy. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Т. II. 2. Ст. 112. Ч. 85. —

38. Казка-небелиця.

По́ки ми в пьа́ньом ґаздова́ли, дьі́да не жени́ли: ни пе́чи, ни ла́ви. Дьі́до ни хо́чи с пе́чи зльі́сти без ба́би. Буў оде́н суньу́к, а дру́гий кома́рь: то вили́кі воли́ кише́льі і ка́жут: Се́ґень, се́ґень; а він йак уку́сит, то ка́жи: пінь!

Пішо́ў у ха́щчу, ви́мок кількона́цьать бу́кіў, без йиде́н ни два́цьать. Привіз до́мі, то́ньчими кі́ньцьами приу́йазаў на суньуґа́ та на комара́, учини́ў ха́ту вили́ку. Ніч убиў на два че́льусти. І пішо́ў, кількона́цьать, без йиде́н ни два́цьать, мі́хіў йарцьу́, т. й. пшени́цьі, жи́та і і́ньчого збі́жа вобра́ў. Привіз у млин, ме́льник колы́сьа те́ши, а млин пішо́ў на йа́годи. Пішо́ў і вобра́ў кількона́цьать, без йиде́н ни два́цьать, гордо́віў

паленки, руму і ўсьакого напойў. Привіз домі, комора пороздопирана, годы до комори зайти. Буў йиден цыпник, зарабіўник-сверлик; попроверчоваў стьіни тим, позакачоваў гордове до комори. І буў йиден гудыіўник; у кучи за 17 льіт молоко пареноје пиў. Не мож було йиго нийак ўбити дыідови на свадьбу. Заслаў за каноном; із кучоў перевернуў сьа, йак устріли канон, бо иньчак не мож було приступити д ньому. То на сьватў нидыільу било. Увідьіла ворона, імила гудыіўника ў лаби, підтьагла і пустила на льід. Розчехне сьа гудыіўник на леду. Зобраў сьімнацьать льуди із пошами і ўнесли гудыіўника до хиж і обхарили. Йти би миньі льуди гостити тих. Зайду йа до комори, занесе біда блиху. Паленку повипивала і йак сьа ўпила, і гордове подимикала і обручі погризла. І заходжу до хижі, занесе біда муху. Узьме гудыіўника на крила: не штоби гудыіўника ни ўзьала, і кроў securizала.

Ни печи, ни лави: дыідо без баби ни хочи іс печи зльісти. І тогди што чинити? Била йидна кобила; задыіў за ремінь топорьйа і цу, цу, цу, цу, цу, ілў. Топорьйа відцьокало задок: далеко ў мочари пасе та пігоче за передком. Йа сьа льіноваў йти; най пасе. Підутьаў вербу, натторочиў задок і тогди позазираў назад себи: верба виросла до неба. — Сього миньі треба. Йа йду, бо тількиј кильчиґ на свадьбу дыідови наладиўйим, тай тому путьа не йи. Вийшоў до неба, радиў сьа, што радиў. Рас позазираў, верба ўпала, бо кобила підорвала вербу.

Биў у ньа міх попелу, а другий полови. Стаў йа сучи мутузьа с того: ўсе вирхний прирвў, а нижний натторочу. І вийшоў йа до посирид сьвіта і вітти скочиў — застрьйаг йим по цицьки ў земньу. І побіг домі по аршова і викопаў сьа. Увіриў на болотьі дикого качура: благо би дыідови хоть на курицьу на свадьбу. І верег топором: качур утьік, жельізо спилило, топоришче ўпало на спід. Што чинити? Виломиў собі йидно вило, стаў болото вішати по вільшу за топоришчем. Но ни міг го вивішати, бо збігало долы вільшом. І стаў тогди з боклажками. Биў у ньа шваблик: болото запалиў, болото згоріло, жельізо згоріло, топоришче сьа ўстало. Прийшоў домі: дыідо пішоў за бабу служити ўже. Ўчиниў великий бал із фарачаґў. І тогди йаў им іграти на восчанім пудаменту. Йа ни видыіў, што били міхи поприпираньі з водоў горі кутом і запньаўйим шарканьцьовом і вильаў тотў воду з міха. Старші сьа пустили і мине хотьіли ймити, а йа ўтьік. А дыіўку ймили, та верли па гоф: мало охроміла, айбо ни хибило йі нич. А йа забиў сьа ў кухньу ў клоча. Каноньіри вироковали йти стрільати. Забйут мине ў канон із клочом і вистрільат ў вирхсвину у йидну йалицьу. Но тай конець. Тай стаўйим на міх, та туй мноў опіх. Тай стаўйим на весло, тай туй ньа принесло. Тай туй йим сьіў, тай ту казку оповіў. —

Зап. в липни, 1895, від Юри Головчака, в Воловім, Марамороськоі столиці.

Паралелі (кромі поданих при попереднім нумері): Драгоманов, Малор. народн. пред. и разск. Ст. 338—339: Дурень на небі — Чубинський, Труды, II, Ст. 83—85. — Wisła. T. IX. Ст. 329—330. Ч. 12: Niepodobieństwo. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 467—470: Абъ старикѣ — „самъ на кутѣ, носъ на крюку, ноги на грядкахъ"; якъ той старикъ двумъ братáмъ на паласѣ мяса изъ спины вырезаў, а третій братъ старику тоя жъ здѣлалъ. Сказка, што мяньшой братъ старику баіў; у тэй сказки дубъ да нибёсъ. Ст. 663—665: А мужикѣ, што лоўка ўрать умѣў. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. I Вып. III. Ст. 413—418: Не любо — не слушай. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 95-96. Ч. 68. — П. В. Шейнъ, Матеріялы для изученія быта и языка рус. населенія сѣверо-западнаго края. Т. II. Ст. 244—257: Не любо — не слушай (шість відмін). — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage. 3 Band. Ст. 221—229. — Вук. Ст. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 44: Лаж за опкладу. —

II.

А. БАЙКИ. Б. ОПОВІДАНЯ ПРО ІСТОРИЧНІ ОСОБИ. В. АНЕКДОТИ.

А.

1. Як медвідь боров ся з стрільцем.

Іс першу́ та не зна́ла зьвірка, котра́ ста́рша. Мидьвідь каза́ў, шчо він найста́рший. Тогди́ ка́жи лиси́цьа йому́: Тото́ ни го́дно бути; йи нат те́би ста́рший. А мидьвідь ка́жи: Ідьі́ме тине́рь іт пу́теви, та будеме́ там диви́ти, тко ста́рший.

А бнў оден осе́л у баби; она ни го́дна бу́ла зимова́ти, бо обо́га бу́ла ду́жи. І ви́вела го так у мо́чарь, хоть жий, хоть поги́ни, бо не́-йи чим зимова́ти.

І тот осе́л маў у́ха ду́же великі, та роспусти́ў йіх, а мидьві́дь надийшо́ў, та ка́жи: Ци ти ста́рший, ци йа?

А осе́л йиму́ сьак повіда́и: Йа, ка́жи, ни зна́йу, мо́жи йа ста́рший, бо йа по христо́вому рождеству Христа́ на со́бі носи́ў.

Ну, та на, ка́жи, тобі й так ни віруйу, хоть ти і носи́ў Христа́. Ай тине́рь ідьі́ме сьа рошчиба́ти.

І ка́жи мидьвідь: Йак будеме́ сьа бра́ти? Ни так будеме́ сьа рошчиба́ти, ай зогну́ йа ду́ба одно́го.

І йак ізогну́ў, тогди́ кажи вісло́ви: подержи́.

Ўзьаў осе́л так собі під гру́ди (ту показуе оповідач) держа́ти. І тогди́ж мидьвідь пу́стит фльа́гола того. А тот розмо́тат вісло́м, тай ве́рже ў во́ду. А там було́ мно́го риб І залы́зут йиму́ ў уха: ў йидно́йи три, а ў дру́ге дві. І ви́плиў на бе́рег і си́паў во́ду з ух; а мидьвідь ка́жи: Чого́ ти там ходи́ў?

Айбо він тогди́ повідат: На ри́бум ходи́ў, тай йми́ў рибу. А кой ти такий хлоп, кажи мидьве́дьови, та імі́ ти ри́би.

Айбо мидьвідь засоро́мну сьа, тай іде́ ў во́ду. Забри́ў ў во́ду, айбо ду́же затапостова́ў у ту во́ду. І ле́дво ві́тти во́льіз, бо набра́ла сьа вода́ ду́жи крі́пко ў шерсть, ў ла́би.

Тай тогди ка́жи: Ни бу́ду йа у́же с тобо́ў боро́ти сьа, бо йа ни го́дин: ти і рибу іми́ў і ви́льіз звітти, а йа ни го́дин бу́ў і сам ви́льісти.

Айбо йак витпочи́ў на поли, ка́жи лиси́ци — бо й він собі тото́ за жину́ држа́ў: — ішче йа собі, ка́жи, ни вірьйу, кой йа сьа з ним ў ру́ки ни бра́ў.

Ка́жи му лисицьа: Ти тото́ ни диви́, аж йа мале́йка, айбо ду́жи розумне́йка. Айбо нат те́би ста́рший йи про то́го.

Но, йа го хо́чу ви́дьіти, хоч жийў, хоч гину, йакий йи ста́рший від ме́ни.

І ка́жи йому́ лиси́цьа: Но, сиди́ туй ко́ло доро́ги, то прийде́ т то́бі. А она́ сидьі́ла ма́ло з бо́ку за корчо́м, та дивила, шчо він буде́ чиніти.

Тогди́ надйі́хат йиди́н пан ў чо́рньій оде́жи, ду́же шоўковій, шчо аж мрьйа́кало.

Ка́жи: ци ото́т ста́рший, што йде́?

Лисицьа йому́ повіда́йи зза корча́: Ни тот, ка́жи: тот сьа тибе́ бойі́т.

Айбо тогди́ сидит да́льі. Іде катуна́ на патро́ль і прихо́дит на де́сьать кро́кіў віт нього́. Катуна́ ка́жи: Го́льбердоў! ба повіда́йи дру́гий раз: го́льбердоў! ка́жи тре́тий раз: го́льбердоў.

А він ста́ў собі сьак (оповідач показує), ру́ки розібра́ў, оби сьа ў ру́ки йма́ли.

Табо́ катуна́ тогди́ поттьа́г пу́шку і стріли́ў ў чоло́. Айбо ку́льа сьа ісхо́ўзла́ іс чола́ по́верх голови, а мидьвідь пу́стиў сьа іт катуньі́ бра́ти. А катуна́ бух! ба́ґнетом його́, пробиў.

Айбо тогди́ ни пла́тно нич, ни кошту́йи тото́ мидьве́дьови.

І ви́хопит са́бльу з ніжньі́ў і притне́ обі у́ха, лиш такі́ (показує опов.) сьа ку́ртьі оста́ли.

І вітта́к у́тече́ від катуни́ і так лиси́ци ка́жи: Тине́рь тьіка́йме, де май висо́ка гора́, оби́сме чу́ли вітти, ткоби туй ви́йшоў ід нам. Бо тото́ і́стинно йи ста́рший від ме́ни пушка́ч.

І ка́жи йому́ лиси́цьа? Ни назри́ сьа, ни ўмре́ш. Йа тобі буду́ носи́ти курочки́ й гусочки́, та пойи́ти, та годова́ти.

І йак там го відгодова́ла, ўчини́ў сьа ду́жи́й опйать. Айбо ка́жи: Ішче́ собі ни вірьйу, кой сьа за ру́ки зо мноў ни бра́ў. Бо коли́ пльу́нуў ми́же́-очи, па́мороки ми зайшли. Айбо, ка́жи, колі́ сьа сту́снуў, (ни дивуйти) пу́цькоў, пробиў сьа на скрузь. А колі́ сьа лизнуў йази́ком поверх голови, та обі у́ха отпа́ли. Та шче, ка́жи, тоту́ фі́ґльо зо мноў ізроби́ў. Ай коби́ сьа бу́ў зо мноў хре́ста йми́ў, бу́либисме сьа хре́ста рошчиба́ли. Ай тото́ йа сьа побало́ваў із ним, та ни зна́йу, тко йи стар-

ший типе́рька, ци йа, ци він. Айбо буду́ сьа його́ тинерь сокотити, ци він лу́шчий, ци йа, та бу́лу йти у гу́шчу, де май висо́ка гора́ і там буду́ спа́ти. А на його́ доро́гу уже шу́га ни піду, най він свойоу іде, а йа свойоу буду́ іти.

Йому́ лисицьа ка́жи: Обись пьа такой ніґда ни бізова́у, обись сьа до то́го ни браў, а йди по сво́му, а він по сво́му.

І пото́му на су́мний день, де май висо́ка гора́, мидьвідь у гу́шчи лежит.

Зап. в липни, 1895 р. від Андрія Бряника, в Голятині, Мараморосъкої столиції.

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 337—338: Der Wolf und der Mensch. T. III. Ст. 120.

2. Про вовка, що не мав нїгде щастя.

Де бу́ло, де не бу́ло раз у йипну́м силы́. У тум силы́ бува́ли пан превеле́мны іс свойоу па́ньоу, та ма́ли тако́го ста́рого пса, шчо уже на-у́чи́у сьа по мадьа́рськи і розумі́у шчо пан іс па́ньоу говори́ли, так йак тре́ба. Так бесьі́дуть пан іс па́ньоу, ож даме́ го заби́ти, бо уже ста́рий ни йи з нього хуспа́. А ун йак тото́ у́чьуу, та забра́у сьа сам гет ут хи́жі і пушо́у у гу́шчьаву. Найшо́у його́ там воук, та хо́чи його́ взі́сти; а ун ка́жи: На шчо би ти мине́, во́учи, йі́у? Йа сухи́й і ста́рий.

Али воук йому́ ка́жи: Та шчо с тобо́у ма́у роби́ти?

Пес йому́ ка́жи: Та году́й пьа, до́ки у́тну.

Воук дурни́й його́ послу́хау, та хо́дить, і́мать молоды́ йагньа́та, ай гу́си молоды́, та так пес уже сьа удьі́йіу ко́ло во́ука, шчо у́тну. Ай йак у́тну, тай співать собі́. Та ка́жи пес во́укови: Ци знайиш шчо? У на́шого па́на йи мала́ дьіти́на; та у́йдуть на за́городу пан іс па́ньоу іт сьі́ну, тай дьіти́ну узьму́ть іс собо́у мале́ньку. Та ти во́учи йди поза те́рньа пома́лу — бо то за́города пуд лы́сом так, ґі у па́шого па́на — та тоту́ дьіти́ну у́хоп, а́ли так, бись йі ни покуса́у, та тогди́ несь і' до мны; а йа ду́жи на те́би збре́шу.

Ай пан іс па́ньоу у́тьамили, жи воук дьіти́ну у́зьау і у́тьік до гу́шчьави, тай бігли́. Пес тогди́ уньньа́у ут во́ука дьіти́ну, бо таку́ бе́-сьіду ма́ли. Йак при́йшли пан іс па́ньоу воук утьу́к, а дьіти́на ко́ло пса, пес уньньа́у. Йак найшли́ дьіти́ну, та зра́довали сьа ду́жи, жи ни ста́ла сьа публы́ка на сві́ты. Паны у́зьали́ дьіти́ну на ру́ки, а пан пса, жи бу́у йім у при́годы. Та бесьі́дуть пан іс па́ньоу: Бу́деме пра́вити кристи́ни

туй дытúны. Пес знаў, колú уні́ будýть прáвили; та пушóў, та повíў вóўкови, жибú прийшóў на гостúну ў тот день, колú будýть кстúни, áйбо би ныхтó ни знаў, лем пес та воўк.

Прийшóў воўк на тот день, колú му сказáў пес. Поприхóдили пані́ на кристúни, котрí булú зáзваны. Йак сьа гóстили, тай попúли сьа пані́ так до потрéби... Ай прийшóў і воўк; та пес вóўка до пнýнйцы ўвіў, та там ззіли хлыíба і мньáса; ай шчо пушчьáли вúно до можда̀ва, та уні́ сьа нахлептáли, та сьа попúли, та почьалú співáти. Пес кáжи: Нибóжи! помáлу співáй, бо нас ўчьууть, та миныí ничь ни бýди, бо йа дытúну уньньáў, áли тибé зáбйуть.

Воўк кáжи псóви: Ти ў мéни співáў, колú йа тибé гóстиў, тай йа бýду.

Та тотó ўчьýла домáшньа чéльадь, жи там ричúть, ни так гі трéба; та ўйшли вон і ўзьалú собі біґарí і кýльа і вóўка ўбили лем лéдва живúй утьýк, жи го ни забúли на здúхіль. І так кáжи воўк: Чикáй, кибú йа дáшчо найшóў попóви!

Ідé ун йинно̀ў лýкоў, нáйде копúну, шчо пасé із малúм гáчатьом. Тай ун хóчи тотó малóй гáчьа, жи ззість. Кáжи му кобúла: Ни слóбідно тобí йісти.

А ун кáжи: Чом?

Бо ў мéни йи кóнтрат, жи ни слóбідно.

А ун кáжи: Та де йи?

Там кóнтрат із заду.

Ун сьа натьíгать, де кóнтрат, а унá тоглú прас йогó путковáми ў гóлову. Воўк пушóў йак пйáний, та кáжи: Кибú йа найшóў іщчú дáшчо попóви, та йа би ни читáў кóнтрати.

Нáйде ун баранá, шчо пасé на йиднýм грункý. Та кáжи йомý: Чій ти барáн?

Ун кáжи: Йа попýў.

А воўк йомý кáжи: Дóраз будéш готýў, йа тобí ни бýду кóнтрат читáти, лем тьа ззім.

Барáн йомý кáжи: Ш чогó бись ньа йíў помáлы? Стань собí пуд груп, та роздоймú пúсок, та сам до-тьá скóчьу.

Воўк дурнúй послýхаў і там. Барáн сьа рóзогнаў, та трíснуў вóўка по голові з рóгами. Воўк лем сьа вýвирнуў, так го запáморочнў. Тай ўстаў, тай пушóў у дьві пýты, а барáн собí домý утьýк. Кáжи воўк: Кибú йа найшóў іщчú дáшчо попóви, ни йíў би йа нáраз, лем помáлу! Тай ідé, тай нáйде ў пóтоку слугý, шчо готóвить древá; і кáжи йомý: Чій ти чоловíк.

Йа пупýў слугá.

Йа тибе́ ни бўду па́раз ǐ́сти, лем пома́лу; ай ко́нтрат ти ни бўдў чита́ти.

Ка́жи му слуга́: Та йак буде́ш ньа ǐ́сти, кидь йа шче ни митий?

Ка́жи воўк: Та мий сьа ско́ро.

Та ўмиў сьа слуга́ і ру́бать собі до́брий бук у ру́ки.

Ка́жи воўк: Та ти на́шчо тото́ ру́баш?

То тим сьа будў ксти́ти; а́ли ни ма́у сьа ў шчо поўти́рати; кибп́сь ми даў хвоста́, во́ўчи!

Воўк йомў пода́ў хвуст, жи ун сьа буде́ ўтира́ти; а ун закрути́ў хвуст ко́ло ру́ки льі́войі, а ў пра́ву ўзьаў тот бук; кой ни почьа́ў би́ти во́ўка! Од голови́ до хвоста́ ізби́ў го.

Та воўк ка́жи: Ни́кда ни хо́чьу собі заходи́ти іс по́пами ничь! І типе́рь ни чьува́ти, жиби́ да́шчо воўк ру́шиў попо́ви, бо ут тогди́ сьа бойа́ть ўсьі.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 126—127: Куций вівк та кравець. — Етноґрафічний Збірник. Т. І. О. Шимченко. Ст. 25: Дурний вовцюга. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. І. Ст. 86—91 і 93—95. (Два варияити). Т. IV. Ст. 25—31: Волкъ дурень. — Черниговск. губерн. вѣдомости. 1860. Ч. 21. Ст. 129—161: Казка про кравця и вовка. — Haupt. u. Smoler, Volkslieder der Wenden in d. Ober- u. Niederlausitz. T. II. Ст. 161-164: Des Wolfes glücklicher Tag. — Повѣсти, сказки и разсказы казака Луганскаго. II. Ст. 459. — Библіотека для чтенія, 1836 р. Т. XIV. Ст. 133. — Отечествен. Записки, 1856. Т. V. Ст. 20 22. — Матеріалы для изученія нар. словесн. Ст. 42—47. — Valavec, Narodne pripovjedke. Ст. 267—269: Vuk-Rimljan. — Hahn, Griechische u. albanesische Märchen. T. II. Ч. 92—93. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 419—421. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 177—191. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. І. Ст. 1—13. Ч. 1-6. — Твори Степана Руданського Т. І. Ст. 146—148: Старий вовк. — X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki... na Rusi. Ст. 215—219. — Erben, Vybrané báje a pověstí národní. Ст. 256-258: O hloupém vlkovi. — В. И. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 653—655: Якъ воукъ хазяина заставіў кармить сабачку и якъ сабачка ваўка обманіў. — В Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. І. Вип. III. Ст. 15—17: Вовкъ и собака. Ст. 18—20: Вовкъ дурень. — Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. T. II. 2. Ст. 61—62. Ч. 33. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка русскаго населенія сѣв. западнаго края. Т. II. Ст. 262—263: Баранъ и волкъ. Також ст. 344—348: Голодны воукъ.

3. Вовк і лисиця.

Раз на йинну сва́дьбу ли́шка кли́кала воу́ка. Ка́жи: Ку́ми! по́йми на сва́дьбу, там сва́дьба.

Йа бих, ка́жи, ку́мици, йшоу́, а́йбо бо́йу сьа, ож у́бйуть. Ли́шка пушла́. Зайшла́ там у нпу і збира́ла кірки́, шчо па́дали, та йіла, тай йому́ у́несла раз, двічи пол́иза́ти ко́сто́к. Но, ка́жи, ку́мочку, пой й ти, бо йа у́же пйа́па.

Йа бих, ку́мици, йшоу́, ай бо́йу сьа, ож у́бйуть.

Ни бой сьа! ка́жи.

Воу́к сьа у́тьах до хи́жі і там йакісь ко́сткі́ збира́у́. У́ хижі сьа у́тьа́мили, та ка́жуть: Воу́к, воу́к, воу́к! І там його́ побили. І вон у́тьік звітти і сьіу́ собі на́-боцьі, та сиди́ть. Ли́шка йак того́ у́чьу́ла, побігла та покачьа́ла сьа у́ паздьірьйу, а паздьірьйа сьа набра́ло на ньу.

Ка́жи воу́к: Ой ку́мо! покли́кала ти мине́, а мине́ позьвідали, шчо го́лову ми розвали́ли.

Она́ ка́жи: Мине́ ни так побили; позира́й, з ме́ни ко́ст́кі литьа́ть; йа у́же жи́ти ни го́нна! І потрьйасе́ сьа, а з не́йі паздьірьйа летьа́ть. Ка́жи: Ку́мочку! йа звітти ни го́нна іти.

Узьау́ йі на пле́чі, та нисе́. Йак йі нисе́, а она́ тогди́ сьпіва́йи йому́: Нисе́ би́тий, ибитого; нисе́ би́тий нибитого.

Шчо ти, ка́жи, ку́мочко, гово́риш?

Ка́жи: Спить ми сьа, бо ньа ду́жи побили.

Ай ньіт, ка́жи, — ку́мо, йа ви́джу, ош тибе́ ни били, та ти сьпіва́йиш.

Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочині, Березької столиці.

Паралелі: Чубинський. Труды, II, Ст. 114—118. — Рудченко, Народн. южнорус. сказки, II. Ст. 6—9. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 340—341: Der Fuchs und die Frau Gevatterin. — Haupt und Smoler, Volkslieder der Wenden in d. Ober- u. Niederlausitz. T. II. Ст. 164—166: Ч. 6. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. I. Ст. 1—16. Тамже. Т. IV. Ст. 1—15 зведені відміни ріжних текстів казки про лиса і вовка (медведя, заяця, кота) — Dr. F. Krauss, Sagen und Märchen der Südslaven. T. I. Ст. 28—33: Reinekens Rache an Isegrim. — Вук Ст. Караджич, Српске народне приповиjетке. Ч. 50: Лисица се осветила вуку. —

Б.

1. Про Матяша краля.

Колй Поґандзіу̂чи бувало у̂ замку у̂ Камйаници, та ду̂жи було пу̂дло льу̂дьім на-світьі. Бо колй го будували, та тогдй му̂сьіли кажда ґаздйньа нести солоткой молоко ай йайца ут курйй, та с того робйли вакуу̂ку, та так дум тот іс тим муровали місто вапна і піска і води. — Тай із Ворочова носили. Йак Мадьари прийшлй з Азийі, тай у̂же го найшлй пустйй. Типерь го мало обновили, банда ходить там і панй госьтьать сьа із Унґвару. —

Тото Поґандзіу̂чи ни муг нихто ву̂гнати у̂тти. Али Матьаш-краль, шчи нйхто ни знау̂, жи буди вун даколй за кральа, — служйу̂ на Оріховици у ґазди у Ґалайди, Руснака. Тай пушлй урати на поли. Йак орьйуть, а хотьіли кральа у̂брати, коронувати. Многі сьа стройіли, жи будуть за кральа. Та кажи хлопчиско ґаздови: Пойме, ґаздо, на корунацийу!

А ґазда запйау̂ йстик до землы, тай кажи: Но, кить сьа тот йстик розоу̂йи доки обуйдеме землью, та буду̂ знати, жи з нас можи бути краль з дакотрого.

Докльа обуйшлй, а йстик сьа розвйу̂, удариу̂ з нього молоднйк. І забрали сьа тогдй, пушлй на тоту̂ корунацийу, де у̂же кральа клали. Пустили кору̂ну, обй льітала, та на кого сьади, тот буди за кральа. Та лем на нього сьідать, на того хлопчиска; а дру̂гі панй гнівауть сьа. І тричь тота корунацийа бу̂ла, а у̂се на нього сьідала кору̂на. За тото го ни хотьіли покоронувати, жи вун такйй нивеликйй, худобнйй, сирохман і Руснак. Та ун пак найау̂ сьа до йипного ковальа служйти. І коваль його ймиу̂ йакось і у̂відьіу̂ йому̂ плечі; а йому̂ на плечох золотйй хрест. Тогдй коваль кажи: Йа твуй буду̂ слуга, ни ти муй! І почьалй ут того чьасу робйти ґвери — йакйсь коваль му̂дрий буу̂ — баґнети, саблы, шчо треба проти войни.

І так бу̂ла шчи раз корунацийа у̂ вароши. І кору̂на на нього сьіла. А у̂же ву̂рус такйй, гі треба хлоп, до розума, до сили. А то Поґандзіу̂чи у̂се у̂ замку бувало, нйхто го ни годин буу̂ у̂гнати; ут приходу ід замкови канони нароблены були запрау̂лены у̂ стьінах — шчи й типерь такі дьірй суть — а з дру̂гого боку ни мож зайтй, бо на скалы зробленйй, на горі високуу̂; а хто йшоу̂ у̂тци, та його забйла; ни пустила нйкого у̂ світьі. А Матьаш краль у̂же опстау̂ за кральа, опсьаг кору̂ну і почьау̂ с Поґандзіу̂чом сьа бороти. І у ночи набрау̂ конйй, набрау̂ волуу̂, набрау̂ свинь, набрау̂ овець, набрау̂ псуу̂, набрау̂ гусйй, набрау̂ курйй, набрау̂ кашьок, много льудй, на кажду створину̂ уу̂йазау̂ чинґо-

вик і запалиў; на кажду створину сьвічку, а льудьом ґвери даў понабивати і коло пуўночи так йти коло тойі гори. То ўсьакий голос справиў: йака створінá там була, та каждой іньший голос мало; а льуди почьали стрільати і там сьа приближувати. А уна сьа ўпудила, жи то ўсьакий йазик. Колиску золоту мала, верла йі до студны. Студньа така глубока була, коло триста сьаг, рууно з гороў; і ўсьі дорогі річи зметала до студны. — Йа там камінья катульаў до ґаґи, та сьа найшоў желызний кирбачь де с нуўтретьа шуха буў доўгий; можи тим била льудий, колы того будовано; та ту буў ун ў нашого чоловіка, ни знау, ци йи; с пйатнацьать рокуў буди, йак йа го відыіў; а дзвун й типерь йи на Оріховици, шчо найшла го Волошкиньа ў лысьі, шчо го вурила дика свиньа. — І тото Поґандзіўчи сыло собі на татоша і зачьало ўтыкати. Али Матьаш краль за-ним на другум татоши. Тоти коньі були братьа собі. Та передный ўсе дочікуваў заднього. Али вун догониў йійі ў загунцькум лысови, бо ў тум лысьі дужи жолудь вилика ўпала, та кунь сьа хоўзаў на жолуди. Та прокльала лыс тогди, шчо ниґда ни родить жолуть по сьому. Йак йі доганьаў, та почьала му сьа просити: Ти ни майиш жони, йа ни мау ґазди, та будеме ў йидно царьйувати. А ун тото ни позираў, лем ўтьаг сабльу і стьаў йуў голову. Йак буўби ун йуў ни стьаў, то уна була би його стьала.

Голова йі скакала де з на три милы д земли. І так спочили льуди ут того чьасу. Али уна була валоўшна іс Турешшини. Та уже ў Турешшині знали, жи уна пропала. І Матьаш-краль забраў сьа до Турешшини там де шчо шпіґонити. І пушоў там до того царьйа турецького. І кажи йому турецький царь: Витки ти?

Йа з Уґоршьини.

Та ци шьуў ти за Матьаша кральа?

Ой шьуў.

Та йакий тот буў Мачька-краль?

Такий акурат ги йа. — Сам так на себи. — Али Матьаш-краль знаў ґусти, та з ґуслами до того царьйа пушоў і кажи: І так знаў вадь ґусти ги йа! А то ун сам і буў; знауть?

Кажи йому турецький краль; Ой коби ми сьа ў руки ўпаў! Завісиў бим го.

І путписаў на воротах на царськйх, жи то вун. А сам Матьаш-краль пустиў писмо — а вать перше наказаў свому воськови, жиби го там чикало на границци; та тим чином зайшоў до кральа турецького. — Али його дораз ўтьамили путпис, шчо лишиў на воротах і його іміли. І царь му кажи: Ти стьаў Поґандзыўчи, мойу родину?

Ой йа.

Та зотну йа тибе, а хоть тьа завішу; йак сам хочиш.

Та лем ньа завісь.

Та де тьа вішати?

Та на граници.

Та ўбе́рну тьа тва́рнў ў твуй край угорський; йак·бу́диш на ши́беници, обйсь позираў, виткись прийшоў.

Запрьйах до во́за ко́ны туре́цький краль, покла́ли го на вуз, Ма́тьаш·кра́льа, а і сам сіў іс цари́цэў ітй його́ смерть ві́дьіти. А Ма́тьаш-краль везе́ сьа, тай сьа смійи. Ка́жи йому́ туре́цький царь: А шчо сьа смійиш?

Сміу сьа, жи пире́дньу тильіґу ко́ны тьагнуть, а чого́ за́дньа за ньоў йде?

І вуйшли там на грани́цьу і закопа́ли сула́к на грани́ци і хотьа́ть вішати Ма́тьаш-кра́льа. Ма́тьаш-краль ка́жи ца́реви: Слобу́дно на оста́тнум ча́сови зашчо́ попроси́ти собі?

Царь ка́жи: Слобу́дно.

Та Ма́тьаш-краль тричь заду́ў у таку́ трупку́, йак при во́ську йи призначе́но, на сво́йіх: Ско́ро, ско́ро, бра́тьа, до́-мны, бо миньі смерть за плечи́ма.

Його́ во́сько зрозуміло, бо блись там бу́ло і приступи́ли ўсьі ў о́коло і туре́цького кра́льа тогди́ іми́ли і на гото́вий сула́к, котрий вун зладиў Ма́тьаш-кра́льови, та його́ завісили: Кить ти мине́ хотьіў обиртати тва́рнў ў Уго́ршчину, типе́рь йа тибе́ обе́рну у Туре́шшину. А за тото́м сьа смійаў на во́зьі, бо йа му́сіў ітй, а́ле ти чого́ за мноў ішоў? Та типе́рь позира́й ў Туре́шшину!

Тай так забра́ў сьа до Уго́ршчини Ма́тьаш-краль з во́ськом, тай кральува́ў, до́ки жиў. Розби́ў за́мок ў Ху́стьі, розби́ў за́мок ў Кірагол-менцу, розби́ў за́мок ў Сере́дньум, розби́ў за́мок Камйане́цький і типе́рь пустьі стойать. І хто́ би ни віроваў, та очи́ма му́ґби увідьіти, бо йи так. Вун тримаў ру́ську віру, тримаў із народом благочести́вим, храни́ў Уго́ршчину.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорус. нар. прод. и разск. Ст. 425—429. — Казки Игнатія зъ Никловичь. Ст. 52—56. — Остапнїй мотив, Матяш в Туреччинї, належить до круга оповідань про Соломона. Пор. Етн. Збір. Т. III. Ст. 37—46. —

2. Про Матяша краля.

Одна́жди ста́ло сьа так у Бу́дапештьі: йиде́н шу́стер ду́же прекра́сньі цьи́жми ушиў; а́ле худо́бний буў і дьіти маў. Али його́ жопа́

кажи му так: Понеси тоти цьижми наййаснышому царьйу ў подарунок. Знайиш, йакий вун ласкавий йи, та вун тибе добрі обдаруйи!

Послухаў вун жону і нисе до царьйа. Но там були три варти. І кажи му варташ: Де йдеш?

Ун кажи: Царьйови несу дарунок.

Кажи му варташ: Та кидь ми половинку з дарунку даш, шчо достаниш уд царьйа, та тьа пушчьу.

І тот му приобіцьаў.

На другу варту прийшоў, також так опстаў. Не іначе на третьуй варты. І дуйшоў аж ід царьйови.

Царь пообзирать дарунок і кажи му, шчо жадать за дарунок.

Тот отповідать царьйу: Сто палиць.

Царь му кажи: Та ци ти шалений чоловік? Не лыпше ти сто дукатуў, гі сто палиць?

Ныт, лем ньай ми сто палиць путпишуть.

І царь путписаў.

Ідучи уд царьйа, гварить му перша варта: Но, та дай ми, йакись обіцьаў, половину дарунку.

Шустир му отповідать: Пой дале, ньай вас нарас подыльу. Так і другуй варты повіў. І тоти йшли за ним. Прийшли іт третьуй варты. Вийме шустир царьськой письмо і укажи. Унесли дереш і по росказу царьйа пудылиў варташуў. Учиниў сьа великий йойк. А царь хотыіў сьа дузнати, шчо за йойк? І даў заклйкати шустра т собі назад. Довідуйи сьа уд нього: Шчо ти начиниў?

Наййасьнышний царьйу! по обіцьаньцы мойуй подылиў-йим йіх царським дарунком.

Шчо царьйови дуже польубило сьа.

Казаў шустир: Шчо йаби буў за хосен маў із йіх сто дукатами, кить тото миныі на-тройи треба роздылити межи варташами? Так вольіуть у них зустати.

А царь насипаў му поўныі кишеныі дукатами.

Зап. в липни, 1906, від дяко-учителя Репая, в Убли, Земплинської столиції.

Паралелї: Мотив про відступлюване кіїв другим особам, див. Grimm, Märchen. Т. I. Ч. 7: Der gute Handel. Т. III. Ст. 23. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 148—150. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 76. — Jahn, Volksmärchen aus Pommern u. Rügen. Т. I. Ч. 24—25. — Pauli, Schimpf u. Ernst. Ст. 542. Ч. 614. — P. Dobšinský, Prostonárodnie slovenské povesti. Кн. II. Ст. 77—88: Drevená krava (лиш конець). — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изуч. быта

и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 200—203: Мужикъ и царь. — Твори Степана Руданського. Т. III. Впорядкував А. Кримський. Ст. 129—131: Спілка. —

3. Про Матяша-краля.

Також́де тот власний царь йшоу́ через йидной село на гентові. А там із млина вйвергли млйньський камінь на улицьу і так царь ізломйу́ тйнґель до каменьа. Заклйкау́ старшину́ села і дау́ росказ: Кидь ми пут трьйома дньома тот камінь ни удрете, пу́дло з вами буде!

До третього дньа у́шиткі громадьани журили, йак то камінь мож удерти. Но ньійак йім до розу́му ни могло прийти. Так ду́жи сьа позажурьйували! Бирі́уська але дьі́у́ка прийшла межи них і кажи йім: Но журте ви сьа ничь, йа бу́ду царьйови утповідати.

На третьій день прийшоу́ царь і вопрошать сьа: Ци у́дралисьте камінь?

Зміжи у́шиткіх дьі́у́ка отвіту́йи царьйу: Найяснійший царьйу! у нас ничь живой ни друть. Заріште го, то йа го у́дру.

І царьйови польубйу́ сьа отвіт. Прийде дому́ царь і розмишльать: Йак тото дьі́у́цьі на розу́м могло прийти?

Дасьть йуй другий вопрос прес посла, усе: Йи у мени сторічной клочьа; жебй ти того попрьйала на йидвабньі нитки.

Дьі́у́ка послом утказу́йи царьйови: Йи у нас сторічний плут. Дай ти з нього зробити золотой веретено, та попрьйалу́.

Царьйови сьа чу́дно зробило. І зажене другого посла д ньуй із йидним на боцьі дьіравим кошом, жебй она тоту́ дьіру́ заплатила.

Но уна послом уткаже царьйови так: Ничь у нас з воп не платауть на лице, лем на рубй. І кажи послови: Несй кошуу́ назад до царьйа і кажй му так: Ньай вун вйверне кошуу́ на лице, та на заплатау.

Царь сьа чу́доваў і даў дьі́уку закликати і даў за йидного офіцира уддати, жи так му́дрий отвіт давала.

Зап. в липни, 1896, від дяко-учителя Репая, в Ублн, Земплинської столиці.

Отсе відривок з новелї „Про мудру дївчину“, причіплений до Матяша припадково. Пор. Етн. Зб. III. Ст. 189—190.

4. Про Матяша-краля.

У́ 56. роцьі то було (1856). Та тот Матьаш-краль зайшоу́ на трахтйрньу до Кошиц, та си сказау́ готовати штири йайца. Йак із'ьвьіу́ —

там було більше панів, не він сам — та написаў цидулку, та положиў пут тот порточок, жи на стольі було. Йак писаў цидулку, та написаў: Той буў, панове чесньі, шчо межи вами штири йайцьа іззьіў, Матьаш-краль. А його повіли схопити, та забити. А ун буў мудрий чоловік; та вийшоў с трахтирньі, та си купиў уд йидного фурмана катап і йидпой колесо. Та жиби буў тото колесо не ньіс, булиби спознали, жи Матьаш-краль, али жи колесо ньіс, та: бідний фурман, мусьіў колесо купити! На трьйох вартах буў і перейшоў. Так му там мовили: Кидьбись ни ньіс колесо, та буўбись Матьаш краль. Йак перейшоў усьі три варти, та казаў: Хвалаш тобі, Божи, хвалаш тебі, шчом сьа з біди ментоваў. Йа мудрий чоловік буў барз і учений, та типерька Богу дьакуу за усьо благойи.

Зап. в липни, 1896, від Стефана Лабанца, в Уличу, Земплинської столиці.

5. Про Йосифа II.

У оден час царицьа хвора була і царь даў роскас, штоби коло бурґу з возом ни ходити. Хотьіў царь увірити сьа, ци росказ його точно подержаний. Сьіў на коньа, пушоў на поле. На поли ораў шваб з двома воли. Кажи швабови царь: Клади воли у вуз! І вер іс сьа платьа, тай царь вер свойи. Царь облек швабове платьа на себи, а шваб царьськойи на себи. І кажи царь швабови: Май ґатку на коньа, бо йа іду із возом ід бурґу! І даў швабови йиден дукат, оби ґатку маў на коньа. Сьіў на вуз, вьаў батуг у руки і пугнаў воли ід бурґу. Там перша стража, войак, кличи: Стуй! сьуди ходити ни слобудно! — Шваб не твориў сьа на тото, гнаў воли дале. Друга варта кажи: Стуй! Також ни твориў сьа. На третьой вартьі войак побойаў сьа, што іс того буде біда. Прийшоў іт швабови, іміў за руд, і кажи: Назад! Но шваб ни твориў сьа. Почаў воли батугом бити. Войак відьіў, што іс швабом ни мош порадити, урваў йому з рук батуг і читаво побиў його по-плечох реміпиим батугом. Шваб відьіў, што сесе ни труфалка, уберпуў вуз і пушоў іт тому швабови, передаў йому вус тай платьа, облек сьа во свойи платьа, сьіў на коньа і пушоў у бурґ. Пополудньу даў призвати іт собі варти команданта. Роскаваў йому, штоби тоту варту, котра стойала при бурґу тойа і тойа години, штоби поставили сьа пред царом. Они сьа поставили. Царь звідайи сьа от первого: Што сьа стало при твойуй вартьі?

Он отвітоваў: Прошу пресьвітлий царьйу, один шваб йшоў з возом в двома воли. Кликаўйим на него: Стуй! Ни хотьіў стати. — Кажи

другий войак: І йа на нього кликаў, также ни хотыіў стати. — Кажи третый войак: Йа відыіў, што іс сего можи велика біда бути; імпуўйим за руд і хотыіўйим обернути вуз, айбо шваб батугом биў воли і гнаў дале. Йа тогди ўрваў батуг йому з рук і читаво набиў шваба по-плечох. Тогди шваб обернуў сьа і пушоў собі.

Йак царь ўслухаў усьіх трьйох войакуў, тогди вер ісь сьа кабат, тай сорочку і показаў йому плечі — а по-плечох сьлыідно батугиі. І кажи: Но, видиш сине, тот шваб йа буў. Ти йак вірний войак, точно йис подержаў росказ, ай другий раз обиіс ни биў іт чоловіку такий бесчесний. — І обдариў усьіх трьйох войакуў.

Зап. в цьвітни, 1896, від о. Грибовського, в Задні, Марамороської столиці.

6. Чому Кошутівці побирають пенсию?

Чисарь Франц Йозиф догварьйали сьа с Кошутом Лайошом: Йа ни мушу годовати твойіх жибракуў! — тих войакуў, шчо йому служили; на них Франц Йозиф сердили сьа. — А Кошут Лайош повідали: Йа маў на свойіх жибракуў гроші. Киць ми служили, будуть пензійу брати. Капітан стуўку, гаднаць пйадисьатку, фельльир дисьатку, фрайтер золотуўку. І ут того чьасу пензийа йи тим, шчо живуть. І ў Березнум Великум двайи беруть. —

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

B.

1. Циган у царя.

Була́ у ца́рьйа прінце́зна йинна́. І царь такий ро́сказ даў: Ко-би оту́ його́ прінце́зу россміййаў, за того дасьть йі. Хо́дьать там пани́, ду́жи му́дрі льу́де, а́йбо ни мо́жут россміййати царьську́ прінце́зу. Найшо́ў сьа цигани́н йиде́н такий, шчо вöн цигани́н, а́йбо ни спо́знати, ож вöн такий. Йде вöн до ца́рьйа. Айбо купи́ў на сьа удыі́шчину паньську́ — і зострі́тиў вöн учи́тильа йинно́го, шчо йде зо шко́ли. Ка́жи вöн: У́тки йдете́ учи́тельу?

Та йду зо шко́ли.

Та по́йти зо мноу́, будете́ ми това́риш.

Но, де ви йдете́?

Йа йду до ца́рьйа, тай ви по́йти учи́тельу. Будете́ у ме́ни за і́ноша там у́ ца́рьйа.

Прийшли́ до ца́рьйа і царь йім даў гости́ну, уже́ вичи́рьйу. Йак повичи́рьйали, царьська́ прінце́за лижи́ть у́ по́стили; ко́ло царьсько́йі прінце́зи катуна́ сто́йіть іс са́бльоу із го́лоу. І коне́ць голови сьві́чка гори́ть, царьсько́йі прінце́зи, і коне́ць нöг сьві́чка гори́ть. Но, уже лыга́уть спа́ти, тот пан і тот цигани́н. Айбо у́ ньо́го учи́тель за і́ноша йи, у то́го цигани́на і шчо му роска́зуйи пан тот, учи́тильови, тот му́сить слу́хати. І царь даў по́стіль то́му па́ну на нöч. Пан тот ни хо́чи лыга́ти на по́стыіль. Росказа́ў сво́му і́ношови тот пан: Унеси́ мині́ до́ську на пйать ми́тріў. Інош му́сыіў у́нести до́ську: Йа на ото́ льа́жу спа́ти собі́, на до́ську. — Та йак тот пан льа́жи спа́ти на до́ську? Так: Налади́ў тот і́нош до́ську сьак (опов. пок.: про́сто до гори́) і на ото́ позирать царьська́ прінце́за. Йак тот пан льа́жи спа́ти на оту́ до́ську, тко на тöм го́дин спа́ти? І вöн собі́ лыга́ў спа́ти на оту́ до́ську так, горі́ниць. Іс то́йі до́ськи вöн у́паў, бо йак так, йак до́ська д го́рі?

Тоди́ царьська́ прінце́за засьмі́йала сьа на тöм, йак тот пан у́паў з до́ськи. І таку́ мали ми́жи собо́у бе́сыіду, ож коли́ сьа засьмі́йи царьська́ прінце́за, оби́ тот катуна́ записа́ў ото́, коли́ сьа засьмі́йи. Но, ка́жи, тот пан сво́му і́ношови: Іззу́й ньа. Но, ци зна́йиш ньа ззувати?

Ка́жи і́нош: Йа знаў.

Но, на ззува́й.

Айбо тот і́нош і́мну́ так ззува́ти, ги коли́ ззува́уть, а́йбо вöн ка́жи: Ни так мине́ ззува́ти!

Айно йак?

Сьак стань, наспире́т се́би ззува́й мине́, ги коли́ ногави́цы стру́ча́й.

Но, і́нош іми́ў ззува́ти па́на то́го, а́йбо і́нош ни го́дин так ззу́ти па́на і пан тот ко́пнуў і́ноша ў гузи́цьу, тай і́нош ў́паў, тай уби́ў рот так на́ кроў. І тогди́ царьська́ прінце́за на то̂м сьа за́сьмійала уни́ать. Катуна́ написа́ў тоди́ і і́нош того́ па́на: Но, кажи, тот пан і́ношови сво́му: Напо́й мине́, дай ми води́!

Но, і́нош приньі́с води́, та дайи́ на́пу во́ду. Айбо пан ни хо́чи бра́ти так во́ду. Ка́жи: Ци так мине́ по́піш?

Айно йак?

Ў́льий ми ў рот, кидь йа ле́жу, зальи́й ньа.

Іно́ш даў води́ па́ну, йак розка́зуваў пан. Ци напи́ў сьа пан? Ни напи́ў сьа, лем засморкну́ў сьа, бо так ни го́дин напи́ти сьа. І на то̂м царьська́ прінце́за за́сьмійала сьа тре́тий рас. Тот пан зві́дать царьську́ прінце́зу: Ци му́сить катуна́ стоа́ти тот ко́ло вас?

Айбо она́ ут присьві́тлого царьи́а таку́ ма́йи бе́сьіду, обі́й ни каза́ла нич, лем то́лько, обі́й каза́ла: Ньи: Зві́дать йі тот пан: Ци му́сить тот катуна́ стоа́ти ко́ло вас?

Она́ ка́жи: Ньи.

Но, кидь ньи, най катуна́ йде собі гет! І катуна́ по̂шо́ў. Зві́дать уни́ать: Ци му́сить сві́чка горі́ти коне́ць голови́?

Она́ ка́жи: Ньи.

Но, по̂шо́ў тот і́нош паньськи́й, заду́ў сві́чку. Зві́дать во̂н: Ци тре́ба, обі́й сві́чка горі́ла коне́ць но̂г?

Ка́жи: Ньи.

Заду́ў во̂н й тоту́ сві́чку. Прийде пан іт принце́зьі, йак ўже сьа те́мно ў хижі: Ци му́сити ви бу́ти ўкри́тьі?

Она́ ка́жи: Ньи.

Но, па́ньійу тоди́ роскри́ў тот. Йак йі пан роскри́ў і по̂шо́ў ід ньіў спа́ти; кидь ньи, то ньи.

Даў Бо̂ день, зві́дать царь прінце́зу: Ци льу́биш ти то́го па́на?

Льу́бльу.

А ти, па́ни, ци льу́биш прінце́зу?

Льу́бльу.

Но, ци по̂деш ти, прінце́зо, за то́го па́на?

По̂ду́.

Ци во́зьмиш ти, па́ни, мо́у прінце́зу?

А йак йа во́зьму прінце́зу, кидь мо́йіу жоньі́ мньа Катири́на? — А то була́ цига́нка. —

Айно шчо ти хоч, па́ни, за ото́?

Там йи ко́ло на́шого сила́ дубро́ва царьська́, та най ми даду́ть тоту́ дубро́ву на у́глья спали́ти.

Но, бери́ цигани́ни, даў ти.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Про розсьмішеня царівни див. Grimm, Märchen. T. I. Ч. 7. Der gute Handel. T. III. Ст. 23. — G. Basile, Pentamerone. III. 5. (25). Lo scarafone, lo sorece e lo grillo. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 86—88: Несмѣяна-царевна. Т. IV. Ст. 405—406. — Wolf, Zeitschrift für deutsche Mythologie. T. II. Ст. 197—201. — Wolf, Deutsche Hausmärchen. Ст. 301—302. — Худяковъ, Великорусскія сказки. Т. III. Ст. 85—86. — В. Н. Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 620—622: А цареўни Нисміянни. —

2. Про Галичанів.

Бу́ли ту трійи Польа́ки зза Бескі́да, перейшли́ ту до нас. А там са тинґири́ца ни ро́дить; та у нас йіли, дали́ тинґири́цы йісти варе́нойі, гі ў во́сени, молодо́йі. Та ў нас так йідьа́ть тинґири́цьу варе́ну, шчо лем зерньата ’бйіда́уть, а ги́чку заве́ржуть. Дали́ Польа́кум йиде́н го́рчик тинґири́цы, а ўни з ги́чками пойіли. Одобра́ла ґазди́ньа го́рчик од них, та са звідуйи од них, де ги́чки. А, ґазди́нько, ў нас тинґири́ца са ни ро́дить, та ми ни зна́ли ’бйіда́ти, та́сми ду́мали, жи то ўши́тко зісти.

Та ньа са звідовали, ци ду́жи бірўў с присьа́жникома пйи. Да́коли пйуть, йа повіў, а да́коли ньіт. А ўни повіда́ли, жи ў них му́сить ка́ждий день бірўў пити. Та раз, ў йидно́й ра́но ниііако́йі зало́ги ни прине́сли з валалу ід ко́рчмі, жиби́ бу́ло зашчо́ пити. Ачей принесе кирейтўў дайакий залу́х, шчо побе́ре за ца́рину, або́ худо́бу прижене. Та нічого ни бу́ло. Прийшо́ў хота́рьний, та бірўў на нього кричаў, жи: За шчо са на́пйиме? Увідьіў качма́рь, шчо шчось по вусьі білой ходило, указаў біро́вум, біро́ви на хота́рьного, жи добрі хо́тарь ни дозирать, а́ни ни йи за шчо са добрі напити. Пушо́ў хота́рьний тото́ з вуўса́ пагнати, а бірўў тимча́сом три кварти горіўки узьаў. Ўни ка́ждой ра́но па́линку пили, та носили хльіб у кише́ни по́зат па́линки заку́сувати. То бу́ла соба́ка. Прилу́диў йий до качмарьйо́вой станны, вер соба́цы хльіба і бірўў уже му лишиў то́йі па́линки. Па́линку попили і гварьйать: Хота́рьний, шчось нагнаў з вуўса́? Грицко́ву соба́ку. — Так Польа́ки па йидну́ соба́ку, шчо по вуўсьі ходи́ла, три ква́рти па́линки випили.

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

3. Як Крайняки йшли на вимолот.

Йшли трійи з Крайны на вимолот на мадьарський край ў ночи за путьоў. Йиден пан са перевожуваў з йидного міста на другой та ўйуз с собоў начиньа ўсилийакой, пушку, годинку і доўгий нуш; було много на кочі ўшиткого. Кочіш гнаў куньми, а пан іззаду са задрімаў, заспаў на кочи і од нього са пушка с коча одвернула, ўпала на вемльу; на йидной місто ўпала годинка і доўгий нуш. Годинка мала волотий ланцок, шчо са ў ночи світиў. Ішли молотцы позваду трійи, найшли пушку, али ни знали, шчо тото йи. Зньали пушку ў гору із землы. Повідать йиден другому: Йака óде фуйара. Конець піўку, так йак була дупляшка, два ціўки, та ўзьаў ціўки до писка, жи буде дути, а другий пальцьома перебирати, бо то ни така фуйара курта, ги што уни бирути за вуўцьами! Йиден за когута рушиў на коминку, пушка була набита, тому шчо дуў, та ў зуби стрілило. Тот ўпаў горі-знач. Радьать са двайи: Шчо будеме робити, кидь Василь ўпаў? Тоти йиден другому гварьйать: Ни буй са, Івани, лем ми двайи подьми! Фуйару вергли, бо то фуйара чортова. Ішли дале, найшли годинку. Ци видиш ти, гварить, адде чортова хишка і чорт ў ньуй шепче? Прустер ціни йиден, ударну по годинцы, бо думаў, жи чортова хишка, шчо чорта ўбиў ў ньуй. Йак биў по годиньцы, а нуш коло годинки на путі буў доўгий. Ўдариў по пожі, нуш путскочиў ў гору, упаў куньцьом Іванови на голову. І тот зустаў. Пан са пробудиў, вирнуў са с кочішом гльадати, найшоў живого коло ўмерлого. Почаў са звідувати: Шчо ту робиш? Уп напови повідать: Аtў найшлисьме чортову хишку, шчо ў ньуй чорт шиптаў. Та йа гварнў, жиби йий липити, а Іван вильіў розбити. Йа ўдариў цінами, чорт путскочиў, тай Іванови голову пробиў. Та ўже, гварить, ни знау, шчо з ним чинити! Пан са звідуйи, ци йи дайакий знак і с топі хижи? Ни йи нич, лем мотушча. Пан спознаў, жи то з його годинки ланцок. А бульши ничйисьти ни найшли? Аде йиден нуш, шчо чорт верх Іванови на голову. А бульши нич? Йидну фуйару; атам-исьми верли до шанцу; бо Васильа забила. Указаў панови, де фуйара. Ўзьаў пан фуйару, Нурка зйазаў, положиў до коча, даў го до рамгазу, жеби годинку витсидьіў. Та так ани йиден з вимолоту ни прийшоў, бо два такой зустали, а третій пушоў до рамгазу. —

Зап. в серпни, 1896, від Михайла Пустая, в Збую, Земплинської столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 578: Про трьйох жидів і рушницю. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 505—506. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 59—60: Оливо не вадить. —

4. Як Верховинець висиджував лошака.

Прийшоу йиден Вирховинець у варош. Прийшоу ід бабам і увідыіу, шчо продаўть дині-гривачки. Зьвідать вон, шчо с того йи; вон ни знау шчо с тим чинити і ни знау, йак сьа то зве. Зьвідать вон бабу, шчо тото йи. Баба йому на сміх кажи: Ото коньскойи йайце.

Кажи вон бабі: Та шчо с того буде йайцьа?

Кажи йому баба: Буде лошук.

Ну, та йак с того лошук буде? Ци сидыіти на ньім треба, ци йак?

Баба дурному Вирховинциви кажи: Три місьацьі будеш сидыіти на тыіу дини, та висидиш лошука! Айбо баба ни кажи, шчо то диньа; тай вон вірить.

Но, бабо, шчо ти хоч за ото йайце коньскойи?

Пйатку даш ми! кажи.

Вирховинець уньау пйатку, заплатиу. Принь іс домо, тото йайце. Жона кажи йому: Шчось приньіс ґаздо?

Ба, кажи, шчом приньіс. Ге, кажи, коньскойи йайце.

Шчо с того, кажи, буди Гриньу?

Ба, буде же лошук. [Йа уже так говору, йак Вирховинцьі, Опов.].

Та йакже с того лошук уйде?

Шчо миньі тота продайуха казала? Обих сидыіу три місьацьі, та восиджу лошука!

Но й вон так учиниу. А то було йиии у сінокоси, коли косьать траву, пашу, гей кажуть там. Жона з ним сьа вадить: Чому ни робиш дашчо?

Вон кажи: Ньійак миньі робити дашчо, бо лошук застудить сьа, та шчо з него буди?

Но сидыіу оден місьаць, жона дужи з ним вадить сьа, косачоу наімать собі, бо вон ньічо не робить, йак місьаць, фурт сидыіу, ниґда ни йшоу. Сидыіти би шче два місьацьі. Жона з ним вадить сьа: Чоловічи! хоть йди на поли сиди собі, та хоть будиш видыіти, шчо робо́тники роблыать. Возьми с собоу на поли ото йайце.

Вон узьау на поли, там сыіу, та сидить на дини. Ба, диньа уже гнийи, а дурний Вирховиниць сидить. Кажи жона: Дурний чоловічи! Йди собі до чорта, ни сиди туй на дини. Ко чуу, оби усидыіу коньа чоловік?

Но вон устау, та зачау йі доганьати, бити за ого. А то було пут хашчоу на поли. Йак ун устау, диньа искачала долыі берегом і ударила собоу до корча. А там зайаць у корчи спау і напудиу сьа диньі і почау утыікати. І Вирховиниць узріу на тото і зачау бігнути іс пирид зайацьа

і почау̌ гойкати на жону̌ своу̌: Но, кажи, колько ми ни много сидьіти було, та у̌же би буу̌ лошу̌к буу̌, та у̌тьік. Ци видиш? І здоймиу̌ клебан і імину̌ гойкати на нього: На сонька, на! Ну, кажи, видиш жоно прокльата! Нигда би жону̌ ни слу̌хати, бо жона зводитиль; бо у̌же у̌ два роки буу̌ бих того коньа у̌прігау̌, шчо у̌тьік уд ньа. Типерь, кажи, колись так учинила, то спрау̌ хоть миньі такого коньа, йак у̌тьік.

А она кажи: Хиба с тобоу̌ спрау̌льу.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Береської столиці.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, Ст. 571 - 573 (перша половина): Жиди та мужик. — Твори Степана Руданського. Т. I. Ст. 44—46: Що то мати, що то дїти. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 168. — Манжура, Сказки. Ст. 116. — Иваницкій, Матер. по этногр. Вологодской губ. Ст. 218. Ч. 45. — Jan Świętek, Lud Nadrabski. Ст. 443—445: Jak góral kupiuł banię za kobyle jaje. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 193. Ч. 8. — Wisła. T. IX. 1895. Ст. 325. Ч. 3, b: Jak błazen djabelski jajko zajęcze wysiaduje? — Манжура, Сказки. Ст. 116—117: Дурный жидъ. — В. Н Добровольскій, Смоленскій, этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 708—709: Баринъ — яму мужикъ параіу̌ — лашадей забѣ изъ тыквъ высижпвау̌. — Materyały antropol. archeolog. i etnogr. T. II. 2. Ст. 79. Ч. 49. —

5. Цигани косарі.

Буу̌ йиден пан, тай наймау̌ косьцьіу̌ косити, та найау̌ циганн. Цигани прийшли до нього на фриштик, дау̌ пан фриштик циганом, зьіли цигани фриштик, кажи йиден тоди циганин: Ци знайити шчо, пани? У̌же нам дайти й полу̌денок, та у̌же косити до вечира будеме. Зьіли полу̌денок, тоди другий циганин опйать кажи: Пани! дайти нам у̌же й вичерьйу, та у̌же инесь сьа до нас ничь ни творіть! Айбо цигани зьіли вичерьйу, тай шчи сонци ни зойшло. Кажи йиден тоди ід другому: Ферку, ци косиу̌ ти по вичерп даколи?

А Ферко кажи: Угу̌, ньаньо мой ни косиу̌ нигда, тай йа ни буду̌. Тко чьуу̌ по вичери косити?

Польагали цигани, спльать цьілий день, нич ни робльать. — Другий рано пошли цигани косити, ни инсе пан їсти. Ни йи ни фриштика, ни обіда, цигани голонньі. Айбо пан пополуньу у̌ пйать часоу̌ у̌зьау̌ собі книш іс сиром, тай косу, тай прийшоу̌ іт циганом. Прийде, а цигани ду̌жи йойкауть, такі голонньі, шчо... Пан у̌зьау̌ косу, почьау̌ косити і кажи т циганом: Йакось марга робить, тай іс травоу̌ жийи; аву̌ байлу̌йме й ми пасти траву̌!

По́чьали пасти. Цигани траву́ мнуть, а пан ўзьаў книш пут плече́, шчо ўку́сить книша́, схилить сьа, ож вӧн траву́ пасе́, а вӧн книш йісьть. Ци́гани ду́мауть, шчо й пан траву́ пасе́ і ка́жуть: Ей, па́ночку, ми ни го́нни с сим жити!

А пан ка́жи: Ба, миньі́ прийайи.

Йак ізьі́ў книш пан, папи́ў сьа води́, та ўзьаў ко́су, та ко́сить.

А ци́гани хо́дьать гі пйа́ньі.

Ка́жи пан: Но, ци́тьти ци́гани, йду йа домо́, та зажéну за ва́ми ко́чиша з во́зом, оби́ вас ско́ро домо́ приві́с.

Пушо́ў пан домо́, росказа́ў ко́чішови, шчо́би чини́ў. Ко́чиш упрьйаг ко́ньі і прийшо́ў іт ци́ганӧм і ўбернуў там ко́ло ду́ба, а кӧш прийазаў ід дубо́ви. Ци́гани посьіда́ли ў кӧш; Ка́жи ко́чиш: Ци ни кивати ко́ньі?

Цигани́н ка́жи йиде́н: Кам май ско́ро жени́.

А дру́гий цигани́н ка́жи: Пома́лу, пома́лу, бо ду́шу з ньа ўжиниш.

Ру́шиў ко́чиш ко́ньі, а ци́гани опста́ли с кошо́м. Бйуть то́го, шчо каза́ў оби́ ско́ро гнаў ко́ньі; убили то́го на смерть. Ўже тот ўмер, та шче мертво́му ка́жуть: Ге, де ко́чиш, та там бу́ли би ми ўже були́.

Прийшли́ там ци́гани ў двӧр пі́ші, зайдуть до хи́жі до па́на, тай ма́ти йім з ни́ми, цига́нка. Айбо дві слу́жницьі занéсуть йинву́ тéпшу пасу́льі ци́ганӧм. Ци́гани йідьа́ть. Айбо за тим занéсуть кі́сто. Ци́гани ка́жуть: Ей, па́ни, ва́ші сокачки́ зна́ли вари́ти, ай ни зна́уть, йак на стӧў дава́ти. Нам на́уперши бу́ло дати́ кі́сто, а пото́му пасу́лку. За кі́стом занесу́ть мньа́со. Ци́гани би йі́ли, ай ўже ни біру́уть; а́йбо йідьать на́силу. Йак ізьі́ли мньа́со, занисе́ пан скльа́нку с па́линкоў. Ци́гани сьа ду́жи насе́рдили: Ви, па́ни, ни знайити йак дава́ти на стӧў! Ци́гани пйуть і па́линку, ўже за йідьіньам, а́йбо похворі́ла йім сьа ма́ти. Ка́жи йиде́н цигани́н си́ну собі́: Біга́й ско́ро до попа́, тай ка́жи, оби́ прийшо́ў ма́тьір ўсповідати, та наўци́льу му топо́р!

При́йде цигани́н до попа́, сту́пить у две́рі, а пӧп кри́шить сир. Цигани́н, шчо ма́ў сьа поклони́ти, а вӧн ка́жи: Бриндзи́й па́пи!

А шчось прийшо́ў?

Ужéм забу́ў; чим йим сир уви́дьіў, до́раз йим забу́ў.

Ўрі́заў му пӧп ски́бу сира: Ну, ўже зна́у, чом прийшо́ў типе́рь. Так наш ньа́ньо наказа́ў, оби́сьти прийшли́ топо́р ўсповідати, та ньа́ньо вам ма́му наўци́лить.

Пӧп ўхо́пиў кошчьу́р, нагна́ў ци́гани́на. При́йде цигани́н домо́, зьві́дать цигани́н си́на, оте́ць му: Ци йде пӧп?

Айде!

Та йакись каза́ў?

Так ги ти казаў, оби прийшоў топор ўсповідати, та му маму наўцелиш.

А старий сьа россердиў: Ци йа тобі сьак казаў? Ўзьаў клепачь, бий циганина.

Типерь ўже мама ни ўмирать; йак її спрьйачеме, тоди поду опйать, та іньчак скажу, кажи циганин; на ни годин кождому ўгодити.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелі: Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 473—476. — Твори Степана Руданського. Т. I Ст. 68—69. Ч. 36. — Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. Ст. 191—192: Про цигана (а, в). —

6. Циган у манастири.

Буў йиден циганин. Дорадиў сьа так, шчо вон йде ў манастирь, та стани за черцьа. Прийде ў манастирь: Пан гумен! прийміть мине за черцьа, бо йа робити ни годен, а таким чьуў, ош черцьам дужи добри: робити ни треба, їсти, пити йи, та йа буў би тот.

Гумен кажи: Та йа тьа прийму. — Заведе його ў йинну возарньу: но, сисе твоа хижа буде! Замкне циганина ў возарни за три нни. Третього ньа понаўдвичір около чотири часи пополунньу прийде гумен, отворить возарньу, а циган стойіть сиреґ возарньі, та жве тріску ў роты, голоден. А шчо ти, цигани, робиш?

А шчо, паночьку? Ге, жву тріску, обим ни забуў їсти. Ой, кажи, йду йа собі гет, ни хочьу йа черцьом бути.

Уйшоў вон того сила циганин, а йидин йаґир виде йинного пса старого, хочи го забити с пушки, бо старий.

Кажи циганин: Ой, паночьку, де ви того пса ведете?

А, хлопи, де го веду? Веду го гень там на поли, та ўбйу го с пушки.

А циганин кажи: Прошу вас, не бийте го, не бийте; ануш поведьіть го ў манастирь, та там самий згине з голоду; ни треба го бити.

Так циганина напіла біда там, ож мірковаў, шчо й пес там здохне з голоду.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

Паралелї: Етнографічний Збірник. Т. II. М. Дикарів. Ст. 22: Циган монах. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 478—479. —

7. Як циган свою маму ховав.

Пушоў циганин на роботу ў поли, найшоў зайацьа ў пасули, принъіс до пана: Паночьку, купіть ў нъа зайацьа!

Та штоби ти хотыіў за зайацьа?

Два золотыі.

А де йа тобі дам два золотыі! Серце, будь здороў, йди собі гет! Ўйди циганин вонка: Ба што тото миныі пан казаў: серце? Йакойи то слово? Верне сьа зьвідати. Паночьку великоможний! Тото знау, шчости ми казали, будь здороў, ож обиіх буў здоровий, ай оно тото ни знаў, йакойи то слово: серце.

То, хлопи, великойи слово. Ото такойи слово, гейбим ти йиден золотий даў.

Ага! кажи циганин, онтиперь йа пан! Йде путьом, та ўсе личить — серце: колько серцоў повісьть, только золотих. Типерь ни буду робити нич!

Раз ўмре ў циганина мати. Поде циганин кликати на опровод, погрібати маму. За пйадисьать золотих опровод.

Ци ў теби суть гроші, циганини? зьвідать сьа пан.

Ви за гроші ни зьвідайти, ў мени доста гроший!

Пошли, ўправили опровод за пйадисьать золотих. Ідуть ўтгам, просить пан гроші.

Йа пану учителеви май перше дам. Пане учитель! Шчо йа вам доўжен за опровод?

Пйать золотих.

Йа вам ни пйать дам, ай сьім золотих, бо йа сьа з вами ни токмиў.

Улличиў сьім золотих. А вам, паночку, колько?

Та ти знайиш колько.

Дершти долоныі.

Циганин йимиў за руку: Серце, йиден золотий; серце — два, три, так дале; пйадисьать і два наличиў і тоди кажи: Айно, кажи, два ми ўберныіть назад, бо передаўйим вам. Та загнуў голову, та пошоў.

Зап. в мартї, 1896, від Николи Проця, в Дусинї, Берегської столицї.

Паралелї: Твори Степана Руданського. Т. І. Ст. 70: Циганський похорон. —

8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов.

Дру́гий ци́ґан зась такий буў, зась прийшо́ў до па́на: Па́ночьку! кидь би ми купи́ли черве́ны нагави́цы, черве́ний ла́йбик, черве́ны чи́зми, черве́ну ша́пку, та сто па́лиць бим ўтримаў! Пан повіў, жи ку́пить. Зачьа́ў пан трепа́ти ци́ґана. Ўтрипаў му 90 па́лиць, ци́ґан утьу́к. Йак сьа загоӣіў, ци́ґан наза́т прийшо́ў: Па́ночьку! тото́ жим казаў, та би ми купи́ли, та ўтримау сто па́лиць!

Но, тадь каза́ў йим ти, жи ку́пиу, лем тримай. Так пан ўби́ў 99 на ци́ґана па́лиць. Ци́ґан сьа схо́ниў, та ўтьук. Йак сьа загоӣіў ци́ґан де ў мі́сьаць, прийшо́ў наза́д до па́на. Шчо ту ци́ґан прийшо́ў?

Тать того́, шчьом каза́ў, зна́уть, жиби́ ми купи́ли; та прийа́шти мине́, па́ночьку, мо́тузом, бо йа зась ўтечьу́.

Йак ци́ґана пан прийаза́ў, ўтрі́скаў сто па́лиць, та тогди́ пусти́ў го: Но, пой зо мноў до сабо́ва! — То ў ва́роши десь бу́ло. — Та ўбраў собі ци́ґан такой ша́тьа, йак би лем ўросло на ньум і забра́ў сьа до це́ркви. Увойшо́ў до це́ркви тогди́, коли́ пуп не́сли чьа́шьу, а льу́ди тогди́ ка́ждий кльа́кнуть, бо так приписано; а ци́ґан ду́маў, жи то пирид ним так кльакли́ льу́ди, та ка́жи: Льу́ди, ни кльака́йти, йа ни ўсе таки́м па́ном буў!

Ут тогди́ ци́ґана почьа́ли льу́ди заклика́ти: Ти дурни́й.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварськоӥ столиці.

9. Як циган з паном обідав.

Йиде́н пан ду́жи буў лука́вий; ни́хто д ньо́му ни муг увойти́, бо ка́ждого ўгнаў вон. Йиде́н ци́ґан залу́маў собі там прийти́ до то́го па́на. І утвори́ў две́рі, тай пан його ўзріў: А шчо ци́ґан?

Йой, па́ночьку, шчо би то сьа стойа́ло такий да́раб золота, йак йидна́ це́гла?

Пан сьа зра́доваў, жи ў ци́ґана йи золото, ай ни каза́ў пан, жи: Ўкажи́ ци́ґан золото! — лем сьіў іт столо́ви пити, йі́сти с ци́ґаном

зачьаў з радости. А барз бриткий буў ци́ґан і цундравий. Йак ци́ґан сьа найі́у, напиў і тогди пан кажи ци́ґанови: Укажи сисе золото!

Та ў мени, паночьку, ни йи, йа лем сьа прийшоў довідувати, жи шчоби сьа стойало, кидьби було.

Так? Ну, чекай.

Тогди собі ўзьаў пан карікаш, двері зарич́льуваў, оби ци́ґан не ўтьук; тогди трісни по ци́ґанови. Шчо майи ци́ґан йойкати, а вун лем скочить, та крикне: Ей гу! Пан побігне у другу закутину, там трісне ци́ґана карікашом; ци́ґан скочить, та зась загойкать: Ей, гу! Да с пиатьдисьать карікашўў ўтріпаў пан на нього, аш с ци́ґана кроў гикла: оби ти знаў ци́ґан, йак йти іт панови брехати! А чильать панова думали, жи й пан сьпівать с ци́ґаном, та пан сьа тим ганьбиў, шчо с ци́ґаном йіў таким бриткым; та утвориў двері, копнуў ци́ґана, тай ун пушоў.

Зап. в липни, 1896, від Пилипа Опаленика в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, Ст. 647. Мужик і пан. — Житє і Слово. Т. III. Ст. 70. Як то циган штукою наїв ся. —

10. Пан і циган на ловах.

Йиден пан пошоў на задаску на зайацы. Айбо ипен де зайацьа найшоў, там і циганин буў. Пан стріли ў ў зайацьа, та ўбиў зайацьа с пушки. А циган вер вилами ў зайацьа. Циган думаў, шчо вон вилами забиў зайацьа, а то пан с пушки. Бире пан зайацьа, айбо циганин ни дайи. Ого, ни так дыіло. Йа зайацьа ўбиў з вилами! циган кажи.

І пан кажи: Кить так дыіло, ти кажиш, шчо ти зайацьа ўбиў, та ни так чиньім. Пой до мени, та зайацьа ончистиме, йа дам зайацьа красно спечи, та на рано котрому сьа май красно буде снити, того буде зайац.

Пан пошоў, та лыіг, та спить. Айбо циганин ни спить. Ўсе позирать, ци дораз зайац іспечений. Йак сьа зайац іспік, циганин ўньаў зайацьа, тай зыіў, тай лыіг спати. Рано поуставали, ўстаў і пан і циганин. Кажи пан: Но шчо циган, шчо тобі сьа снило?

А йа ни кажу наўперш; они най наўперше кажуть. І пан: Хлопи, миныі сьа снило, шчо йа буў на небі.

Но, тай миныі сьа так снило, гейби йа вас відыіў на небі. Йа собі подумаў, шчо пан деби ўже із неба войшли зайацьа йісти? Йа зыіў зайацьа! Тай загнуў голову тай пошоў.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Березької столиці.

Паралелї: Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 436 438: Quod est vigilandum contra frandes diaboli, ne nos decipiat. — Petr. Alphons, 20, 1—8, Schmidt, ст. 63; 17, ст. 120. Paris. — Vincent. Bellovac, spec. mor. 1, 1, 26, ст. 100. — Bromyard, E 8, 14. — Scala celi, 73 b. — Hist. Jeschun Nazaren. ed. Huldsich, 1705, ст. 51. — Luscinius, 161. — Camerar. 212. — Nugae doctae, 146. — Demierit. ridens, 1689, ст. 187. — Enxemplos, 27. — Ysopo coll. 5. bl. 152. — Scelta di facezie, 112. — Giri Cinthio, Hecatomm. 1, 3; нїм. 1614, 12. — Facezie del Gonella, 1616, 28. — Coctoiement, ст. 127. — Le Grand, 1, 322. — D' Ouville, 2, 353. — Facéties et mots subtils, 24. — Nouv. contes à rive. 273. — Facét. journ. 152. — Boner, 74, Zürich, 1757, app. 4. — Selentroitt, 97 b. — Dunlop. Liebr. 280 — Sindibad nâmeh, 35, ст. 175. — Mesnevi, Kairo, 1835, ст. 705, 2, 288. — Hammer, Rosenöl, 2, 303, Ч. 180. — Benfey, Pantschatantra, 1, 493. —

11. Чому цигани не сповідають ся?

Иидéн ци́ґан ни хотьўў сьа ни́коли сповідáти, бо уи доганьáў, жи пан мáленько даýть причьáсьтьа. Загнáли пан церкуýника́, жибú вун прийшóў сьа сповідáти: вéце дадýть пан, гі дрýгим льýдьом, тобі.

Тот ýзьаў с собóў хлопчи́ска такóго с сім рýчьного, жибú й тогó сповідáти. І так пан росказáли церкуýникóви нарисильувáти хріну і вуцтý сúльного ýсипати там і паприґи. Йак прийшли́ причьáсьтьа брáти льýди, а ци́ґан йшóў найзаду льуди́. А ý дрýгум булó зготóваной про ци́ґана, ни там де льýдьом. Позад ци́ґана йшоў хлопчи́сько йогó; та ýже йак принéсли тогó ци́ґанови причьáсьтьа, та дóбру лóшку нарихтовáли, вилúку; ай так му пан сказáли, нáскоро прожéрти, бо гріх пльýнути. Ци́ґан скóро прожéр; ý грýдьох спеклó: хрін, оцéт, паприґа — ни гóдин прогвáрити, лем огáк рóбить по грýдьох (опов. показує: тре сьа), жи пичé. Коли́сь нéколись прогвáриў, жи ни трéба тýлько малóму хлопчи́ськови датú гі йому́, бо го сьа ýраг íмить. Потóму ци́ґани ни хотьать вéце причьáсьтьа.

Зап. в липни, 1896, від Илина Опалєника в Ворочові, Унґварської столиці.

Паралелї: X. Sadok Barącz, Bajki, Fraszki i т. д. na Rusi. Ст. 36: Cygany. —

12. Піп і дяк.

Ссе́рдиў сьа пöп із дьако́м. Пöшо́ў дьак чита́ти апо́стол на слу́жбі. Пöп го́йкать: Ни тот апостол! Дьак чи́тать. Опйа́т пöп: Ни тот апо́стол. І дьак тоди́ обе́рне сьа і ка́жи д льу́дьом: Но льу́де че́сьні, ци ни сесь наш апо́стол? — Чи́тать да́ле. Ка́жи пöп: Переступи́. Вöн чи́тать. Опйа́т пöп: Переступи́! І тоди́ дьак на зе́мльу апо́стол, престу́пить ногóу. Но, льу́де че́сьні, ци ни переступиў йим? А то бу́ло ни так переступи́ти, а йиде́н пунт у́лишити, та да́ле чита́ти. Ду́мать собі дьак: Чекай, нау́чьу йа й тибе́.

На дру́гий ти́ждень у́найшоў пöп собі йиванге́лійи і пöшо́ў кади́ти це́ркоў; а дьак пöшо́ў, у́ньаў за́лошку с книги, перекла́ў да́ле. Прийшло́ чита́ти йиванге́лійи, а оно ни там за́лошка, де вöн покла́ў. Пöп гльа́дать, та у́се ка́жи: Рече́ Го́сподь! — Переве́ртать у́ книзы, та у́се: Рече́ Го́сподь. А дьак заклі́че іс крило́са: Тать пай у́же рече́, шчо майи!

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Березької столиці.

Паралелї: Драгоманов, Малорусскія народн. пред. и розсказы, Ст. 166 Ч. 52

13. Піп і посестра.

Ходи́ў пöп до одно́йі посе́стри, до Марі́йі. І ходи́ў так у́се на ньіч д ньіу́. І таку́ бе́сьіду мали: Шчоби́сь до́ти ни йшоў до хи́жі, до́ки йа ни у́йду воп, бо мо́жи ґазда́ буде́ ко́ло ме́ни. І мали бе́сьіду, де́би стойа́ў пöп, йак прийде. Ко́ло хи́жі була́ близ коли́шньа: Но, там оби́сь стойа́ў, пöпи, до́ки йа т то́бі ни прийду. Но, вöн стойа́ў пуд коли́шньоу́. А там ку́ри ночува́ли на по́дині. І уна́ д ньо́му ни у́йшла, бо ґазда́ буў до́ма. І пöп сьа на ньу тве́рдо прогньі́ваў; Но, йак йіу́ дати́ зна́ти, ож йа там буў? Но, прийшла́ нидьі́льа, прийшла́ попо́ва посе́стра до це́ркви, а вöн зача́ў сьпіва́ти так, оби́ його́ посе́стра розумі́ла, ож вöн там буў, і ка́жи:

Йа стойа́ў пуд да́хом,
А миньі́ сьа ни у́твора́хом,
Мине́ ку́ри присира́хом!

А она́ стить сьа: Во і мйа́ Отца́ і Сина́:
Гриць буў дома́, Гриць буў дома́.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула в Стройні, Берегської столиці.

Паралелї: Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Ч. I. Ст. 233—234. —

14. Піп і невіста.

Прийшла́ йидна́ нивістка сповіда́ти сьа. Ўши́ткі гріхи́ па́ну сказа́ла, но шчи за йиде́н гріх зна́йи, а́йбо ни ка́жи па́ну, бо га́ньбить сьа каза́ти. Ка́жи пап: Ци сказа́лась ўсьі гріхи́?

Ка́жи: Па́ночку! шчи ма́у йиде́н гріх.

Та йаки́й ма́йиш гріх? Пові́ж, ни гацьби́ сьа. На спо́віди мош хоть шчо пові́сти. Ти дурна́, пові́ж.

Ка́жи: Па́ночку! Ў ночи́ сьа ўсика́у.

У, дурна! йа нира́з пе́рдну ў це́ркві, тай ни́тко ни зна́йи.

Ка́жи: Па́ночку! Йа йім ісши́у кошу́льу за ото́, оби́ ни́кому ни пові́ли, ож йа сьа ўсика́у ў ночи́.

Цить, ка́жи, ни пові́м нико́му.

Но че́кать пан йидну́ пидьі́льу за кошу́лиу, а́йбо ни йи. Че́кать і дру́гу, по, че́кать і тре́тьу, кошу́льі ни йи, шчо опа́ обіцьа́ла. А́йбо ла́дить сьа ў це́ркві сьпіва́ти на слу́жбі йіу. Прийшла́ она́ до це́ркви на слу́жбу, а по́п зача́ў сьпіва́ти так, оби́ сьа догада́ла:

Сику́льа, сику́льа! Де мойа́ кошу́льа?

А она́ йому́: Во імйа́ Отца́ і Си́на...
Ти прокльа́тий пса́рьйу!
Хо́диш і перди́ш по олта́рьйу.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Берегської столиці.

15. Як баба сповідала ся.

Ни сповіда́ла сьа йинна́ ба́ба за сім ро́кőў. Назбира́ла за сім ро́кőў сім золотих. Но, йде она́ на спо́відь, йак назбира́ла. А ў то́м сильі ни

було попа́, де она́ була. Йде она́ на дру́ги сило́ так ги́би типе́рь пирид вили́кодним. Ру́бать чоловік же́рдьа на городину. Ка́жи: Де ти йдеш, ба́бо?

Йду сьа сповіда́ти.

Ба́пко, ни йди ти, йа у́сповідау тибе́.

Ка́жи ба́ба: Ци у́ни тото́, пан привиле́бний, шповіда́уть?

Ой йа, ба́пко, сповіда́у, йа; бо у́йшоў туй же́рдьа руба́ти, тай котро́йи йде чильа́дньа, тай йа у́сповідау, обі́й ни фарадлува́ло до це́ркви іти́ ў сило́.

Ци у́ни тото́ пан привиле́бний, даў би йім Бӧ бла́го?! Йа нажбира́ла па́ну привиле́бному сім ґо́льдіў о́ддика на спо́відь.

Па́ну ни́ґда сьа за спо́відь ни плати́ть, а́йбо ба́ба дурна́ була́, та назбира́ла попо́ви сім золоти́х на спо́відь. Ка́жи тот чоловік, бо вӧн ни буў пан, а чоловік про́стий: Ану́ ба́бо, де оти́ суть гро́ші? Най йа поли́чу!

Ба́ба у́ньала гро́ші, дала́ йому́ поличи́ти і вӧн у́зьаў іт со́бі. Шчо вӧн тогди́ у́чиниў? Пӧшоў і ви́рубаў собі жердь йинну́; жерть тота́ була́ иво́ва. Но, пой сьуда́, ба́бо, буду́ тьа сповіда́ти! Найшо́ў йинно́го гра́ба: За сього́ гра́ба іми́ сьа, ба́бо, руко́ў, йа тобі буду́ проводи́ти, а ти оби́сь говори́ла за мно́ў. Но, говори́ сьуда́ ба́бо: Жердь иво́ва, ба́ба змийо́ва. Сповіда́ла сьа ба́ба ко́ло зиле́ного гра́ба. Сповіда́ў йі пӧп Го́рка, сім золоти́х ни двӧрка. Жердь иво́ва, ба́ба змийо́ва.

А у́се тогди́ ба́бу утне́ же́рдьоў. До сім раз йіў проводи́ў за сім золоти́х. Ка́жи: Сповіда́ла сьа ба́ба ко́ло зиле́ного гра́ба. Сповіда́ў йі пӧп Го́рка, сім золоти́х ни двӧрка. Жердь иво́ва, ба́ба змийо́ва!

І пӧшла́ ба́ба домо́ с спо́віди то́йі. Ду́жи тьа́шко нӧшла́, бо ба́ба хво́ра, поби́та. Звідать ма́му донька́: Ма́мко, шчо вам йи, шчо ви такі́ хво́рі?

Іди́, ка́жи, пе́сьа дыўко, ци ти ни зна́йиш, коли́ ти сьа сповіда́ла?

Ба́ба легла́ собі на пӧч хво́ра, кре́кпи ду́жи. Зайшла́ ко́ло не́йі донька́, чось тра йіў було на піч; дотули́ла сьа до не́йі: Йой, ка́жи, пе́сьа дыўко, йди, шчось сьа до сьато́го тыла дотули́ла? Бо тыло бо-льа́шчейи, ни дотульа́й сьа до ньа́, бо йа сьата́.

Ни зна́ли за ба́бу, йака́ она́ сьата́. Звідать сьа донька́: Ну, ма́мко, де ви сьа сповіда́ли?

Іди́, пе́сьа дыўко, ци ти ни зна́йиш, коли́ ти сьа сповіда́ла, йака́ ти?

Йак була́ ла́скава, тогди́ у́казала дыўцы, йак она́ сьа сповіда́ла. І так дыўка зна́ла, йак сьа у́сповідала і почьала́ сьа з не́йі на-сьміва́ти.

Зап. в марті, 1896, від Михайла Фотула, в Стройні, Берегської столиці.

16. Як дівки молять ся в осени.

Коли прийде Покрови, тогди наші дыўки так мольать сьа Богу: Ой ти сьатий Покровеньку, покрий мойу головеньку. О ви сьатыі апостоли! Коби йа спала с свойім ґаздиком на постили. Ви, кажи, сьатыі! Коби йа вітци ўзьата. І ти сьатий Пилип! Коби йакий до ньа прилип!

Зап. в липни, 1896, від Митра Бочка в Солочині, Берегської столиці.

Паралелї: Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 219 Dat Mäken von Brakel. T. III. Ст. 215—216.

17. Проворний візник і пан.

Буў йиден пан іс паньоў, та паныі пушла до купельуў, бо шчось хвора була, а пан дома опстали. Та повідать кочішови:

Кочіш, приведь ми йидну невісту.

Даў йому пйать золотувок, шчоби му приўпуў йидну шумну невісту, а кочішови дваццать ґрецаруў. Али кочіш дужи жаловаў за пйаткоў. Буў лем рад, киби нивістыі дваццать ґрецаруў, а йому опстала тота пйатка. І повідать:

Марійо, одде пан загпали дваццать ґрецаруў. А ўна його виганьбила і його спровадила гет. А вун йшоў, та уже журить са: Ни даў-им нивістыі пйатку, та мушу панови виддати! Іде за путьоў, та са журить. Зустрітиў барс стару циґанку, бритку і чорну.

Де ви ходили кочіш?

Ходиў-им гльадати панови невісту.

А циґанка повідать: Ци ни ўзьаў бись мене?

Та кулько нивістыі пан обіцьаў?

Дваццать ґрецаруў.

Тай йа за тулько пуйду. Али так повішти панови, шчоби лампу не палиў; а йа маленько почекау, йак са дужи стемньійи, та на біэоўно прийду.

Прийшоў кочіш т панови: Но, ци буде дашто? Ци увьала Марійа пйатку?

Ўзьала́.

Прийде на бізо́уно?

Прийде, лем ма́ло поче́кайте, бо ма́йи дому́ робо́ту.

За́рас са стемньіло, утвори́ў ко́чіш две́рі і пусти́ў ціґа́нку. Пан са зра́доваў, хо́пиў і верг ньоў до по́стельі. Учини́ў свой дьіло і опцьілова́ў Ма́рійу, че́йби дру́гий рас прийшла́. Запали́ў пан ла́мпу, увідьіў Ма́рійу: то ціґа́нка така́, йак чорт.

Ўбіх до машта́льньі пан ко́чіша би́ти. Ко́чіш повіў, кидь го рас пан уда́рить, та повісьть па́ни, жи пан іс ціґа́нкоў дьіла́ў. Пан са вит то́го напу́диў, повідать: Мішку, фрас би тибе́ ула́пиў за мо́йу пйа́тку. Ни слуга́ ти муй, лем до ра́на. На дру́гий день закли́каў пан слугу́: На тобі тво́йі гро́ші, а йди гет.

Узьа́ў Мішко гро́ші, пушо́ў іт па́ни до ку́пельуў.

Шчо ту ро́биш Мішку? питать го са па́ньі.

Уже́ ньа удогна́ў гет пан.

Та шчо за причи́на, же ти ўже три ро́ки ў нас, а ти шче хи́бу ни маў а́ни рас.

Каза́ли ми пан, шчоби-м йім купи́ў мало́й ку́рча па по́лпу́ку, а йа йім купи́ў ста́ру ку́рку.

Шале́ний тот пан. Ки' бу́ла йа до́ма бу́ла, обі́ йа му тоту́ ку́рку прилади́ла, та́би маў і па два ра́зи йісти, а з мало́го ку́рчати лем па раз. Туй будь Мішку ко́ло ме́ни, ти ішчи́ про тото́ ни пу́йдиш од нас.

Прийшо́ў пан за па́ньоў до ку́пельуў: Цо ти ту ро́біш?

Ни крич, муй па́ни, ни йи за шчо крича́ти. Уп тобі́, па́ни, добрі́ учини́ў, а ти йому́ зле. Ун нам вірно служи́ў, а ти го гет прогна́ў. Ти йому́ даў два́цдать ґреца́руў, жебі́ ти купи́ў ма́лой ку́рьйа, а ун тобі́ купи́ў вели́ку ку́рку. Тота́ винова́та, шчо вари́ла, бо зле прилади́ла. Йак йа буду́ до́ма, йак йа тобі́ приладжу́, ни бу́диш ти Мішку би́ти.

Пра́уду ма́йиш мо́йа па́ньі.

Приста́ў пан на тото́, же́би Мішко шчи служи́ў, бо Мішко добрі́ зна́йи бреха́ти і од па́па гро́ші бра́ти.

Зап. в липни, 1896, від Михайла Пустая в Збую, Земплинської столиції.

18. Парафраза гласів.

1.

1. Ци йа ни була́ ґазди́ньа, ци ни господи́ньа? Три загра́ди, одна́ ди́ньа. Цьіло́ льіто полива́ла, йинну́ ди́ньу у̧кохала. А свиньа́ сьа запика́ла і тоту́ ў ньа ди́ньу здемика́ла.

II. Ци чуйиш ти, Івани, йак твойа жона сьпівайи? Озьми собі тот прут, шчо із ним мак труть, та нажени йийі у тысний кут.

III. А кидь би хотыла умерти, намочити мотус, та треба йий потерти.

IV. Сидить козак над водойу, тримать паху пут тримойу. На козицьі прориваи, дольу свойу проклинайи. Доле мойа нишчаснайа, жона у ньа никраснайа. Чужі жони йак ластоуки, мойа йак жидоука. Дала йісти биз обруса, сама сьіла йак закуса. Дала йісти, дала пити, сама сьіла уши бити. Убила вош на варьйусьі, замішала кашу у мисьі. Льуде гварьйать, ош то свиньа, а оно ото чортова ґаздиньа.

V. Стрітиу черч бабу на леду, попитау бабу с переду. Дьакуу ти пани черче і твойиму доугому животу, шчось мине попитау таку мізерну сироту.

VIII. Господи мой, Господи, ашчи узийду на гроб мой, там увижду дом мой. О гроби ти мой гроби, землици, ти доме мой. Каменийи сосьіди мойі; травицьа, ти одеждо мойа, а чирвачки госьтьі мойі.

Подібну пісню, як ся, сьпівають у нас на похоронах.

Зап. в марті, 1896, від Николи Проця, в Дусині, Берегської столиці.

2.

I. Ци чуйеш ти Івани, йак ти жінка в коршмі сьпівайе? Ай, возьми ти довгий прут, та нажени свойу жінку у вузький кут. Ци ни ґаздиньа, ци ни господиньа? Пупуд турнац [хижу] вода тикла, позад води хльіба ни пикла. Хльібиць йуй са не здавау, пупуд курку мазур бігау.

II. Стоіт козак над водойу, держит козу пуд собойу. Над козойу рубайе, дольу свойу проклинайе: Доле мойа нешчаснайа, у мени жона никраснайа. Дала істи биз обруса, сама сьіла ги покуса. Йа гадау же то сьвіньа, а то мойа господиньа.

III. Уже три-дни, три недьільі, йак ми жінку синьуґи (комарі) розйіли, тай горазд учинили, што біду зайіли. Коли умирала, та отказувала; на попа вузду, на дьака пизду, а на громаду тото, што ззаду.

VII. Бо ти горо високайа, каменьу, лупай сьа;
Далаж мамка за нильуба, сьвіту коротай сьа.
Далаж мамка за нильуба, сьвіток ми коротат:
Мине ґазда шуганит, ни бийе, лише наполошит.

VIII. Ішоў чернец з монастирьйа, стрітиў його другий чирнець: Откуду ти брати черчи грйадеш? Чи мати ти умерла? Уже твойа мати черчи дауно умерла.

Зап. в липни, 1895, від Юри Химчука, в Голятині, Марамороської столиці.

Гласів не зазначених тут (I, 6, 7; II, 4, 5, 6); оповідачі не пригадували собі.

Апостол.

Премудрость! Ныйакого Апостола чтеныйи. Вонмім!

Братійи, не ходи по хамничу, не дери шматіни, бо йак тото подереш, чорта собі збереш. Пушла синицьа до попады на мучицьу, попадьа узьала польіцьа: пек синицьу по кольінцьу. Синицьа полетьіла аж до самого мурьйа. Там піп, йак бобовий сьньіп: очи з пудпорами, зуби з нашчоками. Буў йим у Рімі, буў йим у Будиньі: так ми сьа видит, што не буду пасти гольатиньські свиньі.

Мир ти. Аллилуйа.

Зап. в липни, 1895, від Юри Химчука, в Голятині, Мараської столиці.

Посьміховини.

I.

Буў поп Василик, маў кобилу сиву; пойіхаў на страсти, Божи тибе, кажи, кобило прости. Кобила умерла, копитами двері путперла. Льуде гадауть, ош тото миньі шкода, а тото миньі вилика нагорода. Із занних ног бандолети, а с пиредних пістолети; с хвоста сито, із гузицьі трумбіта, іс шкатулоў окулари, іс копит драбинки, іс ґиндьуха цысарьський бубен, іс кишки попови на кадилницьу, із голови лампу, із ух війачки, із очий годинки, із рота верша, із зубоў торники, із йазика попади на праник.

II.

Дьачи, кажи, дьачи! А што попи? Ци пригнаў ти, кажи, дробні бегеге? Ни обих пригнаў, кажи, дробні бегеге, а йишчи опстали ваші

вилйкі бигігі. А ваші синохи повішохи на дубохи. Йой, кажи, побиў би вас Бӧг, дьачи.

Пор. Zbiór wiad. do antr. kr. T. VIII. Ст. 234. 1. Pip złodij. —

III.

Коли Хархалина Олена ўмирала, три купи догану пожадала; сім понісароў зглодала; хмарами її гоніло, льисі ломило. Панови, кажи, кураторови утказала шчо на колибі, шчо пут колибоў, шчо ў колибі. Хто дуў, хто ни дуў: Хархалина Олена ўсе нибошка дула.

IV.

Була Мандалина Калина, буў у нейі син Давит. Пошоў ў хашчьу, ўдариў сьа ў правий бӧк, там лежаў за рӧк. Дочьули сьа скоруши, принесли йому окруша. Дочьули сьа синицьі, принесли йому водицьі. Дочьули сьа дзьапки, принесли му дзьамки. Дочьули сьа сойки, ўдарили ў йойки. Дочьули сьа ворони, ўдарили ў усьі дзвони. Дочьули сьа сороки, принесли йому молока.

Пор. у Головацького, Нар. піс. Галицької і Угорської Руси. Т. II. Ст. 564—566, зо звістною піснею: Гукнуло, пукнуло в лїсї, комарь з дуба повалив ся...

V.

Ішоў йим чириз льіс, дуброву, найшоў йим шапку і риверенду попову. Стаў йа, тото обльік, попозираў горі собоў, дольі собоў: буў би з мени пӧп. Голова диньана, нӧс огирковий, зуби часникові, очи цибулькові, пуцина ў нього ги чирвак, нигда вӧн на чоловіка ни пах.

Пор. у Головацького, Нар. піс. Гал. і Уг. Руси, Т. II. Ст. 485—486, з піснею: Їхав Ляшок морквяний, а кінь буряковий...

Зап. в мартї, 1896, від Івана Русина в Дусинї, Березької столицї.

ДОДАТОК.

Випускаючи в сьвіт І. том „Материялів“ зазначив я, що деякі паралелї подам в додатку до II. тому, а власне такі, що їх дібрав я вже по надрукованю відповідних чисел. Наводячи їх понизше, зазначую, що крім наведених вже збірників (І, XVI—XX) порівнав я свої „Материяли“ ще з отсими двома новійшими збірниками:

LVII. Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne wydawane staraniem komisyi antropologicznej akademii umiejętności w Krakowie. Tom II. 1897. Dział etnograficzny.

LVIII. Lud białoruski na Rusi litewskiej. Materyały do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877—1891 przez Michała Federowskiego. Tom 1. Wiara, wierzenia i przesądy ludu z okolic Wołkowyska, Słonima, Lidy i Sokólki. W Krakowie. Nakładem Akademii umiejętności. 1897.

Т. І. Леґенди.

Ч. 1. В. Н. Добровольскій, Смоленскій этнограф. сборникъ. Т. І. Ст. 229—231. Ч. 8—9. — Е. Р. Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Выпускъ IV. Ст. 1—10. —

Ч. 2. В. Н. Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 224—226: Вражда Саваоха и Саваула, свѣтлаго и темнаго духа. — В. Ст. Караджич, Српске народ. приповиjетке. Ст. 93—95: За што у льуди ниjе табан раван.

Ч. 3. В. Н. Добровольскій, Смол. этногр. сбор. Т. І. Ст. 237—239: Ибъ Нои Правиднымъ.

Ч. 7. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Т. І. Ст. 147: Фараоны аднаглазыи-людаѣды. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 109. Ч. 336: Faraonki, Faraony. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — Н. Тихонравовъ, Памятники отреченной русской литературы. Т. І. Ст.

233—253: Исходъ Моисеевъ. — Пыпинъ, Пам. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. —

Ч. 10. А. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 106—110; 209—212. —

Ч. 11. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 258—266: Абъ Саламонѣ. —

Ч. 12. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 245—257: Объ царѣ Саламонѣ. —

Ч. 13. Буслаевъ, Христоматія. Ст. 718—721. — А. Веселовскій, Слав. сказ. о Сол. и Китов. Ст. 220—244. —

Ч. 14. A. A, Schott, Walachische Märchen. Ст. 115—121. Ч. 7: Der Teufel im Fasshahnen. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 388—389. —

Ч. 15. В. Н. Добровольскій, См. эт. сб. Ст. 246. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. IV. Ст. 186: Праведная судья. —

Ч. 17. Кулїш, Записки о Южной Руси. Т. II. Ст. 60. —

Ч. 19. Grundtvig, Dänische Volksm. Т. II. Ст. 147—160: Die stumme Königin. —

Ч. 21. Вук Врчевич, Српске нар. приповијетке. Ст. 45. Ч. 103: За што су Србльи найсиромашнији. — Вук Стеф. Караджич, Српске нар. приповијетке. Ст. 289. Ч. 5: За што су простаци сиромахи. — Erben, Vybrané báje a pov. národni. Ст. 66—73: Osud. —

Ч. 24. B. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 294—295: O Pánu Bohu. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. IV. Ст. 64—66: Убогій и коваль. — M. Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21: Jak Pan Jezus užyŭláŭ umierłych. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и языка рус. населенія сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 144—145: Коваль, чортъ и попъ. —

Ч. 28. В. Н Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 291—292: По какому поводу дана была когда-то власть женщинамъ и отнята у нихъ (за грубое обращеніе одной женщины съ апостоломъ Петромъ). —

Ч. 29. 1) M. Federowski, Lud bialoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20: Czámu Bŭoh zrabiŭ muzyká starszym nad žŭónkaju. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. р. н. с. з. к. Т. II. Ст. 370—371: Богъ, попъ и Микола. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — 2) L. Aurbacher, Ein Volksbüchlein. Ч. I. Ст. 85—86: Sanct Peter mit der Geige. — F. S. Krauss, Sag. u. Mär. der Südsl. Т. II. Ч. 60: Gott und der heilige Petrus — B. Němcové, Národní báchorky a pověsti. Т. II. Ст. 295—296: O Pánu Bohu. — 3) Wisla. Т. IX. Ст. 116—117: Legienda o św. Piotrze i podkowie. — 4) B. Němcové, Nár. bách. a pow. Т. II. Ст. 297—299: O Pánu Bohu. — Wisla. Т. IX. Ст. 102—103. XI.

Grzyby. — Lud. T. II. Ст. 19—20. — Zbiór wiad. do antr. kraj. T. VI. Ст. 256. — 5) В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскымъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазванымъ. Ч. 36: О Купчихѣ, пустившей по обѣщанію сына своего па воду. — И. Я. Порфирьевъ, Апокр. сказ. о новоз. лицахъ и соб. п. рук. Сол. библ. Ст. 231—235: Сказаніе объ Іудѣ предателѣ. —

Ч. 30. Рудченко, Нар. южнор. ск. Т. II. 153—156: Безщасний Данило і розумна жона. —

Ч. 31. В. С. Караджич, Српске народ. приповиј. Ст. 81—84. Ч. 14: Ко мање иште, више му се даје. — В Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Т. I. Ст. 242—244. —

Ч. 34. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 330-334: Церква восковая. Т. IV. Ст. 45-46: Доля. — F. S. Krauss, Sagen u. Mär. des Südsl. T. II. Ч. 73: Glück im Alter. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 267—269: Купецъ увозить прачку на караблѣ. Яе мужъ и сыны шукали яе, да разблудились па разнымъ вастравамъ. Ст. 530—532: Ибъ Ивани Миласернымъ.

Ч. 36. П. В. Шейнъ, Мат. для изуч. быта и яз. рус. нас. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161: Купецкія дѣти и бѣда. — Рудченко, Нар. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—163: Богач та біда. —

Ч. 37. В. Ст. Караджич, Српске нар. приповијетке и заг. Ст. 73—81: Усуд. —

Ч. 38. П. В. Шейнъ, Матер. для изуч. быта и яз. Т. II. Ст. 167—168: Шавецъ и рыбакъ. — Erben, Vybr. báje a pov. nár. Ст. 73—75: Štěsti a neštěsti. —

Ч. 39. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 312—317: Бѣднякъ и мертвецы. —

Ч. 43. А. Веселовскій, Слав. сказ. о Сол. и Кит. Ст. 107—108 і 324. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 230. Ч. 1093: Aniäł smierci. —

Ч. 44. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Т. I. Ст. 323—325: Разсказъ объаднэй жэнщины. —

Ч. 47. Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 15: Der Versöhnungsbaum. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 157—161: Вьюнушъ дабываить кальцо, што яго мать атдала чорту. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 307—312: Юда разбойникъ. Т. IV. Ст. 162—163: Андрей Крицкій. — Materyały antr. archeol. i etnogr. T. II. 2. Ст. 98—99. Ч. 71. — Шейнъ, Матеріялы. Т. II. Ст. 371-373: Великій грѣшникъ. —

Новелї.

Ч. 1. Gebr. Schott, Walachische Märchen. Ч. 22: Bakâla.

Ч. 2. Gebr. Schott, Wal. Mär. Ч. 43: Die Botschaft vom Himmel. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 418—422: Дурные люди. — Mat. antrop. arch. i etnogr. T. II. 2. Ст. 18—20: Durna Chima. Ст. 87—88. Ч. 57. — F. S. Krauss, Sag. u. Mär. d. Südsl. T. II. Ч. 106: Die Mutter u. ihr dummer Sohn. — B. Němcové, Nár. báoh. a pov. T. II. Ст. 338—340. — Pauli, Schimpf u. Ernst. Ч. 205. — П. В. Шейнъ, Матер. для из. быта и яз. Т. II. Ст. 180—184: Мужикъ и панъ. — В. Ст. Караджич, Српске нар. прип. и заг. Ст. 309—311. Ч. 28: Еро с онога свиjета. —

Ч. 3. Mat. antr. arch. i etn. T. II. 2. Ст. 38—39. Ст. 96—97. — Bož. Němcové, Nár. bách. a pov. T. II. Ст. 341—343: Půjčka za oplátku. — Till Eulenspiegel, Die fünfundvierzigste Historie sagt, wie Eul. zu Eimbeck ein Brauerknecht ward und einen Hund, der Hopf hiess, statt Hopfen sott. —

Ч. 4. П. В. Шейнъ, Мат. для изуч. быта и языка. Т. II. Ст. 36—42. Ч. 19: Осилокъ работникъ и попъ. Ст. 331—332: Мужикъ, цыганъ и нѣмецъ. —

Ч. 5. П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т II Ст. 213—219: Казка про попа и дзяка. Ст. 304—306: Дѣдъ воръ, баба ворожбитка. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн сборн. Ст. 673—676. Ч. 2: Якъ старуха съ сынымъ деньги зарабляла; сынъ чужіи вещи хуваить, а старуха схову атгадаить. Ч. 3: Якъ попъ съ дяканымъ дяньгу наживали: дяканъ чужея вещи хувалъ, а попъ атгадывалъ. — L. Aurbacher. I. Ст. 107—108: Die guten Tage. —

Ч. 11. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 696—700. Ч. 12. — Mat. antr. arch. i etnog. T. II. 2. Ст. 36—38 i 50—51. —

Ч. 12. Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 383: Цярехъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 184—193: Мужикъ, его жена и панъ (4 варианты). — Рудченко, Народ. южнор. ск. Т. I. Ст. 185—190. Ч. 71—72. — В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 355—357: Якъ дваровый чилавѣкъ вѣрнысть сваей жонки спытывалъ. — Mater. antr. archeol. i etn. T. II. 2. Ст. 67—68. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 72—74: Dumm-Liese. —

Ч. 15. Tuti-Nameh, Das Papageienbuch. T. II. Ст. 96—102: Geschichte der treulosen Heme-Nâz. —

Ч. 16. B. Němcové, Nár. báchorký a pověsti. T. II. Ст. 323—326: Tři rady. —

Ч. 24. Горскій и Невоструевъ, Описаніе. Т. IV. Ст. 682. Ч. 326. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 253—254. — А. Веселовскій,

Слав. сказ. о Сол. и Китовр. Ст. 96–97. — Пыпинъ, Памят. стар рус. словесности. Т. III. Ст. 57–59: О третьей притчѣ царя Соломона и о премудрости его и каковы бысть судъ отца его, царя Давыда, судима дву мужей. —

Ч. 26. B. Němcové, Národní báchorky a pověstí. T. II. Ст. 282–292. —

Ч. 27. 1) Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. II. Ст. 44–47: Die kluge Bauerntochter. — В. Н. Добровольскій, Смол эти. сборн. Ст. 253. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 390–392: Два браты. Ст. 392 396: Семилѣтка. — Grundtvig, Dänische Volksmärchen. T. II. Ст. 161–168: Die kluge Königin. — П. В. Шейнъ, Матер. для изуч быта и яз. Т. II. Ст. 197–199: Кацярына. — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage. 3. Band. Ст. 212. — 2) В. Н. Добровольскій, Смол этн. сб Ст. 359–361: Упирливкая дѣўка; якъ Иванъ Бѣдный жиніў ся зъ ею, потэмъ яе атхадіў. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сб Т. III. Ст. 387–388: Правьнишная жонка. —

Ч. 29. В. Н Добровольскій, Смол. этн. сбор. Ст. 381–383: Какъ на охоту Петръ (I) ѣздилъ. —

Ч. 30. П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 203–208: Хитрый воръ. — Куліш, Зап. о Южной Руси. Т II. Ст. 59–60 (лиш дещо спільне). —

Ч. 31. Mat. antrop. archeol. i etn. T. II 2 Ст. 75–76. Ч. 45. Ст. 99–101. Ч 72. — F. S. Krauss, Sagen u. Märchen d. Südsl. T. I. Ч. 55: Vom Burschen, der sich auf Zigeunerstreiche verstand. —

Ч. 32. В Ст. Караджич, Српске нар. припп. и заг. Ч. 46: Ко умије, њему двије. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сбор. Т. III. Ст. 410–413: Михей Кравецъ и Мартинъ шавецъ. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 120–127: Климко. (Має спільні мотиви також з новелею ч. 33). Ст. 208–210: Честный воръ. Ст. 247–219: Климко воръ и черти —

Ч. 33. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сб. Ст. 681–686. Ч. 7. Ст. 686–690. Ч. 8. Ст. 693–696. Ч. 11 — В. Ст. Караджич, Српске нар. припов. и загон. Ч. 47: Два новца — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 403–409: Шутъ. — Mater. antrop. arch. i etn. T. II. 2. Ст. 62–64. Ч. 34. — П. В. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 300–304: Мужикъ Романъ и жиды. —

Ч. 35. В. Н. Добровольскій, Смол. этн. сборн. Ст. 376–377: А шемякинымъ суди. — Е. Р. Романовъ, Бѣлор. сборн. Т. III. Ст. 396–400: Судьдя праведнач. —

Ч. 36. Е. Р. Романовъ, Бѣл. сбор. Т. III. Ст. 319-320: Два брата. Ст. 320-321: Чортовая мацъ. Ст. 321: Богатый братъ и бѣдный. Ст. 322—327: Правда и Кривда (три варияити). — Mater. antrop. archeol. i etn. Т. II. 2. Ст. 24—26. — Victor von Andrejanoff, Lettische Märchen. Ст. 44-47: Was sich die Hexen in der Johannisnacht erzählten. — F. S. Krauss, Sagen u. Märchen d. Südsl. Т. I. Ч. 95: Morgentau. — Чубинський, Труды. Т. I. Ст. 185—186. —

Том II. Казки.

Ч. 1. Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 151—154. —

Ч. 6. Mater. antrop. archeol. i etn. Т. II. 2. Ст. 112-114. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 91-93: Jak czaraŭnik chłopca wyŭczyŭ. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 57—60: Хитрая наука. —

Ч. 7. M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 196. Ч. 747: Ab miedźwiedziu szto žyŭ z babaju jak z žŭónkaju. Також ст. 110—113. Ч. 338 і 339; ст. 132—135. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 86—91: Кацигорошыкъ. Ст. 102—110: Сучкинъ сынъ. Ст. 110—116: Ивашка-Барашка Мядѣжья Вушко. — Malinowski, Na dziś. Т. I. Ст. 307. —

Ч. 38. L. Aurbacher. I. Ст. 134-136: Ei so lüg.

Для показу, як в 60-их роках записували казки Угорські Русини, наводжу тут одну без найменьших змін в оригіналї. Її записав о. Олександер Митрак, автор російсько-мадярського словаря, але де і від кого, невідомо менї.

Жона пірвана шаркяньом.

Бовъ де не бовъ еденъ царь, та вженився, та взявъ одну принцезу, а тота принцеза не мала анѣ у тридцять роковъ сына. Найшовся еденъ хлопецъ у 30 роко̂въ, та якъ тотъ хлопецъ по̂друсъ, та дали го до ошколы. Мати му така была, што кибы была уйшла на дво̂ръ коли солнце у̂цѣрклося — восходъ — та шаркяньи ѣ узяли бы были. Хмарнося было, та другѣ царѣ ходили по кишкертѣ, а во̂нъ увойшовъ до хижъ та каже: ой, другѣ царѣ ходять, проходжуються, ной, теперь солнце ачей не у̂цѣркнеся. По̂шовъ изъ невъ проходжоватися; солнце изыйшло, у̂цѣрклося, та шаркяньи хопились та понесли. А во̂нъ пакъ каже: Эй Боже мо̂й, каже, кедь бывъ емъ знавъ, якъ ми казала, та не во̂въ бы вонъ ѣ, най бы бытися другѣ водили А ей сынъ бовъ уво

школѣ, та не знавъ тото ничь. Якъ пришовъ изъ ошколы, та каже: Эй няньку мой, што вамъ едно воко смутное, а едно веселое. Єдно воко за тото веселое, што тебе виджу; а другое смутное, што матѣръ не виджу. — Ий! Няньку мӧй,. та деся мама наша дѣла. — Увӧвъ емъ ѣ вонъ, та сонце зыйшло, та ѣ шарканьи взяли. — Идѣть лемъ ви минѣ няньку мӧй, приженѣть еденъ мѣнешь кони, най я собѣ уберу такого коня, обыхъ я годенъ изъ тимъ свою мамку найти. Пушовъ овӧнъ, загнавъ отець му слуги, та пригнали мѣнешь кони. Якъ пригнали, у дворъ нагнали, а вӧнъ собѣ убирать. Не годенъ бовъ собѣ убрати, и не убравъ межи тымъ мѣнешомъ. Та каже: Няньку теперь вы минѣ приженѣть тотъ мѣнешь, што май пущій. — Загнавъ отець слуги, та пригнали тотъ май пущій мѣнешъ. Якъ пригнали, повязали въ машталнѣ, та пӧшовъ сынъ, та наразъ едного потягнувъ за хвӧстъ. Якъ го потягнувъ, каже му кӧнь: иди, та кажи вӧтцю, обы зметавъ зъ пода вӧтцьову саблю, пушку та канчугъ та сѣдло. Принеси та мене ввяжи, та пӧйдеме. Якъ на нього ввязавъ, та каже: Якъ изъ тобовъ ити, ци по пудъ хмары, ци вѣхромъ? Вӧнъ каже: Якъ ти дяка, такъ иди, якъ май лѣпше. Овӧнъ ся пустивъ вѣхромъ, та не неставъ, онь пудъ еднымъ лѣсомъ. Та каже: теперь иди, бо мы съ твоимъ дѣдомъ много тутъ бѣды наробили. Иди, тамъ у лѣсѣ еденъ шаркань е, та прійдешь идъ ньому, та поклонися та кажи: Ци не чули вы дагде за мою маму? Шаркань каже: Я не чувъ, хиба мӧй гиньде май середушій братъ. Хлопець му каже: Дай Боже вамъ добру нӧчь. А шаркань му каже: Стӧй сыне мӧй любый, нейди нигде а й тутъ, каже, до рана переночуй; рано пӧйдешь до мого май середушого брата, на дамъ ти свои боканчѣ сесѣ, та понесуть тя онь тамъ до мого брата, та оберни боканчѣ сюда пысками, та назадъ сюда прійдутъ вни самі. Пойди до хѣжи та поклонися: Дай Боже добрый вечӧръ, та кажи: ци не чули вы, ци не видѣли вы за мою мамку. — Я не чувъ и не видѣвъ, хиба гиньде мой найстаршій братъ. Утклонився та каже: но теперь я иду гетъ. А шаркань му каже, — нейди нигде, переночуй тутъ, та я ти дамъ свои боканчѣ. Якъ пӧйдешь тамъ до мого старшого брата, та оберни боканчи пысками сюда и поклонися и кажи: Ци не чулисьте ци не видѣлисьте дагде за мою мамку. Ой я, каже, чувъ, и видѣвъ за твою мамку, теперь лемъ иди у авонтотъ городъ, што отъ хмарь на ланцу висить. Тамъ пӧйдешъ, де шаркань материнъ ти, што взявъ ти матѣръ, та пӧйди тотъ шаркань, што держить пӧдъ собовъ сѣмъ мѣль земли. Якъ шаркань пӧйде на сѣмъ мѣль, звѣдай за ёго силу матѣръ и кажи матери собѣ: де його сила е? Та якъ ти повѣсть, узьми ёго силу, узьми собѣ и матѣръ на тоты боканчѣ та пойди зъ матѣровъ, прійди сюда до мене, я тобѣ повѣмъ, та пӧйдешь просто идъ тому коньови, тамъ за лѣсъ,

десь го лишивъ. На того коня сядешъ та пôдешь та кôнь ти буде казати: Кибы бовъ есь лемъ мало не пришовъ, та бы бовъ емъ пошовъ гетъ, бо вже 7. рокô неѣвемъ, непивемъ. Сѣвъ на коня, та пôшли вѣхромъ онь до свого вôтця. Отець ся зрадовавъ, обцѣловався зъ матѣровъ собѣ. Ий, каже, жôнко моя люба, де ты была, што я тебе 7 рокô не видѣвъ? — Газдику мôй любый, де быхъ была, тамъ быламъ, што ня шарканѣ узяли; бо я тобѣ казала, ожъ я найду, бо сонце може ся у́цѣркнути, та мене шарканѣ возьмуть та понесуть.

ПОКАЗЧИК МОТИВІВ.

Т. I–II.

(ЕТНОҐР. ЗБІР. Т. III–IV.)

Леґенди.

1. Про початок сьвіта і перших людий. Бог творить ріжні сьвіти, в кінци землю. За нею посилає диявола на дно моря. Диявол виносить її аж за третїм разом. — Дальше творить Бог чоловіка, Адама, а з його ребра жінку, Еву. Диявол зводить перших людий так, що вони їдять заборонені яблока. Адамови стає яблоко в гортанцї, від чого й до нинї лишив ся слїд у мужчин. — По Адамовій смерти находять пастухи припадково його голову. Люди присипують її, чим хто має, в наслїдок чого повстає на тім місци гора Голгофта. Хрест Адамів.

2. Борба св. Михайла з Люцифером. Луціфер захотїв зрівнати ся з Богом, але не вспів, бо ангели зрутили його з неба. Михайло злїтає за ним на землю і підступом відбирає від нього прекрасні ризи. — Луціфер творить собі нових ангелів і підносить нову борбу проти Бога, але поконаний, паде на віки до пекла.

3. Про Ноя. Ной робить корабель. Чорт впоює, при помочи жінки, Ноя горівкою і довідує ся, що буде потоп. З злости розносить корабель. Ной будує його на ново. Опис потопу. Горівка.

4. Лот і його жінка. Христос виводить Лота з Содоми і Гомори. Жінка Лотова стає стовпом соли.

5. Про Содому і Гомору. Початок Содоми. Гріхи в нїй. Содому замикають для прихожих і обмуровують докола. Три найбільші содомські богачі сперечають ся з собою, хто з них має в Содомі царювати. Содомляни окликують всїх трьох царями. Пожар в Содомі. Голод. Лот ратує декого. Содома відновляє ся. Нове право для прихожих. Арешту-

вання бідного чоловіка. Кара над ключаревою служницию, що арештанта тайно годувала. Ангел виводить Лота з Содоми; вона западає ся.

6. Про Йосифа прекрасного. Брати продають Йосифа, а перед батьком кажуть, що його вовк з'їв. Йосиф у царя (в Єгипті). Його арештування. Цареві сни. Йосиф відгадує їх. Цар іменує його своїм наслідником. Голод. Йосифові брати приходять до Єгипту за зерном. Йосиф пізнає їх. Срібний пугар. Йосиф дає себе пізнати. Яків приїздить з родиною до Єгипту.

7 Жиди і цигани за Мойсея і Фараона. Мойсей виводить жидів з Єгипту, викликавши вперед ріжні чудеса. Жидів заходить в дорозі великдень. Циганський царь, Фарайон, жене за ними. Перехід жидів через море. Фарайон з войськом гине. Звідки взяли ся цигани в нас. Жиди з Мойсейом в пустини. Смерть Мойсея.

8. Про Самсона. Батько їде з Самсоном в старости. Самсон вбиває медведя в дорозі. Від дівки дістає відмовну відповідь, за що мстить ся на ній так, що спалює всім Филистиянам вбіже. Филистияни бажають дістати його в свої руки. Два рази не вдає ся їм се; за третім разом, коли його полюбовниця відтяла йому ангельські волоски, спіймали його і осліпили. В пів року Самсон прийшов до давньої сили. В часї великого балю у цїсаря Самсон розвалює цїсарську палату і гине під її развалинами враз зі всїми гістьми.

9. Коли Давид писав псалтирь? Давид викопує колодязь, щоби в нїм брата свойого згубити, а з жоною його оженити ся. З причини ангела впадає в нього сам. Каючи ся за гріхи, починає писати псалтирь, через що вира
товує ся. Жаба розсерджена на Давида змушує його вписати її в псалтирь

10. Соломон дитиною, парубком, царем. Соломон дїтваком дає ради старим людям. Давид проганяє його за те. Соломон пасе свинї. Давид жалує за сином і висилає за ним своїх офіцирів Соломон вгадує, де сніг стоїть на Петра. Оцїнює золотий плуг. Вертає з великим майном до батька. Давид іменує його наслїдником і видає гостину. Соломон понисує ся на нїй своїм знанням. Видає приказ мудрій королївнї і чортови ставити ся перед собою. Королївна висилає йому намість себе тисячку дївчат, але Соломон відсилає їх назад. Чорт не хоче прийти -- але його Соломонові офіцири вноюють і спроваджують насильно. Приходить по ньому також мудра королївна. Соломон справджує, чи вона така людина, як другі. За чортовою порадою вводить Соломон в себе ввичай, щоби жінки не дивили ся нїколи на чоловіків. — Соломон впиває ся. Чорт кидає його на 400 миль землї далеко від столицї, а сам намість нього нарює. Соломон вертає аж по двох роках. Чорт утїкає перед ним.

11. Соломон від дїтства до смерти. Давид боре ся з слоном (Ґоліятом) і поконує його, в наслідок чого царь Македон іменує його своїм наслідником. Син Давида, Соломон, семилїтним хлопцем засуджує вужа, що вкусив хлопця, на оббитя. Притча Соломона про те, що батько Давид не буде видїти добрих дїл його, які він по Давидї буде творити. Соломон важить женський розум. Цариця-мати проклинає його, Соломон онїмює на час. Коли однакож зробив з лави скрипку і заграв, проговорив на ново. — Соломон мірить небесну висоту і морську глубину. Соломон жебраком. Соломон оцїнює золотий плуг, клочану і шовкову одежу, а відтак чоботи і постоли. Соломон купцем продає цариці нерстїнь і іде з нею спати. Рано дає ся її пізнати. Цариця вмирає, а Соломон стає царем. Суди його; столець; смерть. Адам записує сатанї людий. Христос виводить з пекла души, лиш Соломона лишає; Соломон визволює ся сам із пекла.

12. Соломон і його жона. А. Соломон мірить висоту і глубину. Важить женський розум. Стає нїмим, та зладивши з стола скрипки, проговорює. Поґан-царь умовлює ся з Соломоновою жоною, щоби її викрасти. Усипляє її штучно, а мінїстри думаючи, що вона вмерла, ховають її в неприсутности Соломона. Соломон вернувши, не дає віри жонї, щоби вона вмерла і каже горячим дротом пробити її руку. Колиж вона не рушає ся, Соломон дає її спокій. Тепер Поґан-царь викрадає царицю, оживлює і стає з нею жити. Соломон висилає своїх людий, перебраних за купцїв, щоби відшукали його жону. Вони віднаходять її. Соломон виїздить з трьома полками війська до Поґан-царя. Лишивши військо в поблизькому лїсї, сам перебраний за жебрака, приходить на царський двір. Поґан-царь пізнає його і каже його повісити. Зо стричком на шиї трубить Соломон в свою трубку. Укриті його полки прибігають, Соломона здоймають з шибеницї, а Поґан-царя вішають. Жону свою каже Соломон розірвати кіньми.

13. Соломон і його жона. Б. Йосиф (Соломон) запомагає бідного маляря, за що той змальовує йому портрет прекрасної женщини. Йосиф віднаходить її і женить ся з нею. На весїлю познакомлює ся молода з турецьким башою і обіцює з ним жити. Баша в часї неприсутности Йосифа уводить його жону, підійшовши перше вояків штучкою, що становили сторожу її. Йосиф збирає три полки і їде з ними до турецького краю. За горою лишає військо, а сам удає ся до башї. Баша пізнає його і каже повісити. Однакож в рішучій хвили прибігають Йосифові полки і завішують башу з полюбовницею. Йосиф жиє дальше з жоною башї.

14. Соломон і чорти в бочцї. Соломон замикає всїх чортів в бочку, з виїмком одного, і вкопує її під престіл в церкві в думцї, що вони звідти нїколи не вийдуть. Незамкнений чорт перебирає ся за наймита,

стає на службу у попа, в котрого церкві закопано чортів, а переконавши його, що в бочці під престолом гроші, намовлює, видобути їх. Піп викопує бочку і розбиває її. Чорти виходять з неї і поривають з собою ще й попа.

15. Соломон розсуджує жебраків. Соломон розсуджує двох жебраків, що посварили ся за лоша, не знаючи, кому воно належить, чи тому, що мав кобилу, чи тому, що мав віз.

16. і 17. Про пророка Йону. Йона не слухає божого приказу і їде через море. В часї бурі його вкидають в море; кит поликає його, але по трьох днях викидає знов на беріг.

18. Про Анну пророчицю. Розказана тут істория хрестного дерева. З яблока, що його захотїв Адам перед смертю, але не з'їв, виросло велике дерево. Чорти, помагаючи будувати Соломонови сьвятиню, принесли його на материял, але ремісники зіпсували його. Тодї учинено з нього кладку. Колиж Христа вели на смерть, казали жиди зробити з кладки хрест і на ньому Христа розпяти.

19. Богородиця і її служанка. Служниця Богородиці діткнула ся, проти заказу, студнї з золотою водою, зза чого оден палець став в неї золотий. Вона завинула його, а на питаня Богородицї, що йому бракує, не хотїла відповідати. Богородиця викинула її за се з неба. Оден царевич найшов її і оженив ся з нею. Але вона доти не зазнала щастя, доки не призпала ся, що стало ся її в палець. Від тодї жила спокійно.

20. і 21. Як Бог роздавав народам долю. Колись роздавав Бог всїм народам долю. Тим, що скорше зголосили ся до нього, дав що лїпше: Жидови фіґлї (купецтво), Кальвінови (Мадярови) добру землю, панови, чого той захотїв, Циганови ковальство, а Русинови заробітки. Так і до нинї воно є.

22. Христос, Петро і Павло молотїльниками. Христос навчає ґаздиню молотити. Про се довідує ся пан і запрошує Христа з Петром і Павлом, щоби й йому помолотили збіже. Христос пристає. В ночи запалює збіже, а таким чином вилучує ся зерно від полови і соломи так, що на рано всьо готове. Рано пан хоче заплатити за роботу, але Христос не приймає заплати. Се обурило Петра і Павла. Вони покинули Христа і найми ли ся окремо молотити. Запалили збіже, як Христос, та не знали як угасити. Колиб Христос не прийшов на час і не виратував їх, булиб їх люди з гніву забили.

23. Христос і Петро молотїльниками. Коротша відміна попереднього.

24. Христос лїкар і жид. Христос уздоровлює хору дївку таким способом, що рубає її на кавалки, а потім на ново складає. Жид, що ходив

з Христом і видїв, як він і що робив, не діставши анї гроша за уздоровленя дївчини — бо Христос не приймав заплати — покинув його і почав лїчити так само на власну руку. Він порізав одну ґрафиню на кавалки, але не потрафив її оживити; колиб Христос не привів її до житя, жида були би повісили.

25. Христос з Петром при перевозї. Христос додає богачеви, що не хотїв його і Петра перевезти через воду до одної пари волів ще чотири, кажучи, що богачеве царство лиш на сьому сьвітї; бідному-ж, що перевіз їх, відбирає й тоті одні, обіцюючи йому за те царство на другім сьвітї.

26. Сьв. Петро в ґоральни. Сьв. Петро випиває в ґоральни кілька пугарів горівки, а не маючи чим заплатити, попадає в прикре положеня. На щастя чорт, що давав йому горівки, впадає до котла і там гине, а Петро тимчасом втїкає.

27. Христос і коваль. Христос кує конї тим способом, що вперед відтинає їм ноги, а потому прибиває підкови і прилїплює ноги назад на своє місце. Коваль хоче його наслїдувати, але се не вдає ся. Коваля хотять вішати, та Христос виратовує його.

28. Як сьв. Петра уперед жона, а відтак пяницї у коршмі побили. На просьбу сьв. Петра дав Христос, що жона стала розказувати мужови. Колиж одна оббила сильно Петра па нічлїгу, він став просити, щоби муж розказував на ново жонї. Христос зробив так і так є до нинї.

Петро пішов до коршми проти волї Христа. За те Христос зробив йому на плечах скрипки. В коршмі зажадали піяки, щоби їм Петро заграв; колиж він відпекував ся, піяки оббили його.

29. Христос і сьв. Петро та Павло. Петра бє баба на нічлїгу, а відтак пяницї в коршмі. Петро збирає черешнї з пороху на дорозї, а відтак краде колач, з котрого повстають гриби. Юда. [Про кровосумішника]. 1) Жона бє Петра на нічлїгу (як висше). 2) Петра і Павла бють піяки в коршмі за те, що не хотять їм грати (як висше). 3) Петро не хоче підняти на улици крейцаря. Христос піднимає і купує за нього черешень. Ідучи дорогою опускає по однїй черешни на землю, а Петро, голодний, схиляє ся за кождою, підносить і з'їдає. 4) Петро краде в перекупки колач, але не може його з'їсти, бо що вкусить, Христос заговорить до нього, і колач треба виплювати. З виплюваних кавалків виростають гриби. За радою Христа Петро збирає гриби, пече і їсть, а люди наслїдують його в тому до нинї. 5) Пекарь не хоче видати Христови купленого хлїба, за що Христос проклинає його так, що його син „буде йому на проклятя, а Христови на пропйатя". Пекареви родить ся дїйсно син Юда. Пекарка не хоче Юди і пускає його в кошику па воду. Юду

притримує мельник і виховує. Юда довідує ся, що він не син мельника, покидає його і йде шукати свойого батька. Припадком він вбиває свого батька, не відаючи кого, а женить ся з матерію, не знаючи з ким. Довідавши ся про се він удає ся до Христа з питанєм, чи буде йому гріх відпущений. Христос приймає його за свойого ученика.

30. Христос сватом. Христос висватує молодого парубка Петра з прекрасною дівчиною. Царь спостерігає її і намагає ся її від Петра відобрати. Він приказує Петрови через ніч ліс вирубати, викорчувати, засіяти виноградом і рано принести з того винограду вина: коли сього не зробить, то жінка не його; Петро виконує однакож сю задачу. Царь задає йому другу: виставити за ніч красний дім як царський і зробити коло нього срібний міст, срібні дерева, срібних пташків. Петро виконує. Царь каже йому виліпити з глини корову і принести від неї молока. Христос помагає Петрови і в сьому, через що жінка його остає ся при ньому.

31. Христос, вдова і її сини. Христос з Петром почують у вдовиці, що мала трьох синів. Кождому з них Христос щось дає: найстаршому млин, середному коршму, наймолодшому ґаздівство. По році відвідує Христос всіх трьох перебраний за старця; два старші не хотять його погостити, за що Христос карає їх таким способом, що вони западають ся зо всім майном під землю. Наймолодший не лиш угощує Христа, але власну дитину кидає в піч, щоби лиш тим способом Христа, нїби то хорого, уздоровити. За се Христос благословить його і дає так, що дитинї в печи нїчого злого не стає ся.

32. Про Василия і Евладия. Один вояк (Евладий) записав ся чортам на те, щоби вони помогли йому оженити ся з царівною. Чорти довели справдї до того. Раз підглянула служниця, як він молив ся дияволови, а на роспятя плював і донесла царівнї. Царівна сказала цареви. Царь прикликав до себе тодї сьв. Василя і порадив ся, що йому робити. Сьв. Василь забрав Евладия з собою до церкви і молив ся доти, доки чорти не виректи ся його. Від тодї мав Евладий спокій.

33. Про ґрафа Теофіста. Поганський граф Теофіст відбирає християн від офіцира-жида, що провадив їх на суд, і оселює в своїй посїлости. Згодом переходить він сам на християньство; за те грозять йому погани смертю, через що Теофіст мусить з родиною утїкати. Він плине через море. Капітан корабля залюбює ся в його жонї, увозить її з собою, а Теофіста з двома синами викидає на остров. Тут пориває Теофістови одного сина вовчиця, а другого львиця; Теофіст дістає ся до селянина і стає в нього на службу. По пятнайцяти лїтах вибухла война в родиннїй земли Теофіста. Царь висилає двох вояків, щоби віднайшли Теофіста, бо без нього він нїчого не вдїє. Вояки віднаходять його; він стає на чолї армії і побиває ворога. Оба вояки, що віднайшли Теофіста, згово-

рюють ся з собою і показує ся, що вони сини Теофіста. Віднаходить ся також їх мати, що сповнювала при армії функцию маркетанки. Ціла родина заживає знов щасливо, але лиш коротко, бо царь дізнавшись, що Теофіст християнин, каже його з родиною спалити. —

34, 35 і 36. Чи ліпше за молоду, чи на старість камінє гризти? Чи ліпше за молоду, чи на старість в гаразді жити? Чи ліпше за молоду, чи на старість мати щастя? Отсе варияити попередньої леґенди, але значно від неї відмінні. Спільні в них отсї мотиви: Двоє молодять побирає ся і жиє якийсь час в гаразді. Нараз тратять вони майно, вибирають ся в сьвіт, розлучують ся з собою і з дітьми, переходять ріжні житєві події, зходять ся на ново, і збогачені заживають, хоч коротко звичайно, але щасливо.

37. Про розділюванє щастя. Оден чоловік, що не мав щастя, пустив ся в сьвіт, щоби найти його. Він віднайшов діда, що розділював щастя; приглянув ся його роботї і примусив його вказати йому долю. Та хоч дід зробив те, він не в'умів покористувати ся долею.

38. Щастя і Нещастя. Два графи пустили ся в сьвіт. Вони здибали бідного мотузаря, що сукав мотузя з клоча і постановили йому помочи, хоч не в однаковий спосіб. Оден з графів дав йому двіста золотих з умовою, що ними має доробити ся і по році капітал звернути. Мотузарь взяв гроші, але вони не принесли йому хісна. По році другий граф дав мотузарьови лиш крейцарь — але з нього так мотузарь розбогатів, що покинув ремесло, перепіс ся до міста і став зовсїм безжурно жити. На ньому сповнила ся проте приповідка, щастя — то гроші.

39. Доля богача і бідака (Бідак богатїє через розбійників). Доля богатого брата каже бідному братови шукати своєї долї між розбійниками. Бідний брат находить її, забирає в розбійників гроші і страшно богатїє. Богатий дізнає ся про все і йде собі до розбійників за золотом, але його там убивають. Пізнійше вилапують розбійників і вішають.

40. Про три віри руські. Трояний характер жіночий виводить оповідач від трьох доньок дїдових, що походять від дївчини, свинї і суки. По особистим прикметам можна їх завсїгди розпізнати.

41. Кальвін прикликаний на сей сьвіт руським попом. Розгнїваний князь, що руський піп сьмів зле говорити про Кальвіна, наказує йому прикликати Кальвіна з того сьвіта, інакше відбере йому житя. Піп прикликує, а ся сцена так глубоко врізує ся в душу князя, що він приймає руську віру.

42. Чому Кальвіни ходять з квітками до церкви? У Кальвінів помер піп. Його вложили до желїзної трумни і занесли до церкви. В церкві маґнесове склепліня притягло трумну до себе, а Кальвіни ду-

маючи, що їх піп сьвятий, пішов до неба, розійшли ся до дому. Коли однакож піп заповітрив так церкву, що до неї навернути ся не було можна, викинули вони сьвятого попа за порадою руського епископа з церкви і стали тоді її на ново уживати.

43 і 44. Ангел на службі у попа. А. Ангел на службі в монастири. Б. Ангел прогнаний з неба за несповненя божого приказу стає на службу у попа. Дивним своїм захованям звертає на себе увагу. Їдучи по при коршму, він хрестить ся, в церкву-ж каміням кидає. Коли піп замовлює собі чоботи, він сьміє ся... Запитаний про причину сього, пояснює її і вертає назад до неба, відбувши свою кару.

45. Піп ручить ангелови за душу свого парохіянина. Піп молить ся за бідного парохіянина, і Бог дає йому таке майно, що він купує в місті посілість і заживає спокійно. Розбогатївши стає однакож гордим так, що колишнього свойого добродія попа викидає за двері. За те карає його Бог так, що робить його знов убогим і каже звертати ся за помочію до того попа, з котрим так негарно обійшов ся.

46. Про рицаря і смерть. Богатий лицарь хоче бороти ся з смертю, дуфний в свою силу і богатство, та смерть скошує його, не зважаючи ні на погрози, ні на пізнійші просьби.

47. Про Мадея. Батько записує сина чортови, не знаючи, кого записує. Коли син підріс і дізнав ся про се, вибрав ся до пекла, щоби відобрати свій запис. По дорозї здибає розбійника, що вбив сто дві душі і прирікає йому розвідати ся в пеклї про його муки. Відобравши запис, сповідає розбійника, задає покуту, а сам їде до Риму і стає попом. По сїмох лїтах переїздить знов попри розбійника і переконує ся, що він сповнив покуту. Розбійник в місци росипає ся порохом.

Новелї.

I. Про Якима псотника. Яким, як німецький Айленшпіґель, виправляє ріжні збитки. Грає на сопівку так, що піп в терню танцює і до чиста обдирає ся; попадя знов танцює в бочцї на стриху, паде звідти і убиває ся. Каже держати за себе вербу, що скрипала, щоби нїби то не впала в жито. Судцї каже тримати бабу намісць улия з медом. Від молодого відмовлює молоду, а сам за неї перебирає ся; на весїлю їсть добре і пє, а в ночи лишивши на своїм місци барана, втїкає. Його гонить шість парубків; Яким на місци мельника, що через нього втопив ся, приймає їх в млинї на ніч і вистроює їм такого збитка, що вони ще в ночи втїкають від нього.

2. Дурна баба. Баба дає гончареви бесаги гроший за горшки, намість збіжа, а дідови сало, думаючи, що він весна. Увидївши гній на осетникови, дивує ся, як він там дістав ся. То розлоблює так її сина, що він йде в сьвіт шукати ще таких дурнїв; коли найде, то бабі за ті дурниці нїчого не скаже; коли не знайде, то її вбє. В однїй коршмі передає йому жидівка для свого Чміля на другий сьвіт їду, одежу і гроші. Жидівчин син дізнавшись про те, хоче від бабиного сина забране відобрати, але ще й сам тратить коня, на котрім їхав. Бабин син полишає стару при житю, бо знайшов дурнїйших від неї.

3. Дурний піп і його наймит. А. Піп приймає наймита і дає йому такі неточні прикази, що той виконуючи їх дословно, лиш шкоду робить попови. Він зарубує йому воли і перекидає через браму; ссипає гній у воду, намість вивезти на поле; варить пса, що звав ся Петрушка, а дитину ріже і вішає на килок; через нього піп запалює свою хату, а сам утїкає з попадею; але наймит не попускає ся його і топить попадю на нічлїгу, а попови видирає ремінь з хребта.

4. Дурний піп і його наймит. Б. Попівський наймит ріже дитину, втоплює на нічлїгу попадю і йде з попом на вандрівку. В часї її поводить ся з попом так, що вкінци видирає йому з хребта ремінь.

5 і 6. Дяк злодій і піп ворожбит. А. Б. Піп і дяк не маючи доходів, постановили якось інакше на хлїб зарабяти. Умовили ся, що дяк буде красти, а піп ворожити; який дохід з того прийде, будуть дїлити ся. Через якийсь час вело ся їм добре; колиж попа завізвав богатий пан (або царь), щоби йому виворожив, хто закрав у нього гроші, тодї зробило ся і попови і дякови дуже горячо. На щастя з'уміли вони не лиш видобути ся з біди, але ще й заробити тілько гроший, що давали їм спроможність жити дальше без ворожбитства.

7. Мужик з жидом в спілцї. Мужик зарізав корову і половину сховав для себе, а з половини зробив обід, на котрий запросив багато ґаздів. Тоті поприходили з псами і коли вони гостили ся в хатї, пси рознесли другу половину корови. Мужик пішов з тої причини до царя на скаргу. Коли її вчула царівна, що здавна не сьміяла ся, розсьміяла ся, що не можна її було здержати від сьміху. За се призначив царь для мужика нагороду. Він вибрав на неї для себе триста палиць і розпродав їх військовим сторожам і жидкови, а сам дістав справдїшню нагороду від царя.

8. Пан і жид. Від богатого, бездїтного пана хотїв жид видерти гроші. Він підмовив другого жида, щоби пана зарізав; коли той згодив ся, вложив його до скринї, завіз до пана, сказав, що то його гроші, та що він їх мавби охоту переховати у пана, бо вибирає ся в далеку дорогу, а не має їх кому повірити. Пан згодив ся, але як зчудував ся,

коли його пес скавулів доти при скрині, доки її не отворено і знайдено в ній намість гроший жида! Справа вийшла на верх і жидів покарано.

9. Убійники рідного сина. Вояк, що вислужив в війську і зложив собі там кілька крейцарів, вернув до дому, але не дав ся пізнати родичам, лиш впросив ся до них на ніч. Родичі думаючи, що то якийсь чужий вояк, злакомили ся на гроші, його убили, а гроші взяли. Рано видало ся всьо; сина поховано, а родичів забрано до криміналу.

10. Як пес уратував житя панови. Пес утік від попа тому, що його раз піп набив. По кількох роках їхав піп на соборчик, запізнив ся і заїхав до коршми на ніч. До його кімнати впхав ся пес і що він лиш бажав заснути, пес перешкоджував йому. Нараз почув він, як постіль стала з ним рушати ся. Він вискочив через вікно, побіг до міста і вернув звідти вже з жандармами. Вони обступили коршму і вилапали всїх опришків, що в ній своє гнїздо мали. Пан взяв пса назад до себе.

11. Випарений піп. Внадив ся піп до Марійки, що хоч мала вправдї мужа, але він нїколи дому не тримав ся. Жона в неприсутности мужа приймала завсїгди попа, а щоби відвернути від себе підозріня, що забагато сидить дома, вдавала з себе хору. Коли раз вона з попом гостила ся, прийшов незамітно до хати циган і сховав ся під постіль. По часї приїхав несподївано і господарь. Піп не маючи де подїти ся, влїз також під постіль. Тут вимантив циганин від нього погрозами одежу, вилїз з під постелї, вийшов і ввійшов знов незамітно до хати і заявив господареви, що як осьвятить йому хату і вижене чорта, його жона буде все здорова. Господарь пристав. Циганин вигнав попа окропом з під постелї, кажучи, що то чорт, взяв заплату і пішов.

12, 13 і 14. Жонї правди не казати. А. Б. В. Чоловік находить (або краде) гроші, а щоби їх спровадити до дому, бере до помочи жінку. Знаючи однакож, що жінки незвичайно слизькоязикі, забезпечує ся всїми способами проти можливої зради жінки. Він виймає з ріки дику курку, вкинену там скорше, і каже, що він її тепер там встрілив, як воду пила. Завішує риби на вербі і каже, що вони там пасуть ся. Розкидає колачі по надвірю і каже, що се була колачова туча. Вкладає гроші до пазухи, а вдає, що кладе їх до бочки з капустою. Крик вчинений в селї — пояснює, що то судю бють цигани за те, що закрав ковбаси і т. д. Жінка всьому вірить і тримає через якийсь час при собі, але по першій сварцї з чоловіком видає тайну. Чоловік заперечує, мовби він мав які гроші, а на доказ наводить, що його жінка дурна і не знає, що говорить. Судя з допитів переконує ся справдї про невинність мужика і жінку карає. —

15. Про чоловіка, що служив за розум. Парубок служить в пана за розум. При кінци року пан, нїм відправив його, прикликав до себе,

подарував пушку і дав такі три ради: Коли почуєш де в лісі, що біда, біжи там з пушкою і клич других за собою, хоч будеш лиш сам. Не бреди ніколи в воду, коли не знаєш, як глубока. Де тебе ніч зайде, там ночуй. Де прийдеш на ніч і найдеш молоду жінку, а старого чоловіка там не ночуй, бо там біда. Парубок пішов від пана з тими радами, тримав ся їх і добре на тім вийшов.

16. Не подумавши не начинай. Купець дає свойому помічникови три ради: вечірній гнів відкладати на рано, новою дорогою не ходити, і не ночувати в коршмі, де молода коршмарка. Помічник запамятує їх, а се виходить йому лиш в користь.

17. Робиш, що робиш, усе посмотри на конець. Оден царь їздив по своїх країнах, щоби навчити ся розуму. За винагородою висказує йому бідний дід таку сентенцию: Робиш, що робиш, посмотри на конець. Царь запамятує сентенцию, а застосувавши її в практиці, вратовує ся від нехибної смерти.

18. Чудова машина. Оден майстер видумав таку машину (фоноґраф), що мала заступити попа і дяка в церкві. Люди могли з того лиш тішити ся, бо через таку машину зменшили би ся їх видатки. Поніс майстер машину до ґазетяря, щоби її описати, а потому разом з ним до царя. Через ґазетяря машина наговорила тілько неприємних слів цареви, що він хотів майстра за те повісити. Країна вратувала одначе його.

19. Добре заробив. Властитель кавярні, у котрого захорував пан і зажадав сповідника, прикликав сам духовного, щоби лиш не дати заробити слузї пять золотих за дорогу, що пан визначив. Та який жаль мусів його огорнути, коли з прикликаним духовним заложив ся на дві сотки і програв їх!

20. Виграв! Ішов пан з панею містом. За панею тягла ся сукня по земли. Офіцир з неуваги, став на сукню і роздер. На жаданя пана офіцира арештовано і випущено аж за інтервенциєю капітана, що за сукню зложив сто золотих. Капітан зажадав одначе, щоби пані зараз віддала йому заплачену вже сукню. Пані не могла тото зробити, а капітан не хотів відступити від жаданя. Скінчило ся на тім, що пан мусів заплатити капітанови дві тисячі золотих, а тоді той пішов собі без сукні.

21. Покаране зло. Учитель правує ся в суді з мужиком, а потому з судією, головно за образу чести і остаточно виграє.

22. Дурний дає, мудрий бере. Посварили ся братя над коровою, не можучи нею поділити ся, і стали правувати ся. Адвокат, що боронив рівночасно обох братів, казав обом заплатити по шісьдесять золотих за оборону, та ще й корову забрав. Брати остали з нічим.

23. Піп і владика. Піп, пообіцявши владиці лапове, остав ся нерушений на парохії, на якій хотів бути.

24. Як жид Русина правотив. Бідний ґазда, їздячи по зарібках, з'їв у знакомого жида двоє яєць, обіцяючи заплатити пізнїйше. Уплило вісїм лїт. Ґазда став тимчасом заможнїйшим; тому зажадав жид, щоби йому заплатив тепер, та вже не за двоє варених яєць, але за всї кури і яйцї, які могли з двох яєць за вісїм лїт бути. Ґазда не хотів платити, тому жид запізвав його до суду. Через дотеп цигана, що підняв ся боронити ґазду, виграв той процес.

25. Як прийшов богач на біду. Два сусїди, Дзвонарчик і Мікула, посварили ся в коршмі; по довгих процесах сварка закінчила ся арештом Мікули. Коли він відсиджував кару, його сина взяли до війська, а жона умерла. Мікула, вийшовши із арешту, трафив як раз на похорон, котрим заняв ся найбільший його ворог, Дзвонарчик. Поховавши жінку підпалив Мікула замість Дзвонарчикової хати свою, а сам пішов в сьвіт за прошеним хлїбом. По кількох лїтах вертає до села і не пізнає своєї давної хати; вона відновлена, мурована. Він поступає до неї і довідує ся, що хату збудував його синови Дзвонарчик, віддавши за нього свою доньку. Він позбуває ся свойого гніву до Дзвонарчика і жиє в свойого сина до смерти.

26. Як царівна зійшла на біду, та знов панию стала. Один царевич приказав маляреви вималювати себе як найбридше. З готовим портретом вислав він старостів до прекрасної царівни. Тота ввидївши на портретї, який він гарний, не хотїла за нього йти, кажучи, що навіть не дала би йому своїї черевики вичистити. Розгніваний царевич перебрав ся за голяря і став на службу у батька царівни. Підступом пішов з нею спати. Вона пізнавши, що зле зробила, згодила ся з ним втїкати до його родини. Царевич робить її по дорозї всякі прикрости; сидить з нею в арештї, не маючи нїби чим заплатити за себе в гостинници; каже її йти босо, а відтак везти ся на ослї; каже її продавати горівку, потому горшки, а рівночасно приказує воякам горівку виляти, а горшки побити; доводить вкінци до того, що вона його батькови чистить черевики. По сьому доперва дає ся її пізнати і женить ся з нею.

27. Цар, пан і царівна. Царь хоче дати свою доньку за того, що прийде до нього на кони і не на кони, вдїтий і не вдїтий, і принесе йому дар і не дар. Находить ся такий дїйсно і царь віддає за нього доньку.

Молода царівна не хоче однакож нїчого робити. Муж змушує її до роботи голодом. Се так старого царя радує, що він обіцяє дати зятеви всьо, чого той лиш захоче.

28 і 29. Русин-вояк і царь. Вояк і царь. Царь заблудивши в лїсї здибає ся з вислуженим вояком (дезертиром) і приходить разом з ним

до розбійників. Розбійники наміряють побити їх, бо боять ся, щоби не донесли про них властям. Вояк спостерігає се і задумує випередити розбійників. При вечери запитує їх, чи вміють пити вино по мадярськи, помішане з солию і кипуче як окріп. Коли розбійники дали відмовну відповідь, він обіцює показати їм. Заварює вино, каже стати розбійникам в колесо, хватає котел в руки, обертає ся швидко і виливає вино їм в очи. Розбійники падуть на землю, а він відтинає їм голови. Царь повернувши до дому нагороджує вояка за те, що виратував його від смерти.

30. Царевич злодій. Одного царя син не хотів вчити ся в школї, та учив ся за те дуже радо всяких ремісел. Між иньшим вивчив ся він добре ковальства і стельмаства. На доказ своєї здібности зладив при численних гостях прекрасний віз для царя і окував такі конї, до яких крім конюхарів, не міг ніхто приступити. Царь похвалив його зручність. Користаючи з сього виєднав він у царя дозвіл учити ся ще одної роботи, якої не знає, а яку здалоб ся знати. Коли царь дозволив, тодї він виявив, що хоче вчити ся злодійства і при його помочи добути доньку у сусїдного царя. Зібрав ся про те, пішов в сьвіт і почав свою практику.

Він краде в різника ялівку в білий день, на гладкій дорозї, задуривши його грудкою золота. Заробює пів кірця гороху, дає його міщанинови за снїданок, а вечером йде з міщанином красти в царя гроші. Приносить їх два міхи самим сріблом. Другого вечера вибирає ся знов там. Міщанин паде в яму з смолою; царевич не маючи надії виратувати його, стинає йому голову, а сам набирає знов срібла і вертає до міщанки. Третьої ночи наставляє царь желїза на злодія; царевич випхає в желїза кіл, а сам знов набирає гроший. Царь завішує міщанинового трупа на стовпі за містом в надії, що хтось буде за ним плакати і в той спосіб видасть себе і спільників. Коло трупа ставить сторожу з 24 вояків. Царевич споює вояків і перебирає за попів, а трупа здоймає з стовпа і закопує. Царь йде до коршми, висипає таріль гроший і дивить ся: хто буде збирати, той злодій. Царевич виліплює смолою подешви, збирає на них всї гроші, а царь не находить злодія. Царь дозволює бавити ся кождому з своєю донькою, хто хоче, а її намовлює назначити ляпісом того, хто в неї буде. Царевич виходить назначений від царської доньки і значить ляпісом так само иньших міщан. Царь наказує викопати під сходами яму: хто піде до його доньки, впаде там і його злапають. Царевич впав, але запалив в ямі солому; люди почали бічи гасити, щоби дім не згорів і не знаючи, що під сходами яма, попадали до неї. Царевич вирвав ся з ями, а міщан полишив в ній. Царь оголосив вкінци амнестию для злодія, зажадав однакож,

щоби зголосив ся до нього. Царевич зголосив ся і оженив ся з царською донькою.

31 і 32. Піп і злодій Шоловка. Про злодія Данка. Злодій (Шоловка, Данко) краде в попа барана з рук, а навіть попову одежу. Та попови сього не досить; він хоче ще ліпше переконати ся про зручність злодія. Він заставляє його вкрасти в себе поочередно коня зо стайні, стереженого кількома парубками, вола від плуга (або всї плуги), вкінци свою жону. Злодій краде всьо по мистецьки, а попадю продає навіть чортам; на просьбу попа відбирає її однакож від чортів, настрашивши їх, що збудує в пеклї монастирь.

33. Як немудрий мудрих одурив. Один бідак оженив ся з графинею. Коли не стало їм хліба, забрав він жінчині суннї і поніс на продаж. Три рази ходив на торг, три рази продавав сукнї жидам братам, кождий раз иньшому, три рази оциганили вони його. Вкінци порішив ся він оциганити так само жидів. Одному продав коня за тисячку, кажучи, що він наплодить йому срібла. Другому продав медведя за тисячку на пастуха до волів. Третьому продав вовка за тисячку на пастуха до овець. Кінь понищив сукнї, стелені під нього, медвідь побив волів, вовк подусив вівцї. Жиди рішились забити за се бідака. Та той не лиш вспів від них викрутити ся, але ще продав їм пофарбовану палицю, що нїби то мала переміпювати стару жону на молоду, коли нею добре по голові вдарило ся. Жиди як почали відмолоджувати жони, то побили їх на смерть і аж тодї зрозуміли, що бідак обдурив їх.

34. Як вояк паном став? Було двох братів; оден господарював другий служив в війську. Вислуживши приписаний час вертав до дому. По дорозї вступив до коршми. Коршмарева донька залюбила ся в ньому на перший вид і за дозволом батька вийшла за нього за муж. В якийсь час по вінчаню забажав вояк відвідати свою родину в дома. Коли був вже в дорозї, видів девятьох убитих людий. Він казав візникови забрати їх на віз і їхати дальше. По якомусь часї попав на 12 розбійників. Трупами з'умів їх так застрашити, що вони дали йому девять міхів гроший, а трупи приобіцяли поїсти. — В дома не застав вояк брата, лиш братову, що прогнала його гет, скоро пізнала, бо не терпіла його. Вояк поїхав до бідної сестри. Шурин заставив зараз пилу і сокиру, котрими зарабляв на хліб, і угостив вояка як знав. За те постановив вояк його винагородити. Як раз продавав тодї властитель село. Вояк купив його для сестри і віддав її в посїданя, а сам вернув до жони. На дорозї здибав ся знов з розбійниками і вимусив на них ще девять мішків золота. Від тодї розбогатів так, що не було понад нього.

35. Про бідного чоловіка і судию, що любив хабарі. Богатий брат вислав бідного в неділю орати. Ледви той зачіпив плугом, з'явила

ся перед ним смерть і запитала, що він волить: Чи най його брат вмре, чи братів син, чи воли най поздихають? Бідний вибрав останнє і воли зараз здохли. Довідав ся про се богач і пішов позивати бідного брата до суду. По дорозї вступив з бідним до коршми. Богач сїв при столї і почав їсти. Бідний виліз на піч, здрімав ся, впав на землю і забив дитину, що жидівка купала в коршмі. Іде і жид позивати бідного. Бідний думає: Однако менї смерть! Скочу з моста в воду і втоплю ся! Подумав, скочив Під мостом ловив чоловік рибу; бідний скочив йому на карк і скрутив вязи. Йде й сей позивати бідного. Прийшли до суду, розказують як що було. Судя позирає на бідного, а той все щось підтягає під пахою Думав судя, що то добрий хабарь для нього і розсудив прихильно справу для бідного: старший брат, по присуду, мав дати йому ще чотири воли на власність, жид мав дати корову, а третїй мав дати два конї. Питає вкінци судя, що бідак тримає за пазухою? А той витягає цеглу і каже: Якби ви були мене засудили, був би я нею вас забив.

Як бідний правотив ся з богачом. Сей нумер складає ся з двох частин; перша ідентична майже з попереднїм нумером, друга єсть казкою. Оба братя, богач і бідак вертають з суду до дому. Бідак просить в богача хлїба. Той дає йому, але рівночасно вибирає очи, заводить його під шибиницю і там лишає. В ночи прилїтають під шибиницю чорти. З їх розмови довідує ся він, як пустити в одному місті воду, що чорти затримали, як уздоровити хору царівну і як привернути собі зір. Він виконує всьо те, женить ся з царівною, дістає багато гроший від міста і вертає домів. Старший брат, богач, розвідує його про всьо і каже вибрати собі очи та завести себе під шибиницю. Чорти, що чекали вже на нього, роздирають його.

Казки.

I. Баронський син в Америцї. Баронський син виїздить з трьома сотками людий до Америки. По трьох місяцях подорожи виходить їм пожива; вони старають ся з тої причини як найскорше прибити до берега. Маґнесова скала притягає в одному місцї їх корабель до себе. Сто люда з між них видрапує ся по шнурах на беріг. Там находять овочеві дерева і живять ся. Заспокоївши голод йдуть дальше в глуб краю. Спостерігають дім і заходять до нього. Великан, високий на три сяжнї, втручує їх до середини і годує турецькими оріхами. По часї вибирає з між них трьох, вбиває на рожен і пече. Всї живі тим перестрашені. Приходить родина великана і приглядає ся добичі. По її відходї

великан пече знов трьох людий на вечеру і кладе ся спати. Баронський син виймає тоді патрони, що мав при собі, вкладає великанови в уха і підпалює. Вони вибухають і приголомшують великана. Баронський син з товаришами вибирає йому очи, вбиває і втікає на корабель. При повороті величезний гад пожерає ще трьох людий. Иньші вбивають самі себе на кораблі і їдять з голоду одні других. За радою баронського сина вибирає ся кілька човнів шукати поживи. На невеличкому острові находять величезне яйце; кладуть коло нього огонь, печуть, наїдають ся самі і набирають, що можуть, для товаришів. Птах, що зніс яйце, ввидів людий, як його яйце поїдали: він кинув ся на них і два човна з людьми затопив, иньші втікли. Незадовго збирають ся вони з чужим кораблем і прибувають за ним до сухої землї. Мужики дістають там землю і осідають на ній, баронський син женить ся з царевою дочкою — хоч мав в краю жону — і стає наслїдником трону. Несподївано його жона вмирає. По краєвому звичаю мусить і баронський син дати себе поховати разом з нею. Він набирає з собою золота, хлїба, лїків і дає себе спустити до склепу. Того самого дня умирає царський огородник; його ховають разом з жоною. З нею здибає ся отже баронський син і починає роздумувати, якби вийти звідти. Вкінци находять отвір, виходять ним, всїдають на корабель і вертають до Европи. Баронського сина жона принимає огородничку у себе і вони жиють в згодї. Баронський син не може нїяк забути про свої пригоди і аж по два рази денно їх розказує.

2. Модний „Робінзон“. Богатого купця син пустив ся на море шукати щастя. Однакож корабель, що на нїм плив, потонув, а його буря викинула на остров. Там приучує він малпу до послуг і жиє з нею. По якомусь часї з'явили ся на острові дикуни, що хотїли їсти наших людий. Купецький син почав стрілятн до них з револьвера; вони повтїкали, а одного раненого полишили. Купецький син навчив його своєї мови і зробив своїм товаришом. Йому удалось також виратувати з рук людоїдів молоду дївчину; він женить ся з нею і чекає лиш на нагоду, як видерти би ся з острова. Нагода не трафляє ся; тому він збиває човен з товаришом, накладає на нього срібла, якого мав подостатком на острові, пускає ся на море і щасливо прибуває до Анґлїї.

3. Про Францка. Францко пропиває весь маєток одідичений по батьку і наймає ся до чорта на службу. Чорт дає йому що ночи тисячу золотих і каже всї пропити. Францко так добре сповнює службу, що ще понад тисячку пропиває. В остатнїй день служби завиває його чорт в скіру і висилає в нїй на неприступну гору по золото. Пізнїйше обіцяє і по нього вислати скіру. Францко сповнює приказ. Чорт не посилає по нього нїкого. Песоглавець, властитель гори, находить його, да-

рує йому житя, а навіть хоче зробити своїм наслїдником. Та Францко сумує проте пенастанно. Псоглавець женить його з заклятою дївкою. По трьох роках родинного пожитя вибирає ся Францко в відвідини до матери. Там накуповує собі маєтків і господарює. По якомусь часї вибирає ся на лови. В часї його неприсутности жона утїкає з дитиною від нього. Францко шукає її. При помочи миші, воробця і льва, котрих з'умів дуже добре подїлити паршивим конем, находить її, дістає ся назад на Псоглавцеву гору і там остає на завсїгди.

4. Про двайцять чотирох братів і про Палирожу. Одному ґаздї вродило ся нараз двайцять чотирох хлопцїв. Пупорізка зібрала їх до коша і понесла топити. Піп, що їхав тодї дорогою, відобрав в неї дїти і виховав у себе. Як виросли вони на парубків, стали в одного царя на службу. В нього заслужили собі і гроший подостатком і по кони ди-стали. Як вернули до дому, вислали батька в старости, бо задумали женити ся. Батько найшов попа, що мав двайцять чотири доньки, порозумів ся з ним, вернув до дому, забрав синів з виїмкою наймолодшого, що лишив ся на господарстві і виїхав з ними на свадьбу. Коли по свадьбі вертали ся до дому, чорт перемурував їм дорогу за те, що відпочивали в тїни його грушки, а не лишили для нього крейцаря в нагороду і не пустив їх доти, доки не записали йому того, про що не знали в дома. Вони згодили ся, бо забули про наймолодшого брата і вже дальше поїхали без перешкоди. Наймолодший син дізнавшись про всьо, вибрав ся в дорогу, щоби ставити ся перед чортом. Чорт висилає його по прекрасну Палирожу, жону чорта Гордова. Перша жона Гордова, Мишбаба, помагає йому в власнім інтересї украсти Палирожу. Викрадена Палирожа приобіцює знов вирвати його від чорта, якому записано його. Вона їде з чортом на весїля на скляну гору. Він висмарований молодильною мастию, перебраний за офіцира, здоганяє чорта на своїм віщім кони і грає понад його головою. Чорт міняє ся з ним за коня. Віщий кінь розносить чорта, а він з Палирожою вертає домів.

5. Крікус-Какус. Два вояки, що втїкли з війська, найшли в великім лїсї пивницю, а в нїй повно бочок. Розбили одну бочку, а в нїй друга меньша; розбили тоту, а в нїй ще меньша. Вкінци дійшли до такої малої як оріх. Розбили й тоту, а там паперець. Скоро лиш письменний вояк вимовив імя написане на картцї, зараз став перед ним чорт Крікус-Какус і заявив, що достарчить йому всього, чого він забажає. Вояки гостять ся порядно, а потому приладжують обід для цїлого війська, за що цїсарь звільняє їх від служби. Вояки розходять ся тепер: неписьменний бере дрібну сплату за свої претенсиї до карточки, письменний карточку. При її помочи він, вернувши до дому, женить ся у богатого пана. По весїлю відпускає від себе на кілька днів Крікус-Какуса;

та той пориває з собою й карточку, а вояк стає ще біднійший як був. Тесть забирає свою доньку до дому, а його каже привязати до стовпа і тримати, доки не згине. Воякови удає ся відзискати назад карточку. Він стає знов богатим і жону бере назад до себе.

6. Гонихмарник і його вішчий слуга. До гонихмарника найняв ся на службу бідний хлопець. Коли гонихмарник видалив ся з дому, хлопець заглянув через дірку від ключа до одної комнати і ввидів там великі чотири золоті букви; як глянув на них, зараз пізнав, що де в сьвіті діє ся. Він зробив собі такі самі букви з золотої маси, що стояла під лавкою і втїк до дому нїм вернув гонихмарник. Щоби родинї своїй приспорити гроша на житя, перекинув ся він раз в золотого барана, раз в бика, то знов в коня і казав батькови продавати себе: коли батько взяв гроші, він втїкав від того, що його купив. Два рази удала ся штука, та третього разу купив його гонихмарник, перебраний за пана, разом з уздечкою, через що він не був в силї утечи. Гонихмарник бажаючи пімстити ся на нїм, повів його до коваля і казав підкувати. Та нїм він вийшов з кузнї, ковалева дївчина зняла з коня уздечку; кінь пропав, а гонихмарник остав ся в дурнях.

7. Медвідь Іванко, Товчикамінь-Печиколачі, Сучи-мотузок. Одна баба мала від медведя сина, Медвідь-Іванка. Коли він підріс, пішов на улицю і ввидїв, як дванайцять возів попало в болото, а не могло нїяк видобути ся з нього. Він прирік витягнути вози, коли йому дадуть на мізільний палець желїза. Люди згодили ся. Він звязав всї вози разом, зачінив на мізільник і витяг. Йому дали сто сотнарів желїза; з них казав Медьвідь-Іванко скувати собі палицю і пішов з нею в сьвіт. На дорозї здибав Товчикамiня і Сучимотузка; вони подружили ся з ним і пішли разом. Живили ся так, що двох йшло на лови і било дичину, а оден лишав ся в дома і варив обід. В часї готовленя обіду звик був появляти ся малий дїдок і поїдати, що було. Так видер обід Товчикаміневи і Сучимотузкови, ще й їх побив. Коли одначе прийшов до Медвідь-Іванка, той pірвав його за бороду, заніс до лїса, розколов дерево, вклав в щілину бороду дїда і пішов до дому. Та як здивував ся, коли вернув з товаришами на те місце і не ввидів анї дерева, анї дїда. По слїду пізнав він, що дїд пішов під землю, тож вибрав ся за ним на другий сьвіт. Там відбиває від шарканів три дївчини, привязує до линви і каже витягати товаришам на сей сьвіт. Вони витягли дївчата, але його не схотїли. Зжурений Медвідь Іванко накриває орлята своїм плащем в часї огненного дощу і виратовує їх від загибели. За се виносить його орел на сей сьвіт. Він віднаходить виратувані дївчата, а товаришам, засудженим на смерть за зраду, дарує житя.

8. Сучкир Янко і його подвиги. Неплідній цариці радить ворожка з'їсти рибу з одного ставу, а буде мати певно дитину. Цариця з'їла, але рівночасно покушала риби також служниця, а ости пооблизувала сука. По девяти місяцях породили всї три по синови. Царь віддав їх до школи; найліпші поступи в науцї робив завсїгди сучин син, прозваний Сучкир-Янком. Як хлопцї подоростали, вибрали ся всї три шукати сонця, місяця і зьвізд, що пірвали були шарканї. За вказівками свого стрийка найшли шарканів; по тяжкій борбі поконав їх всїх трьох Сучкир Янко, відобрав сонце, місяць, зьвізди і пустив в воздух. Шарканьовими кіньми розділили ся братя. Коли вони вертали до дому, поступив Сучкир Янко, перемінений в кота, до Гинджібаби, тещі шарканів і підслухав, як тота видавала прикази донькам, щоби позбавити житя братів. Тому на дорозї розтинає він красну хустку, грушку з смачними овочами, керницю з студеною водою, в які поперемінювали ся три сестри, і убиває їх. Гинджібаба жене ся тепер за братами, щоби пімстити ся на них за зятів і доньки. Брати втїкають щасливо на подвіря стрийка; тут удає ся їм Гинджібабу зловити і перемінити в коня, на котрому мав їздити Сучкир Янко. По сьому вертають брати до дому. Нараз заступає їм дорогу малий чоловік, Лакцібрада, брат Гинджібаби, відбирає її в Сучкир Янка і від'їздить. Сучкир Янко випраляє братів до дому, а сам пробує дістати назад Гинджібабу. Силою не удає ся йому се; тодї вступає він на дорогу угоди. Коли Сучкир Янко привезе з сьомого краю для Лакцібради царську доньку, він віддасть йому коня з Гинджібаби. Сучкир Янко годить ся на умову і їде по царівну По дорозї добирає собі чудесних помічників: одного, що був все голоден; другого, що скоро ходив; третього, що далеко кидав; четвертого, що далеко видів; пятого, що все було йому зимно; шестого, що вмів багато пити; семого, що вмів багато їсти. Вони помагають йому виконати всї працї, задані царем і дістати царську доньку. Лакцібрада відбирає її у Сучкир Янка, а кобили — Гинджібаби не дає. Сучкир Янко видячи, що силою не поконає Лакцібради, підмовлює жону, щоби довідала ся, де його сила і йому повіла. Жона довідала ся: Сучкир розбив яйце, в котрому остаточно находила ся сила Лакцібради і убив його. Жону забрав з собою і вернув до дому.

9. Про царя Ворона і його вояків: Голода, Мороза, Студінь, Теплоту. Царь Ворон воює по сьвіту з вояками Голодом, Морозом, Студїнею і Теплотою. Вони нищать всьо, нїчо не сьміє їм оперти ся. По повороті на родину замикає їх царь в арештї, дає їм їсти певні страви, а по роцї каже їх зарізати, щоби переконати ся, що кому найліпше хіснувало. Дослїди свої подає до публичної відомости.

10. Як Коньтюфіть дістав сонце і місяць. Коньтюфіть їде з двома братами на скляну гору до Гинджібаби, щоби відобрати в неї сонце і місяць. По дорозї боре ся з трьома шарканями і убиває їх. По сьому дістає ся до Гинджібаби і забирає в її неприсутности сонце і місяць. Гинджібаба спостерігає крадїж і кидає ся в погоню. Вона перекидає ся то в керницю, то в ягоду, то в грушку, думаючи звести Коньтюфітя, але се не вдає ся, Коньтюфіть вбиває її. В дорозї відбирає від Коньтюфітя сонце і місяць малий чоловічок, Рукомнять, і обіцює віддати їх тодї, коли Коньтюфіть приведе йому доньку царя Златокрідлика. Коньтюфіть дістає царівну при помочи чудесних помічників (Голода, Морова і т. д.), передає її Рукомнятьови, забирає сонце і місяць, прибуває домів і женить ся з донькою свойого царя.

11. Як руський кральович з великим Янком сватав царську доньку. Одип Русин став при помочи богатої Американки царем. А було в нього трьох синів. Доки сини були малі, вчили ся добре, доти й цар був вдоволений; колиж сини підросли і не хотїли вчити ся, почало в царя одно око плакати. Та нїхто не знав, яка сьому причина. Захотїли сини вже й женити ся. Набрав один гроший, поїхав; промарнував гроші, мусїв стати наймитом в жида. Другому повело ся так само. Поїхав третїй. На дорозї заплатив за великого Янка гроші, викупив його з неволї: за те пішов той з кральовичом і поміг добути йому чудесний плащ, капелюх і шаблю, а при їх помочи, царівну. Руський кральович женить ся з царівною; батькове око перестає в наслїдок того плакати.

12. Про трьох царевичів і царівну на Ясїнській горі. Трьох царевичів вибирає ся один по другім за лїками для батька. Двох перших вкидають за довги до арешту і засуджують на шибеницю. Третього заносить лис на ясїнську гору; він набирає там води слабої, сильної, молодої, спить з царівною і вертає до дому. На дорозї викуплює братів від смерти. За те крадуть вони в нього сильну і молоду воду, а лишають слабу. Він дає її батькови, батько ще гірше слабне від неї. Старші брати уздоровлюють його другими водами. Батько думаючи, що наймолодший син наставав на його житя, приказує його убити. Стрілець дарує йому в лїсї житя, а на доказ нїби то смерти царевича приносить його палець і з заяця серце. Тимчасом царівна на ясїнській горі породила сина і видала приказ, щоби батько дитини ставив ся перед нею. Обидва старші брати поставили ся, та вона вкинула їх до арешту; третїй, що мав вже женити ся з купцевою донькою, довідав ся, що за ним шукають, покинув купця, ставив ся перед царівною і оженив ся з нею. Старші брати померли в арештї.

13. Три брати: Вечеря, Північник, Зоря. Трьох братів постановило принести з заклятого міста води для свого батька; колиб нею вмив ся, пересталоб його око плакати. Два перші не дійшли до заклятого міста, бо промарнували гроші і мусїли за довги свинї пасти. Третїй не лиш дістав води, але приспав ще з заклятою царівною хлопця. З поворотом до дому викупив своїх братів, та вони відобрали від нього воду, а його самого вкинули в глубоку студню. Вмив царь своє око водою — перестало плакати. Тимчасом царівна з заклятого міста породила сина і видала приказ ставити ся тому перед нею, що там був. Два старші поставили ся, але не змогли царівни одурити. Поїхав третїй, що видістав ся зі студнї, вернув до батька і став був в нього за візника. Царівна пізнала його і вийшла за нього за муж.

14, 15, 16. Чудесний млинок, баранець і палицї. Чудесний столик, коза і палиця. Про барана, порток і палицю, що Бог дарував чоловікови. Бідний чоловік, не знаючи як прожити, йде до Бога на скаргу. Його завертає хтось (Бог) на дорозї і дає йому обрус (столик, млинок), що видає з себе найлїпшу поживу, та барана (козу), що висипає с себе тільки гроший, кілько властителеви треба. Властитель (бідак) не вміє з подарками поводити ся; їх викрадає в нього жидок, звичайно на нічлїгу. Бідак жалує ся знов Богови. Бог дає йому палицю (одну або більше), що сама вміє бити. Бідак випробовує наперед її на собі, а потому відбирає при її помочи від жида викрадені подарунки. Він приносить їх до дому і заживає щасливо. В деяких відмінах випробовують ще силу палицї на собі пан (або сусїд) та цікава жінка.

17, 18. Про пушкаря, що розумів бесїду усякої животини Про чоловіка, що розумів бесїду зьвірів. Чоловік виратовує царевича-гада з огню (або убиває шарканя) і в нагороду за те дістає дар розуміти бесїду всїх зьвірів. Через те удає ся йому відкрити скарб; він богатїє і заводить у себе велике господарство. Раз довідує ся, як старий, прогнаний пес стереже його добра, а як молоді песики дозволюють його нищити. Він вибирає ся з жоною в гостину. На дорозї сьміє ся з кобили, що оправдує ся перед конем, чому поволи йде, та ще й шпотає ся. Жона допитує ся, чого він сьміє ся; він не признає ся, бо колиб виявив тайну, мусїв би умерти. Жона не зважає на те, і натискає на нього чим раз більше, щоби лиш заспокоїти свою цікавість. Муж купує трумну, лягає в неї і наміряє вже виявляти тайну. Нараз почуває розмову пса з когутом. Когут сьміє ся зі свойого господаря, що має одну жону і не годен з нею дати собі ради, а він хоч кілько їх має, всеж потрафить з ними упорати ся. Се порішає його судьбу. Він зриває ся з трумни, бє жону доти, доки тїй не відхочує ся відкритя тайни, і жиє спокійно дальше.

19. Як Кудлош Янош був псом. Стрілець убив заяця. Заяць віджив і відіслав стрільця до Кудлоша Яноша, від котрого мав про більше чудо довідати ся. Кудлош Янош став розказувати стрільцеви, як був колись псом. Він був богатим господарем. Його жона залюбила ся в наймиті, перемінила Кудлоша на пса, прогнала його від хати, а з наймитом стала жити як з мужом. Пес заблукав ся між вівчарів; тоті по часї продали пса панови за добрі гроші. У пана поривав чорт новонароджені діти. Тепер мала бути знов у нього дитина, тому приставив він пса стеречи паню. Пес достеріг справдї. Він відкрив печеру чортову, завів там пана і виніс йому аж троє його дітий. В пів року покинув пана і вернув до свойого села. Його пізнала давна служниця, ударила його зачарованим прутом і він став знов чоловіком. Колиж його давна жона повернула з наймитом з коршми, він перемінив їх в пару ослів і нагнав, а сам оженив ся з колишньою служницею і став знов господарювати.

20. Про Немтуду. Бідний чоловік наймає ся на службу в чорта. В неприсутности чорта дотикає ся пальцем золотої студні, від чого стає в нього золотий палець. Щоби чорт не довідав ся про його непослух, відтинає палець. По якомусь часї маючи змити коня, обливає його водою з золотої студні. Кінь був віщун. Він приказав себе і другого коня обляти в цїлости золотом і втік з парубком, що також обляв ся золотою водою, чим змога скорше. Чорт гонить за ними. На приказ коня кидає парубок поза себе раз згребло, другий раз покровець, в наслїдок чого повстає гора і море. Чорт тоне в мори. Парубок пускає конї, а сам наймає ся на службу перше в царського візника, потому у огородника. Конї обіцюють на його зазив завсїгди ставити ся. В одно сьвято прикликує парубок прозваний Немтудою, тому що вдавав нїмого, конї, скидає з себе бідну одїж і золотий проїздить ся по городї на золотих коньох. Царівна спостерігає його, тому відмовляє руки аж трьом царевичам, а виходить за нього за муж. Царевичі підносять ззатого війну проти царя. Немтуда побиває всїх на своїх конях чудесною шаблею. Його ранять, а царь завиває рану своєю хусточкою. По війнї справляє царь велику гостину і прикликує на неї вперве свого зятя з гусячої хати. Зять не хоче йти. Підглядають, що він той золотий лицарь, що воював з ворогами. Царь переконує ся також, що се правда, тому приймає його до своєї ласки.

21. Про сїмох братів гайворонів і їх сестру. Одна мати закляла в злости своїм синам, щоби поставали гайворонами. Сини полетїли зараз в лїс і там стали жити. По них вродила ся матери дочка. Як підросла, пішла шукати своїх братів. Вітер заносить її до них. Вона ховає ся від них, та брати відкривають її і приймають до себе дуже радо. Якась

баба задумує звести її зо сьвіта. В неприсутности братів дає коралї, що дусять її, та брати відратовують її; другий раз дає її яблоко; сестра давить ся яблоком; брати не можучи її відратувати, вкладають її до скляної скринї, вішають в корчах, а самі стріляють ся. Молодий царевич находить її в скринї, відратовує і женить ся з нею. Та мати доти грозить йому всякими способами, доки царевич не згодив ся її стратити. Він відводить її в лїс, та з жалю відтинає лиш руки і пускає, а пса убиває, виймає очи і серце та приносить матери на показ, що послухав приказу. Царевичова жона дістає ся аж на місце, де жила з братами. Її відростають руки і родять ся два хлопчики. По батьковій і материній смерти віднаходить її царевич і забирає до себе.

22. Про царя, що мав дїти срібноволосі. Один царевич женить ся з дївкою, що обіцяла йому породити двоє дїтий з срібним волосям. По весїлю йде на войну. Царівна родить хлопчика і дївчину, але пупорізка пускає їх на воду, а під царівну підкидує двоє щенят. Старий царь каже її за те закидати гноймом аж до шиї. — Дїти ловить один чоловік і виховує. Як вони виросли, покидають його, заходять в великий лїс і там осїдають на житя. Брат женить ся з дївчиною з Чорногори, що подібна цїлком до його сестри. На ловах здибає ся з своїм батьком царем. Батько запрошує його до себе на обід. Він йде з сестрою і жоною. При дорозї здибує свою матїрь, замуровану вже в слуп: він обчищує її і цїлує. При обідї в царя починають оповідати собі казки. Жона молодого царевича висвітлює всю правду. Царь приймає дїти і невістку до себе, жону каже відмурувати зі стовпа і справляє велику гостину.

23. Як царевич вирвав царівну у чорта. Молодий царевич, увидївши припадком у свого батька портрет царівни, в котрій любив ся чорт, постановив віднайти її і оженити ся з нею. Він вибрав ся в дорогу з одним слугою. На дорозї дістає слуга підступом чудесну одїж, палицю, чоботи, книжку. З ними прибуває до царівни. Вона задає дві задачі царевичови: принести з її пальця перстень і з її любовника-чорта голову. Царевичів слуга виконує задачі. Царевич женить ся з царівною і стає по батькови царем.

24. Про хлопця, що сїм лїт у колодязи сидїв. Їхав цар улицею, а ґазда бив свого сина за те, що не хотїв йому оповісти свій сон. Царь забрав хлопця до себе. По якомусь часї зажадав, щоби хлопець йому розказав свій сон. Хлопець не схотїв. За кару казав його царь закопати в глубоку студню. Як його закопували, молода царівна, що полюбила хлопця, казала викопати потайно підземний хідник для себе і коли хлопця кинули до порожної студнї, вона ходила до нього попід землю і годувала повних сїм лїт. По тім часї прислав поганський царь до

її батька три качілки: батько мав відгадати, де в них грубший конець. Дальше прислав три однакові коні, щоби царь відгадав, котрий з них старший. Вкінци кинув до нього величезною кулею і зажадав, щоби її хто відкинув, інакше розпічне війну. Хлопець, що сидів в студни, порадив, як що зробити; до виконаня третої задачі його витягнули навіть зі студні. Поганський царь невдоволений, що так справа пішла, забажав видіти того, що кинув до нього кулею. Хлопець ставив ся, але ще з двома такими товаришами, що поганин не міг пізнати, котрий з них витязь. Тоді визвав його поганин на поєдинок. Хлопець убив його, а з царською донькою оженив ся. Перед вінчанем признав ся також, що йому в батька снило ся.

25. Про царського похрестника. Ґазді родить ся син в часї, коли в нього царь ночує. Царь стає йому кумом. Як хлопець виріс, іде до хрестного батька-царя. Розбійник переймає його в дорозї і змушує признати себе царським похрестником. Царь приймає похрестника радо з слугою. Похрестник-розбійник старає ся всякими способами позбути ся слуги, але йому не вдає ся. Вкінци висилає його до сусїдного царя сватати за себе дочку. Царь задає йому три тяжкі задачі, але він при помочи мурашок, риб і птиць виконує їх, забирає з собою царівну і вертає домів. Похрестник-розбійник вбиває його в пивници; царівна оживлює його і виходить за нього замуж. Розбійника вішають.

26. Марко богатий і подорож до сонця. Царь довідавши ся, що з його донькою має оженити ся мужицький син, купує його в батька і кидає в воду. Хлопця витягає з води перевізник і виховує в себе. Царь здибає його припадком і висилає до цариції з листом, щоби його казала повісити. Баба перемінює на дорозї лист і цариця женить хлопця з своєю донькою. Царь висилає його до другого царя в надії, що він в дорозї згине. Він тимчасом не лиш не згинув, але за те, що пустив молодильну воду з керницї, обкопав грушку, що родила молодильні грушки, зібрав великі гроші і вернув з ними до дому. Тесть захотів і для себе дістати тілько майна, та при перевозї перевізник втїк, а він став на його місце перевозити.

27. Янко чарівник. Слуга мстить ся на ґазді за те, що віддав за иньшого, а не за нього доньку так, що виставляє молодята на сьміх, а попови, дякови, бабі, що хотїли молодятам помочи, робить неприємні збитки. За порядним окупом звільнює всїх від своїх чарів.

28. Чорт наймитом. Чорт краде в бідака кусник хлїба. За те мусить в нього служити цїлий рік. Він вимінює за кови (чорти) воли для свойого ґазди, а в дідича забирає на посторонок всьо збіже для нього. Бідак стає богачем, а чорт вертає до пекла.

29. Чорт шибеник. Бідак продає корову і за отримані гроші викуповує від смерти чорта. Чорт служить йому за те. Він краде в богатого брата свойого ґазди, що може, та носить до себе. Вбиває бабу в богача, робить з нею ріжні фіґлї і вимагає на богачу, що той дає йому волн, коли бабу поховає. Збогативши так ґазду, відходить.

30. Про нечисте місце. В князївській палатї появляють ся що ночи чорти. Князь не знає, як позбути ся їх, тому покидає палату і переносить ся на иньше місце.

31. Чому громи бють? Стрілець вбиває сьвяченою кулею чорта і за те дістає нагороду від чорнокрижника, що гонить хмарами.

32. Звідки бере ся град? Чорнокрижники заморожують воду, розбивають лїд на кавалки, підносять з собою до гори і в формі граду скидають його в долину.

33. Як бідний забогатїв через кумову скіру. Один богач записав ся чортам. Перед смертю порадив свому сусїдови, щоби не дав його шкіри чортам на цвинтари, за що дістане бочку гроший. Бідний послухав і таким способом розбогатїв.

34. Як вийшов піп на гостинї у чарівниць. Один піп вибрав ся в гостину до чарівниць. Коли на нїй поблагословив страву, зірвала ся буря, чарівницї зникли, а піп опинив ся в глубокому лїсї. Трийцять лїт блукав ся, заки віднайшов чарівницю, що його на гостину запросила була. Чарівниця пізнала його і відіслала до дому.

35. Попадя і її мертвий коханок. При помочи чарів прикликала попадя свойого мертвого любка. Він увіз її з собою, та коли казав її лїзти в отвір, що вів до його помешканя (гробу), вона настрашила ся і втікла. Вправдї не вдало ся йому її назад зловити, але ціла прогулька не вийшла її на добре, бо по поворотї до дому зараз вмерла.

36. Циган воїн. Циган паде з гілї, котру рубав сидячи на нїй і думає, що вмер. Судия каже дати йому 25 буків. Циган відживає. Батько проганяє його з дому. Він вбиває купу мух і каже вибити собі на шабли, що за одним махом 330 голов вбиває. Царь здибає його і бере до себе, думаючи, що він великий герой. Зчиняє ся війна. Циган обіймає начальство над військом. Горячою кашою припікає так конї, що тотї летять просто на ворога і всьо тратують. Циган відносить побіду, бере від царя в нагороду коня, пушку і шаблю та вертає до дому.

37, 38. Казка без правди. Казка-небелиця. Обі відміни тої самої казки розказувані умисно так, щоби всьо було в них неправдоподібне.

А. Байки. Б. Оповіданя про історичні особи. В. Анекдоти.

А. І. Як медвідь боров ся з стрільцем. Медвідь боре ся раз з ослом. Не вміючи ловити риб, як осел, не хоче з ним другий раз брати ся. По сім пробує бороти ся з вояком, та спіймавши доброго облизня, втікає в ліс і більше з нього не показує ся.

2. Про вовка, що не мав нігде щастя. Піп нагнав від себе старого пса, що був вже йому непотрібний. Пес побіг до ліса і підмовив вовка, щоби вхопив попову дитину; він відбере її від нього і з того будуть мати оба хосен. І справді піп взяв пса назад до себе. Пес запросив з вдячности вовка на хрестини, та його там оббили. Вовк постановив пімстити ся на попі. Він хоче з'їсти попову конину, барана, наймита; та йому не лиш не вдає ся намір, але він ще дістає таку научку, що рішає ся раз на все не заходити собі з попами.

3. Вовк і лисиця. Вовк вибрав ся з лисицею на весіля. Лисиця погостила ся на нім добре, вовка-ж лиш оббили.

Б. І. Про Матяша краля. Матяш краль служив спершу в ґазди в Оріховиці, в Русина. Раз пішов він з ґаздою орати; на поли дочув ся, що вибирають нового короля і захотів також там йти. Ґазда запяв истик в землю: коли б він розвив ся, то се буби знак, що один з між них може бути король. Истик розвив ся дійстно, вони пішли на коронацию. Не вибрали Матяша. Став він в коваля на службу, а як прийшов другий вибір, удав ся там. Його вибрали королем. Став він зараз воювати з Поґандзівчом, поконав його і вбив. По сьому вибрав ся в Туреччину. Турецький царь пізнав його і постановив повісити, та Матяш заграв на сопівку, войсько прилетіло, його висвободило, а турецького царя повісило. [Сей мотив взятий з оповідань про Соломона].

2. Про Матяша краля. Поніс швець Матяшови дарунок, та сторожа доти не хотіла його пустити, доки не приобіцяв поділити ся з нею нагородою. Швець зажадав в нагороду від Матяша сто палиць і розділив їх між сторожу На крик вояків вибіг Матяш на двір, дізнав ся про все і обдарував шевця щедро.

3. Про Матяша краля. Матяш приказує облупити камінь, попрясти сторічне клоча на шовкові нитки і залатати діравий кіш. Мудра дівчина каже відповісти Матяшови, най він заріже камінь перше, най зробить з сторічного плота золоте веретено, най виверне кіш на виворіть, тоді прикази його будуть в цілости виповнені.

4. Про Матяша краля. Матяш визволює ся з біди таким способом, що перебирає ся за візника і з колесом на плечах утікає з міста.

5. Про Йосифа II. Вояк оббиває Йосифа II. на сторожи за те, що він перебраний за шваба хотів переступити приказ і переїхати попри царський дворець возом.

6. Чому Кошутівці побирають пенсию? Кошут казав дати своїм воякам тому пенсию, щоби їх не називав ніхто жебраками.

В. І. Циган у царя. Циган розсьмішує царівну через те, що кумедно кладе ся спати, та пє воду і роззуває ся не так як люди. В ночи спить з царівною і дістає за те від царя велику дуброву на вугля.

2. Про Галичанів. Поляки не вміють їсти вареної кукурудзи. В коршмі пють на пса, думаючи, що то худобина.

3. Як Крайняки йшли на вимолот. Трьох крайняків находить на дорозї пушку, ніж і годинник. Оден гине від ножа, другий від пушки, третий дістає ся до арешту за те, що потовк годинник.

4. Як Верховинець висиджував лошака. Верховинець одурений бабою сидить на дини, думаючи, що висидить лошака. Ще більше набирає тої певности, коли диня скочує ся з гори і виполошує з корча заяця.

5. Цигани косарі. Цигани наймають ся за косарів. Наївши ся одного дня, не хотять косити. За те на другий день косять голодні. Аж в вечер дає господарь їм їсти, тай то що лїпше лишає на остаток, з чого очевидно цигани невдоволені. Хора мама циганська.

6. Циган у манастири. Циган вступає до монастиря, думаючи, що там не буде нїчого робити, а буде добре їсти. Та ігумен замикає його до стодоли і морить голодом. Циган думаючи, що всї монахи так голодують, втікає з монастиря і ще й другим дає відповідну науку.

7. Як циган свою маму ховав. Циган каже ховати свою маму парадно, а попови і дякови намість гроший каже тілько раз „серце“, кілько золотих мав заплатити.

8. Як циган заробив шатя і до церкви пішов. Циган за буки дістає шатя і йде до церкви. Люди почали як раз тоді клякати. Циган думаючи, що то перед ним, каже: Люди, не клякайте, я не все таким паном був.

9. Як циган з паном обідав. Пан думаючи, що циган має велику груду золота, запрошує його до себе на обід. Коли переконав ся, що то неправда, оббиває цигана.

10. Пан і циган на ловах. Циган вбиває ніби то разом з паном заяця, кладе ся з ним спати, а кому красший сон приснить ся, той з'їсть заяця. Очвидно з'їдає циган його.

11. Чому цигани не сповідаються? Одному циганови дав піп намість причастя хріну з оцтом і паприкою. Від тоді цигани не сповідають ся, бо думають, що то все причастя таке недобре.

12. Піп і дяк. Піп кричить на дяка в церкві. Дяк робить йому збитки за се і сьміє ся з нього.

13. Піп і посестра. Піп дізнає ся в церкві, чому не вийшла до нього коханка, задаючи її питаня намість богослужебних слів.

14. Піп і невіста. Піп і невіста, знаючи одно другого тайну, перемовлюють ся в церкві словами так, що ніхто їх не розуміє.

15. Як баба сповідала ся. Баба платить мужикови за те, що її оббиває, думаючи, що платить попови за сповідь. Лиш припадком виходить всьо на верх.

16. Як дівки молять ся в осени.

17. Проворний візник і пан. Візник спроваджує панови стару циганку намість молодої невісти і вміє паню так підійти, що за її впливом пан полишає його в службі, хоч вже перед тим прогнав був.

18. Парафраза гласів (самогласних) і апостола. Гра слів.

СЛОВАРЕЦЬ УГОРСЬКО-РУСЬКИХ МІСЦЕВИХ ВИРАЗІВ.

А. а — і, а;
а́дде — тут, отут; сюди;
аж — як, коли; скоро;
а́йбо — але; але бо;
ай — але;
а́йно — еге, егеж, ая;
акура́т, акура́тны і — лат. accurate — як раз; ага, ого;
ала́ш — мад. állás — стайня; широкі сїни; руштованя;
алдома́ш, олдома́ш — мад. áldomás — могорич;
альо́ — ано; і;
анґа́рійа — квартал;
антала́к — мад. antalag — баривочка; бочечка;
а́по — мад. apa — батько;
атту́ — тут;
ачей — чей, може;
Б. багри́ти — збивати дзвони в колесї;
ба́гро — дзвін в колесї;
баґажі́йа — нїм. Bagagewagen — тягаровий віз;
байлова́ти — мад. bajlódni — глядати; шукати; змучити; мучити ся;
ба́леґа — відхід, останок; Dreck;
ба́лта — мад. balta — топір, сокира;
ба́нда — мад. banda — музика; оркестра;
банко́ўка — мад. bankó — золотий;
банова́ти — мад. bánni, bánkódni — жалувати; тужити;
ба́пка — ковало, ковадло;
бара́цки — мад. baraczk — бросквинї;
бара́ньа — ягня;
барато́ўство — мад. barátság — побратимство;
барбі́р, барбі́ль — нїм. Barbier — голярь;
барз — слов. дуже;
ба́рта — мад. balta — сокира;
ба́сама ку́йон теремте́те, ба́сама ку́тьа, ба́сом ти ду́шу — бридкі проклони мадярські; (пор. мад. baszni);
батальı́а — колотївка; мішальник;
ба́течко — кум; нана́шко;
бездьı́ткиньа — бездїтна жона;
бевіу́ша́к — мад. bíztosság — заклад; кавция;
бе́зно — бездна; пропасть; глубина;
безпло́дны і — безплогні, безтїлесні;

бизувати — мад. bizni — спускати ся на кого; вірити кому;
бизі́ўно, бизо́ўно — мад. biztosan — на певно; дійсно; справдї;
бизі́ўний — мад. bizonyos — певний; дійсний;
бильшо́ў — мад. bölcső — колиска; гойданка;
биреширти — мад. béreskedni — служити;
бире́ш — мад. béres — слуга; наймит; волярь;
бир — мад. bürü — кладка; місток;
бирувати — мад. birni — мочи; мати силу;
биро́ўка — мад. biróné — війтиха;
биро́ўство — мад. biráskodás — війтівство;
биро́віў — мад. biróé — війтівський;
бирі́ў — мад. biró — війт; говорять ще: бі́роў, биро́ў, биро̆ў;
бирі́ўський — мад. biróé — війтівський;
бирфа — мад. bérfa — складова частина воза; стоїть на левчі (люшнї);
бисага — торба;
битка — війна; борба;
бити — быти, бути;
бицки́ — бички, волики;
бичалувати, бічалувати — мад. becsülni — шанувати; поважати;
бичиловати — оцїнити: отаксувати;
бичелний лист — оцїнка, таксация;
бичилу́нок — оцїнка;
біблыійаш — учений жидівський; біглий в біблїї;
біѓарь — патик; кій; палиця;
біжалмо — турецьке яблоко; з нього виїдають середину, а скірку відкидають;

білоград — дорогий камінь (ізмараѓд?);
біраки — таксатори; пор. мад. biral — осуджувати, критикувати;
бі́риш (би́реш) — парубок до волів;
бірток — мад. birtok — майно; посїлість;
бі́сері — коралї;
бітанѓа, битанѓ(а) — мад. bitang — лотр, лайдак; гунцвот;
бі́шти — бічи;
бльашка — мірка на горівку; децилїтер;
блисьцьі — близнюки;
боѓач(ь), боѓажь — мад. pogácsa — хлїб; малай; печений пиріг;
боже́катиса — кричати: Боже, Боже; призивати Бога на поміч;
божи́тисьа — присягати (при вінчаню); бо́жена жона́ — присягла, правна жона;
бока́ньчі — мад. bakancs — черевики;
бо́ратиса — бороти ся;
бо́ти — чоботи;
боўд (боўт) — мад. bolt, крамниця, склеп; боўдованьа, боўт — склеплїня; прм. в церкві;
бо́ўшойи — буле; те, що було; минуле;
боцо́к — бузько;
боч(ь)ко́ри — мад. bocskor — обуве; капцї; ходаки;
бра́дло — слов. — стирта; стіжок;
бра́па — слов. — брама;
бре́ка — брика; віз;
бри́твати — голити;
брить — бридь, бридота;
брост — молоді галузки;
бувати — мешкати, жити;
буѓілььарь — мад. bugyelaris — шкатулка; пулярес;
бу́жньа — божниця;
бурбіль — мад. borbély — голярь;

бурк — нїм. Burg — замок;
бурок — палата;
бўчний — бічний; побічний;
бўтурьйа — мад. butor — обрус; скатерть; мебель;

В. ва́г — вага;
ваго́м — поволи; вільно;
вагне́лийи — євангелиє;
вада́сити — мад. vadászni — полювати;
вада́ска — мад. vadászat — лови;
вада́с — мад. vadasz — ловець;
ва́дити сьа — сварити ся;
вадь(вать) — мад. vagy — або;
вайца́к — оґерь;
вакўўка — мад. vakolat — цемент;
ваньґова́ти — нїм. wandern — подорожувати; йти в сьвіт;
вала́л — слов. — село;
вало́ў — мад. vályu — корито; жолуб; мішок;
вало́ўшний — мад. valós — приналежний; в. бу́ти — походити звідки;
ва́рмедь, ва́рмійа — мад. vármegye — повіт, полїтичний округ;
варова́ти сьа — пильнувати ся; стеречи ся;
ва́роська баба — пупорізка;
варо́ський — мад. városi — мійський;
ва́рош — мад. város — місто;
варошa̍ни — міщани;
ва́рошкапітан — бурмістр; посадник міста;
варта́ш — нїм. Warter — сторож;
ватага́ — старший над пастухами (вівчарями), що сидить в салашу і занимає ся молочним господарством;
ва́цок — мад. vaczok — кватира; загорода; нічліг;
ва́шар — мад. vásár — ярмарок; торг; тижневий торг — heti vásár;
ве́кати — блювати;
ве́лький — слов. — великий;
ве́ра — певно, напевно; справдї;
вербўнкош — парубок, що дав ся звербувати до войська;
вереди́ти — шкодити; переривати урядованя;
вец — слов. — річ;
ве́це -й — слов. — більше;
вечьўрки — вечерницї;
ви́віла — вивила (вивити);
ви́датисьа — вибрати ся (в дорогу);
ви́жльа — мад. viszla kutya — песя;
вижиўльіньа́ — їда, пожива;
ви́змик — сак; крошня;
ви́кламати — видурити;
ви́копати очи — вибрати очи;
випроваджа́й — наставник; учитель; інструктор;
ви́фраскати — вибити;
ви́цьцьі — відси;
віґан — мад. viganó — сукня; плащ;
ві́дльа — по; від. бібльійі — по біблїйному оповіданю;
ві́ко — міра; наша діжка, ґелетка;
ві́шчити — знати на перед;
воза́рньа — возівня;
войимський, войі́мський — войськовий; вояцький;
вон, во́нка — на двір, на дворі, з на двору; поза;
воробе́ль — воробець;
ворожи́льа — ворожка;
ворожи́льник — ворожбит;
воро́жки — чари; ліки;
во́рох — мішок; ў во́росьі — разом;
вусьі́, по вусьі́ (овес) — по вівсї;
вушла́вий — вушивий;

Г. га́днаць — мад. hadnagy — поручник;
гайду́к — мад. hajdu — громадський слуга; палицей;

гайі́ў (гайо́ў) — мад. hajó, човен, корабель;
гайо́вик — човенець;
га́йош-капіта́н — мад. hajóskapitány — корабельний капітан; начальник корабля;
гала́с — мад. halász — рибарь;
гала́сити — мад. halászni — рибарити;
гальі́ў — мад. háló — сак;
га́мішний — мад hamis — грішний, проклятий, злий;
гаткува́ти (гад.) — уважати;
га́ўба — нім. Halbe — пів літра;
га́ўран — слов. — гайворон;
га́ўранча — слов. — молодий гайворон; гайвороня;
гача, гаш(ь)а — лоша;
гачни́к, гашни́к, га́сьньак, га́шьньак — вочкур;
гачу́р-(га́ча) — лошак;
гва́рити — говорити;
геньто́т — отой; отсей;
герб — гордість;
гербова́ти — гордувати;
ге́рцик, ге́рциґ — нім. Herzog — князь;
герциґи́ньа — нім. Herzogin — княжна; княгиня;
геў — тут, сюди;
ге — а вот; а вось;
ге́йльата — ангели;
гид — гад;
гиньто́ў (-іў, -о́ў) — мад. hintó — віз, бричка;
гирбува́ти — гордувати;
гир(ь) — мад. hir — вість; новина; чутка;
ги́рька — ґузок; ґулька;
гі — гей, як;
гіде́ш — мад. hidas — пором, корабель; човно;
гійаба́ — мад. hiába — хибаж, хиба що; щож;
годи́нка — годинник;
го́дина — погода; (наша година — час);
годо́ванець, годо́ванок — вихованець;
годо́ўни́к, годі́ўни́к — тучена свиня;
го́йдзати са — трясти ся; гойдати ся;
го́йкати — кричати; галасувати;
го́льбердоў — нім. halt, werda — стій, хто там (воящький сиґнал);
голосни́цьа — горло; гортанка;
голоўни́к — вош; убийник;
голоўни́цтво — убийство;
го́ньцьі — горшки;
гордо́ў, горді́ў — мад. hordó — бочка;
годи́на — пліт;
горшчьа́рь, горча́рь — мад. göröncsér — гончарь;
гость — горстка; жменя;
гоўго́ль, гоўге́рь, гоўги́рь — мад. hóhér — кат;
гоф — нім. Hof — подвіря;
гра́ти, ігра́ти — гуляти; танцювати; бавити ся;
гра́цька (=градська дорога) — мурована дорога, гостинець;
гре́блица — згребло; (Kratzbürste);
грі́шник, гро́шник — грошовитий чоловік, богач;
грожи́на — гложина; глій;
грун-ик — горб, гора;
гру́шний — грішний;
гу́блик — нім. Hobel — струг; гибель;
гуда́к — музика; музикант;
гуда́ — му́зика; іграa;
гу́ньа, гу́ньча — верхня одежина з вовни; рід сердака;
гу́нцьут — нім. Hundsfott — лайдак; падлюка;
гу́сльі — скрипки;
гу́сти — грати на скрипки;
гу́сош — мад. huszas — давний гріш; 35 кр.

гутони́ти — говорити; згадувати;
гу́шчава — корчі; лїсок;
Ґ. ґазда — мад. gazda — господарь;
ґара́дичі — мад. garádics — сходи;
ґарґа́ла — слов. — коновка;
ґатьі — мад. gatya — штани;
ґвалт — нїм. Gewalt — насильство;
ґе́йрок, ґи́йрок — кабат; сурдут;
ґеше́фт — нїм. Geschäft — купно; інтерес; торговля;
ґи́риґ — мад. görög — грек; купець;
ґири́нда — мад. gerenda — сволок; трам;
ґі́не — руша́й ся;
ґлана́рньа — шпихлїр;
ґльі́д — нїм. Glied — ряд;
ґо — ку, ік, ід; до;
ґо́йда — дудка, фуяра;
ґо́йдати — грати на дудку;
ґольд — золотий; нїм. Gulden;
ґо́мба — куля;
ґо́мбичка, ґо́мбицьа — мад. gomb — ґузик;
ґо́тиш — дика курка;
ґо́удош — мад. koldus — бідний, жебрак;
ґра́цийа — лат. gratiae — ласка;
ґро́уф (ґроф) — мад. gróf — граф;
ґро́уфкиньа (ґро́фка) — графиня; ґрофський — графський;
ґуба́ньа — мад. guba — верхня одїж; гуня; рід сердака;
ґу́льа — мад. gulya — корова;
ґульа́шити — мад. gulyásmesterséget üzni — пасти корови, воли;
ґульа́ш — мад. gulyás — пастух до коров, волів; волярь; ґульашка — жона ґуляша;
Д. даґде — де, на якім місци;
дакаде́ — куди; декуди;
дамши́фа — нїм. Dampfschiff — паровець; пароход;
да́раб — мад. darab — кусник (хлїба); пачка (тютюну); кавалок (поля);
да́ти іскли́кати — казати скликати; скликати;
да́хто, да́шчо (да́тко, да́што) — дехто, дещо;
два кра́ти — два рази;
де́ймант — мад. gyémant — диямант;
де́рево — трумна;
де́реш — мад. deres — стовп; слуп; лавка;
де́тко — дехто; хтось;
дз(ь)а́ма — бевка; гойданка;
дз(ь)вере́дло — зеркало;
дзе́нькати — дзвонити;
ди́йита — нарада; сойм;
ди́ркну́ти — ударити;
дишкурува́ти — лат. discurrere — говорити; розговорювати;
ди́шька — дичка, дика грушка;
ді́льа — долина; земля; підлога;
дьа́бол — дїдько; чорт;
дьаглó́у (дьалó́у) — мад. gyalu — гибель (нїм. Hobbel);
дьі́верь — шурин;
дьіл — пасмо гір;
длу́ство, до́уство — довг;
дога́н (дуга́н) — мад. dohány — тютюн;
до́йка — мад. dajka — мамка;
до́йчити — плекати;
докосну́ти сьа — діткнути ся, доторкнути ся;
долга́сичок — алькер; кімната;
домика́ти — отворювати; відмикати;

дорахувати — подумати;
досокотити — достеречи, допильнувати;
доўство — довг;
доходити — ставати; недоходити — не ставати;
доходок — платня; дохід;
драшка — доріжка; стежечка;
древо — бук; дручок; кій; дерево;
дуґде — десь;
дуйник — дійниця; скопець на молоко;
дукош — богатирь; дукач;
дунлашка — пушка з двома цівками; дубельтівка;
дупльак — дупло;
Ж. жеб — мад. zseb — кишеня; т. с. жебньа;
жебі(и)валоўка - мад. zsebbeli — хусточка до носа; хустка;
женська — жона; невіста;
живанський — опришківський;
живан мад. zsivány — опришок; розбійник;
жидка — жидівка;
жидльік — келїшок; пугарчик;
жінчоўка — жіночка;
З. забоўдований — засклеплений;
заваллоати — згодити;
завоньіти — засмердїти;
заганка — загадка;
загартунити — задусити;
загнати — післати;
загнути са — запасти ся;
загорода — город;
загурити сьа — забавити ся; затримати ся;
задар — за дармо;
задворити — засьміяти ся; закпити собі;
задеиьчіти — задвити, закрити бочку дном;
зайда — торба;
закапчати — завязати;
закльа — нїм, занїм; заки;
зальуштаний — захляпаний;
заломити сьа — запасти ся;
залошка — закладка;
залух — застав;
замішка — лемішка; кулеша;
заобрісти — заслужити; роздобути;
запнити — запнути;
запрений — запертий;
запрьйатати — сховати; поховати;
запрітити ў кого — закавати кому;
зармуток — з слов. — смуток;
зась — знов;
застава — хоругва; фляґа;
заставити сьа — заложити ся;
застапостовати — затонути;
затоўжки — завгрубжки;
за то — тому;
заушницьі — ковтки;
заўгурити сьа — забавити ся;
зафітькати — засвистати;
заць — заяць;
за шчо — чого, чому;
зельи — зїля; зелене, ярина;
збати — дбати;
збйти — вибути; витримати; ни збйти ў сього пана;
збізувати сьа — мад. bízni, rábizni — спустити ся на кого, повірити кому;
збір — гал. соборчик; нарада попів з деканату в церковних справах;
збольікати са — роздягати ся до нага;
збруй — зброя;
звідати — питати; допитувати ся;
звокатьіти — зробити великі очи; здивувати ся;
здріти — дивити ся;
земньан — селянин; мужик; земньанка — селянка;
змаганьа — розжиток; нажива;

золотӯӯка (златӯӯка, злато́ӯка, златий) — 1 fl.
з'охаби́ти — занехати; полишити;
зра́дити сьа — урадити;
з'унувати — знудити ся; навтямити ся;

И. и́зир, е́зер — мад. ezer — тисячка;
и́наш (і́нош, і́наш) — мад. inas (юноша) — слуга; чура;
и́ншакий — иньший;
и́пен, и́пньі, і́пен — мад. épen — власне, як раз, саме;
и́стинно (і-) — справдї;
исчалува́ти — зчарувати; одурити, оциганити;
и́цьа — ґарнець; (4 лїтри);

Й. йа́гнили — ангели;
йі́дло — їда;
йо, йо — вираз подиву, зачудованя: ай ай; ой йой;
йти на кони́ — їхати конем;
йуга́с — мад. juhász — пастух; вівчарь;
йуга́сити — мад. juhászkodni бути пастухом; вівчарити;

І. ізго́йкати — скричати;
ізнебу́ти сьа — позбути ся;
ізоу́ — кнороз; також: конда;
ізрихтова́ти — нїм. ausrichten — зладити;
ізрозмі́льі — зрозуміли;
із'удойми́ти — відобрати;
ігра́ти — гуляти; танцювати;
і́йин — мад. éljen — най жиє;
імити — стати, почати;
інґедова́ти — мад. engedni — дарувати; попускати;
і́нош, и́нош — юноша; панський козачок; нїм. Page;
іскази́ти — зломити; зiпсувати; розбити;
ісцорконьі́ти — ссунути ся так, щоби чути було шелест; зашелестїти;
і́сно — істинно; дїйстно; справдї;
іти́ — їхати; Уг. Русини не мають слова їхати; тому кажуть: іти́ на желызнику́, на кони́, на ши́фі, на ко́чу; іти́ за путьо́м — іти дорогою;

К. кавейга́з, кавельга́з — мад. kávéház — каварня; кофейня;
кавейга́зник (кавельга́зник) — властитель каварнї;
ка́виль — мад. kávé — кава;
ка́лап — мад. kalap — капелюх;
кама́к — пень з пчолами; улий;
камара́ство — нїм. Kameradschaft — товариство;
камира́д — нїм. Kamerad — товариш;
кана́льіш — канал;
канти́на — шинк для вояків при касарни і склепик;
кантиньа́ш — шинкарь і склепарь заразом;
канцала́рньа — канцелярия;
капу́ра — мад. kapu — брама; ворота;
капуца́ни — кантарі; уздечки; поводи;
кари́й — чотирокутник утворений вояками для оборони;
карі́ка — мад. karika — огниво ланцуха; сам ланцух; перстень; обруч; колїсце;
карі́ка́ш — мад. karikás — ланцух;
каси́ново — мад. kaszinó — касино;
катуна́, катона́ — мад. katona—вояк; кату́нський — мад. katonai — вояцький;
ка́фльа — піч;
кашт(ь)і́ль, касьтьі́ль — лат. castellum — замок;
ква́ртьіль — нїм. Quartier — кватира, хата;

квас — квасне тїсто, що дають під розчин; також: розчин; розчинене тїсто;
кваснина́ — незвичайно квасне молоко, переховуване через кілька місяцїв в бочках; у Гуц. гу́сльанка;
ки́вати — рушати; ти́кати;
кидь — колиска;
киги́ньа — княгиня; так титулують на Уг. Руси попадю; також молоду, що віддає ся;
кий — коли;
ки́йби — коли би;
кильтува́ти — мад. költeni, költekezni — видавати;
ки́льчик, ки́льчиґ — мад. költség — видаток; кошт;
кильухи́ — кишки;
кимштова́ти — практикувати;
киндири́цьа (тинґирицьа) — кукуруза;
ки́пинь (-ень), кипеньак — мад. köpeny — верхня одїж, тілько що: сїрак, бунда; плащ;
кирельо́ӯ — мад. kerülö — польовий; побережник;
кирийтьі́ӯ (кере-) кирітó̆ӯ — мад. kerülő — польовий;
кирийто́вити — мад. kerülői tisztet viselni — бути польовим;
киришкиді́ӯ — мад. kereskedés — торговля; мад. kereskedő — купець;
кирта, кирть, кирт — мад. kert — город; кyртовий — городовий;
ки́ртіз, ки́ртьіс — мад. kertész — огородник;
ки́ртьіс(з)ити — бути огородником;
ки́ртьіска — мад. kertészné — огородничка;
кистиме́нь (кестеме́нь) — сукно; хустка на голову або в руки дївчинї;

китифи́к, китифі́й — мад. kötélfék — повід, обрутянка;
кише́лий — мад. kese, kesely — сорокатий; перістий;
ки́фа — мад. kefe — щітка;
кі́йань — молот;
кі́кльа — кабат;
кіма́к пчул — пень пчіл;
кіша́соньа, кіша́сонка, кіса́сонка — мад. kisasszony — панночка; дївчинка;
кі́фльік — колачик; булочка;
кла́сти са — торгувати ся;
кле́бан — мад. plébános — латинський духовний;
клеба́н — капелюх;
клепа́ч — мад. kalapács — молот, -ок;
кльіна́йка — клїнка;
кльіть — комора;
кльу́ка — ключка; гачок;
кльуку́ська — рід дерева; гал. колокі́чка;
ко́бель, -блик — міра; наш корець;
кобирльува́ти — коверзува́ти; зводити кого;
кова́льньа — кузня;
ко — хто;
кой — котрий, хто;
коль, кой — коли;
кольи́ра — холєра;
коли́шньа — вовівня;
комани́цьа — конюшина;
комешí́йа — візваня з суду;
кондохто́ри — кондуктори;
конда́шити — мад. — пасти свинї;
конда́ш — мад. kondás, konász — свинарь; пастух до свиний;
кондашка — мад. kondásné — свинарка;
ко́ндрат (контра́туш) — контракт;
кондума́цьійа — поверх;

коньуха́рь — пастух до коний; конюх;
коно́ўльа — коновка;
конте́са — пані;
ко́нцик — конець;
ко́пань — в горах на викорчуванім місци, незоранім, сіють збіже; воно зве ся: ко́пань або па́сьіка;
копа́ч(ь) — патик; кій;
корба́ч, кирба́ч — мад. korbács — батіг; нагайка;
ко́рда — мад. kard — меч;
ко́руніґ — конґруа; платня, яку попи побирають від уряду;
корч(ь)а́га — фляшка;
ко́ст — нїм. Kost — проживок; їда; стравунок;
костова́ти — нїм. kosten — годувати; стравувати;
ко́ўдош — мад. koldus — жебрак; ко́ўди — жебри; ко́ўдошка — koldusasszony — жебрачка; ко́ўдоський — жебрацький;
ко́чіш, ко́чиш, ко́тьіш, котьуш — мад. kocsis — візник;
коч(ь), кочі́йа — мад. kocsi — віз, бричка;
коч(ь)а́л — збанок;
кох — місце, де в коваля зсипає ся вугля;
коша́р — мад. kosár — кіш, кошик;
кра́тцьі — крадком; покрийому;
кре́кнути — стогнати;
кре́лик — клєрик; богослов;
крем — без;
кре́плик — угол; кусник (поли); т. є. ву́глик;
кре́стьан кральоўна — християнська королева;
кри́цьа — сталь;
кріпта — гробниця;
кропе́лі — кроплї;
кружі́лка — колесо;
кстини — хрестини;
ксти́ти — хрестити;
ку́льа — кіля;
кумунці́йа — зерно;
купі́нка — муравлиско;
ку́пчити — купувати;
куренци́ — гончі листи;
ку́ринц — письмо; куренда; обіжник;
ку́рицьа — курка;
ку́ртий — мад. kurta — короткий;
ку́рцьі — кірцї;
кустьа́, кусьдьа́ — кістки; кости;
ку́тлик — кітлик, котел;
ку́чма — мад. kucsma, sapka — зимова шапка, зроблена звичайно з овечої скіри;
ку́шчік, кушчі́чко, ку́шчок — мало, трошки, небагато;

Л. лаво́рвир — револьвер;
ла́ґир, ло́ґир — нїм. Lager — табор, обоз;
ла́да, ла́дичка — скриня; скриночка; кошик;
ла́зиво — драбина;
ла́йбик — нїм. Leibrock — кабат; кафтан;
ла́манка — ломана пушка, рушниця;
ла́ти — заприсягати кого; проклинати;
ла́ўка — кладка;
ла́шчати — гласкати;
леву́ц — лев;
леґінь — мад. legény — парубок;
ле́ўч(ь)а — люшня (при возї);
линґа́рь — бідак;
ли́нійа — границя;
личи́ти — числити; рахувати;
ли́тчаник — зільниця; бочка, де золить ся шатя;
лова́с — мад. lovász — конюх; сторож при конях; доглядач коний;

лóдик — човно, човенце;
лоній — торічний; з минулого року;
лóсний — власний;
лóсно — власне;
лукта́ — лікті;
лу́шка, -и — ліжко;

М. мадзі́льний — мізільний;
ма́жа — мад. mázsa — сотнарь;
майоршá́ґ, майорáнь — мад. majorság — ґаздівство; майно; посілість;
мáрга — мад. marha — товар; худоба;
Мáренець — син Марії, Христос;
мáточка — чарівниця;
матрóуци — нїм. Matrose — моряк;
мáч(ь)ка — мад. macska — кітка;
машта́льньа — стайня, шопа;
мельдовáти са — нїм. sich melden — зголосити ся; появити ся;
ментовáти — мад. kimentni (ment, mentő) — виратувати; визволити; освободити;
мéсель — мад. meszely — ґарнець; и́ця; (4 літ.);
мйасáрньа — мад. mészárszék — ятка; різниця;
мйасáрош — мад. mészáros — різник;
мистиршйґ — мад. mesterség (Meisterstück) — архитвір;
ми́чити — микати; торгати (за волося);
мі́нис, мі́ниш (мі́неш) — мад. ménes — стадо; мі́нис кóни (коло 200 штук коний);
міркувáти — нїм. merken — думати; уважати;
мі́сто, мі́сьто — місце;
мньинтовáти, ментовáти — хоронити; заховати; визволити;
мóдзок — мозок;
мóи — може;
мождóу — мад. mosdó — макітра; умивальниця; красно вироблена посудина;
молотч(ь)áк — веселість;
моговáти — зревідувати, переглянути;
моуть — тихцем; мовчки;
му́рґати — моргати;
му́рник — мулярь;
му́сай — мад. muszáj — мусить ся; конечно; треба;
Му́ска — мад. muszka — Москаль; Му́ска царь — Москов. царь;

Н. над — тростина; надóвий — тростиновий;
нáказ — проповідь;
нáкой — наколи; коли;
наксáм — мад. — заробіток;
нáміт — насип;
ний́кати сьа — надивити ся;
напозирáти сьа — надивити ся;
нарисильувáти — мад. reszelni — натерти, настругати;
нау́гу́л — разом; загалом;
нау́целúти — слов. — насталити;
нау́хтéма — на віки; на все;
нацáбати — намацати; найти; злапати;
недьійтú — нестати; (н. гостини, напою);
низбожéнний — несчислений; великий;
ни́кади — нїкуди;
ни́кати — дивити ся; глядїти; уважати;
ни́кус — анї трохи; анї на хвильку;
нисирéньча — нещастя; недоля; лихо;
ни́тко — нїхто;
ньáньо — батько, тато;
ньі — них, їх;
ньірьйовáти — мад. nyerni —

добути бариш; позискати; мати прихід;
ніжньі́ — похва;
но — лиш;
новина́, нови́нка — ґазета;
новинка́рь — ґазетярь;
носи́ти са — бороти ся;

О. обиста́ти, обіста́ти — обступити;

о́блак, о́болок — мад. ablak — вікно;

оболоченьа́ — одїж;
обри́йтвити — обголити;
ові́н — він;
о́гласки — оповіди, заповіди;
ож, ош — що;
о́крем — без;
ольльа́та — орлята;
омаши́шче — муж. стид. член;
онь — аж;
опста́ти — пристати;
опрека́ти — заперечувати;
опрові́д — похорон;
опшацова́ти — оцїнити; отаксувати;

опши́тош — вислужений вояк (пор. нїм. Abschied);

оринда́ш — орендарь;
о́рьйапка — дика курка;
ороу̌ша́к — мад. orvosság — лїк;

орса́ґ — мад. ország — край; також дорога; тому: грацький орсаґ (országút) — краєва дорога; гостинець;

осльі́н — довга лавка;
остро́ка, устро́ка — кутас; китиця;

о́строу̌ — драбина;
остро́у̌ка — драбинка;
отка́пчати — відвязати;
охаби́ти — слов. — покинути; лишити; зіставити;

ошали́ти са — ошалїти;
ошко́ла — мад. ískola — школа;

П. па́линка — мад. pálinka — горївка;

пан — звичайно значить: сьвященник, піп; з прикметником: превеле́бний пан — завсїгди — піп; без прикметника може значити: пан;

пайташ — мад. pajtás — товариш, приятель;

па́ндлички (пантльічки) — мад. pántlika — стяжки; кавальчики; т. с. пантльіча́та;

па́ньками са — кланяти ся; говорити через „пан“;

парі́па — мад. parípa — кобила під сїдло; римунда;

парла́ш — дошка;
па́тор — латин. духовний;
пашче́ґ і пашче́ґа — пащека;
перебирува́ти — мад. elbirni — перемочи;

пере́же — скорше; вперед;
перекла́дувати — роздумувати;

переста́ти — перейти кого на дорозї;

перецьіно́вний — маґнесо́вий (?);

перст — палець;
пец — слов. — (masc. і fem.) — піч;

пи́льа — біля; т. с. попильа́, попила́; пи́ла;

пи́саний — мальований;
пицо́к, пецо́к — піч;
підьі́нтер — нїм. Bediente — слуга;

піготáти — іржати;
пі́йац, пійац — мад. piacz, нїм. Platz — площа серед міста, ринок;

пікницьа, пітницьа — ковбаса;

піпа, пі́пка — мад. pipa — люлька; піпоса́р (-а) — мад. pipaszár — цибух;

пі́тний — власний;
пішка́ти — пісяти; залагоджувати природну потребу;

пішни́к — стежка;
планьі́та — волоцюга;
пла́нки — яблока;
плантьу́га (планьі́та) — волоцюга; пройдисьвіт;
пла́хта — верета; простирало;
пла́ца — плата;
плекоторі́ — мамки;
по́ать — поють;
побага́ти — вибагати; вишукувати;
побі́дити — поваляти;
побі́й — дах;
побожи́ти — заприсягнути;
побрати́м — любас, коханок;
поверéсло — перевесло;
повінова́ти са — послухати;
поѓрéйтка — мад. bokréta — китиця, букет;
подамéнт, падімент — підлога;
по́дбиу́ка — сос;
подла́ш і полла́ш — мад. padlas — підлога; поміст;
подьа́чити сьа — сподобати ся;
подимика́ти — побити;
подра́шпати — подрапати; пошкробати;
поенѓидувати — мад. engedni — подарувати;
позирати що — приглядати ся чому;
позьі́дати — позвідати, постинати;
показúти — побити; потовчи;
покальа́нити — збрукати; зваляти;
покарбульа́ти сьа — покотити ся;
покиртити — поломити; розбити; (покришити);
покла́дувати са — закладати ся;
по́кльа — поки; доки;
покльопкати — запукати;
полата́ — мад. palota, нім. Palast — палата;
по́лиу́ка — росія; зупа;
польіви́ти — помочи;
по́льіка — лік;
по́льо — поле;
польова́чка — лови;
поло́у́ка — половина;
полу́дити — повести;
помéтеньа — сьмітя;
помо́у́чейки — потихеньки;
пона́у́двичір — понад вечір;
поньу́с — поніс; понести;
по́нос — мад. panasz — жалоба; скарга;
поносова́ти — мад. panaszolni, bepanaszolni — вносити жалобу, скаргу;
пофриштиковати — нім. frühstücken — поснідати;
пописа́р, -а — мад. pipaszár — цибух;
попи́цувати — поплескувати;
попита́ти — помацати;
попоприти — поперчити;
по́роньч (поручити) — мад. parancs — приказ;
пороска́пчовати — порозпинати; повідвязувати;
порта́ш — дверник; портиєр;
порти́к, порто́к — простирало; обрус; скатерть;
по́рцьіа, по́рцийа — порция; частина призначена для кого з їди; 2) податок; 3) міра; келїшок;
построко́шити са — поставити ся до кого; зробити міну, що не боїть ся нікого;
посьу́довати сьа — здивувати ся; зчудовати ся;
посука́ти — поломити; побити;
поть, подь, пой — піди, ходи;
по́тьа, по́тьатко — птиця; пташка;
поти́рмати — потрясти; потермосити;
походи́ти — поступити; повести ся кому;
поца́пати — помацати;

по́шва — похва;
пошива́ти сьа — обшивати ся;
пра́вити — робити;
правоти́ти — правувати;
превеле́бний — поважаний; превеле́бний па́не — так титулує селянин сьвященника в розмові;
пре́тцьай — прецїнь; однакож;
пре́чік — прецїнь;
пре́шпонт — вози (послані на приказ уряду); у нас: форшпан; підвода;
прийспонне, приспі́д — дно моря;
прика́пчати — мад. bekapcsolni — привязати;
прикле́т, при́кльать — сїни;
приобрісти́ — набути;
припе́кати — принести в трудом; притаскати;
присерени́ти — напосїсти ся на кого; примусити; приневолити;
при́тцьа — прецїнь;
приўнува́ти — знудити ся кому; обриднути;
приші́ковати — віддати; звернути;
прінц — нїм. Prinz — князь;
прінзе́зна, прінцьізна — нїм. Princessin — княгиня;
пробалова́ти — мад. próbálni — пробувати; (проўбалува́ти; про́ўба — проба);
пробуўни́к — пробівник; той, що когось (щось) пробує;
продайў́ха — перекупка;
прола́ти — проклясти;
промітни́к — ворожбит;
промі́тувати — ворожити;
промітни́цтво — ворожбитство;
промкну́ти — проликнути;
проньімі́ти — промовити по нїмотї; перестати бути нїмим;
пропа́сник — чорт;
пропйа́ньчити са — витверезити ся;
проху́т — прохід;
про́шчава люди;
псик — песик;
пу́дло — підло, зле;
пульа́к — мад. pulyka — індик;
пут — пункт;
пу́слань — ложе; постїль;
пустати́ньа — пустиня, пуща;
путь (masc. і fem.) — дорога;
пу́тньій — подорожний;
пуў́ґиле́тница — міра, 16—20 лїтрів;
пухлини́на — пухлина;
пу́цир — нїм. Putzer — слуга, що чистить річи;
пушка́ч — стрілець;
пу́шчий — гірший;

Р. рамга́з — мад. — арешт;
ра́ньіцко — раненько;
рапки́ньа — рабиня, невільниця; служниця;
ра́птом — лат. raptim — нагло, несподїванo;
рахі́тльа — картач;
рева́ти — плакати;
ре́мплик — пугарь; келїшок;
ренде́рь — мад. rendőrség — палицей; полїция;
решт, решч — арешт;
ри́бник — став;
ри́ґиль — нїм. Riegel — засувка; засув;
Ри́мський — папа римський;
рит — багно; болото;
ришникци́йа — далековид; люнета;
рйаф — мад. röf — міра, довготи 78 центим.
рі́вес — перевізник; (пор. мад. rév — перевіз);
різа́нки, рі́занцьі — краяне тїсто;

роздéньч(ь)ати — розіткати; отворити;
роздопéрти — отворити;
розумáк — дуже розумний;
рокáш — мад. rakás — купа, громада;
рокувáти — нїм. rücken — виходити; виступати;
роскáпчати — розщіпити;
роспóрснути са — розпукнути ся; пукнути;
рост — нїм. Rast — віддих; відпочинок;
рошчибáти сьа — бороти ся;
руд — мад. rúd — дишель;
рудúна — мад rúd — жердюка; жердь; дишель;
рýжна — рожни;
рýх, руг — ріг;
ршчéний — хрещений;

С. сáбов — мад. szabó — кравець;
саг — сяг;
сáлаш — мад. szállás — стадо овець; вівчарська колиба; фільварок;
санувáти — жалувати;
сáра — мад. szár — холява;
сарвáшка — назва корови;
сáркань — мад. sárkány — смок;
саўтúрьйа — псалтир;
саш — мад. sás — тростина;
самóдругий — двох разом;
самóтріть — трьох разом;
сарьйаний — скіряний;
свадлúвий — сварливий;
свербúгуска — дика рожа;
світýвець, voc. світýўцу — пройдисьвіт; приблуда; зайда;
серéнча — мад. szerencse — щастя;
серенчлúвий — мад. szerencsés — щасливий;
серсáм, серцáма, сарсóн, сáрсам, сúрсам — мад. szerszám — знаряди; начиння;
сиґінь, сиґіньáтко — мад. szegeny — бідний, сарака; сиґіньлеґінь — szegény legény — бідний парубок, чоловік;
сиквистувáти — секвеструвати;
симбрúльа (сембрельа) — плата; нагорода;
сирéньчньій — мад. szerencsés — щасливий;
сúрик — серед, посеред;
сирохмáн — бідак; сїромаха;
сисакú — ягнята;
сьакúй — подібний;
сьáминьаний — порядний; добрий;
сьíвешний — мад. szives, szivélyes — сердечний, щирий;
сьíдик — сїдло;
сíвора — папіроски;
сíрка — назва коня від сїркастої барви;
скильтовáти — видати; з'уживати;
скирґитловáти — мад. kergetni — прогнати;
скльанчанúй — скляний;
скрузь(сь) — скрізь; через;
смольанúк — смолоскип;
с нóчи — вчора в вечер;
со — із; з;
сокотúти — стеречи; пильнувати;
сокáчка — мад. szakácsnő — кухарка;
собольáнка, собойáнка — мад. szobalyány — служниця; покоївка;
сомáрь — мад. szamár — осел; сомарúха — ослиця;
соўґабі(н)роў, (-іў, -öў) — мад. szolgabiró — судя; адюнкт суд.

спаласувáти — подерти;
спилáти — набирати; черпати;
спрйáтати — поховати (вмерлого); сховати (річ);
ссипанець — шпихлїр;
стити сьа (також рстúти сьа) — хрестити ся;
стьати — зарізати;
стьісньіти (сьт.) — збіднїти;
столáш — мад. asztalos — столярь;
стóлош — столярь; див. столáш;
столица — судиї;
стрáнка — сторона, сторінка;
стром — слов. — дерево;
студнúк — студня;
стýдничка — студня;
студничóк — студня;
стýýка — сотка;
сулáк — слуп; шибениця;
суньýґ, (-к) – мад. szunyog — комарь;

Т. тáбльа, тáбла — мад. tábla — лан; поле; риза;
тадь — таже;
тадú — туди;
тайстрúна — мад. tarisznya — торба; дзьобинка;
тáлпа — мад. talp — подешва; стопа;
тáмой — там;
тáпьа — місце, де сидять розбійники;
таньíстра — нїм. Tornister — торба;
таплóýка — торбинка; пулярес; мошонка;
тáтош — мад. tátos — кінь поганських Мадярів;
тáшка — мад. táska, нїм. Tasche — торбинка через плечі; гуцул. дзьобúнка;
твéрдо — моцно, сильно;
тéллицьа — терлиця;
тéпша — мад. tepsi — сковорода; ринка;
тильіґашка, тильíґа — мад. talyiga — візок; тильíшка — візочок;
тúнґель — мад. tengely — вісь;
тиметьíý — мад. temető — цвинтарь; кладбище;
тьіст (тіст) — мад. tiszt — офіцер; т. с. тішт;
тко — хто; ткось — хтось;
ткось — трохи; мало;
тóва, тóýа — мад. tó — озеро; став; багно;
тóкма — згода, умова;
тóкмити — годити; умовляти ся;
топáнки — мад. topánka — черевики;
тóравий — паршивий;
трýпа — нїм. Truppen — військо;
труднúй — змучений; ослаблений;
труфáлка — мад. tréfa — забавка; жарт;
туй, тýйки — тут;
тýрмін — термін;
тýрньа — нїм. Thurm — вежа;

Ў. ўгрумúти са — взлостити ся; погнївати ся;
ўдьáчпо — радо; радістно; з приємностю; з охотою;
ўкрáтцьі — крадцем;
ўкусити із чого — вкусити чого;
ўсáгди, ўсьáгди — всюди;
ўсловúти — пустити поголоску, вість;
ў хапушчóх — на прихапци; на скорі;
ўходжáй — вхід;
ўчéрти — потерти; шаркнути (сїрником);
ўшúток — увесь;

У. у вóросьі — разóм; в купі;
угромúти са — розгнївати ся;
удабáти са — подобати ся;
ўдьап, ўдьан — правда; як раз; досить; добре;
удьíшчина — одїж;

у лони́ — минуло́го року;
унирьйова́ти — вивести в поле; обдурити;
у́ньати — виймити;
у нну́, у у́ну, у дну́ — в середину (хати); в серединї;
упа́с — пояс;
упласа́ти — опадати (про воду);
у́рфій — мад. urfi — панський син; панич;
у́спіховати — зробити; справити;
учи́тель — дяк, учитель; в Уг. Руси учителї суть заразом дяками — хоч не все; — селяни титулують їх звичайно „пан учитель"; —
уши́ник — рубець;
Ф. файно — нїм. fein — красно, гарно; добре;
файт — мад. fajta — порода;
фа́лат -ок -чик, фала́тьа — мад. falat — кусник, кавалок; штука;
фа́ра — слов. — попівство;
фа́рар — слов. — піп;
фарадни́й — умучений;
фаралло́ваний — мад. fáradt, змучений;
фарача́к — мад. faradság — умученя; спрага;
фатьо́у (і́у, о́л) — мад. fattyú — хлопець;
фе́йса — мад. feisze — сокира;
фе́львер, фе́дьбир — мад. fegyver — револьвер; збруя;
фе́льльир — низший степень військовий;
фисоу́ґабі(и)роу — мад. főszolgabiró — судия;
фійакри́ти — возити фіякром людий;
фільійа́рь — село прилучене до парохії; філїя;
фішка́ріш, фішка́льиш — адвокат;
фірта́ль — нїм. Viertel — чверть;
фльа́тол — дуб; дерево;
фоґадо́во — мад. fogadó — гостинниця;
фот — стадо; фот свипи́ — стадо свиний; (около 200 штук);
фо́штир, фо́рстир — нїм. Förster — лїсний;
фра́йір — нїм. Freier — коханок;
фрайі́рка — коханка;
фрайци́(і)мирка — покоївка;
фра́с — чорт; дїдько; лихо;
фри́штик, фри́шчик — нїм. Frühstück — снїданок;
фриштикува́ти, фришчикува́ти — нїм. frühstücken — снїдати;
фу́ндуш — поле, маєток;
фурма́ньош — мад. fuvaros — візник;
фурма́н — візник;
фурт — нїм. fort — все; дальше;
Х. хаб — филя; глубина;
ха́ли — булки, колачі;
хаша, хашьа, хашча, хашч — лїс;
хви́льа — погода;
хворі́ти — хорувати;
хиба́ль — хіба;
хи́жа — хата; хи́жньій — хатний, домашнїй;
хоснова́ти — уживати;
хо́тар — мад. határ — село; обшар одного села; границя, що відділює село від села; поле;
хота́рьний — польовий;
хо́тиль — озеро;
хотьі́ти — мати; хотьі́у бу́ти день — мав бути день;
хре́сник — похресник;

худо́бний — слов. chudobný — бідний, убогий;

Ц. це́нт — сотнарь;

цеп — луп, тріс (про удар);

церкуу́ни́к — гал. старший брат; паламарь;

церу́за — мад. czeruza — оловець;

ципільна па́лица — палиця з ціпа; ціпильно;

ципна́рь — чоповий; чопнарь (що точить напій в бочки);

ци́ркиль, ці́ркиль — нім. Zirkel — колесо; коло;

циглья́нка — кавалок; штука; кусник;

ци́дулка — мад. czédula — записка; карточка; письмо;

ці́век — мад. czövek — кіл; кілок; тичка; цьвях;

ці́мерман — нім. Zimmermann — тесля;

ціме(и)рма́нський — теслярський;

ціпни́к — тоненький сверлик; грабельник;

ціпо́во — мад. czipó — білий хліб; булка;

ці́ха — нім. Zeichen — значок;

цья́тка — кропля;

цьі́льце — вибране, дібране щось;

цьільува́ти — мірити, примірювати; ціляти;

цьі́мрьйа — нім. Zimmer — кімната; хата;

цьімбо́ра, цімбо́ра, цимбо́ра — мад. czimbora — товариш;

цоль — нім. Zoll — цаль (міра; 12 цалів = локоть);

цу́ндравий — обдертий;

цу́равий — подертий;

цу́рук — нім. zurück — взад;

цуру́кнути са на́зат — поступити ся взад;

Ч. чалова́ти — мад. csalni — чарувати; зводити; циганити;

ча́мньаний — порядний; грубий; замашистий;

ч(ь)ап — лап, хвать;

час — година;

че́канья — засідка (на ловах);

чепа́к — чепець;

черле́ний — червоний;

чи́ґа — мад. csiga — мотуз; посторонок;

чилья́дньа — кухня;

чим — наколи; скоро;

чи́тавий — великий; сильний; красний; смачний; здоровий;

чі́жми — мад. csizma — черевики;

ч(ь)ина́ — ціна;

ч(ь)и́ньчері — кайдани; ланци; желїза;

ч(ь)удовати сьа на кого — дивувати ся;

ч(ь)уміу́ — пачка;

чі́ґаш — мад. csikóz — парубок до коний;

чі́коу́ — мад. csikó — лошак;

чко́да — шкода; чкодова́ти — жаліти; шкодувати;

чотиріч — чотири рази;

Ш. шайи́тний — власний;

ша́лька — нім. Schale — мисочка;

ша́ниць — нім. Schanze — окопи;

ша́ркань — мад. sarkány — смок;

шарканьцьо́ви — мад. sarkantyu — остроги;

ша́тьа, ша́ти — одіж;

шахі́тки — штахетки; ґрати;

шва́блик — сірник;

швак — хап;

шезмери́цький край — край, неозначений близше; далекий;

шéнґли — ґонти;
шесть — слов. — шість;
ши́бень — шибениця;
шири́нка, шири́ночка — хустка; хусточка;
ши́фа — нім. Schiff — корабель;
шірбок — сторож; вартівник;
шми́тньа — нім. Schmiede — кузня;
шор — мад. sor — ряд, порядок; за шором — по порядку; один за другим;
шпаґáт, шпаґýт — тонкий шнурок;
шпáрґа — мотуз, посторонок;
шпáцьір — нім. Spaziergang — прохід;
шпикульáнт — нім. Speculant — промисловець;
шпикульувáти — нім. speculiren — роздумувати над осягненєм чого;
шпігóнити — шпігувáти;
шпунт — нім. Spund — чіп; затичка;
штáнцьіа, штáнцьйа — письмо;
штінк — смердюх; так жиди прозивають селян;
шток — нім. Stock — поверх;
штроф — нім. Strafe — кара;
шýбіська — нім. Schuhwichse — чорнило до чобіт;
шуг, шук — сяг;
шумни́й — красний, гарний;
шýпати сьа — мацати ся; гладити ся;
шýстир — нім. Schuster — швець;
шчалувáти — одурити; оциганити;
шчіпкáрь (чіпкáрь) — похатник, міняйло;

Друкарські похибки.

Стор.	Вірш.	З гори.	З долини.	Надруковано.	Мае бути.
16	15	—	„	ли́ста	мі́ста
„	1	—	„	полетыли	полетыли.
17	18	—	„	іс свойоў	і с свойоў
28	12	—	„	ніа́ньа	ньа́ньа
29	1	„	—	в	а
32	1	„	—	голові́ка	чолові́ка
46	15	„	—	Лекцібра́да	Лакцібра́да
61	13	„	—	го́дна	го́дин
69	18	„	—	ку́пити	купи́ти
70	10	„	—	лы́ка	лыки́
71	20	—	„	та	на
„	4	—	„	по́ іаў	по́чаў
72	9	—	„	ва́роша	ва́роши
73	6	„	—	так.	так,
„	5	—	„	Аи	Ай
76	14	—	„	тіе́ба	тре́ба
„	13	—	„	йду.	йду,
„	9	—	„	бра́те.	бра́те,
82	15	—	„	с то то́го	с то́го
85	20	—	„	тато́	тото́
„	„	—	„	по́міч	по́мӧч
86	21	—	„	на́рь	ца́рь
90	6	„	—	чоловічд	чолові́че
„	9	„	—	Бо́же :	Бо́же,
93	19	„	—	нипи́ў	напи́ў
97	2	—	„	панки́	псики́
104	11	„	—	ўгва́рьйаны	ўтва́рьйаны
110	6	—	„	мі́нійу	ли́нійу
113	13	—	„	крам	крем
118	13	—	„	ми	му
122	3	—	„	сгаў	стаў
123	21	—	„	ўши́гко	ўши́тко

Стор.	Вірш.	З гори.	З долини.	Надруковано.	Має бути.
126	6	„	—	тотć	тотó
133	17	„	—	ви́диш	ви́дит
135	17	—	„	гиıá	гидá
151	17	—	„	на áд	назáд
„	5	—	„	T	T.
152	23	—	„	entografii	etnografii
„	13	—	„	(1889.	1889.
154	21	—	„	пáрьйу	цáрьйу
„	10	—	„	го	по
155	3	—	„	во́йско	во́йско,
156	1	—	„	Рудченко, Народныя	
157	1	„	—	русскія сказки. Т. III. Ст. 472—473	—
169	17	„	—	Параль ї:	Паралелї:
174	9	—	„	1996,	1896,
181	9	—	„	коіа,	ко́ча,
184	12	„	—	кӧш;	кӧш.

КНИГАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, ул. Академічна ч. 8

має на складї меж иньшими отсї книжки:

Байда П. (Ніщинський) Гомерова Одиссея 2 томи . . . . 2·20 зр
Верхратский Ів. — Начерк соматольоґії . . . . 1·50 „
Грушевський М. — Виїмки з жерел до історії України-Руси, ч. I, до пол. XI в. . . . . 1·00 „
— Останнї романи Г. Сінкевича . . . . —·20 „
— Вступний виклад з історії давньої Руси . . . . —·10 „
— Розвідки й материяли до історії України-Руси ч. I і II . . . 2.00 „
Драгоманов М. — Листочки до вінка на могилу Шевченка . . . —·10 „
— Старі хартиї вільности . . . . —·30 „
Етноґрафічний збірник т. I, II, III і IV по . . . . 1·50 „
Жерела до історії України-Руси, т. I. — Люстрациї королївщин в землях Галицькій і Перемишльській . . . . 2·00 „
— т. II Люстрациї королївщин в землях Перемишльскій і Сяноцькій . 2·00 „
— т. IV Галицькі акти з р. 1648—9 . . . . 2·00 „
Житє і Слово, вістник лїтератури, історії і фолькльору, рік 1 і 2 по 5, р. 3 2·50 „
Заклинський Ром. — Чи можна Федьковича Косованом звати? . . . —·20 „
Заневич — Знесенє панщини в Галичинї . . . . —·50 „
Записки наукового товариства імени Шевченка т. I—XXII по 1·50 зр.; комплети I—XX по . . . . 24·00 „
Збірник фільольоґічної секциї т. I: Т. Шевченко, хроніка його житя, т. I., нап. О. Кониський, 1·50 зр., на ліпшім папері . . . . . 2·00 „
Збірник математично-природописно-лїкарської секциї, т. I і II по . . . 1·50 „
„Зоря“ письмо лїтературно-наукове р. III, V, VI без Бібліотеки по . 3·00 „
„ „ „ „ р. VIII, IX, X і XI по . . . . 5·00 „
„ „ лїтературно-наукове ілюстроване р. XII, XIII, XIV, XV, XVI і XVII по . . . . . 6·00 „

Руська історична біблїотека:

т. I. С. Качала — Коротка істория Руси . . . . . . 1·20 „
т. II М. Костомарова — Дві рус. народности, Федеративні засновини, Нарис народ. історії . . . . 2·00 „
т. III і IV Д. Іловайський — Княжий период України-Руси . . 3·40 „
т. V М. Смирнов — М. Дашкевич — I. Шараневич Монографії до історії України-Руси . . . . 1·50 „
т. VI Антонович Вол. і Іловайський Д. — Істория великого князївства литовського . . . . 1·60 „
IX—XII М. Костомарова — Богдан Хмельницький . . . . 6·40 „
XIII — Гетьмановане Виговського і Ю. Хмельницького 1·60 „
XIV—XVI — Руїна . . . . 4·20 „
XVII—XVIII М. Костомарова Мазепа і Мазепинцї, В. Антоновича Останні часи козачини на Правобережі . . . . . 3·30 „
XIX Розвідки про народні рухи на Українї-Руси в XVIII в. . . 1·80 „

Калитовський Ом. Др. — Материяли до лїтератури апокрифічної . . . —·35 „
Кельнер Л. Др. — Істория педаґоґії . . . . —·60 „

Колесса Ол. Др. — Шевченко і Міцкевич, порівнуюча студия	1·00 зр.
— Юрий Косован-Федькович	—·30 „
Костомарів М. — Руська істория в житеписах ч. II і III по	—·30 „
Левицький Нечуй І. — Сьвітогляд українського народу	—·30 „
Левицький К. Др. — Німецько-руський правничий словар	3·50 „
— Руська Правда	—·50 „
Літературно-науковий Вістник, річна передплата за р. 1898 (без 1-ої книжки, що становила осібну цілість)	7·50 „
Метлиньского А. — Думки і пісні	—·30 „
Миколаєвич Я. — Опис каменецького повіту	1·00 „
Огоновський Ом. Др. — Істория руської літератури т. II. 3 зр. т. III. 4 зр. т. IV	1·00 „
— Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache	1·50 „
Онишкевич Г. — Руска бібліотека т. III	1·50 „
Памятки українсько-руської мови і літератури, т. І. Апокріфи старозавітні	2·00 „
Павлик М. — Про читальні	—·50 „
— М. П. Драгоманов, єго ювілей і похорон	2·00 „
Партицький О. — Старинна істория Галичини	3·00 „
— Словянська держава перед двома тисячами літ	—·10 „
— Провідні ідеї в письмах Т. Шевченка	—·35 „
— Скандинавщина в давній Руси	—·20 „
— Слово о полку Ігоревім	—·80 „
— Темні місця в Слові о полку Ігоревім	1·40 „
Правнича часопись, річник IV—V по 3 зл., VI і VII по	1·00 „
„Правда“ письмо літературно наукове з 1873, 76, 77, 79, 89—96 по	2·00 „
— з р. 1878 1 зр., річн. XIII з доповненєм	1·50 „
Руданський С. — Твори т. I—IV	1·80 „
Студинський К. Др. — Лірники, студия	—·20 „
— Пересторога, історично-літературна студия	1·00 „
Томашівський С. З житя галицько-руських соймиків 1648—1649 р.	—·35 „
— Народні рухи в Галицькій Руси 1648 р.	1·00 „
— Перший зазивний лист Хмельницького	—·10 „
— Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі	—·50 „
Уманець і Спілка — Словар російсько-український т. I, II і III по	2·50 „
Учитель, орган Руского товариства педагогічного з р. 1890, 91, 92, 93, 94, 95 і 96 по	2·00 „
Франко І. Др. — Жіноча неволя в народних піснях	—·35 „
— Нарис істориї фільозофії	—·30 „
— Наші коляди	—·20 „
— Іван Вишенський	1·00 „
— Варлаам і Йоасаф	1·00 „
Целевич Ю. Др. — Істория скиту манявського	1·20 „
Шевченко Тарас — Кобзар, 3 томи з пересилкою	7·00 „
Шекспір — Драматичні твори, пер. Куліша т. I	1·00 „
Щурат В. Др. — Пісня про Роланда	—·50 „
— Чернеча республика на Афоні	—·10 „
— „Чернець“ Т. Шевченка, студия	—·10 „

Ціна 3 корони.